UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Annales Ecclesiastici

Jncipiens à Juliano Apostata Jmperatore, perducitur vsque ad obitum Theodosii Augusti: continet annos XXXIV.

Baronio, Cesare

Coloniæ Agrippinæ, 1624

Iesv Christi Annus 362. Liberii Pap. Annus 11. Ivliani Imp. Annus 2.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14548

Visual Library

nibus beſtias, vt ſunt ſibi feralibus pleriſque Chriſtianorum expertus: ſæpeque dictitabat: Audite me, quem Alemanni audierunt & Franci. hæc Ammianus de Iuliano, inde captante occaſionem Chriſtianis detrahendi, quod adeo pugnaciter inter ſe altercarentur: in quos etiam illud exprobrare non deſinebat, quod quæ erant ad cultum deorum ſpectantia, diſſipaſſent: Vnde ad Artabium, hæc his temporibus ſcripſiſſe reperitur a:

a Iulian. ep. 7. ad Arta.

XIX. IVLIANI EPIST. AD ARTABIVM.

Ego, per deos, neque interfici Galilæos, neque cædi præter ius & æquum, neque moleſtiæ quicquam perpeti volo: ſed tamen eis pios & ſanctos viros præferendos eſſe, vel maxime cenſeo. Etenim Galilæorū amentia propemodum omnia afflixit & perdidit; cum deorum beneuolentia omnes ſalui ſimus. Quare tum deos colere, tum pios & viros & populos honorare debemus. ita Iulianus, eiuſmodi ad cōſtruendam impietatem iaciens fundamenta, reddens nimirum Chriſtianos Galilæorum nomine contemptibiles & expilatione iam facta templorum exoſos: Gentiles vero, dum eos pios ac ſanctos nominat, & dignos honore prædicat, ſic propoſuit imitandos, exiſtimans fore Imper. ſententiam ad idololatriam capeſſendam illecebrā. Quæ inſuper præſtiterit officia, vt deorum cultum iam collapſum in integrum reſtitueret, Sozom. b tradit his verbis: *Vbi ſolus eſt Imperio potitus, in Oriente Gentilium delubra aperire, quæ eorum neglecta corruerant, reficere; quæ autem deturbata fuerant, denuo ædificare; quinetiam aras erigere mādauit: atque ad has res perficiendas multa tributa excogitauit. Vetera præterea & patria ciuitatum inſtituta, atque ſacrificia renouare, ipſeque palam in loco publico idolis immolare, offerre illis libamenta; & eos, qui harum rerum ſtudioſi erant, magno in honore habere cœpit. Horum autem ſacrorum profeſſoribus, ſacerdotibus, interpretibus, & ſtatuarum cultoribus priſtinos honorum gradus reddere, rata facere ea, quæ veteres Imperatores de his ſanciuerant; decernere illis immunitatem miniſteriorum, & rerum quoque aliarum ſicut ante habuerant: frumenti congiaria Aedituis ablata reſtituere: iubere, vt à profanis eſculentis ſe puros conſeruent, & abſtineant ab illis, quatenus conuenit iis, qui ad prædicta myſteria iure ſuo (vt Gentiles loquuntur) accedere poſſunt.* at hæc cœpta hoc anno maioribus indies acceſſionibus aucta fuere. Quibus præterea artibus ſenſim in Chriſtianam religionem inſurrexerit, dicemus opportunis ſuis locis ordine temporum definitis.

b Soz. l. 5. c. 3.

STVDIVM IVLIANI IN RESTITVENDO DEORVM CVLTV.

XX. MVTATIO MAGISTRATVVM, ET CONSILIA IVLIANI.

Satis namq; ſibi viſum, his Imperii adepti primordiis, magiſtratibus à Conſtantio prouinciis Imperii Ro. præfectis, & aliis publicis adſcriptis muneribus abrogatis, alios ex animi ſui ſententia in locum ipſorum ſubrogaſſe, qui, quod ſcirent gratum ſibi eſſe, perficerent. Quibus in hūc modum ad ſecuritatem Imperii ſtabilitis, omnia verſare conſilia, meditari vias, excogitare modos, adhibere conatus, & iungere ſtudia, quibus Chriſtianam religionem funditus poſſet euertere, non prætermiſit. Non deerant ad opus vires, vtpote Imperator, & ſolus, à cuius arbitrio cuncta penderent; nec doloſæ molitiones, & cum aſtutia elaborata conſilia, quod Philoſophus eſſet, atq; magus: nec abeſſe poterat obſtinata perfidia ab eo, qui impius eſſet apoſtata: adeo, vt omni ex parte cæteris perſecutionibus ab aliis Imperatoribus olim illatis hæc acerbior videri poſſet, ſi licuiſſet; quod periculoſior illa ſit pugna, quæ infertur ab hoſte qui cuncta, quę ſunt aduerſariorum, habeat explorata; & atrocius ſoleat moueri bellum, & vindicta crudelior expeti ab aduerſario, qui plurimis antea fuerit contumeliis laceſſitus, & damnis affectus: qualis profecto videri poterat Iulianus, qui res cūctas Chriſtianæ religionis haberet exploratiſſimas, & acerbiſſimo in Chriſtianos odio moueretur, à quibus ſciret idola eſſe cōtrita, templa diruta, vel expilata ſaltem & clauſa, ſacraque deorum vetita, & tot annis, armis & legibus publice priuatimque omni ex parte cuncta ferme, quæ eſſent patriæ ſuperſtitionis, euerſa. At quæ ab eo geſta ſunt anno ſequenti, pluribus dicturi ſumus.

IESV CHRISTI
Annus 362.

LIBERII PAP. Annus 11. IVLIANI IMP. Annus 2.

I.

QVi ſequitur trecēteſimus ſexageſimus ſecūdus Chriſti annus, Eccleſię admodum ærumnoſus, Cōſulatu Mamertini, atque Neuittæ adnotatus habetur. Quod ad Mamertinū ſpectat, ad Conſulatum adſcitum indigniſſime, Ammian. his docet c: *Mamertinum ad Conſulatum euexit, nec vita, nec ſplendore, nec vſu, nec gloria horum cuiuſquam ſimilē, quibus magiſtratum detulerat ampliſſimum Conſtantius, contra inconſummatum, & ſubagreſtem, & quod minus erat ferendum, celſa in poteſtate crudelem.* Hæc ipſe. Extat eiuſdem Mamertini Conſulis de ſui Conſulatus gratiarum actione oratio panegyrica, luculenta quidem, qua laudes noui Imperatoris mirifice prædicauit.

c Ammian. lib. 22.

II.

Cumq; ex more ab eodem Coſ. publica munera ederentur, ac die quodam (inquit Ammian. d) *cauſa eius ſpectandi veniſſe nunciatus eſſet ex Aſia philoſophus Maximus* (hunc ab ipſo Iuliano litteris acceſſitum anno ſuperiori diximus) *exiluit Imperator indecore; & qui eſſet, oblitus, effuſo curſu è veſtibulo longe progreſſus, oſculatum, ſuſceptumq; reuerenter ſecum induxit, per oſtentationem intempeſtiuam nimius captator inanis gloriæ viſus, præclari illius dicti immemor Tulliani, quod tales notando ita relatū: Ipſi illi Philoſophi etiam in his libris, quos de contemnenda gloria ſcribunt, nomen ſuum inſcribunt, vt in eo ipſo, quod prædicationem nobilitatemq; deſpiciunt, prædicari de ſe & nominari velint.* Hæc Ammian. Sed in diiudicandis in excipiendo Maximo affectibus Iuliani, in diuerſam potius, quam ab ipſo Ammiano aſſertam ſententiam pedibus imus: atque putamus, eo inopinato euentu Iulianum, licet oſtentantem Philoſophum, erumpentes tunc erga Maximum affectus ſuos cohibendi, & philoſophicis infrenandi habenis, minime tantum viriū habuiſſe. Etenim ipſius diuinationibus Imperium acceptum ferebat, imo & ex eo quā plurimi faciebat hominē, quod à Chriſtianorum religione, quam putabat inſaniā, reuocatum ſe ad cultum deorum eſſe ſciebat. Qui n. recitatas tertio Annal. tom. eiuſdem Iuliani litteras ad ipſum Maximum datas, & alia id genus ſuperius recenſita reuoluerit, nos haud vanos eiuſdem Iuliani affectuum coniectores & interpretes eſſe comperiet; memor quid de Iuliano addicto Maximo Eunapius e tradat, qui & hæc inter alia: *Ab eo totus pependit, & vniuerſam viri doctrinam mordicus retinuit.* Quantum autem expeteret Iulianus aduentū Maximi, etiam cum adhuc in Galliis ageret, literæ ad eum anno præterito datæ declarant: ſed & quam obſeruantiſſimus hominis eſſet, aliæ rurſum ad eundem in hęc verba conſcriptæ ſignificant f:

d Ammian. lib. 22.

IVLIANVS EXCIPIT MAXIMVM PHILOSOPHVM.

e Eun. vit. Philoſ.

f Iulian. ep. 15. ad Max.

III. QVANTI FECERIT MAXIMVM IVLIAN.

Alexandrum Macedonem, aiunt Homeri carminibus indormire ſolitum, vt noctes dieſque in bellicis eius ſignis verſaretur. At nos cum tuis epiſtolis tanquam pæoniis medicamentis dormimus, eaſq; aſſidue tanquam recentes & nouas iteramus. Quare ſi tuarum litterarum colloquium, id eſt, tuam imaginem nobis repræſentare vis, ſcribe, & aſſidue ſcribe, vel potius, diis iuuantibus, veni: tibiq; perſuade, quam diu abfueris, nos vita frui non poſſe dicere, niſi eatenus, quoad litteras tuas legimus. Hucuſque epiſtola Iuliani ad Maximū, ex quo iam olim totus impietatis fons erumpens, in eum affluxit. Cynicum ſecta hunc fuiſſe Philoſophum, quas idem Iulianus priores dederat, litteræ non obſcure illis verbis oſtendunt: *Cum prope abeſſem ab hac vrbe, nempe Vicentione, vir quidam Cynicus cum pera & baculo mihi occurrit. Eum ego cum eminus aſpexiſſem, te ipſum eſſe putaui, &c.* Spectatus quidem erat habitus Cynicus baculo & pera, veluti quibuſdam ornatus inſignibus. At ne cui ex nomine & ſecta errandi tribuatur occaſio, diuerſus hic eſt Maximus Cynicus ab illo alio item Maximo Cynico, qui ſub Theodoſio S. Greg. Nazianz. negotium faceſſiuit: ille quippe patria fuit Alexandrinus, hic autem Smyrnæ natus Epheſius dictus eſt, quod ibidem diutius, vt de eo teſtatur Eunapius g, egerit; qui & ſub Valente Imperatore necatus eſt, de quo ſuo loco pluribus agendum.

MAXIMI CYNICI DVO.

g Eunap. in Maximo.

IV.

Curauit præterea Iulianus, quos ſciret eruditione clariſſimos eſſe viros, eoſdem ad ſe vocatos nobilib. decorare præfecturis: nam Themiſtium philoſophū Vrbis Præfectum creauit; Libanium celebrem eius temporis oratorem quæſtura, & alios aliis magiſtratibus inſigniuit. Hinc Mamertinus h: *Sed multo multoq; facilior eſt ratio honorum petendorum. Quiſquis, inquam, capere magiſtratum voles, auri atq;*

h Mamert. in Paneg.

PHILOSOPHIS COLLATI MAGISTRATVS.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

argenti negligens eſto; nullas eſſuatim potentium ædes obito: nullius pedes, nullius genua complectitor. Adiuncto tantum tibi gratuitas & paratu faciliimæ comites, iuſtitiam, fortitudinem, temperantiam, atque prudentiam: vltro ad te maximus Imperator accedet, & vt capeſſas Remp. flagitabit: otioſo tibi & alia curanti prouinciæ, præfecturæ faſces, ſella curulis, atque inſignia omnia magiſtratuum perferentur. Hæc ipſe: qui & paulo inferius ſic in eandem ſententiam: *Tu, tu, inquam, maxime Imperator, exulantes relegataſque virtutes ad Rempub. quodam poſtliminio reduxiſti: tu extinctam iam litterarum ſtudia flammaſti: tu philoſophiam paulo ante ſuſpectam, adeo dum ſpoliatam honoribus, ſed accuſatam & ream, non modo iudicio liberaſti, ſed amictam purpura, auro gemmiſque redimitam in regali ſolio collocaſti.* Hæc Mamertinus, ſed encomiaſtice potius, quam hiſtorice, imo adulatorie atque mendaciter: nam quales præcipuos Imperii adminiſtros habere conſueuerit, & quibus compoſitos moribus prouinciarum Præfectos elegerit, S. Gregorius Nazianz. ſinceriſſimus cultor & cuſtos veritatis, qui cuncta intuebatur oculis, & manibus attrectabat, declarat his verbis a:

a Gr. Naz. or. 2. in Iul.

V. QVALES ELECTI AD MAGISTRATVS.

Atque hæc, vt grauiſſima illius crimina, maximeque propria, dicendo ſum proſecutus, non aliquin neſciens, duobus aut tribus aulicis aſſentatoribus, eiuſque impietatis paribus (alios enim conſulto prætereo) tantam impietatis mercedem perſolutam eſſe, vt nulla res obſtitura fuerit, quo minus ipſi breui temporis ſpatio terras omnes & maria Romanorum Imperio ſubdita expilarent, niſi rebus ſecundior finis citius contigiſſet. Adeo latrocinio & auaritia priores illos Centimanos excedebant, Briareos ſcilicet. Prouinciarum vero imperia nõ moderatiſſimis, ſed crudeliſſimis hominibus mandabantur, atque ad magiſtratus & præfecturas vnum ſuffragium erat perfidia, Chriſtianiſmiq. deſertio: ab eoq. beneficia conſequebantur, qui ſibiipſis ſceleratiſſime conſuluiſſent. Atque poſt hæc de his, quos ad ſe acceſſiſſet, ſic ſubdit: *Non poſſum in eo non mirari: nam cum multos eorum, qui ex Aſiaticis potiſſimum ſtudiis, litterariisq. gymnaſiis ipſi noti familiareſque fuerant, ſummo ſtudio acceſſiuiſſet, quaſi mirabilibus quibuſdam beneficiis eos ornaturus, eximiaque ſpe ob veterum pollicitationum memoriam animos eorũ extuliſſet: vt ad eum venerant, hoc illud videlicet calculorum impoſturæ, & oculorum ludificationes: hos enim hoc modo, illos alio eludens, quoſdam etiam menſa comiter accipiens, ac multum illud, Sodalis, propinans, inſtarque alius cuiuſdam illecebræ ſuauiter fundens, infectis tandem rebus dimittebat, haud ſatis conſtitutam habentes, illius fraudem magis an ſuam ipſorum leuitatem accuſarent.* Hæc Gregorius. ¶

VI.

Cæterum haud in omnes eiuſcemodi exercebat iocũ, vt vacuos vocatos remitteret; ſed eos tantum eiuſmodi comœdiæ cataſtrophe deluſit, quos ad ſuam ipſius affectãdam impietatem imparibus votis intelligeret reſpondere: ſiquidem non Gentiles tantum, ſed & Chriſtianos conſuetudine litterarum ſibi optime notos, datis ad eos litteris, acceſſiuit; vt inter alios S. Baſilium Athenis olim, cũm illic Iulianus ageret, egregia eruditione ſpectatum. Extant eiuſmodi litteræ, quas ad eundem, ab eo ante probe admonitus, reddidit his verbis: b *Non bellum denuncias (ait vetus verbum) at ego addam etiam illud comœdiæ veteris: O nuncium verborum aureorum! Aggreditur iſtud re ipſa oſtende, & ad nos quam primum aduola certe amicus ad amicum venies. Aſſidua cura Reip. moleſta eſt iis, qui negligentius in ea verſantur, at qui diligentia & induſtria vtuntur, æqui ſunt mea quidem ſententia, & prudentes, omninoque ad omnia idonei. Quare ipſe mihi opportunitatem hanc comparaui, vt ſine vlla Reip. negligentia, nonnihil quoq. ſpatii ad relaxationem animi ſumam. Etenim adhuc ita viuimus, vt aulicæ ſimulationis nihil fore retineamus (quam quidem tu fortaſſe adhuc expertus fuiſti: quia quos laudant, maiore odio proſequuntur, quam inimiciſſimos) ſed honeſta moderataque libertate, cum opus eſt, nos mutuo accuſamus atque reprehendimus: neque tamen propterea minus inter nos amamus, quam qui maxime amici ſunt. Ex eo accidit (quod ſine inuidia dicere liceat) vt dum relaxamur, ſeria agamus: & dum hæc agimus, minime cruciemur, & ſecure dormiamus: quoniam cum vigilarem, non tam pro meipſo, quam pro cæteris omnibus, vt par eſt, vigilaui. Hæc forſitan apud te nugatus ſum leuitate quadam animi, & inſolentia, me ipſum namque, ſicut Aſtydamas, collaudaui. Veruntamen vt intelligeres multo magis tuum conſpectum, ſapientis videlicet hominis, nobis profuturum, quam impedimenti allaturum, hæc ſcripſi. Propterea igitur, vt dixi, & publico itinere vtere. Cumque apud nos, quantum tibi videbatur, fueris, tum à nobis honeſte, & vt decet, dimiſſus, quo voles proficiſceris.* Hactenus Iuliani litteræ redditæ ad Baſilium.

b Iul. ep. 12. ad Baſil.

IVLIANVS VOCAT BASIL.

VII. BASILIVS IVLIANO REFRAGATVR.

Alias etiam interueniſſe inter eos epiſtolas, certũ exploratumque ex eo redditur, quod ipſe Baſilius abſens, nec ad eum iam impietate omnibus notum venire conſentiens, ab eodem inuitatus, ac prouocatus ad impietatem, per litteras fidem Chriſtianam magno animi robore confeſſus eſt: cuius quidem epiſtolæ fragmentum recitatum habetur in Nicæno Concilio poſteriori à Legatis Apoſtolicæ ſedis, ex ſcripto codice, ex quo Demetrius diaconus ita legit: *Ex epiſtola B. Patris noſtri Baſilii ad Iulianum Imperat. Apoſtatam: Quemadmodum à Deo Chriſtianam & inculpabilem noſtram fidem veluti hæreditario iure accepimus, ſic confiteor, & in ea maneo. Credo autem in vnum Deum Patrem omnipotentem. Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum S. vnum Deum: hæc tria adoro & glorifico. Confiteor etiam filii incarnatam œconomiam: Deinde S. Mariam, quæ ſecundum carnem illum peperit, hanc Deiparam vocans. Suſcipio enim S. Apoſtolos, Prophetas, & Martyres, qui pro me apud Deum ſupplicant, quo per illorum interceſſionem propitius ſit mihi Deus noſter benigniſſimus, & remiſſionem peccatorum mihi gratis largiatur. Quam ob cauſam & hiſtorias imaginum illorum honoro, & palam adoro: hoc enim nobis à ſanctis Apoſtolis non eſt prohibitum, ſed in omnibus Eccleſiis noſtris eorum hiſtorias erigimus.* Hucuſque ibi ex dicta epiſtola Baſilii ad Iulianum, quam Hadrianus Romanus Pontifex iiſdem citat, eademque ferme verba ex ea recitat, quæ extant etiam intexta in eiuſdem ſeptimæ Synodi actione ſecunda. Quidnam autem poſt hæc Baſilius egerit, quidve ea de re cum Gregorio Nazianzeno captarit conſilii, inferius dicturi ſumus. Conſtat quidem æque ac Baſiliũ, conatum eſſe Iulianum blanditiis ſibi deuincire Gregorium; quem tamen acerrime ſibi ob pietatem expertus eſt aduerſantem. Ipſe enim Gregorius in fine poſterioris Inuectiuæ teſtatur, ſe vna cum Baſilio Cyclopeo honore ab eodem Iuliano affici ſolitum: verum cum adeo obnitentes eos inueniſſet, conſtat ſane illos ab ipſo eſſe reiectos: quos & idem Iulianus, vt acerbiſſimos aduerſarios, ſæuiſſimo odio inſectatus, poſt bellum Perſicum (ſi licuiſſet) reſeruauit ad necem. Sed de Gregorio rurſum poſtea.

c Concil. Nicæn. 2. Actio 2.

VIII. CÆSARIVS HONORATVR A IVLIANO.

Qui vero agebat Conſtantinopoli tunc temporis Cæſarius frater Gregorii Nazianzeni, philoſophicis facultatibus nulli ſecundus, iam antea à Conſtantio Imperatore quæſitus, & in Senatum ampliſſimum cooptatus ab eodem Iuliano Auguſto nobili præfectura donatur, nempe Theſauri cuſtodia, quo munere functus erat, qui hoc anño Conſul ordinarius creatus eſt, Mamertinus, vt ipſemet teſtatur d. Id cum audiſſent pater ipſius Gregorius, Senior Epiſcopus Nazianzi, & eius germanus Gregorius, aliique cognatione vel familiaritate coniuncti, necnon externi, indigno animo acceperunt: quin & ipſe Gregorius frater mox ad eum eiuſmodi grauiſſimas dedit litteras e: *Magnopere tua cauſa erubuimus. Nã quod mœrore affecti fuerimus, quid ſcribere neceſſe eſt tibi vtique hoc omnium maxime perſpectum habenti? Etenim (vt de nobis nihil dicamus, nec quanta mæſtitia, addam etiam timore nos fama ea, quæ de te peruagatur, impleuerit) vellem, ſi fieri poſſet, ſermonibus iis, quos alii de te tam familiares & neceſſarii, quam externi quoquo modo nobis cogniti, dum tamen Chriſtiani, & quidem omnes vno ore ferunt, interfuiſſes: quandoquidem libentius cupidiuſque in alienis rebus, quam in ſuis, mortales philoſophari ſolent. Inſtar alicuiuſpiam declamationis hæc verba ipſis fuerunt: Nunc Epiſcopi filium militare, nunc externam potentiam & gloriam expetere, nunc pecuniis ſeruire, quando pecuniarum communis ignis accenſus eſt, atque in ſalutis animæq. periculo verſantur homines: ac non potius vnam hanc gloriam & ſecuritatẽ & opes exiſtimare, nimirum fortiter & ſtrenue ſeſe tyrannidis turbini opponere, & quam longiſſime ſe ab omni ſcelere & piaculo remouere.*

d Mamert. in Panegyr. d. ſto iul.

e Gr. Naz. ep. 17.

IX. GREGOR. NAZIAN. REVOCAT A IVLIANO CÆSARIVM.

Quonam autem modo Epiſcopi alium admonere queant, ne ſe à tempore diſtrahi ſinat, idoliq. commiſceri? Quonam modo eos, qui aliud quoddam flagitium admittunt, obiurgare poſſint ipſi à lare libertatem loquendi non habentes? Hæc nos, hiiſq. plura & grauiora quotidie audientes partim ab his, qui amico animo fortaſſe ac beneuolo loquuntur, partim ab iis, qui inimice & maleuole nobis inimi-

nem;

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

nem; quo tandem modo affici, & quem animum habere putas nos, inquiam, qui Deo ſeruire propoſuimus, nec vllum aliud bonum eſſe iudicamus, quam vt futuræ vitæ ſcopum collimemus? Ac dominum quoque patrem noſtrum ſermones hos impatientiſſime ferentem, atq; à vita ipſa abhorrentem, quoquo modo ſolor & demulceo, de tua voluntate illi ſpondens atque confirmans, te nequaquam nobis diutius moleſtum fore. Dominam autem matrem, ſi quicquam de tuis rebus reſciſcat (nam ad hanc vſque diem multis artibus eam celauimus) ita velim exiſtimes, eam tantum dolorem habituram, vt nullo omnino ſolatio mitigari poſſit, vtpote parui animi fœminam, & alioqui ob pietatis magnitudinem modum in huiuſmodi rebus tenere nequeuntem. Quamobrem, ſi quam & tui & noſtri rationem habes, melius tutiuſque tibi conſule. Nam proculdubio facultates noſtræ ad vitam liberaliter degendam ſufficiunt, homini vtique non nimis inexplebili, nec immodica plus habendi cupiditate flagranti. Quinetiam ad conſtituendas vitæ tuæ rationes haud video quodnam tempus expectabimus, ſi hoc nobis effluere ſinerimus. Quod ſi in eadem perſtas ſententia, & præ animi propoſito atque impetu parua omnia exiſtimas, aliud quidem acerbi proloqui non libet. Hoc tantum prædico & denuncio: è duobus alterum neceſſe eſſe; vel vt germanus Chriſtianus manens, contemptiſſimæ ipſius claſſi adſcribaris, indigneq; viuas & te ipſo & ſpe, quam concepiſti, vel honorum deſiderio æſtuans, in capitalem fraudem incidas, fumiq; ſaltem, ſi non ignis fias particeps. Hucuſque ad Cæſarium Gregorius.

X. a Paulus ad Hebr. 11. b Pſal. 83. Paruit ſapientiſſimo fratri Cæſarius; eiuſque conſilio prætulit ignominiam a Crucis opibus & honoribus Pharaonis; magiſque delegit abiectus eſſe in domo Domini, quam habitare (quod eſt in Pſalmo b) in tabernaculis peccatorum: cuius rei cauſa indignantis Principis iram meruit, à quo & exagitatus, ſumma gloria Chriſtum confeſſus eſt. Porro egregium tunc Cæſarii certamen pro fide Chriſti tuenda,

Cæsarii rerum status. ab eodem eius germano exacte deſcriptum, ſuis hic à nobis reddetur verbis: in oratione enim in funere ipſius habita in hunc modum rem geſtam aggreditur: Cum enim magni quotidie honores conferrentur, maioribus tamen ac iam tamque aſſuturis dignus habebatur tum ab ipſis Imperatoribus, tum ab omnibus iis, qui proximum iis dignitatis locum tenebant: quodque maximum cenſendum eſt, nec à gloria nec ab iis, quibus circumfluebat delitiis, animæ illius nobilitas vnquam labefactata eſt. Quin potius quum multis magniſque dignitatibus florebat, hoc tamen ad decus & gloriam præcipuum ducebat, vt & eſſet & diceretur Chriſtianus: idque tanti æſtimabat, vt præ hoc vno reliqua omnia in vnum congeſta ludi & nugarum inſtar haberet. Et paulo poſt: Atque vt alia omnia prætermittam: propinquorum nempe, qui fortunæ iniuria facultatibus lapſi erant, curam & patrocinium; faſtus contemptum; æquitatem eam, qua cum amicis ita verſabatur, vt nihil ſibi præter iis arrogaret; libertatem loquendi, qua apud Principes vtebatur; certamina, quæ pro veritate ſuſcepit; diſputationes, quas permultas & ſæpenumero, & cum pleriſque habuit non argutas ſolum, ſed etiam admodum pias & ardentes: facinus vnum pro omnibus referam, quo in tota illius vita nihil eſt illuſtrius, magiſque peruulgatum.

XI. Iulianus qualis in perſequendo fideles. Furebat aduerſum nos infandus Imperator, & cum in ſe ipſum primum per Chriſtianæ fidei repudiationem inſaniſſet, iam aliis quoque intolerabilis erat, nequaquam cæterorum Chriſti hoſtium more, magno & ſtrenuo animo impietatem profitens, verum clementiæ obtentu perſecutionem celans, atque inſtar flexuoſi illius ſerpentis, qui ipſius animum obſidebat, omni genere machinarum ad barathrum ſuum miſeros callide pertrahens. Ac ne eos honores, qui Martyribus haberi ſolent, conſequeremur (hos enim Chriſtianis homo egregius inuidebat) prima illius fraus ac verſutia hæc fuit, vt qui Chriſti cauſa excruciabantur, non vt Chriſtiani, ſed vt facinoroſi ſupplicio afficerentur: altera, quod huic rei, non tyrannidis, ſed perſuaſionis nomen imponebat, ſcilicet vt maior eorum infamia, quam periculum eſſet, qui ſponte ad impietatem prorruebant. Cumque alios pecuniis, alios dignitatibus, alios promiſſis, alios variis honorum generibus, quos ne regie quidem, ſed perquam ſeruiliter inſpectantibus omnibus deferebat, omnes denique verborum præſtigiis, ſuoque exemplo ad ſe alliceret, tandem Cæſarium quoque adoriri inſtituit. O veſanum hominem, ſi futurum ſperauit, vt & Cæſarium & fratrem meum, & his parentibus natum deprædaretur! Verum vt in hoc ſermone aliquantulum moræ faciam, animumque hac narratione oblectem, quemadmodum ſpectaculo delectati ſunt qui tum affuerunt: Ingrediebatur vir generoſus Chriſti ſigno communitus, clypeique vice magnum Verbum obtendens, ad hominem rei militaris peritiſſimum, & dicendi facultate præſtantem: nec vero illius aſpectum contremiſcebat, nec per adulationem de animi magnitudine quicquam remittebat: verum promptum ſe paratumq; pugilem oſtendebat, ſiue rebus, ſiue verbis ipſi cum eo dimicandum eſſet, qui vtroque armorum genere decertare poterat. Ac tale quidem erat theatrum, taliſque pietatis propugnator: certaminis etiam præſes hac ex parte Chriſtus paſſionibus ſuis pugilem ad pugnam inſtruens, ex illa grauis tyrannus tum verborum illecebris deliniens, tum potentiæ magnitudine perterrere ſtudens.

XII. Cæsarii coram Iuliano confessio. Quin etiam vtrinque ſpectaculum erat, partim eorum, qui in ſide pietate adhuc perſtabant, partim eorum, quos ſecum ille abripuerat: qui vtraque ex parte obſeruabant, quonam illorum certamen propenderet, magiſque ſoliciti & anxii erant, vtrius futura eſſet victoria, quam illi ipſi, quos ſpectabant. Nam extimuiſtis, ne quid Cæſario accidat huiuſmodi animi alacritate parum dignum? At bono eſtote animo: victor enim diſcedet: iuuante Chriſto mundi victore. Ac nihil quidem mallem, quam vt ea, quæ dicta ſunt & propoſita, ſingillatim explicare poſſem. Nam & eruditas aliquot verborum captiones & argutias meo quidem iudicio memoratu non iniucundas ea diſputatio complectitur: verum intempeſtiuum hoc foret, & ab oratione alienum.

Vt autem Cæſarius, cunctis verborum illius nexibus, conatibusq; omnibus tam apertis, quam obſcuris, ludi cuiuſdam inſtar, propulſatis, magna & clara voce, Chriſtianum ſe eſſe, ſemperq; fore, pronunciauit; nec ſic quidem prorſus eiicitur: etenim mire Imperator Cæſarii doctrina frui atque ornari geſtiebat. Quo etiam tempore celeberrimum illud, cunctis audientibus, prolocutus eſt; O felicem patrem! ô liberos infelices! Nam nos quoque ignominia ſocietate honorandos duxit, quorum eruditionem pietatemq; Athenis cognouerat. Verum ad ſecundam expeditionem reſeruatus (commode enim illum aduerſus Perſas armabat diuina iuſtitia) ſe ad nos recepit exul beatus, & victor incruentus, atque ob ignominiam clarior, quam ob priſtinam gloriam, nominiſq; ſplendorem. Hanc ergo victoriam magna illius potentia & ſublimi purpura & inſigni diademate longe ſuperiorem excellentioremq; eſſe cenſeo: hac narratione magis efferor, quam ſi vniuerſum Imperium cum illo partitus eſſet. Malis igitur temporibus cedit, in eoq; legi noſtræ obtemperat, quæ præcepit, vt oblata quidem occaſione, veritatis cauſa periculum adeamus c, nec fidei pietatem per animi ignauiam deſeramus. Cæterum quamdiu licet, pericula ipſa ne excitemus: ſiue id ea ratione præſcribat, quod animabus noſtris metuat: ſiue quod eorum exitio occurrendum putet, à quibus nobis periculum vitæ creatur. Hactenus Gregorius de certamine fratris cum Iuliano, quo euexit de impietate proſtrata triumphum, erexitque de ſuperato Apoſtata Imperatore trophæa, & quidem perennia, poſteris ſemper dignis laudibus prædicanda. At hæc tanta Cæſarius, tanti patris ac fratris, totiuſque domeſticæ ipſorum Eccleſiæ precum præſidio conſecutus eſt dona. c Matt. 10.

XIII. Ecebolii rhetoris inconstantia. Verum non eadem animi conſtantia infractus permanſit aduerſus aurea tela, ipſa inquam mellita Iuliani verba, Ecebolius rhetor magni nominis, idemque Chriſtianus: qui turpiter manus dedit Apoſtatæ, factuſque eſt Chriſtianæ religionis deſertor. Erat hic inſeruiens tempori, & pro Principum religione fidem ipſe quoque mutabat: de quo Socrates d. Ex his vnus erat Ecebolius* ſophiſta Conſtantinopolitanus (dicebantur autem eo quoque nomine rhetores vt Libanius) qui quidem ſe ad Imperatorum ingenia ac naturam conformans, dum Conſtantius regnabat, ſe ardenter fidem Chriſtianam amplecti ſimulauit: dum Iulianus potiebatur Imperio, Gentilitatem magnopere colere præſetulit: Iulianoq; mortuo, religionem Chriſtianam denuo profiteri in animum induxit. nam ante portam Eccleſiæ ſe pronum abiiciens, ſic vociferatus eſt: Me quaſi ſalem infatuatum pedibus conculcate. Hæc Socrates. Verum cum hic in gratiam Conſtantii Chriſtianiſmũ profeſſus dicatur, proculdubio einſdem perfidiæ Arianæ, qua Imperator imbutus erat, fuiſſe ſectator, affirmari poſſe videtur. At quod ab hæreſi ad Ethniciſmum prolapſus eſſet, fuit Iuliano percarus: quilibet enim transfuga, ex hoſtium caſtris deficiens, ab aduerſariis vultu hilari, & grato excipitur animo. Quæ porro extat Iuliani ad Ecebolium ſcripta, epiſtola, quanti ipſe virum fecerit, aperte ſignificat; cuius eſt exordium: Pindarus argenteas Muſas eſſe vult, &c. Subinfenſus tamen, cum ille cauſam agere pro

d Socr. li. 3. c. 13. * Ecebolus.

Arianis Edeſſæ commorantibus, Iulianus ad eum has literas dedit *a*;

a *Iul. ep. 43. ad Eceb. l.*

XIV. Ivlianvs qvid in Edeſſenos decernit.

Equidem de Galilæis omnibus adeo clementer & humaniter ſtatui, vt nemini vis inferatur, neque in templum trahatur, neque alia de re vlla præter voluntatem ſuam contumelia afficiatur. Atqui ſunt de Eccleſia Arianorum luxuriantes opibus, in Valentinianos inuaſerant, eaque apud Edeſſam perpetrarunt, quæ nunquam in ciuitate bene inſtituta accidiſſent. Quare quod ipſis à lege admirabili, nempe Euangelio, *imperatum eſt, quo facilius in regnum cælorum veniant; nos ad id hominibus operam tulimus, eorumque pecunias omnes ab Edeſſenorum Eccleſia tolli iuſſimus, vt militi diuidantur, & facultates vt noſtris priuatis attribuantur: quo illi pauperes facti ſapiant, neque regno cæleſti, quod nunc etiam ſperant, priuentur. Iis autem, qui Edeſſam incolunt, edicimus, vt ſeditione pugnaque omni abſtineant: ne ſi noſtram humanitatem commouerint, vos ipſi pro communi omnium intemperie ac inſolentia pœnas luatis gladio, exilio, igne mulctati.* Hactenus Iulianus, mordacibus hiſce ſalibus irridens Chriſtianam religionem, quæ diſpendio rerum terrenarum docet ſperanda eſſe bona cæleſtia, ſecundum illud *b*: *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni & ſequere me.*

b *Mat. 10.*

XV. Ivlianvs qvos colvit viros diſertos.

c *Eunap. Vit. Philoſ.*

Coluit præterea Iulianus mirifice Oribaſium Pergamenum, *quem* (inquit Eunapius *c*) *cum eius illuſtris eſſet ab adoleſcentia fama, idem Iulianus ad Cæſaris titulum viam affectans, artis nomine ſecum abripuit medicum: qui tantum in cæteris quoque excelluit virtutibus, vt ad Imperium etiam Iulianum euexerit: quæ res in Annalium hiſtoria exactius perſcripta eſt.* Hæc de Oribaſio Eunapius, qui inter cæteros huius temporis Philoſophos eum plurimum celebrat. Obſeruauit etiam Iulian' Ariſtomenum Philoſophum, ad quem hactenus extant ipſius literæ illum vocantis. Sed ante hos omnes, Libanium ſophiſtam Antiochenum, cuius ſuperius mentio facta eſt, in honore habuiſſe videtur, cuius ſcriptis plurimum delectabatur, vt perbreuis illa epiſtola ad eum ſcripta demonſtrat, quæ ſic ſe habet *d*:

d *Iul. ep. 14.*

XVI. Qvid Ivlianvs ad Libanivm.

Legi heſterno die orationem tuam magna ex parte ante prandiũ, pranſus vero ſine vlla intermiſſione reliquum abſolui. O te felicem, qui ita poſſis dicere, aut ſentire potius! ô orationem! ô mentem! ô prudentiam! ô partitionem! ô argumenta! ô diſpoſitionem! ô aditum! ô verba! ô numerum! ô compoſitionem! Huc uſque ad Libanium Iulianus. Fortaſſe hæc illa fuit oratio in laudem ipſius Iuliani conſcripta, cuius Suidas meminit. Cæterum inter omnes, quos penes ſe habebat, Maximus à Iuliano *e* deligitur, qui ſcriptas à ſe lucubrationes cognoſceret, & pro arbitrio emendaret: nam ad eum ſcribens hæc habet inter alia: *At tibi nos tanquam Mercurio eloquentiæ deo, ſcripta noſtra offerimus: vt ſi aures tuas ſuſtinere poſſint, tu pro arbitrio tuo ſtatuas, an in vulgus euolare debeant: ſin minus, ea continuo proijcias tanquam à Muſis aliena, aut flumine obruas vt adulterina.* Coluit & Nymphidianum & Claudianum Maximi fratres *f*.

e *Iul. ep. 16.*

f *Eunap. in Vit. Philoſ.*

XVII.

Laude ſane digna hæc videri poterant in Iuliano, eruditorum virorum conſuetudine delectari, niſi complures ex illis (vt ſuperius eſt demonſtratum) ſic foris Philoſophos agerent, vt tamen magos & haruſpices intus gererent. nam præter illa, quæ de his dicta ſunt, hæc addit Gregorius Nazianzenus *g*: *Haruſpicinis autem & ſacrificiis Imperialem aulam conſtituit, malis mali Imperij conſiliariis vtens.* At iſthæc omnia condonari forte illi ab aliquibus poterant, vti Ethnico homini, & ſuperſtitioni addicto: & non mirũ adeo eſſet, ſi ipſe præcipuus impietatis artifex habuerit ſecum eiuſdem profeſſionis artifices, iuxta illud poeticum: *Tractant fabrilia fabri.* Verum quid cum Imperatore philoſopho, lenones, meretrices, atque cinædi? abhorruerunt hæc certe à Marco illo Imperatore philoſopho. At hoc ũ omnium, quæ ab aliis ſilentio ſunt prætermiſſa, & ſine grauiſſimo auctore fidem haud inueniant, teſtem adducam, qui ea præſens ſpectauit oculis, fidemque ſuam probatiſſimam reddit atteſtatione virorum, qui adhuc ſuperſtites erant; quæ & egregia oratione, omni probationis genere conſignata, poſteris commendauit. Is eſt Ioan. Chryſoſt. Antiochenus, tunc profeſſor rhetoricarum facultatum Antiochiæ ſub Libanio, cuius nuper mentio facta eſt. Hic enim nequaquam aliorũ teſtificatione, quæ tradit, affirmat, ſed quæ frequentiſſime, cum Iulianus ageret Antiochiæ, ſpectare ſibi contigit. Ipſe igitur ab Imperii eius exordio auſpicatus orationem, quibuſnam aulicis referta Iuliani regia eſſet, declarat his verbis *h*:

Ivlianvs magos et avgvres alit.

g *Gr. Naz. or. 1. in Iul.*

h *Chryſoſt. ora. aduerſus Gent.*

XVIII. Ivliani domvs qvibvs referta.

Diuulgato per vniuerſum terrarum orbem mandato, vt idolorum templa inſtaurarentur, aræ excitarentur, priſtini honores dæmonibus redderentur, magni item illis prouentus variis ex locis ſuppeterent. Quo ex mandato, magi, coëtimo, incantatores, augures, haruſpices menagyrtæ, id eſt menſtrui viatores ſeu præcones, deniq; omnis fariæ impoſturæ artifices, vndique ab vniuerſo orbe confluxerunt.

Hic cernere quidem licebat Regiam ipſam infamibus, abiectis, ac profugis hominibus refertam: nam quotquot vſquam fame tabeſcentes, quotquot ob veneficia ac maleficia conuicti, quotquot publicæ cuſtodiæ addicti, atque ad metalli opus detruſi, deniq; quotquot ſordidarum artium artifices vix inde victitare poſſent, cum ſe ipſi derepente ſacerdotes eſſe profiterentur, mirum eſt, quanto in honore, quãto in pretio habiti omnes fuerint. Hic Imperator duces ipſos ac militum præfectos contemnere, aſſis vnius non æſtimare: contra mares meritorios, & meretrices è fornicibus ſuis excitatas, vna ſecum per totam vrbem, per angiportus omnes circumducere: cum interim regius quidem equus, omneſque Prætoriani pone multo interuallo ſequerentur: lenones autem & meretriculæ ante ambulonum loco, & vniuerſus meritoriorum adoleſcentum chorus Regem medium ſtipantes per forum inambularent, ſermones eos proferentes, atque cachinnos attollentes, quos par erat huiuſcemodi hominis ſarinæ attollere. Quæ ipſa certe non neſcimus talia tamque abſurda fuiſſe, vt poſteris fide maiora futura ſint, neque enim priuatorum quiſquam, eorumve, qui humile pudendumq; viuendi genus inſtituerint, velit tam turpis, tamq; indecorus publice videri.

Ivliani ſtipatores, meretrices et cinædi.

XIX.

Sed eis ſane, qui adhuc vita ſunt ſuperſtite, oratione nulla opus eſt, qui enim adfuere, & ea quæ fierent ſpectauere, hi & quæ hic à me dicuntur, nunc exaudiunt: propterea enim ſuperſtitionibus etiam nunc teſtibus hæc ſcribo, vt ne quis vetera recenſentem me inter eos qui rei ignari ſint, magna licentia mentiri exiſtimet. Ex his enim, qui ea viderunt, ſuperſunt adhuc & ſenes & iuuenes: quos omnes obſecro & obteſtor, ſi quid à me hiſtoriæ adiectum fuerit, in medium prodeant, meque redarguant. Sed ſcilicet tantum abeſt, vt me de meo adieciſſe quicquam ſint redarguturi, vt deprehenſuri etiam ſint multa certe à me prætermiſſa.

Neque enim fieri potuit, vt oratione turpitudinis illius immenſam magnitudinem repræſentarem. Poſteris vero, qui credituri iſtæc non ſunt, vnum id dictum eſſe velim: dæmonem veſtrum, quem Venerem appellatis, nequaquam pudere id genus adminiſtris vti. Itaq; mirum nemini eſſe debet, ſi miſer ille, qui prorſus dæmonum ludibrio ſeſe addixerat, ea minime diſſimularet, propter quæ dij ij, quos coleret, magnopere ſibi placent. hæc de Iuliani turpitudine, quam fouebat ille religionis obtutu, Chryſoſtomus. Etenim ſicut (vt vidimus) Conſtantinus Magnus turpiſſimos eiuſmodi impudiciſſimæ Veneris cultores vna cum eorum ſacris ac templis penitus abolere curauit; ita ampliſſimus iſte templorum & ſacrorum atque Æditu orum reſtitutor, cum obſcœno numine, ſacrificiiſque obſcœnis, perſonas obſcœnas pariter reuocauit: de quibus & Gregorius Nazianzenus *i* ſic ait: *Propinationis porro & potationes, quas meretriciis ob omnium oculos propinabat, viciſſimque propinabantur, myſterij prætextu obſcœnitatem laſciuiamque obtegens, quis non laude & admiratione proſequatur?* Sed & de his Ammianus *k*: *Culpabatur,* inquit, *hinc opportune cum oſtentationis gratia vehens licenter pro ſacerdotibus ſacra, ſtipatuſque mulierculis lætabatur.*

Tvrpitvdo religionis prætextv.

i *Gre. Naz. or. 2. in Iul.*

k *Ammian. li. 22.*

XX.

Cæterum quænam aliquando portenta acciderint, cũ Iulianus ſacrificaret, S. Gregorius Nazianzenus ſic deſcribit *l*: *At quoniam haruſpicinarum mentionem feci, ſuperſtitioniſque, aut, vt commodius loquar, diabolicæ veſaniæ, qua ad rem huiuſmodi ferebatur, nondum ſatis conſtitutum habeo, litterisne hoc miraculum, quod omnium ſermone celebratur, mandare, an narrantibus fidem abrogare debeam.*

l *Gre. Naz. or. 2. in Iul.*

Etenim ipſe ancipitis & perplexi ſum animi, nec vtram in partẽ propendeam, habeo, vtpote mixtis iis, quæ fidem mereri queant, cum iis, quæ fide carere videntur. & paulo poſt: *Ferunt igitur, cum ipſe ſacris operam daret, exta animalium coronatam Crucem edidiſſe. Quæ res alios quidem horrore, ſummaq; ſollicitudine & anxietate*

Crvx coronata in extis inventa.

afficit

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

affecit, eoque adduxit, vt potentiam noſtram perſentiſcerent: at impietatis magiſtro animum videlicet addidit, tanquam circumſcripti atque vndique concluſi eſſemus: ſic enim Crucem & circulum ex tempore interpretatus eſt. Atque hoc ſane eſt, quod miraculi inſtar habeo: quod ſi falſum eſt, in auras abeat: ſi autem verum, rurſum Balaam vaticinatur a Num. 22. a, *& Samuel per ventriloquam trahitur*, 1. Reg. 28. *aut trahi videtur, & dæmones Ieſum inuiti confitentur; ac per contraria, quo plus fidei atque auctoritatis habeat, veritas demonſtratur. At fortaſſe his rebus id agebat Prouidentia, vt illius impietatem compeſceret. multas enim & mirabiles ſalutis vias Deus inuſitato modo aperire nouit, ad humanitatem & miſericordiam propendens.* ita Gregorius: quibus vt veris certiſque adſtipulantur Sozo. b Soz. lib. 5. c. 2. b, Nicephorus c, c Niceph. l. 10. c. 5. & alii recentiores, quæ autem poſt hæc ſequitur enarrare, eueniſſe ea diximus cum ſacris Eleuſiniis Athenis initiatum ipſum narrauimus, antequam Imperator creatus eſſet.

XXI. Quid vero acciderit, cum iam Imperator diis victimā immolaret, adeſſetque vna cum aliis ſacrorum miniſtris Chriſtianus adoleſcens, creditus eſſe Gentilis; Prudent. d, d Prudent. in Apoth. contr. Iudæos. qui tunc (vt ipſe fatetur) puer erat, egregie hiſce verſibus cecinit poſt alia, quæ breuitatis cauſa omittimus, quibus Gentilitia ſacra illa deſcribit, ab improuiſo ſacerdotis terrore illo auſpicatus:

HORRENT DÆMONES PRÆSENTIAM CHRISTIANI.

Cum ſubito exclamat media inter ſacra ſacerdos
Pallidus: En quid ago? Maius, Rex optime, maius
Neſcio quod numen noſtris interuenit aris,
Quem ſufferre queant ſpumantia cymbia lacte,
Cæſarum ſanguis peculium, verbena, corona.
Accitas video longe diſpergier vmbras.
Territa Perſephone vertit veſtigia retro,
Extinctis facibus, tracto fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Theſſala proſunt
Carmina, turbatos reuocat nulla hoſtia manes.
Nonne vides vt thuribulis frigentibus ignis
Marceat, vt canis pigreſcat pruna fauillis?
Ecce Palatinus pateram retinere miniſter
Non valet, eliſa deſtillant balſama dextra.
Flamen & ipſe ſuas miratur vertice laurus
Cedere, & incertum fruſtratur victima ferrum.
Neſcio quis certe ſubrepſit Chriſticolarum
Hunc iuuenum: genus hoc hominum tremit infula, & omne
Puluinar diuum. Lotus procul abſit & vnctus:
Pulchra reformatis redeat Proſerpina ſacris.
Dixit, & exanguis collabitur, at velut ipſum
Cerneret exerto minitantem fulmine Chriſtum,
Ipſe quoque exanimis poſito diademate Princeps
Pallet, & aſtantes circumſpicit: ecquis alumnus
Chriſmatis inſcripto ſignaret tempora ſigno,
Qui Zoroaſtreos turbaſſet fronte ſuſurros.
Armiger e cuneo puerorum flauicomantum
Purpurei cuſtos lateris deprenditur vnus:
Nec negat, & gemino gemmata haſtilia ferro
Proijcit, ac ſignum Chriſti ſe ferre fatetur.
Proſiluit pauidus, deiecto Antiſtite, Princeps,
Marmoreum fugiens, nullo comitante, ſacellum:
Dum tremefacta cohors, dominiq; oblita ſupinas
Erigit ad cælum facies, atq; inuocat Ieſum.

huculque Prudentius. at de Iuliani ſacrificiis hactenus. Iam vero de excitata in Chriſtianos perſecutione agamus.

XXII. PERSECVTIO IVLIANI DIVERSA AB ALIIS. Longe diſpar hæc perſecutio fuit ab aliis per Ethnicos Imperatores illatis: cum illi Chriſtianitate vetita, aduerſus eius cultores ſancirent ac promulgarent edicta quibus & fideles omnes diis ſacra facere acerbiſſimis pœnis impellerentur: Iulianus autem, vt ex eiuſdem ſuperius recitatis litteris ſatis exploratum habetur, colendi deos vim nemini adhibendam eſſe putauit, nec fieri quenquam inuitum cogebat Chriſtianæ fidei deſertorem. Quamobrē nec inter perſecutiones hanc recenſendam eſſe, complures exiſtimarunt. At vero S. Auguſtinus contrarium plane ſentit, cum ait e: e Aug. de ciu. Dei, li. 18 c 52. *Deinde quid reſpondent etiam de Iuliano, quem non numerant inter decem?* (perſecutores ſcilicet) *An ipſe non eſt Eccleſiam perſecutus, qui Chriſtianos liberales literas docere ac diſcere vetuit? Sub quo Valentinianus maior, qui poſt cum tertius Imperator fuit, fidei Chriſtianæ confeſſor extitit, militiaque priuatus eſt: vt omittam quæ apud Antiochiam facere cœperat, niſi vnius fideliſſimi & conſtantiſſimi iuuenis, qui, multis, vt torquerentur, apprehenſis, per totum diem primus eſt tortus, inter vngulas cruciatuſque pſallentis libertatem atque hilaritatem miratus exhorruiſſet, & in cæteris deformius erubeſcere timuiſſet.* hæc ſanctus Auguſtinus, de quibus vberius ſuo loco dicturi ſumus. Cæterum quod non exerto palam gladio furens perſecutio, vt priores illæ ſupra memoratæ, graſſaretur; inde euenit, vt S. Ioannes Chryſoſtomus dicat, in pace Eccleſiæ martyres illos paſſos eſſe, qui Iuliani tempore fidei cauſa ſunt necati: vt cum agens de Iuuentino & Maximo ſub eodem Imperatore martyribus, de quibus & nos ſuo loco, hæc præfatur f: f Chryſ. ſer. de ſanctis Iuuent. & Maxim.

XXIII. IVLIANVS INVIDET MARTYRII GLORIAM CHRISTIANIS. *Hi enim tanto amore Dei flagrabant, vt etiam extra perſecutionis tempus corona martyrij redimiti fuerint, abſque pugna triumphum retulerint, abſque prælio victoria potiti ſint, abſque theatri certamine brauium rapuerint. Et quo modo hoc ego dicam, ſed ferte me rem paulo altius enarrantem. Erat Rex quidam etiam noſtro æuo, omnes qui ſe præceſſerunt, impietate vincens: de quo & heri à me dictum: qui cum videret res noſtras martyrum morte clariores fieri, & ea cauſa non ſolum viros, ſed & teneros pueros, virgineſque nondum nubiles, & in ſumma ex omni ſexu & ætate quoſdam pro religione ad mortem proſilire, cruciabatur, & dolebat. Cæterum mouere bellum manifeſte nolebat: Omnes enim, dicebat, ad martyrium, quaſi ad aluearium apes, volabunt. Hæc autem non à ſemetipſo habebat, ſed à progenitoribus ſuis didicerat. Etenim & illi, vtpote tyranni, Eccleſiam infeſtarunt, & populi quoque in nos inſurrexerunt, cum adhuc parua religionis ſcintilla eſſet: eam tamen non expugnarunt, neque confregerunt, ſed ipſi potius confracti ſunt. Augebatur quotidie ſcintilla hæc, ferebaturque in ſublime, & omnem vndique orbem inuadebat. Cum occiderentur, adurerentur, ſuſpenderentur, præcipitarentur, beſtiis obijcerentur fideles; carbones ſicut lutum calcabant, mare & fluctus ſicut pratum inuehebantur, ad gladium ſicut ad diadema & coronam currebant; omniaque tormentorum genera ita contemnebant, vt ea non ſolum generoſe & fortiter ferrent, ſed & alacriter & volupe. Enimuero ſicut palmæ rigatæ magis creſcunt, ita & fides noſtra oppugnata magis floret, & ſeditione agitata, incrementa maiora ſumit Neque horti aquis irrigati ita germinant & fœcundi ſunt, vt Eccleſia ſi martyrum irrigetur ſanguine. Hæc omnia atque plura cum Rex ille ſciret, meticuloſior erat, quam vt manifeſte cum nobis confligeret.*

Non, inquit, triumphos, & victorias, & coronas mutuo parabimus. Sed quid facit? Vide, oro, malignitatem. Medicos, & milites, & oratores omnes, vel à profeſſionibus ſuis diſcedere, vel fidem ſuam abiurare iubet. Excitauitque in hunc modum contra noſtros bellum, tela eminus mittens: vt ſi à fide deſiſterent, ridicule vincerentur, vtpote qui fidem opibus non præferrent: ſin generoſe perſeuerarent, & vincerent, neque ſic egregia foret victoria, neque inſignis triumphus: nihil enim magnum, artem vel profeſſionem pro pietate contemnere. Neq; is ſæuitiæ eius finis erat. Nā ad hæc, ſi quis ſuperiorib. annis, cum adhuc pij Reges rerum potirentur, vel altaria demolitus fuiſſet, vel templa ſuffodiſſet, vel oblationes diripuiſſet, vel aliud tale quiddam egiſſet; rapiebatur ad tribunal, & occidebatur etiam inſons, & duntaxat delatus. Fingebat quoque & alias varias cauſas, ita vt pie viuentium nemo non lugeret. Agebat autem hæc, vt obſcuraretur, contemptaque eſſet martyrij corona, & nihilominus cædes & ſtrages fierent. huculque de Iuliani perſecutione Chryſoſtomus, quam ipſe oculis eſt proxime contemplatus.

XXIV. IVLIANVS AGIT VI, ATQVE PERSVASIONE. Quaſnam autem alias impius excogitarit artes ad faceſſendum Chriſtianis negotium, & occultis viis quaſi cuniculis, omnes ingenii vires adhibens, ſuffodere & cōuellere penitus religionem Chriſtianam conatus ſit; Sanctus Gregor. Nazianzenus, & ipſe ſui temporis res geſtas conſcribens, ſumma fide & obſeruantia veritatis enarrat g g Gr. Naz. or. 1. in Iul. atque in primis de animi eius conſilio, cur non palam, vt Gentiles alii Imperatores, ſed clandeſtine atq; doloſe egerit inuidens illis martyrii coronam, in eandem cum Chryſoſtomo ſententiam multa locutus, hæc addit: *Turpiter admodum & ignaue pietatem vexat, animique fraudes & verſutias perſecutioni, quam aduerſus nos excitabat, inducit. Quocirca cum potentia in perſuaſionem & coactionem diuiſa ſit, ita ſe comparauit,*

parauit, vt, quod inhumanius erat, nimirum vim atque tyrannidem popularis turbæ ciuitatibuſque permitteret, vt quarum veſana audacia intolerabilior ſit propter temerarios animi motus, atque præcipites ad omnia impetus, idque nequaquam publico edicto; verum ex eo, quod impetum audaciamque minime reprimebat, velut propoſita quadam lege non ſcripta, ſe id velle promulgans. Quod vero lenius atque humanius erat, magiſque Imperatorem decebat, id ſibi videlicet aſſumit, nempe ſuadendi atque illiciendi partes: nec tamen id quidem vſquequaque retinuit: non enim natura ferebat, vt vel pardus diſtinctas macularum notas, vel Aethiops nigrorem, vel ignis ardorem, vel diabolus homicidij crimine iam inde ab ipſa mundi origine constrictus hominis odium, vel iſte improbitatem, qua aduerſus nos impellebatur, abijceret: Verum quemadmodum chamæleontem aiũt in quiduis facile mutari, atque omnes ſubinde colores, candore vno excepto, ſuſcipere (fabuloſum enim illum Proteum Aegyptium ſophiſtam prætereo) ſic etiam ille Chriſtianis præter clementiam in quiduis ſe vertebat, ac per quam crudelis erat ipſius lenitas, & violenta perſuaſio: atque huiuſmodi benignitate acerbitati crudelitatique ſuæ excuſationem quærebat, vt non ſine cauſa vim afferre videretur, cum blandiendo & alliciendo nihil profeciſſet. Idque ex eo perſpicuũ, quod non multum ſuaſione vtebatur, ſed plus violentia confeſtim ſequebatur: vt quemadmodum in venatione, aut laqueis, aut perſecutionibus caperemur, atque alterutro omnino modo nos in poteſtatem redigeret. hæc Gregorius: ſubdit-que eiuſmodi perſecutionis genere primum omnium domeſticos inſectari cœpiſſe, cæteros * alliciendo, fortiter reluctantes occidendo, alios expellendo: quo in certamine Cæſarium ipſius Gregorii germanum primas tuliſſe, ſuperius dictum eſt: additque de aliis, aliis coloribus quæſitis, domo exactis: cum, vt ipſe putabat, in hunc modum Regiam expurgauit.

* illiciendo.

XXV. Tunc etiam Helpidium inſignis nominis Chriſtianũ, quem ſuperiori anno (vt diximus) Conſtantius Imperator ob egregiam ſpectatamque hominis virtutem decorarat præfecturæ Prætorii, cum eum in his, quæ religionis ſunt, conſtantiſſimum comperiſſet, præfectura exutum redegit in ordinem; poſtea vero alia occaſione quæſita, vt Imperii perduellem dire necandum præcepit; conſignatum enim eſt & ipſius & ſociorum martyrium, tum apud Græcos, tum etiam Latinos, in Eccleſiaſticis monumentis hoc titulo: *Sextodecimo Kalendas Decembris Natalis ſanctorum martyrum Helpidij, Marcelli, Euſtachij, & ſociorum: ex quibus Helpidius cum eſſet ordinis Senatorij, & coram Iuliano Apoſtata Chriſtianam fidem conſtantiſſime profiteretur, primum equis indomitis cum ſociis alligatus atque protractus, deinde in ignem iniectus glorioſum martyrium conſummauit.* Poſt hæc in milites eandem perſecutionem conuertit, de qua ſic ipſe Gregorius a:

a Greg. or. 1. in Iul.

XXVI. PERSECVTIO IN MILITES QVALIS.

Milites etiam, partim per ſe ipſe, partim per eos, qui magiſtratibus fungebantur, allicit, quippe quos leniores magiſque credulos arbitrabatur, alios honoribus capiens, alios animi ſimplicitate diſtrahens, nimirum eos, qui nullam aliam legem, quam Principis voluntatem agnoſcebant. Imo ſi rectius loquendum eſt, militum partem non minimã ad ſe pertraxit, & quotquot ex his agros & labaſcẽtes inuenit, temporiique & tũ & iam antea ſeruos: quos partim ſubegerat, partim ſub acturum ſperabat. Non enim omnes pertraxit; nec tantum ille aduerſum nos dedit, qui per eum perſecutionem excitabat: verum plures ſeptem hominum millibus reliqui fuerant, qui non flexerunt genu coram Baal b, nec auream imaginem adorauerunt, nec à ſerpentibus icti & vulnerati ſunt, quod ſerpentem illum ſuſpenſum, Chriſtique paſſionibus oppreſſum atque confectum intuerentur: multi ſcilicet præfecturis, altiſſimiſque dignitatibus ornati, quos mirum etiam minus fuiſſet tum periculorum metu, tum honorum ſpe cedere, & manus dare: multi etiam plebeij ordinis & numero ſolo cogniti, quos cum adortus fuiſſet, non aliter repulſus eſt, quam leuis quædam machina tormentaria à firmiſſimo muro. Cæterum eo erat animo, vt non magis angeretur propter eos, qui ipſi elabebantur, quam (vtpote furore percitus) ob eos, qui capiebantur præſideret; voluntaſque ipſa, id, quod ſpe conceptum erat, quaſi iam manibus teneretur, repræſentabat.

b 3. Reg. 19. Dan. 3. Num. 20.

XXVII. IVLIANVS MVTAT LABARVM. *Quin eo quoque audaciæ prorupit, vt aduerſus magnum illud vexillum præceps ferretur, quod ſimul cum Cruce magnifice & inſigni pompa exercitum ducit in ſublime euectum, quod laborum ſoluendorum vim habet, ab eoque apud Latinos nomen trahit, principatumque, vt ita dicam, in reliqua omnia vexilla tenet, tam quæ Imperatorum imaginibus atque paſſis texturis in variis tinctionibus litterarumque picturis illuſtrantur, quaſique geſtiunt, quam quæ horrendis draconum hiatibus ſuper ſummas haſtas elatis inuolantia, ac per tractatus contextis ſquamis diſtinctos ventilata iucundiſſimum ſimul & formidoloſum ſpectaculum oculis præbent.* hæc de mutatione Labari Gregorius: in quam autem formam illud mutauerit, ita Sozomenus c: *Signum, quod Conſtantinus diuino mandato (vti ſupra commemoratum eſt) in inſigne Crucis commutauerat, ad veterem effigiem & figuram traducere decreuit: nam dedit operam, vt in publicis imaginibus iuxta ipſum Iuppiter depingeretur, velut è cœlo apparens, coronam & purpuram, quæ ſunt Imperij inſignia, ipſi præbens: Mars item & Mercurius in eum intuentes, & tanquam obtutu oculorum teſtificantes, quod vir eſſet tum in dicendi arte, tum in re militari ſpectatus.* hæc ipſe.

c Soz. lib. 5. c. 16.

At licet eiuſmodi ſignis cuſa Iuliani numiſmata minime reperire licuerit: reddemus tamen, quæ his ſimillima, magna adhibita diligentia, nacti ſumus, nimirum Iuliani vultum cum inſcriptione Serapidis, cui à ſiniſtris inhæret effigies Iſidis; quibus imaginibus apud Ægyptios Sol atque Luna repræſentari ſolebant.

d Acceptũ à Philippo Vegnio Louanienſi.

d

c

XXVIII. Nec eſt quod vel minimum dubites, eundem, quem Serapidis nomine vultum vides inſcriptum, eſſe ipſiſſimum Iuliani, ſi conferas cum reliquis eiuſdem Iuliani antiquis nummis, in quibus eundem plane Iuliani vultũ inuenies, quem hic titulo Serapidis habes inſcriptũ. Sed & vt hæc facilius aſſequaris, deſcribemus hic pariter, quæ de Iuliani imagine ab Ammiano inuenimus litteris commendata, cum ait e: *Figura talis vtique membrorum, mediocris erat ſtatura, capillis tanquam * plexiſſet, mollibus, hirſuta barba in acutum deſinente, vultus venuſtate oculorum micantium flagrans, qui mentis eius anguſtias indicabant, ſuperciliis decoris, & naſo rectiſſimo, ore paulo maiore, labro inferiore diuiſo *, opima & incurua ceruice, humeris vaſtis & latis, ab ipſo capite vſque ad vnguium ſummitates lineamentorum recta compage; vnde viribus valebat & curſu.* hæc Ammianus, quibus videas reſpondere in numiſmatibus vultus expreſſos, quantum tamen licuit repræſentari ab illorum temporum craſſæ mineruæ ſculptoribus atque fuſoribus; quarum facultatum artes magna erant ex parte collapſæ.

e Ammian. lib. 25.

* pexiſſet

* demiſſo

XXIX. Sed quod ad idem numiſma ſpectat: quam ex aduerſo latere illi coniunctam eiuſdem prorſus effigiei geminam intueris imaginem, duplicem Iſidem repræſentare non dubites: duas namque fuiſſe Iſides nonnulli tradiderũt f, quorum ſententiam his vides ſignis optime comprobari. At quod Ægyptii ſimulacra Iſidis aſpidum ſertis coronata capita repræſentabant, eadem forma hic vides expreſſa ſigna, alaſque in eis volucris, quod vultures Iſidi dicatæ eſſent; nouaculam porro geſtare dextera, quod eius ſacerdotes cunctis abraſis corporis pilis, & virilibus præciſis, eidem miniſtrarent.

f Conſule Lilium de diis Gentiũ ſyntag. 12. in fine.

XXX. At non primus id Iulianus facere aggreſſus eſt, vt Serapidi vultum ſuum conformem redderet, ſicut Commodus Herculis, ſed more maiorum ſuorum, atque potiſſimum Hadriani Imper. feciſſe, antiquum numiſma docet, quod formis expreſſum hic tibi reddendum curauimus: Eum accepimus à Lælio Paſqualino viro diſerto; in quo effigiatum Serapidem ſimilem Hadriano coma excepta, quæ in Serapide myſticum quid ſignificabat, probe intelligi poteſt.

Quod vero Sozomenus tradit, impium Iulianum, ſublato à Labaro Crucis ſigno, illud in priſtinam redegiſſe figuram: quonam modo ſub Iuliano Labarum inuentatur expreſſum, quæ hic tibi è ſcripto libro Pyrrhi Ligerii,* qui in Farneſiana bibliotheca Romæ cuſtoditur, expreſſa numiſmata reddimus, ſatis potuerunt indicare.

* Ligorii.

Ita quidem ipſe ſecundum priſtinam Romanorum conſuetudinem Labarum reſtituendum curauit: ſed non id ſibi ſatis, qui in odium Chriſti loco eius nominis & Crucis ſigni, quę in Labaro à Conſtantino mutato intexta erant, ſiue ſuam imaginem, quæ in dextro Labaro hic, haud ſatis exacte reddita eſt, ſiue ſerpentis (vt in ſiniſtro Labaro vides) expreſſit, atque loco Crucis haſtas ancilibus exornauit, & inter vtrumque Aquilam, præcipuum apud Romanos militare ſignum, voluit collocari.

Hæc de Imaginibus Iuliani & vultu eius præſeferente Serapidem Deum, atque eius militaribus ſignis ſatis. Addit ad hæc Sozomenus *a*:

a Soz. lib. 5. c. 16

XXXI. *Iſta quidem, & alia quæcunque ad cultum Gentilitium ſpectabant, imaginibus admiſceri imperauit, ad eum finem, vt non modo ſimulatione honoris Imperatori decreti, ſubiectos latenter venerari cogeret res vna depictas; verum etiam vt veteribus inſtitutis ad ſuam libidinem abutens, omni ſolertia & mentis acumine adhibito, voluntates ſubditorum clam in fraudem induceret. Nam ſic cogitabat: ſi hoc illis perſuaderet, ſe multo facilius quæ in animo habebat, de cætero effecturum eſſe: ſin repugnare animaduerteret, in illos, vtpote nouas res contra Romanorum inſtituta molientes, & cum Rempublicam, tum in Imperium peccantes, abſque vlla venia vindicaturum. Quare pauci profecto erant, qui dolum eius intellexere; qui quidem, cum (vt meruerat) adorare renuerent, pœnas dedere. Multitudo autem (quod fieri ſolet) præ ignoratione & mente ſimplici, legi veteri ſe omnino parere putauit, & ita inſcitia decepta ad imagines colendas acceſſit.* hæc Sozomenus.

IMAGINIS IMP. CVLTV TECTA IDOLOLATRIA.

XXXII. Intelligis ex his, puto, lector, ſic Imperatoris imaginem renuiſſe venerari prudentiores fideles, quod cum illis deorum quoque Gentilium iunctæ eſſent effigies; quibus ſi vexilla caruiſſent, vt erant ſigna illa, quæ (vt vidimus nuper ex Gregorio) expreſſas puras habere ſolebant Imperatorum imagines, minime cunctati fuiſſent debito ac conſueto proſequi cultu. Si igitur pie ſancteque abſque vlla idololatriæ ſuſpicionis labe Chriſtiani milites & alii venerari ſoliti erant Imperatoris imagines: quis nefas eſſe putarit, Chriſti, Deiparæ, atque Sanctorum imagines pari ſaltem cultu proſequi, niſi qui Reges Chriſto ipſi Sanctiſque prætulerit? Cæterum veneratio illa imaginum Imperatorum non adeo erat penes Chriſtianos effuſa, vt diuino eas honore proſequerentur: quamobrem cum illis thus (vt peragi conſueuit, cum milites donatiuum acciperent) offerendum eſſet, reſiliebant omnino: quod & ſub Iuliano iidem, qui præſtantiores eſſent, ſumma conſtantia præſtitere, prout Sozomenus *b* ibidem eiuſmodi rei geſtæ narratione declarat.

b Soz. lib. 5. c. 16.

XXXIII. *Verum Imperator nihil ne ex hoc quidem conatu perfecit. Ac tametſi hæc eius aſtutia perſpicue deprehenſa eſt; tamen nihil de contentione animi ac ſtudio remiſit; ſed omnem (vt dicitur) mouit lapidem, vt ſubiectos ad parem ſecum religionis modum ſequendum deduceret. Atque quanquam quod tum moliebatur, ab eo, quod ſupra diximus, penitus non diſcrepauit; tamen & magis omnibus apparuit, & maiore cum violentia ſuſceptum eſt, & cauſa fuit nonnullis, qui in aula militabant, maioris conſtantiæ & fortitudinis. Vbi enim tempus aduenit, vt Imperator milites remuneraret (quod quidem Kalendis apud Romanos & diebus feſtis natalibus tum Imperatorum, tum primarum vrbium Imperij fieri ſolet) cum ſecum conſideraret, quam ſimplex natura, quamque inſulſum eſſet militum genus, & quam facile propter conſuetam auaritiam, quæ in eo ineſſe ſolet, pecunia vinci poſſet: & ſingulis, qui ad munus accipiendum accedebant, datum eſſet in mandatis ab his, qui Imperatori aſtabant, vt incenſum afferrent (in proximo enim erat & thus poſitum & ignis) perinde quaſi olim hoc fuiſſet apud Romanos decretum: ibi tum alij abſque metu præſtantiam animi & magnitudinem declararunt, neque incenſum offerre voluerunt, & donum ab Imperatore accipere prorſus renuerunt.*

THVRIFICATIONE PROBATI MILITES CHRISTIANI

XXXIV. *Alij ſimulatione legis & antiquitatis confiſi, ſe deliquiſſe neutiquam in animum induxerunt: alij autem vel lucro, quod proponebatur, veluti ineſcati, vel metu & perturbatione propter ſupplicium, quod eminebat, perculſi, licet intelligerent ſe iam ritum Gentilium exequi, minime tamen iſto ſcelere ſeſe obſtringere detrectarunt. Eorum autem, qui præ ignoratione in hoc peccatum incidebant; nonnulli dicuntur, cum amice inter ſe epularentur, ſibi mutuo (vt in potando fieri ſolet) propinantes, Chriſtum ſuper poculis nominaſſe: quendam autem è conuiuis interpellaſſe eos, ac dixiſſe, permirum eſſe, illos voluiſſe nomen Chriſti inuocare, quem paulo ante denegauerant, eo ſcilicet tempore, quo dono ab Imperatore accepto, thus in ignem impoſuiſſent. Quod ſimul vt audiuere, intellexereque quod facinus conſciuiſſent; illico inde propere egreſſi, palam per plateas curſitare, clamare, lachrymas fundere, Deum ipſum & omnes homines teſtari, ſe Chriſtianos eſſe, & in ea fide permanere; atque ignoratione illius, quod factum erat (ſi verum omnino dicendum eſſet) ſolam manum, animo prorſus repugnante, Gentilitatis labe pollutam fuiſſe. Verum vbi ad Imperatorem veniunt, proiecto ad pedes eius quod dederat auro, valde conſtantibus & generoſis animis poſtulant; vt ſuum ac proprium munus reciperent, hoc eſt, vt necem ſubirent: nam rem plane eſſe, cuius ipſos nunquam pœniteret, ſi pro ſcelere, quod inconſiderate admiſiſſent, toto corpore, idque propter Chriſtum, pœnas perſoluerent. Imperator vero, licet ea re grauiter commotus, noluit tamen eos interficere, quod inde iis honos tribueretur martyrij; ſed è militum numero exemptos, aula ſua exturbauit.* hucuſque Sozomenus; at Gregorius Nazianzenus *c* rem paulo diuerſius recenſere videtur, dum ait:

PROPINATIO IN NOMINE CHRISTI.

MILITES, QVI THVS OBTVLISSENT, RESIPISCVNT.

c Greg. orat. 1 in Iulian.

XXXV. *Ferunt, quoſdam eorum, qui ad hoc nefas errore atque ignorantia prolapſi fuerant; poſtquam eo admiſſo, domum ſe recepiſſent, ſodales conuictoreſque ſuos menſæ participes habuiſſe: deinde conuiuio ad conſuetam frigidæ potationem progreſſo, non ſecus ac ſi nihil grauius ipſis accidiſſet, ad aquæ poculum ſublatis oculis, Chriſtum cum crucis ſigno appellaſſe.* & cætera ſupra relata, quæ breuitatis cauſa hic omittimus.

Hanc ipſam hiſtoriam deſcribens Theodoretus *d* hæc præterea addit, quæ in Sozomeno deſiderantur: *Cum eiuſmodi querela & clamore contendunt ad Regiam: contra tyranni fallacias vociferantur: poſtulant in ignem conijci, vti igne inquinati, igne denuo expientur. Hæc & alia his ſimilia locuti, ſcelerati tyranni animum ad inſaniam adegerunt. Itaque primum capita ceruicibus abſcindi iubet. Quos ad ſupplicium ſubeundum extra vrbem adductos permagna populi multitudo ſecuta eſt: quæ*

d Theo. l. 3. c. 16.

quidem

quidem & magnitudinem animorum, & loquendi in tuenda pietate libertatem, quæ in illis elucebat, ſuſpexit atque admirata eſt. Vbi autem venturn eſt ad locum, in quo malefici puniri ſolent: qui erat inter eos natu maximus orat carnificem, vt primum minimum natu ſecuri percutiat, ne ille aliorum cædem intuens, præ timiditate ſuccumbat. Romanorum vero legibus a (quod alias dictum eſt) ſicut in quæſtionibus inchoandum à minimo, ſic in ſupplicio inferendo, à maiori incipiendum eſſe, cautum eſt. Verum quid poſt hæc contigerit, ſubdit Theodoretus: *At ſimul vt iſte humi poſuerat genua, & carnifex enſem vagina eduxerat, nuncius quidam accurrit, illis veniam indicaturus: qui cum longo interuallo à loco abeſſet, clamore vetuit cædem fieri. Tum ille natu minimus moleſte ferens ſe cæde liberatum: Romanus, inquit (ſic enim vocabatur) nequaquam dignus erat, qui Martyr Chriſti appellaretur. Atqui malitioſus ille tyrannus tametſi cædem athletis illis inferri idcirco prohibuit, quod inuidia inflammatus illos voluit martyrij gloria priuare, tamen non ſiuit eos ſuas ipſorum incolere ciuitates, ſed ad extremas Imperij Romani oras relegauit.* hæc Theodoretus.

a l. vnius, ff. de pœn.

XXXVI. b Aug. de ciu. Dei lib. 18. c. 33. to. 8.

De militibus itidem Chriſtianis ſub Iuliano militantibus agens S. Auguſtinus b hæc ait: *Iulianus extitit infidelis Imperator: nonne extitit apoſtata, iniquus, idololatra? Milites Chriſtiani ſeruiebant Imperatori infideli. Vbi veniebatur ad cauſam Chriſti, non agnoſcebant niſi illum, qui in cœlo erat. Quando volebat, vt idola colerent, vt thurificarent: præponebant illi Deum. Quando autem dicebat: Producite aciem, ite contra illam gentem: ſtatim obtemperabant. Diſtinguebant Dominum æternum à domino temporali: & tamen ſubditi erant propter Dominum æternum etiam Domino temporali.* hæc ipſe de militibus Chriſtianis in caſtris militantibus: quorum qui dicebantur Prætoriani, quibus ſalus ipſa Imperatoris potiſſimum concredita erat, hos omnes voluit Iulianus deorum eſſe cultores: id quidem ſic teſtatur Socrates c: *Porro ab Imperatore Iuliano mandatum eſt, vt qui nollent Chriſtianam religionem deſerere, in Palatio militum Prætorianorum munere minime fungerentur, itemque vt omnes ſimulacris ſacrificare properarent, Chriſtiani in prouinciis nullos magiſtratus gererent: Nam lex illorum, inquit, vetat gladio vtendum contra eos, qui ſcelera digna morte admiſerint: & propterea non ſunt ad regendum idonei. Nonnullos autem aſſentatione & muneribus ad immolandum allexit. Extemplo igitur tum qui erant vere Chriſtiani, tum qui ſpeciem Chriſtianorum præ ſe ferebant, tanquam in theatro locati, ſe palam omnibus patefecerunt. Nam qui recta voluntate Chriſtianam fidem profitebantur, propenſo animo balteum pro fidei defenſione deponere, omnia que cruciamentorum genera ſubire maluerunt, quam Chriſtum Saluatorem denegare: in quorum numero fuere Iouianus, Valentinianus, & Valens, qui poſtea ſunt Imperij gubernaculis potiti. Alij, qui animo parum ſincero Chriſtianam amplexabantur religionem, quique diuitias & honores veræ beatitudini anteferebant, abiecta cunctatione, ad immolandum ſe dederunt.* Subdit poſtea de Ecebolio (de quo nos ſuperius) qui Chriſto nuncium remittens, Ethnicorum ſuperſtitioni adhæſit.

PRÆTORIANI A IVLIANO PROBANTVR.

c Socr. lib. 3. c. 11.

XXXVII. d Theod. li. 3. c. 5. e Sozom. li. 6. c. 6. VALENTINIANI, VALENTIS, ET IOVIANI CONFESSIO.

At qualis fuerit Valentiniani glorioſa confeſſio, à Theodoreto d in hæc verba deſcribitur: *Valentinianus, qui poſt obtinuit Imperium, ad temporis militum haſtatorum in Palatio merentium Tribunus* (nempe, vt ait Sozomenus e, Ioniniamorum, & Herculianorum, his nominibus dictæ cohortes, quæ Imperatorem ſtipare conſueuerunt) *ſingulare ſtudium, quo erga pietatis defenſionem flagrabat, manifeſte declarauit. Nam cum amens ille & ſtupidus tyrannus Iulianus in fanum Fortunæ choreas ducens ingrederetur, & Æditui vtrinque ad ianuas conſiſterent, vt introeuntes aqua luſtrali (vt ipſi opinabantur) expiarent: Tribunus Valentinianus Imperatorem præcedens, qui huius rei gratia vtrumque Imperium conſecutus eſt, vbi vidit guttam aquæ ſuæ lenæ aſperſam, pugnis cædit Æadituum, ſeque inde non expiatum, ſed turpi labe pollutum ait*, Sozomenus f hanc ipſam recenſens hiſtoriam, hæc addit: *Dicunt præterea, Valentinianum, Imperatore Iuliano inſpectante, tantum veſtis ſuæ cum ipſa gutta exciſiſſe, abieciſſeque quantum gutta madeſecerat.* pergit Theodoretus: *Quod factum execrabilis tyrannus conſpicatus, eum ad caſtellum in ſolitudine ſitum relegauit, ibique vitam degere iuſſit. At Valentinianus, anno & paucis menſibus interiectis, Imperium tanquam mercedem ſuæ confeſſionis obtinet. Nam Deus iuſtus Index pietatis ſtudioſos non in illa vita beata ſolum honore & gloria afficit; verum etiam ſpem de præclaris illis præclarorum laborum remunerationibus, quæ in cœlo expectantur, conceptam, etiam donis in hac vita ſuppeditatis, plane confirmat*: hactenus Theodoretus de Valentiniani confeſſione.

f Soz. lib. 6. c. 6.

XXXVIII. g Socr. li. 3. c. 9. h Socrat. li. 4. c. 1.

Hæc autem Conſtantinopoli geſta eſſe videntur, vbi in ipſa Regia Imperator aram Fortunæ ſtatuerat, vt Socrates g tradit, qui de Valentiniani confeſſione pluribus agit h, necnon de Valente eius germano, qui Imperatori adhærebat domeſticus Comes, meminit & Iouiani: quos omnes licet fidei Chriſtianæ profeſſionis amore baltea depoſuiſſe tradat; nequaquam tamen militiæ gradu priuatos eſſe affirmat, cum de iiſdem addit: *Valentinianum atque Valentem minime Imperator Iulianus, quoniam eos tales eſſe homines intelligeret, quales Reipub. plurimum poſſent commodare, de militaris honoris gradu deiecit; quemadmodum neque Iouianum, qui illi ſucceſſit in Imperio.* hæc Socrates; cui potius aſſentimur, de Iouiano præſertim, quem conſtat vna cum ipſo Iuliano in expeditione aduerſus Perſas militaſſe: quod vero ſpectat ad Valentinianum atque Valentem, ſecus; vtpote quos Sozomen. etiam tradat i exulaſſe ea de cauſa Melitinæ Armeniæ ciuitatis; ſolutos autem ab exilio ab ipſo Iouiano Imperatore, atque ipſo extincto aſſumpſiſſe Imperium, Nicæam antea reuocatos. Hallucinatus tamen in eo videtur eſſe Sozomenus, cum ait hæc contigiſſe in Gallia: nam ibi dum fuit Iulianus, ſemper Chriſtianum præ ſe tuliſſe, ſuperius ſatis perſpicue demonſtratum eſt: verum hæc omnia Conſtantinopoli ad ædem Fortunæ facta eſſe, reliqui æque conſentiunt.

i Soz. lib. 6. c. 6.

XXXIX. k Soz. l. 5. c. 4. MARIS EPISCOPVS QVID IN IVLIANVM.

Quid autem in Iulianum Fortunæ ſacrificantem dixerit Epiſcopus Chalcedonenſis, idem auctor docet k his verbis: *Ferunt, Marin Chalcedonis Epiſcopum eidem Iuliano Conſtantinopoli Fortunæ ſacrificanti acceſſiſſe palam, vt impium, contumeliis affeciſſe: ἄθεον, ideſt, auerſum à Deo, & deſertorem fidei appellaſſe: Iulianum autem ei ſolam cæcitatem probri loco obieciſſe: venerat enim, vtpote ſenex, & ſuffuſione oculorum laborans, alterius manu ductus. Sed vbi irridere etiam, & in Chriſtum, vt ſolet, blaſphemiam loqui cœpit, dixeritque Iulianus: Non te Galilæus tuus ſanabit: Marin reſpondiſſe: At ego gratiam Deo meo habeo, quod cæcus ſum, ne te, qui à pietate excideris, oculis aſpiciam. Imperatorem vero, nullo dato reſponſo, eum prætexiſſe: putaſſe enim eo pacto religionem Gentium multo magis roboraturum ſi ſe populo Chriſtiano, præter omnium expectationem, patientem & manſuetum oſtenderet.* hæc Sozomenus. At egregium ſenis facinus obſcuratur Ariana ipſius profeſſione: etenim licet ipſe recantarit cum Arianis cæteris in Nicæno Concilio palinodiam; tamen vna cum iiſdem poſtea factus eſt (vt ſuis locis tertio Annalium tomo ſæpius diximus) illius hæreſis defenſor acerrimus, inhærens Arianorum parti illi deterrimæ, cuius princeps erat Acacius: id quidem etiam ex eodem Sozomeno l atque Socrate m conſtat.

l Soz. lib. 4. c. 21. m Socrat. li. 2. c. 31.

XL. n Ammia. lib. 22.

Quod vero ſpectat ad patientiam ac manſuetudinem Iuliani, quam ait Sozomenus ad illecebram impietatis plurimum affectaſſe: in eandem ſententiam Ammianus n plura adducit, quæ ſuo loco relaturi ſumus. Verum adulatum eum eſſe principi potius, quam (quod decebat ſincerum hiſtoricum) puræ conſuluiſſe veritati, ſatis perſpicuum reddit, quod de hoc ſcribit Gregorius Nazianzenus o, qui hominem Athenis probe cognitum habuit; & quæ à fratre ſuo Cæſario aliiſque accepit, ſumma fide conſcripſit, apponam hic eius verba: *Quemadmodum*, inquit, *Aetnæum ignem narrant Aetnæ radicibus abſcondi, inferne exundantem, violenterque retentum atque compreſſum, ſiue hoc aliud quidpiam eſt, ſiue anhelitus excruciati gigantis* (vtitur enim ea de gigante fabula Gregorius, quod comparationi, quam texit de Iuliano, probe conueniat) *de more quidem horrendum quendam fumum ex ima parte edere, fumumque propinqui mali indicem vertice ſuo euomere: quod ſi forte exuberantior fuerit, nec iam vi vlla retineri queat, tum vero finibus ſuis æſtu vehementi extruſum, ſurſumque tendentem, ac ſupra foramina ſua ſeſe effundentem, nonnullas quoque ſubiacentis terræ partes incredibili illo & horribili fluxu peruaſtare: Eodem quoque modo illum, Iulianum ſcilicet, reperire licet, aliquantiſper quidem ſibi ipſi imperantem, ac ſophiſticis edictis impoſturis res noſtras grauibus incommodis afficientem: cæterum ſi quando ira impotentia exuberantior eſſet, tūc ne animi quidem*

o Gr. Naz. orat. 1. cont. Iul.

IVLIANI PRÆCEPS FVROR.

quidem peruerſitatem premere, tectamque habere poſſe, verum aduerſus pium diuinumque ordinem noſtrum nuda & aperta perſecutione graſſari. Vt enim edicta aduerſus ædes ſacras tum publice propoſita, tum priuatim expleta, & donariorum ac pecuniarum deprædationem, non magis ab impietate, quam ab auaritia manantem, & ſupellectilis ſacræ direptionem profanis manib. indigne contumelioſeque tractata prætercam: vt etiam ſileam & præſules & ſubditos, qui pro his rebus extrahebantur, grauiſſimeq; torquebantur: vt prætercam columnas cruoris plenas, horum manibus atque complexu, dum virgis conciderentur, per orbes cinctas: vt etiam ſagittarios per regiones & vrbes diſcurrentes, atque ipſo etiam edictorum auctore acriores & immaniores (quo nos videlicet pro Perſis, & Scythis, aliiſque barbaris, ſubiugaret) vt hæc omnia prætermittam: Eccui ignota eſt Alexandrinorum crudelitas, qui præter multa alia, quæ aduerſus nos deſignarunt, licentia temporis immodice vſi, plebs etiam alioqui turbulenta & furioſa, hoc quoque impietatibus ſuis adieciſſe feruntur, vt ſacroſanctum templum noſtrum duplici cruore implerent, victimarum, & hominum; idque Imperatorij cuiuſdam Philoſophi ductu atq; auſpicio perpetraſſe (Pithiodorus is erat) ab his tantum facinoribus nominis famam conſecuti? Eccui ſeditioſa Heliopolitarum coitio incognita eſt? eccui Gazæorum immanis audacia? qui apud eum in admiratione & honore erant, ſiquidem ipſius magnificentiam luculenter experti ſunt. Eccui Arethuſiorum furor, prius quidem obſcurorum, cæterum ab eo tempore admodum etiam clarorum atque inſignium occultus latet? &c. At hæc ſingula ab ipſo Gregorio adeo breuiter tacta potius, quam recenſita, vt fuſius, pro vt geſta ſunt, enarrentur, iure exigitur: agemus de ſingulis inferius, ſecundum ordinem temporum. Verum quid rurſum poſt multa ſuperaddat de Iuliani præcipiti iracundia atq; inſano furore, ad ſugillandam affectatam interdum ab eo philoſophicã patientiam, hic in medium adducamus.

XLI. a Greg. Nazian. orat. 2. in Iul.

Gregorius igitur hæc de eo per ironiam *a*: *Illud vero an non in philoſophi huius doctrina laudabile, quod adeo ab ira alienus, animique perturbationibus ſuperior erat, Principumque eorum ſimilis, qui conſtantiæ tranquillitatiſq; laude aliquando floruerunt, nec etiam ſi quid moleſtiæ ipſis accidiſſet, vultum tamen quicquam immutarunt, atq; vllum commoti animi ſignum dederunt? vt quod Iudicis munere fungens, aulam clamoribus ac pedum ſtrepitibus impleret, non aliter ac ſi ipſe iniuria & damno affectus eſſet, ac non aliis potius hæc patientibus ſuccurreret, ne ratione quidem complecti veſtimus. Hoc autem eccui ex omnibus ignotum eſt, quod multos etiam è ruſticioribus, qui ad eum accedebant, vt eorum, quæ homines ab Imperatore petere, precibuſque poſtulare ac contendere ſolent, aliquid conſequerentur, ita mulctabat palam pugno feriens, calcibuſque petens, vt præclare ſecum actum putarent, qui atrocius aliquid non pertuliſſent?* hæc Gregorius ad ſugillationem oſtentatæ & prædicatæ ab Ethnicis patientiæ Iuliani, quod ſoleat omne fucatum nequaquam diutius perdurare, & affectatum atque ad fallendum compoſitum minime fieri diuturnum. Præter hæc enim, quæ obiter à Gregorio Nazianzeno de Iuliani furore & immanitate dicta ſunt; Nectarius *b* quoque Epiſcopus Conſtantinopolitanus, ea oratione, quam habuit in exordio Quadrageſimalis ieiunii, deteſtatus tyranni ſæuitiam, recenſet illata eius voluntate in Chriſtianos cruciamenta, & crudeliſſimas neces, nempe ventris & viſcerum ſectiones, virginum publicas verberationes, oculorum effoſſiones, dentium eiectiones, linguarum & manuum præciſiones, tibiarum confractiones, excogitatas & adhibitas craticulas, lebetes, ſubulas, ſartagines, & alia genera cruciamentorum recenti vſu iterum innouata. ita tamen (quod ſæpius diximus) huiuſmodi in Chriſtianos ſupplicia adhibebãtur, vt alia quæuis potius, quam pietatis cauſa, ab eodem & eius Præſidibus ingeri fingerentur.

QVALIS IVLIANVS IN AVDIENDO ET IVDICANDO.

b Nectar. orat. apud Lipom. to. 5.

XLII. Porro qui adeo immaniter in Chriſtianos, aliis prætenſis cauſis, clanculum ſæuiebat: artes præterea varias excogitauit, quibus poſſet in iis, quæ foris eſſent, populum inuitum licet, abſque publicis quæſtionibus, Idololatriæ reddere obſequẽtem. Nam cum primum (vt dictum eſt) in erogatione publici donatiui, thuris oblatione fidem totius exercitus exploraſſet, noua quadam excogitata nequitia, vniuerſæ Conſtantinopolitanæ vrbis populum aggreditur pertentare. quidnã hoc fuerit idem qui ſupra Nectarius *c* egregie literis commendauit; licet eius orationem ab aliquo ex Græcorum recentioribus deprauatam eſſe, facile exiſtimarim, quod Epiſcopus Conſtantinopolitanus, Patriarcha dictus habeatur, eidemque per viſum apparuiſſe dicatur Theodorus martyr, cõmonuiſſeque eum de inſidiis Iuliani: quam quidem apparitionẽ cuipiam alii potius, quam Epiſcopo factam eſſe putamus, quod Eudoxius tunc præeſſet Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, hæreticorum omnium ſceleſtiſſimus. Res autem ſic ſe habuit. Auſpicantibus Chriſtianis conſueto animi ardore ſolemne ieiunium Quadrageſimæ, auerſantibuſq; magis ac magis Iuliani impietatem, contrariiſque ſtudiis exhibere ſe in omnibus Chriſtianos elaborantibus: exacerbatus ipſe nonnihil propenſioribus ipſorum officiis, doloſum huiuſcemodi conſilium init, conſcio & adminiſtro vrbis Præfecto Themiſtio.

c Extat apud Lip. to. 1. ex Metaphr. die 17. Febr.

IVLIANVS DOLO AGIT CVM CONSTANTINOPOLITANIS.

XLIII. Cuncta cibaria, quę venum publice in foris exponi ſolerent, ſacrificiis diis immolatis infecit ac polluit, vt ſic illi omnes cibis cogerentur veſci immolatitiis, niſi fame confici penitus vellent. Cum oraculo Theodori martyris, quonam modo conſulendum eſſet fidelibus fame periclitantibus, fuit diuinitus demonſtratũ, nempe vt tunc loco panis, cocto omnes frumento vterentur in cibum. Tunc enituit Chriſtianorum, qui ditiores eſſent, charitas erga egenos; qui, ne pauperib. pateret occaſio idolothytis illis publice expoſitis neceſſitate veſcẽdi, coctum frumentum ſunt omnibus largiter impertiti: quod illi tanquam à martyre Theodoro collatum religioſe ſumpſere; idque per totam hebdomadam illam? Quando Iulianus deſperans penitus perficere poſſe, quę tot diebus fruſtra tentaſſet: cibos puros abſq; aliqua labe contactos in foris, vt antea, apponi iuſſit, iam Chriſtianorum cõtinentia victus atque conſtantia. Placuit vero fidelibus, vt tam glorioſa de Apoſtatæ impietate parta victoria perpetuis monumentis conſignata dimanaret ad poſteros, nimirum vt in honorem martyris Theodori, anniuerſaria die, ciues Conſtantinopolitani coctum frumentum erogarent in pauperes. Quod autem hæc ipſa deſcribens incertus auctor addiderit, eadem Antiochiæ facta eſſe, certo certius erraſſe conſtat: nam cum iſta de loco Nectarii teſtimonio fulciantur; ea item potiſſima ratione mendacii auctor redarguitur; quod cum hæc Quadrageſimæ tempore contigiſſe ipſe æque conſentiat, Conſtantinopoli potius, quam Antiochiæ id actum conſtat. Nam cum Zoſimus *d* auctor ſit, Iulianum decem integros menſes Cõſtantinopoli commoratum eſſe, certumq; pariter habeatur ex Ammiano *e* (quod dictum eſt anno ſuperiori) tertio Idus Decembris ipſum ingreſſum eſſe Conſtantinopolim: affirmare neceſſe eſt, ibidem eum egiſſe vſque ad tertium Idus Octobris: quod & confirmant data Conſtantinopoli nonnulla eiuſdem Imp. reſcripta. Addit Suidas *f*, à Iuliano terra obrutum ſanctiſſimum Crucis ſignũ, quod Cõſtantinus felicitas vrbis illius ſignificandæ cauſa in capite eiuſdem vrbis ſimulacri exculpſerat: ſic namque impius, ne ſcilicet Chriſti virtuti tribueretur gloria ampliſſimæ ciuitatis.

d Zoſi. li. 3.

e Ammia. lib. 22.

f Suidas Verbo [illegible]

XLIV. Cæterum quod Conſtantinopoli natus eſſet, erga cõciues ſuos vniuerſos voluit videri munificus, adeo vt à priuilegiis illis conceſſis excludi noluerit Chriſtianos: quod & reſcriptum ab eo ad ciues datum plane ſignificat: eſt vero eius titulus: *Iulianus Byzantiis*. ſic enim, quod maluit in odium Conſtantini ciuitatem illam veteri nomine, quam Conſtantinopolim nominari. Reſcriptum autem ſic ſe habet *g*:

Senatores omnes vobis reddimus, & Patroclos, ſiue in Galilæorum religionem ſe dederint, ſiue aliud quiduis egerint, vt curiam effugiant; extra eos, qui in vrbe primaria publico munere præfuerunt. hæc ipſe.

g Iulian. epiſt. ad Byzant. 11.

Commoratus Iulianus Conſtantinopoli ad decem (vt dictum eſt) menſes, Antiochiam profecturus, *tranſgreſſus fretum* (inquit Ammianus *h*) *Chalcedonem ex aduerſo littore poſitam venit*. Vbi nactus Legatos à Rege Perſarum miſſos, quid in eos contra ius gentium Iulianus egerit, Nicephorus *i* paucis his narrat: *Afflixit quoque Oratores Perſas,*

h Ammia. lib. 22.

QVID IVLIANVS CHALCEDONE.

i Niceph. li. 10. c. 11.

qui ad eum Chalcedonem venerant, Manuel, Sabel, & Iſmael, propterea quod Chriſtianam colerent religionem: neq; in eis legatorum ius, contra receptum omnium gentium morem, violare eſt veritus. hæc ipſe.

a *Metaph. die 17. Iun.*

Porro hos ignominia ab eo affectos, atq; neci traditos eſſe, eorum martyrii Acta a ſignificant: ſed quod ab Alemundaro Rege miſſos perperam habent, cum conſtet hoc tempore Perſis præfuiſſe Saporem, plane à veritate diſſentiunt. Dum vero capitali ſupplicio eos affeciſſe Iulianus dicitur, ea cauſa affertur, quod inuitati ad ſacrificium, magnis animis renuerunt: in eos enim tanquam impios & contemptores Perſarum numinum, nempe Solis, Lunæ, & Ignis, quaſi vindex legũ Perſarum, iuſſit animaduerti. Horum autẽ memoriam in publicos indices relata, decimaſeptima Iunii, qualibet anni periodo, tam apud Græcos, quam Latinos in Eccleſia celebratur. Sed quod dictum eſt, vſq; ad tertium Idus Octobris Iulianũ manſiſſe Conſtantinopoli: dicendum eſt, non vltimæ inde migrationis tempore hos Chalcedone eſſe paſſos, ſed ante, cum contingit, Iulianum illuc tam propinquum locum animi cauſa eſſe profectum, vt omnes conſueuerunt Imperatores, & alii Conſtantinopoli commorantes. Cæterum quod ad tempus ſpectat migrationis Iuliani Conſtantinopoli, ex Ammiano Zoſimus mendacii redarguitur, dum ait, decem illic menſes manſiſſe, ac proinde non ante tertium Idus Octobris Iulianum Conſtantinopoli receſſiſſe, quem iam ante illud tempus Antiochiam perueniſſe idem Ammianus oſtendit, dein poſtquã illic Iulianus aliquandiu commoratus eſſet, Daphniticum templum iſtud famoſiſſimum conflagraſſe teſtatur vigeſimaſecunda menſis Octobris. Cæterum eundem Iulianum recedentem Conſtantinopoli venturum Antiochiam in ipſo itinere pluribus in locis aliquantiſper ſubſtitiſſe dum oſtendit, æque demonſtrat longe impoſſibile, quod ex Zoſimo infertur, vt non receſſerit Conſtantinopoli ante tertium Idus Octobris, dum vult illic menſibus decem manſiſſe.

IVLIANVS QVANDO CONSTANTINOPOLI DISCESSERIT.

XLV.
b *Ammia. lib. 22.*
ADVENTVS IVLIANI NICOMEDIAM.
* Regio.

Poſt hæc vero Iulianus cum Chalcedone receſſiſſet (inquit Ammianus b) *Nicomediam venit, vrbem ante hac inclytam, ita magnis retro Principum amplificatam impenſis, vt ædium multitudine priuatarum & publicarum recte noſcentibus regia * quædam vrbis æſtimaretur æternæ; cuius mœnia cum vidiſſet in fauillas miſerabiles conciduiſſe, angorem animi tacitis fletibus indicãs, pigriori gradu pergebat ad Regiam: hoc maxime ærumnis eius illachrymans, quod ordo ſqualens occurrit populi nimium quantum ante hac florentiſſimus. Et agnoſcebat quoſdam ibidem ab Euſebio educatos Epiſcopo, quem genere longius contingebat*, nempe materno. At diuinæ plane vindictæ (quod tertio diximus tomo) de impietate ibi coalita hæreſis Arianæ, exemplum extitit Nicomedia, in qua & nunc Zeno martyrio coronatur. Proſequitur Ammianus Iuliani iter per Nicæam in Galatiam. Sed antequam res ibi ab illo geſtas recenſeamus; quid his temporibus ab eo actum ſit Cæſareæ in Cappadocia, narrare aggrediamur. id enim his verbis poſteris tradidit Sozomenus c:

c *Sozo. li. 5 c. 4.*
XLVI.

Sub idem tempus Imperator iſte Cæſaream ad montem Argeum ſitam vrbem amplam, locupletem, regionis Cappadociæ primariam ex numero ciuitatum deleuit, & Cæſaris priuauit nomine, quod quidem nomen, regnante Claudio, cũ Mazaca iam ante appellata fuiſſet, obtinuerat. Nam contra ciues eius ciuitatis dudum grauiſſimum odium conceperat, tum quod omnes fidem Chriſtianam profiterentur, tum quod olim fama Iouis vrbis patroni, & patrij Apollinis diruiſſent: quin etiam vniuerſæ ciuitati grauiter ſuccenſuit, iratuſque eſt, quod templum Fortunæ, quod ſolũ eo regnante ſupererat, à Chriſtianis euerſum eſſet: atq; Gentiles, qui in ea vrbe pauci numero erãt, valde incuſauit, quod non illud facinus vlti fuiſſent; & ſi forte calamitatis aliquid ideo ſubeundum eſſet, quod non libentibus animis pro Fortuna ſubiiſſent. Omnes præterea opes, omnem pecuniam eccleſiarum tum in Cæſarea, tum in confinibus eius poſitarum, diligenter veſtigari, atq; in medium afferri, atque ſtatim trecentas libras auri ærario publico ſolui, & clericos omnes in numerum militum, qui Præfecto illius regionis parebant, adſcribi iuſſit: quæ res & plurimum ſumptus requirit, & in exercitibus Romanis magno probro ducitur. Itemq; multitudinem Chriſtianorum vna cum vxoribus & liberis cenſeri, & non aliter atq; in pagis fieri ſolet, tributa penſitare mandauit. Atq; cum iureiurando minatus eſt, neq; ab ira ſe, neq; ab affligenda ciuitate temperaturum, neq; permiſſurum Galilæos (ſic enim per contumeliam Chriſtianos appellare ſolebat) capita ſua ceruicibus retinere, niſi delubra idolorum quam primum de integro extruerent. Cuius minæ fortaſſe re ipſa impletæ fuiſſent, niſi celerius ipſe è vita migraſſet. hæc Sozomenus.

QVID IVLIANVS IN CÆSARIENSES.

XLVII.

Laudatur à Gregorio Nazianzeno Cæſarienſium animi magnitudo, quod eo tempore, quo Gentilium res florerent, & templa vbique aperirentur & inſtaurarentur collapſa; ipſi tunc impetu facto, quod reliquum fuerat Fortunæ delubrum fuerint demoliti; etenim Iulianum irridens, hæc ait d: *Nam quæ in Cæſarienſes noſtros admiſit, hos, inquam, animi magnitudine, flagrantique erga pietatem ſtudio præſtantes, ita ab eo iactatos contumelioſeque vexatos, fortaſſe ne obiicere quidem æquum fuerit. Etenim iuſta indignatione ſuccenſus ob Fortunam melioris fortunæ tempore infortunatam, calamitateque oppreſſam, ad hanc vltionem progreſſus eſſe videbatur; quandoquidem iniuſtitia dominanti ne nihil concedendum eſt. At vero quis eſt neſcius, cum promiſcua plebs furenter in Chriſtianos impetum feciſſet, multaque cæde perpetrata, plura etiam comminaretur: gentis Præfectum, quoniam media via inter temporis tyrannidem & leges incedens (vt enim tempori ſeruiendum putabat, ita etiam leges quoque mediocriter verebatur) multis Chriſtianorum abductis, de nonnullis etiam Gentilibus ſupplicium ſumpſiſſet, orta poſtea occaſione, ad Imperatorem ductum eſſe, ac præfectura ignominioſe abdicatum, huius rei iudicium ſubiiſſe: cumque ſe legibus, iuxta quas iudicandi ſibi prouincia commiſſa fuerat, tueretur; nihil prius factum eſſe, quam vt ad mortem raperetur: ad extremum autem Imperatoris clementia exilio dumtaxat mulctatum eſſe? Porro quam præclara & humana ſententia! Quid enim graue (inquit iuſtus iudex, minimeque Chriſtianos perſequens) ſi decem Galilæos manus vna Græcanica ſuſtulit? Hæc vero an non perſpicua crudelitas? an non perſecutionis edictum, & quidem iis, quæ publice proponuntur, multo expreſſius & formidoloſius? Quid enim intereſt, periculum Chriſtianis edicas atque promulges, an præferas te Chriſtianorum perſecutoribus delectari, magnique criminis loco ducas, moderatione quadam vti? Velle enim Imperatoris, lex eſt non ſcripta, imperij & potentiæ patrocinio ſubnixa, & quidem ſcriptis legibus, quæ potentia non fulciuntur longe firmior atque valentior.* hæc Gregorius, pluribus redarguens eos, qui à perſecutoris nomine vindicare Iulianum nitebantur, eo quod perſecutionis aduerſus Chriſtianos minime promulgaſſet edicta; oſtendens exemplis pluribus & rationibus, tũ ex his, quæ tunc per ſuos ageret, tum quæ meditaretur perficere, ſi per vitam licuiſſet, eam omnium acerbiſſimã dicendam fore perſecutionem. Cæterum quod ſpectat ad leges ab ipſo Iuliano ſancitas, quibus Chriſtiana religio maxima eſſet detrimenta paſſura, aliaſque, ſi datum fuiſſet, proxime ſanciendas, paulo poſt dicturi ſumus. Proſequamur modo inſtitutam ſemel de rebus Cæſarienſium orationem.

d *Greg. Nazian. orat. 1. in Iul.*

XLVIII.
QVID IVLIANVS IN NAZIANZENOS.

Qui incenſi fortunæ templi à Cæſarienſibus Chriſtianis exæſtuabat ira Iulianus, in eccleſias illas Chriſtianorum, quæ erant in Cappadocia, furorem conuertit, ſagittariis militibus in eas immiſſis: quibus inuadentibus eam quæ nobiliſſime Nazianzi nuper erecta erat; illius Epiſcopus, Gregorius nominatus, Gregorii cognomento Theologi pater, magna animi conſtantia infracto robore, quantumlibet ſumma ſenectute confectus, fortiter reſtitit. Hæc autem quo modo ſe habuerint, ab ipſo eius filio Gregorio e, qui præſens fuit, accipiamus: luculenta enim oratione eſt omnia proſecutus, nonnullaque prælocutus de impia eiuſmodi Iuliani perſecutione ſic ait: *Hunc porro*, nempe Imperatorem Apoſtatam, *qui magis aut contempſerit, aut oppreſſerit, ecquis tandem reperietur? At contemptionis quidem cum multa alia ſigna proferri queunt, tum argumento etiam eſſe poſſunt ſagittarij illi, eorumque Præfectus, quos in eccleſias noſtras immiſerat, vt eas vel voluntate ſibi adiungeret, vel armis ſubigeret. Nam cum pleriſque aliis oppugnatis, huc quoque cum eadem animi ferocia veniſſet, ac pro imperio & poteſtate templum ſibi dedi iuſſiſſet: tantum abfuit, vt quidpiam eorum, quæ cupiebat, perficeret, vt niſi patri meo vel ſuopte conſilio, vel cuiuſdam admonitu protinus ceſſiſſet, calcibus etiam caſus diſceſſurus fuiſſet.*

e *Gregor. Naz. orat. in funere patris.*

ita

Ira in illum templi ſacerdos furore & zelo æſtuabat.

XLIX. *Peſtem autem & exitium qua tandem ratione quiſpiam illi magis conflaſſe videri queat, quam & publice coniunctis totius populi votis & orationibus impium fundens ac profligens, ac ne temporis quidem turbinem reformidans, & priuatim aduerſus eum nocturnam aciem opponens, hoc eſt, humili cubitatione ſeniles & roſcidas carnes conficiens, & lachrymarum fonte pauimentum proluens, in annum etiam ferme integrum; idque eo ſolum, cui res occultæ perſpectæ ſunt, arbitro faciens; ac propter pietatem ab oſtentatione, ſicut iam diximus, alienam, ſedulo abſtinens, vt nos ea res lateret; atque omnino latuiſſet, niſi ipſe aliquando ex improuiſo cubiculum ingreſſus, humilique decubitus ſigna conſpicatus, atque ex quodam ipſius famulo, quidnam hoc eſſet, percontatus, noctis arcanum intellexiſſem.* pergit deinceps Gregorius agere de electione Epiſcopi Cæſarienſis tunc facta, cum Iulianus Cæſareæ eſſet; remque geſtam in hunc modum aggreditur enarrare.

L. *Alteram eiuſdem temporis, eiuſdemque fortitudinis narrationem accipite. Cæſareæ ciues de Archiepiſcopi creatione inter ſe contendebant: nam alter clanculum ſe abduxerat, alter requirebatur* (qui ſe ſubduxerat, Baſilius fuit; qui requirebatur, Euſebius) *acriſque ſeditio erat, compreſſuque atque ſublatu nequaquam facilis. Præter id enim, quod in hac re præſertim ob fidei feruorem natura ſua ad tumultus excitandos procliuis eſt ea ciuitas: cathedra inſuper illius ſplendor & gloria contentionis acrioris cauſam afferebat. Atque hoc ſtatu res erat; ac nonnulli Epiſcopi aderant, Archiepiſcopum electuri. Sed cum in plures ſententias popularis multitudo diſtraheretur, aliique alium proponerent, quemadmodum in huiuſmodi negotiis fieri conſueuit, prout quiſque vel cuiuſpiam beneuolentia, vel Dei pietate mouebatur: tandem plebs tota, vno conſenſu, primarij ordinis virum vnum, eximia illum quidem vitæ probitate præditum, nondum tamen diuino Baptiſmo conſignatum, inuitum & repugnantem corripientes, ſimulque militaribus copiis, quæ tum in vrbem venerant, opem afferentibus, in ſublimi ſede collocarunt, Epiſcopiſque obtulerunt, ab iiſque petere inſtiterunt, vt eum ſalutari aqua tingerent, atque Archiepiſcopum nominarent: ſuaſioni interim vim admiſcentes, non id quidem admodum grauiter & moleſte, admodum tamen pie atq; ardenter, nec enim cuiuſquam virtus aut pietas, oblata occaſione, clarius emicuit. Sed quid tum factum eſt, quoq; progreſſus eſt tumultus? Coacti ſunt, rore purifico hominem perfuderunt, Antiſtitem pronuntiarunt, in throno collocarunt, manibus tamen potius, quam voluntate ſincerovque animi affectu, ſicut poſtea declaratum eſt.*

ELECTIO EVSEBII VIOLENTA.

LI. *Vt enim volentes lubenteſque diſceſſerunt, ac quæ vellent, libere decernere potuerunt: conſilium inter ſe ineunt, haud ſcio an ſpirituale, ſed ineunt tamen; atque omnia, quæ geſta fuerant, abrogare ſtatuunt: eamque inſtitutionem, vt minus legitime factam, pro irrita habere: vim ei, cui non minor vis illata fuerat obiicientes, ac ſermones quoſdam petulanter magis, quam ſapienter eo tempore iactatos, vrgentes. At magnus Epiſcopus noſter, æquusq; rerum æſtimator, nec cum iis, qui huiuſmodi conſilium inibant, abductus eſt, nec eorum ſententiam comprobauit, ſed conſtans atq; inuictus permanſit, haud minus, quam ſi nullam omnino vim perpeſſus fuiſſet. Nam cum vtriſque vis allata fuiſſet; vel viciſſim accuſandos eos eſſe dicebat, ſi ipſum accuſarent; vel culpa ſoluendos, ſi ipſum culpa ſoluerent; vel, quod iuſtius erat, ne abſoluendos quidem, tametſi ipſe crimine ſolueretur. Si enim ipſi venia deberetur; vtique & illis ſin illi vllo modo parcendum eſſet, multo minus iis delicti veniam eſſe ſperandam. Longe enim ipſis honeſtius tum futurum fuiſſe, periculum ſubire, atque omni ratione obſiſtere, quam inſidias poſtea moliri, eo præſertim tempore, quo veteres inimicitiæ potius eſſent deponendæ, quam nouæ excogitandæ: ſic enim ſe res habet. Aderat quippe Imperator aduerſus Chriſtianos fremens, atque hanc electionem irato infeſtoque animo ferens; graueſque in eum, qui Archiepiſcopus inſtitutus fuerat, minæ iactabantur; atque in nouaculæ acie ſitæ res ciuitatis erant, ab eo ne die in rerum natura eſſe deſineret, an ſeruaretur, atque clementiæ humanitatiſque nonnihil impetraret. Ad eum enim dolorem, quem ob Fortunam ſecundioris fortunæ tempore ſolutam, euerſamque, capiebat, noua hæc atque inſolens Præſulis electio accedebat, quam publici iuris conuulſionem atque euerſionem interpretabatur.*

GREGORII EPISCOPI SENTENTIA DE ELECTIONE EVSEBII.

LII. *Quin ipſe quoque prouinciæ Præfectus rationes conquirebat, quibus temporis atrocitati obſequi, & eum malo aliquo poſſet mulctare, ne erga eum quidem alioqui amice & beneuole affectus, ſed quia aduerſas in Repub. partes tuebatur, inimice atque infenſe. Quocirca eos, à quibus electus fuerat, velut accuſatores illius futuros, per literas accerſebat, non iam leniter & remiſſe, ſed minis etiam quibuſdam additis, tanquam hoc Imperator flagitaret. Cum igitur pater de ea re epiſtolam accepiſſet, ſine vllo metu ac cunctatione vlla, reſponſum huiuſmodi dedit, ex quo animaduertere licet, quæ in eo libertas animi fuerit, quoue ſpiritu acta. Nos, inquit, optime Præfecte, rerum omnium, quæ geruntur, cenſorem vnum, ac Regem habemus, qui nunc armis propugnatur. Is & præſentem electionem expendet, quam nos rite ac legitime, atque ex ipſius voluntate fecimus. Vobis autem tametſi vim afferre, ſi ita tulerit animus, in procliui ſit: id tamen numquam extorquebitis quin ea, quæ facta ſunt, vt recte iuſteque facta patrocinio noſtro defendamus: Niſi hanc vobis legem promulgare libeat, quibus ne lenis quidem oculis res noſtras aſpicere fas eſt. Hanc epiſtolam Præfectus ipſe admiratus eſt, tametſi ad breue aliquod tempus ſtomachatus, mirifice ſuſpexit, quemadmodum ex multis intellectum eſt, qui res illius perſpectiſſimas habebant. Atque hoc & Imperatoris repreſſit impetum, & ciuitatem periculo, atque adeo nos dedecore atque infamia liberauit, hoc ciuitatis exiguæ, cathedræque ſummiſſioris Epiſcopus præſtitit.* hæc Gregorius Nazianzenus de rebus Cæſareæ geſtis, cum ibi Iulianus adeſſet.

GREGORIVS SENIOR OBSTITIT PRÆFECTO.

LIII. Cæterum has omnes contumelias, quibus à Cæſarienſibus affectus eſt Iulianus, cum ſupplicio aliorum, tum nece nobiliſſimi ciuis Eupſychij nomen reddentis antiquioris martyris Eupſychii, qui ſub Hadriano ibidem a fuerat paſſus, vlciſci voluit, de quo Sozomenus a: *Fertur itam, Baſilium presbyterum Eccleſiæ Ancyræ, & Eupſychium ex patriciis Cæſareæ Cappadociæ oriundum, qui nuper duxerat vxorem, & etiamnum velut ſponſus nouus erat, eodem tempore per martyrium è vita migraſſe. Eupſychius quidem, quantum coniectura aſſequi poſſum, propter fanum Fortunæ, quo id temporis diruto, Cæſareæ ciues (vt ſupra demonſtrauimus) ad vnum omnes in Imperatoris odium incurrerant. Qui autem ad illud demoliendum manus ipſi admouebant, pœnas dederunt, partim mulctati morte, partim exilio condemnati.* hæc Sozomenus: eadem quoq; Nicephorus b, & alii. Quod vero, cum non vnus Eupſychius, ſed alii complures ea de cauſa ſubierint mortis ſupplicium, ipſe tamen ſolus tam à Græcis c quam à Latinis publicis tabulis reperiatur inter martyres recenſitus; aliqua alia fortaſſe acceſſit ad Eupſychii martyrium cauſa, quæ deſiderari videretur in reliquis: niſi & illorum, & complurium aliorum martyrum memoria excidit. Cæterum, quod ad Eupſychium pertinet, quem Ethnici inclamauerint incendiarium: iuſtiſſimam interceſſiſſe cauſam martyrii, diximus in noſtris ad Romanũ Martyrologium Notis. Quod autem tam eius Martyris, quam aliorum, de quibus agetur inferius, natales dies conſignati in tabulis Græcorum vel Latinorum, conſentire minime reperiantur temporibus illis, quibus Iulianus iiſdem in locis manſiſſe legitur: plane dicendum eſt (quod & in Notis eſt ſæpius demonſtratum) non ſemper in Menologiis, ſeu Martyrologiis, poni diem, quo ſancti Martyres paſſi ſunt, ſed interdum eum notari, quo inuenta, vel tranſlata ſunt eorundem veneranda corpora, vel in eorum memoriam baſilica dedicata, adeo vt ex notata die in Eccleſiaſticis monumentis haud ſemper poſſit certa temporis eorum martyrii ratio definiri. Profecturo poſt hæc in Syriam Iuliano Celſus Prouinciæ Præfectus occurrit, eumque eſt Tarſum vſque comitatus, de eo enim hæc Ammianus d. *Itineribus itaque emenſis cum Iulianus ad Pylas veniſſet (qui locus Cappadocas diſcernit, & Cilicas*) oſculo ſuſceptum Rectorem prouinciæ, nomine Celſum, iam inde à ſtudiis cognitum Atticis, adſcitumque in conſeſſum vehiculi, Tarſum ſecum induxit.* hæc ipſe. Hunc autem Celſum ab eodem Iuliano in exilium pulſum fuiſſe, Sozomenus tradit, quæ vero à Iuliano geſta ſunt, poſtquam è Cappadocia recedens, Syriam verſus direxit iter, inferius enarrabimus.

EVPSYCHII MARTYRIVM.

a Sozo. lib. 5.c.10.

b Niceph. li. 10.c.10.

c Menologium, & Rom. Martyrolog. die 9. Aprilis.

d Ammia. lib. 21.

* Cilicias.

LIV. Nunc autem in rebus Cæſarienſibus verſetur oratio, & pertæſa iam prolixioris Iuliani rerum in Chriſtianos geſtarum narrationis, tanquã otium captatura, ad res Baſilii Cæſarienſis, & amantiſſimi eius ſodalis Gregorii Nazianzeni hoc anno tranſactas haud inuita opportune ſe conferat, ad ea, quæ reliqua ſunt de Iuliano poſtea reuerſura.

BASILII ET GREGORII VITÆ INSTITVTVM.

a Greg. Nazian. orat. in laudem Baſilii.

ſura. Accidit in hiſce turbis Cæſareæ occaſione violentæ creationis Euſebii Epiſcopi excitatis, vt licet iidem Epiſcopi perſuaſi à Gregorio ſeniore (vt dictum eſt) ratam eam electionem habuerint; monachi tamen illi, quibus præerat S. Baſilius, ea occaſione ſeſe ab Euſebii communicatione diuellerent; atque ea & aliis de cauſis idem nouus Epiſcopus parum æquo in ipſum Baſilium animo eſſet. Quibus obortis ſimultatibus, paci conſulturus idem Baſilius in Ponticas ſolitudines ſeceſſit: præſentia enim conflabat aduerſariorum inuidiam. At audiamus hæc ab ipſo eius collega Gregorio, qui à reditu Athenis in patriá hunc ſtatim modum auſpicatur a orationem: *Domum*, inquit, *reuerſi cum mundo ac ſcenæ nonnihil inſeruiſſemus, hactenus ſcilicet, vt plerorumq; hominum deſiderio vtcumq; ſatisfaceremus (nam ipſi quidem ab ambitione & theatrali quadam ingenij oſtentatione procul abhorrebamus) ad nos ipſos quam primum redimus, atq; ex imberbibus inter viros profiteri cœpimus, viriliusiam ad philoſophiam progredientes; non iam corpore (haud enim permittebat livor) ſed deſiderio & amore coniuncti.* Quod autem hic Gregorius dicat, poſt ſuum ipſorum reditum ex imberbibus profiteri cœpiſſe inter viros, metaphorice potius (vt rhetoris eius eſt ſæpius loqui) ſunt hæc accipienda. nam grandioris eos fuiſſe ætatis, ex iis, quæ ſuperius dicta ſunt, facile poteſt intelligi.

LV. BASILII PEREGRINATIONES.

Sed pergit de Baſilio dicere: *Ille à Cæſarienſi ciuitate, vt alter quiſpiam conditor & conſeruator retinetur: ac deinde quoniam me non perfruebatur, neceſſarias quaſdam peregrinationes, minimique à propoſita ſibi philoſophia ſcopo alienas ſuſcipit.* putat interpres, in Seleuciam ad S. Theclæ eiuſmodi Baſilii peregrinationem contigiſſe, quo pietatis ergo frequens erat acceſſus: ſed mea quidem ſententia fallitur: nam cum non peregrinationem, ſed peregrinationes Gregorius dicat, manifeſte ſignificaſſe viſus eſt peregrinationes illas, quas ad viſendos monachos Ægypti, Palæſtinæ, Syriæ, & Meſopotamiæ, inſtituit: cum eorum inflammatus exemplo, reuerſus in patriam, idem viuendi genus cōſectatus eſt, vt declarat ipſemet ſcribens ad Euſtachium, quæ hic paulo poſt reddituri ſumus. Proſequitur deinde de ſeipſo Gregorius: *At me & parentum pietas, & ſenilis ætatis curatio, & incurſantes calamitates ab illius cōſortio abſtractum tenuerunt, haud recte quidem ac iuſte fortaſſe, ſed tenuerunt tamen. Atq; haud ſcio, an mihi hinc quoq; omnis vitæ difficultas, aſperitasq; fluxerit, quodque incommodum ac ſalebroſum ad philoſophiam iter habuerim, nec cupiditate mea animiq; propoſito ſatis dignum. Sed rerum quidem noſtrarum ſtatus, quo Dei voluntas tulerit, feratur:* hæc de ſe Gregorius, quod haud licuerit tam cito (vt exoptauerat) in ſolitudine, quam diutius fuerat meditatus, vitam monaſticam exercere. De Baſilio antem ſubdit:

LVI.

BASILIVS INITIATVR PRESBYTERATV.

Hunc vero multiplex Dei erga genus humanum beneficentia & prouidentia in multis ante muneribus exploratum, ac quotidie clariorem illuſtrioremq; compertum in ſacrum presbyterorum ordinem adſcribit, luculentamq; Eccleſia facem memorabilemq; proponit, ac per vnicam Cæſarienſem ciuitatem vniuerſo terrarum orbi prælucet. In quo etiam hanc rationem tenuit, vt minime repente eum ad huiuſmodi gradum ſubueheret, nec eodem temporis momento ſalutaris aqua tingeret, ac ſapientia inſtrueret, quemadmodum pleriſque eorum accidit, qui nunc ad præfecturas inflammati cupiditate rapiuntur; verum ordine ac ſpiritualis progreſſionis lege hoc eum honore afficeret. & inferius in prauum illum morem pluribus inuectus, quo non virtute meritiſq; in ſacerdotium proſilitur, quo digniori deferendum eſſet, addit: *Nunc autem*, inquit, *periculum eſt, ne ordo in toto Chriſtianiſmo ſanctiſſimus, in toto Chriſtianiſmo maxime ſit ridiculus. Non enim virtute magis, quam malitia & fraude ſacerdotij dignitas paratur, nec meliores ac digniores, ſed potentiores thronis inſident.* & paulo poſt: *Cumque nec medici, nec pictoris nomen quiſquam obtineat, niſi prius morborum naturas expenderit, aut multos colores miſcuerit, variaſque formas penicillo expreſſerit: Antiſtes contra facile inuenitur non elaboratus, ſed recens, quantum ad dignitatem, ſimul ſatus ac prouectus, quemadmodum gigantes poetæ finxerunt. Vno die ſanctos fingimus, eoſque ſapientes & eruditos eſſe iubemus, qui nihil didicerunt, nec ad ſacerdotium quicquam antea contulerant, præterquam velle. ac is quidem inferiori ſede quieſcit, humiliſque ſtat, qui ſublimem promeretur*, &c. Alludens nimirum ad Euſebium, de quo nuper, & ad Nectarium, qui idem ex catechumeno ad Epiſcopatum ſedis Conſtantinopolitanæ poſtea euectus eſt. Deplorata hæc à Patribus deliniunt aliqua ex parte bonorum dolorē, cum his ſimilia, vel forte deteriora aliquando peragi vident in Eccleſia Dei, dum faces Chriſtianorum (ſic illos dixerim, qui honoribus inhiant atq; diuitiis ex ſanguine Chriſti captandis) abſque vlla probitatis & ſcientiæ facultate in ſublimes Eccleſiæ thronos prouehi contemplantur, & miſcent cum ſanctis crebra ex intimo cordis dolore hauſta ſuſpiria. At non (mox ſubdit Gregorius) eadem Magni egregiique Baſilii ratio fuit: quin potius vt aliarum omnium virtutum, ſic etiam moderationis in his rebus tenendæ aliis exemplar ſe præbuit. Nam cum prius ſacroſanctos libros populo lectitaſſet, qui & eorum explanator erat, factus eſt presbyter ab Hermogene Epiſcopo Cæſarienſi, qui præceſſit Euſebium, de cuius ordinatione hoc anno habita egimus: de quo & hæc habet Gregorius:

LVII. EVSEBII CVM BASILIO SIMVLTATES.

Cum Baſilio ſimultatum quandam is, qui proximus ante eum Eccleſiæ præerat, exercebat: quibus autem de cauſis, aut quomodo, ſilentio præterire ſatius eſt; cæterum exercebat vir in reliquo quidem non ingeneroſus, atque eximia pietate præditus, vt perſecutio tum temporis exorta, & acris aduerſus eum ſuſcepta contentio perſpicue declarauit; ſed tamen in Baſilio humani aliquid paſſus. Neque enim viles tantum & plebeios, ſed etiam præſtantiſſimos quoſque viros Momus attingit: vt ſolius Dei ſit, omni peccato atque animi perturbatione vacare. Ergo aduerſus eum concitatur Eccleſiæ pars ſelectior, & ſapientior: ſi modo ſapientiores ii habendi ſunt, quam reliquum mortalium vulgus, qui ſeipſos à mundi conſortio ſegregarunt, ac vitam ſuam Deo conſecrarunt: Nazaræos noſtrates dico, atque in huiuſmodi res præſertim maxima animi intentione incumbentes: qui turpe & indignum eſſe arbitrati, principis ſui contumeliam, repulſamque iniuriam diſſimulanter ferre, periculoſum facinus aggrediuntur. Intelligit more ſuo Gregorius per Nazaræos, monachos: quorum cum dicit principem fuiſſe Baſilium, plane ſignificat iam ante hoc tempus, cum adhuc Cæſarienſis Eccleſiæ presbyter eſſet, arripuiſſe vitæ monaſticæ inſtitutum, quod poſtea (vt dicemus) perfecit in Ponticis ſolitudinibus.

LVIII. QVÆ MONACHI IN EVSEBIVM.

Quid autem iidem monachi in Euſebium infenſi moliti ſint, mox ſubdit: *A magno & ſeditionis experte Eccleſia corpore deſicere, ſeque abrumpere conſtituunt: non exiguam quoque multitudinis eius partem amputantes, tam eorum, qui plebeio ordine cenſebantur, quam eorum, qui magiſtratus gerebant. Id autem ob tres cauſas, eaſq; firmiſſimas, per facile erat. Primum enim Baſilius tanta apud omnes veneratione erat, quanta haud ſcio an quiſquam noſtræ ætatis philoſophorum; eamq; vim habebat, vt cohorti ſuæ, ſi voluiſſet, animos ac fiduciam afferre poſſet. Deinde qui negotium illi faceſſebat propter tumultum in ipſius electione coortum, ciuitati ſuſpectus erat, vt non magis rite ac legitime, qui tyrannice præfecturam conſecutus. Poſtremo aderant Epiſcopi quidam ex Occidente, qui Orthodoxos omnes ad ſuas partes pertrahebāt.* Intelligit Gregorius de Euſebio Vercellenſi Epiſcopo, & Lucifero Calaritano; qui cum tunc eſſent in Oriente exules, Iuliani indulgentia in Conſtantii odium liberati, Apoſtolica functione eos, qui in Arianam hæreſim lapſi eſſent, ad Eccleſiam Catholicam reuocare, prouincias circumeuntes ſatagebant. Quid autem in tanta rerum perturbatione præſtiterit Baſilius, idem Gregorius inſtitutam proſequēs orationem docet his verbis:

LIX. BASILIVS ET GREGORIVS PROFICISCVNTVR IN EREMVM.

Quid igitur præclarus ille & Pacifici diſcipulus? Nec enim iis, qui contumeliam ipſi inferebant, aut qui ipſius partibus ſtudebant, obluctari poterat: nec illius erat dimicare, aut Eccleſiæ corpus lacerare, alioqui etiam bello vexata, atq; ab hæreticis, penes quos tum ſumma rerum erat, in periculum adducta: ſimul etiam conſultoribus nobis, ſinceriſq; monitoribus ea in re vſus, nobiſcum hinc profugus in Pontum ſecedit, pietatiſq; gymnaſia, quæ in illis locis erant, moderatur, atq; cum Helia & Ioanne ſummis philoſophis ſolitudinem amplectitur. Hactenus Gregorius de tranſmigratione ſua atq; Baſilii in Ponticas ſolitudines; de quorum vitæ inſtituto agemus anno ſequenti. Cum igitur ex his liquido cōſtet; nonniſi poſt creationem Euſebii Epiſcopi Cæſarienſis Baſilium & Gregoriū petiſſe Ponticas ſolitudines; erroris arguitur Gregorius presbyter in vita Gregorii Nazianzeni,

dum

dum ait, id Conſtantij Auguſti temporib. contigiſſe. Interea vero cum Euſebius Baſilio infenſus Gregorium demulcere ſtuderet: haud his acquieſcens Gregorius, quæ eſſet ea in re animi ſui ſententia, hiſce datis ad eum literis a libera fronte ſignificauit:

a Greg. epiſt. 10.

LX.

GREGOR. EPISTOLA AD EVSEBIVM.

Quoniam mihi cum eo viro ſermo eſt, qui nec mentiri amet, & in altero mendacium omnium acutiſſime deprehendat, quantumuis calidum multiplicibuſque labyrinthis obuoluatur. Atque inſuper ne mihi quidem fucus & ſimulatio placet (dicam enim, etſi moleſtum ſit) tum à natura ita comparato, tum à Scriptura inſtituto atque informato. Idcirco quæ animo occurrunt, ſcribo. Ac tu meam dicendi libertatem in bonam partem accipias, velim: aut certe parum æquus in me eris, libertatem mihi adimens, cogenſque conceptum mœrorem velut morbum quendam malignum & ſupputridum in me ipſo me continere. Ornari quidem me abs te, lætor (ſiquidem homo ſum, vt prius dixi, quiſpiam) atq; & ad Concilium & ad conuentus ſpirituales vocari. Verum contumeliam chariſſimo fratri Baſilio à tua pietate illatam eſſe, atq; etiamnum inferri, moleſte fero, vtpote quem & vita & ſtudiorum, excellentiſſimæq; philoſophiæ ſocium etiam elegi, & nunc habeo, nec quicquam ob iudicium de eo meum ſuccenſeo: ſic enim parcius loqui præſtat, ne alioqui illius virtutes prædicans, me ipſum laudare videar. Tu vero, dum eo contempto, nos honore proſequeris, perinde mihi facere videris, ac ſi quis vnius viri caput altera manu demulceat, altera malam feriat; aut etiam conuulſis domus fundamentis, parietes depingat, atque externas partes exornet. Proinde ſi quid mihi obſequendum putabis, hoc facies: vt autem obſequaris, abs te peto atq; contendo: æquum eſt enim. Si illum, vt par eſt, colueris, ipſe quoq; ab eo viciſſim obſeruaberis, nos autem ſequemur, quemadmodum vmbra corpora, vtpote parui & ad pacem procliues. Non enim ita miſero ſtatu res noſtræ ſunt, vt cætera quidem philoſophari, partiq; excellentiori adiungi velimus: cæterum dilectionem, quæ totius doctrinæ noſtræ caput eſt, cõtemnamus, ac pro nihilo ducamus: idq; erga virum ſacerdotio inſignem, tantaq; virtute præditum, quem & vita & doctrina & ætate, omnium, quos nouimus, præſtantiſſimum eſſe cenſemus, neq; enim mœror, quo affecti ſumus, veritati tenebras offundet. Hactenus Gregorius ad Euſebium: & quidem Chriſtiani philoſophi libertate hæc ſunt digna: quæ tamen in deteriorem partem ab illo accepta eſſe, poſteriores eiuſdem Gregorij datæ literæ b ſignificant.

GREGORIVS REDARGVIT EVSEBIVM.

b Greg. Nazianz. epiſt. 169. edit. nouæ Pariſien.

LXI.

Quod vero ad Baſilium ſpectat, haud inuitus oblatam arripuit occaſionem ſecedendi in ſolitudinem, quã diutius exoptaſſet: de ſuo enim mẽtis propoſito, & quo modo veluti quibuſdam paſſibus atq; viæ greſſibus, ad ſummum hoc Chriſtianæ vitæ culmen peruenerit, ipſe in epiſtola ad Euſtachium ſcripta declarat his c verbis, totius vitæ ſuæ vſq; ad illud tempus veluti epitomen texens: *Ego* inquit, *poſtquam multum temporis vanitati impendiſſem, & omnem prope iuuentutem inani ſtudio attriuiſſem, quo tenebar, cum apprehendendis infatuatæ à Deo ſapientiæ diſciplinis immorabar: tandem aliquando, vbi velut ex graui ſomno expergefactus, ad Euangelicæ veritatis admirabile lumen reſpexi, agnouiq; inutilitatem ſapientiæ principum huius ſeculi, qui abolentur, deplorata plurimum miſerabili vita mea, ductorem mihi dari optabam, qui ad pietatis me dogmata introduceret: & cum primis hoc mihi curæ, vt morum correctionem aliquam inſtituerem, quos per diutinam conſuetudinem cum improbis contractam peruerteram. Lecto itaque Euangelio, animaduerſoque illic, quod plurimum occaſionis & momenti afferat ad perfectionis ſtudium, ſi quis bona ſua vendat, deq; illis egenis fratribus communicet, & prorſus nulla teneatur huius vitæ cura, nec patiatur mentem ſuam aliqua rerum præſentium affectione turbari: optabam dari aliquem ex fratribus, cui iſtud vitæ genus arrideret, quo cum vna profundum vitæ huius pelagus ſuperare liceret. Inueni ſane multos apud Alexandriam, nec paucos apud reliquam Ægyptum: deinde & alios in Palæſtina, & in Cœloſyria, & Meſopotamia, quorum admiratus ſum, tum in ſeruanda diæta temperantiam, tum in obeundis laboribus tolerantiam: ad quorum obſtupui precandi vigorem & conſtantiam: cum obſeruarem, quo pacto nec ſomno victi, nec aliqua alia naturæ neceſſitate deflexi, ſublimem ſemper & inuictum animi ſenſum in fame & ſiti, in frigore & nuditate ſeruarent, nec corporis rationem habentes ipſi, nec ab aliis aliquid illi curæ impendi ſuſtinentes, ſed quaſi in aliena carne degerent, ipſo opere oſtendentes, quid ſit in rebus vitæ peregrinum eſſe, & conuerſationem in cœlo habere. Cum illa admiraretur, vitamq; virorum illorum ob id beatam iudicarem, quod ipſo opere ſe mortificationem Ieſu circumferre declararent: cupiebam & ipſe, quantum mihi poſſibile eſſet, illos æmulari.*

c Baſil. epiſt. 79.

BASILII VITÆ MONASTICÆ INEVNDÆ RATIO.

LXII.

Huius itaque gratia vbi videbam quoſdam in patria mea illorum inſtitutionem ſectari cœpiſſe: commoditatem aliquam reperiſſe me ratus, inuiſibilium animi affectuũ in his, quæ videri poſſunt, experimentum cepi. Quoniam igitur quæ in vnoquoque noſtrum occulta ſunt, dignoſci nequeunt, ſatis indicij ad declarandam animi humilitatem eſſe putaui, ſi humili veſte induerer, ſufficereq; mihi ad faciendam eius rei fidem, craſſum ac rude pallium, & zonam, & è rudi corio calceamenta, &c. Porro tunc credimus Baſilium luſtraſſe Aegypti ſolitudinem, cum poſtquam Athenis reuerſus eſt in patriam, conuenturus Euſtachium Chriſtianum philoſophum, Alexandriam venit, vt ipſe in epiſtola ad eum ſcripta teſtatur d.

d Baſil. ep. 161.

LXIII.

BASILII FVGÆ RATIO.

Qui igitur cum quæreretur ad Epiſcopatum Cæſarienſem, improuiſa fuga ſibi conſuluit, & cetero Euſebio Epiſcopo ſibi parum æquo, vna cum Gregorio Nazianz. petiit Ponti ſiluas, à ſuis Cæſarienſibus magnis ſtudiis, re comperta, literis reuocatur: cum ipſe apologeticam, ad illos dedit de ſua diſceſſione epiſtolam, in qua hæc in primis ad eos e: *Sæpenumero admiratus ſum, quidnam animos veſtros erga nos affecerit, & vnde ſit, quod tantopere à noſtra mediocritate tam modica & exili, nullaque in re amabili, ſuperamini, vt ſcriptis nos per amicitiæ & patriæ commemorationem adhortemini, & vt profugos filios aſſolent parentes, paternis ad vos viſceribus reuocare conemini. Ego quidem nos profugos eſſe factos, fateor, neque negauerim: cauſam autem fugæ iam vos noſtis, ſiquidem cupitis. Ea vero potiſſima eſt, quod tum cum eſſem apud vos ex inopinato perculſus, quemadmodum ſi quiſpiam repentinis terræ motibus conſterneretur, animi conſiderationes haud cohibui, ſed procul aufugi, multumque temporis manſi ſeparatus à vobis. Poſtea vero ſubiit animum meum deſiderium quoddam diuinorum dogmatum & quæ circa illa verſatur philoſophiæ. Quo enim aliquo pacto poſſem: quo, inquam, aliquo pacto poſſem ego vna vobiſcum inhabitantem domare malitiam? O ſi mihi detur Laban quiſquam, qui me liberet ab Eſau, ducatque ad cœleſtis vitæ philoſophiam,* &c. hæc Baſilius de fugæ ſuæ & ſeceſſionis in eremum ratione: cũ alioqui iam diu ante, Cæſareæ cum eſſet, vt diximus, vitam monaſticam excoluiſſet: quod & ex iis patet, quæ ad eum ſcripſit Libanius ſophiſta, qui (vt dictum eſt) ſumma pollebat apud Iulianum æſtimatione: cuius pariter literis ſignificatur, præſtantem virtutibus etiam in adoleſcentia ſemper viguiſſe Baſilium, ſecundum ea, quæ de ipſo teſtatus eſt quoq; Gregorius Nazianz. Vt intelligas, quæ ab ipſo ad Euſtachium ſcripta modo retulimus, magna animi ſummiſſione eſſe locutum: vt qui putauerit, omnem ſuperioris vitæ ſuæ inſtitutionem, comparatam ſublimiori illi Angelorum vitæ haud impari in eremo viuendi generi, fuiſſe penitus ſolutiſſimam.

e Baſil. ep. 141.

LIBANIVS LAVDAT BASILIVM.

Sed reddamus hic verba Libanii f ad Baſilium hæc poſt alia ſcribentis: *Ego namque, quem tu putas oblitum, tam olim te, cum adhuc adoleſcens eſſes, dilexi, propterea quod te viderem temperantia ita præditum, vt cum ſenibus quoque decertares: idque in ea ciuitate, quæ voluptatibus ſcatet: deinde & diſciplinarum iam magnam eſſe partem conſecutum. Quoniam vero operæ pretium eſſe putas, vt & Athenas videres, idque & Celſo perſuaſeras: gratulabar Celſo, quod amicitiæ tuæ eſſet coniunctus.* hunc illum puto intelligendum eſſe Celſum, cuius nuper ex Ammiano meminimus, qui Athenis Iuliano probe notus, ab eodem inſignitus fuerat ampliſſima præfectura prouinciæ Cappadociæ. Sed proſequitur Libanius: *Poſteaquam vero reuerſus eſſes & in patria conſtitutus: ad me ipſum, Quid nunc, aiebam, molitur nobis Baſilius, & ad quod vitæ genus ſeſe contulit? An in forenſibus actionibus verſatur, veteres illos rhetores æmulatus? vel diuitum liberos in rhetorica inſtituit? Cum vero veniſſent quidam nunciantes multo te potiorem viam ingreſſum eſſe, hocque ſpectare magis, quomodo Deo reddaris amicus, quam quomodo diuitias colligas: & te felicem eſſe dicebam, & Cappadoces: te quidem, quod malueris talis eſſe: illos vero, qui talem potuerint exhibere ciuem.* hæc Libanius, licet Ethnicus, laudatur tamen arrepti vitæ propoſiti à Baſilio: quem quanti fecerit atque coluerit, dicturi ſumus inferius. Iam puto, ex his quoq; intelligas, quanto deteriores

LXIV.

f Extat apud Baſil. epiſt. 141.

EPISTOLA LIBANII AD BASIL.

ſint Ethnicis hæretici noſtri temporis, vitæ monaſticæ detrahentes.

LXV. *Gregorius Naz. ſequitur Baſilium.* Quod vero ad eius ſodalem, & in eremo collegam Gregorium ſpectat: ipſe quoque, qui hoc diutius meditatus erat, ſed tamen parentibus cum aſſideret ſenibus (vt ipſe teſtatur) fuerat detentus & impeditus: mox liber, illis relictis, Baſilium eſt conſectatus: nam inde ei per opportuna manauit occaſio, quod germanus eius Cæſarius, relicta præfectura, qua fuerat à Iuliano donatus, recedens ab aula (vt ſupra explicauimus) nobiliori purpura, nempe confeſſione decorus, in patriam remeauerat: in quem Gregorius mox rei familiaris parentumque curam reiecit. Sed & nec paſſus eſt teneri ſe Gregorius vinculo ſpirituali, quo pater eum deuinxerat, nempe ſacro ordine presbyterii, cuius ipſe meminit illis verſibus *a*:

Nam me pater, quamuis noſſet plane meam
Sententiam (qua cauſa motus, neſcio:
Paterni amoris forſan beneuolentia:
Vehemens poteſtati iunctus eſt amor)
Vt vinculis me ſpiritualibus conſtringeret,
Bonisque me participem faceret, maxima
Vi per monens ſolio ſecundo collocat, &c.

narrat deinde ſuum acceſſum poſt hæc in ſolitudinem. Contigiſſe plane videtur eiuſmodi initiatio Gregorii eodem tempore cum ordinatione Baſilii: nam ad eum tunc ſcribens hæc ait *b*: *At tu quoque captus es, quemadmodum nos quoque qui hæc ſcribimus: quandoquidem in presbyterorum ordinem inuiti adſcripti ſumus: nec enim à nobis expetebatur: nam vterque alteri, ſi alii quicquam, locupletes eſſe teſtes poſſumus, quam nobis cordi eſſet pedeſtris philoſophia, humique depreſſa. Verum hoc non fieri, fortaſſe quidem præſtitiſſet (quonam alio verbo vtar, incertus ſum, quoadusque Spiritus ſancti conſilium diſpoſitionemque perſpectam habuero) quoniam autem factum eſt, ferendum mihi videtur, ac præſertim propter hanc tempeſtatem multas nobis hæreticorum linguas inuehentem: nec eorum, qui nobis fidem habuerunt, ſpes fallenda, nec ſuperior vita noſtra dedecoranda.* hæc Gregorius.

a Greg. Nazianz. in carm. de vita ſua.
b Gregor. Naz. ep. 11. *Cauſa ſuſcepti presbyteratus.*

LXVI. *Gregorii de Baſilio deſiderium.* At licet hiſce ſpiritualibus compedibus teneri videretur adſtrictus: haud tamen valuit retardari, quin Baſilium ſequeretur: *c* quod ipſemet his verſibus indicat:

Verum hanc moleſte adeo tuli tyrannidem
(Nequeo enim eam appellare alio nomine,
Sanctus quidem velim mihi ignoſcat Spiritus)
Vt mox amicis derelictis omnibus,
Parentibus, cognatis, atque patria,
Inſtar bouis flagello forte perciti,
In pontum abirem, quæſiturus remedium
Doloris ex amici conſuetudine
Plane viri diuini, qui iſtic cum Deo
Sub nube agebat, vt alter Moyſes:
Hic erat Baſilius, viuens cum Angelis modo.

hæc Gregorius: quibus etiam ſignificatur, præceſſiſſe Baſilium, ipſum vero Gregorium poſtea ſubſecutum, detentum nimium matris Nonnæ periculoſa ægritudine, ex qua tandem (vt ipſe pluribus tradit *d*) miraculo plane conualuit. Cum vero à Baſilio vt aduentum ſuum maturaret in Pontum, ſolicitaretur, ſic *e* ad illum reſcripſit.

c Greg. in carm. de vita ſua.
d Gregor. orat. in ſun. patr.
e Greg. epiſt. 4.

LXVII. *Epiſtola Gregor. ad Baſil.* *Vt expleatur quod iubes, partim in nobis ſitum eſt, partim autem, & quidem potiſſimum, vt opinor, in tua pietate: in nobis quidem cupiditas, animique promptitudo: nam nec alias vnquam congreſſum tuum, ſocietatemque fugimus, ſed ſemper conſectati ſumus, & nunc eam ardentius expetimus: in tua autem ſanctitate, vt res noſtræ melius conſtituantur. Aſſidemus enim dominæ matri, graui iampridem morbo laboranti. Quod niſi eam ancipiti vitæ ſtatu deſerturi ſimus, tua præſentia, mihi crede, diutius non carebimus. Tantum precibus tuis, partim illius valetudini, partim itineri noſtro ſuccurrere.* hæc ad Baſilium Gregorius. Exigebat id ille importunius, & quidem ex pactis conuentis olim, cum ambo ſimul eſſent Athenis. At ex his omnibus, aliiſque eorundem epiſtolis in primis redarguitur erroris Ruffinus *f*. cum ait, per Gregorium Baſilium è cathedra publice profitentem abſtractum atque perductum in ſolitudinem: cum exploratiſſimum habeatur, primo Baſilium, inde Gregorium ſæpe ab eo vocatum, Ponticam ſolitudinem petiiſſe.

f Ruff. li. 2. c. 9.

LXVIII. *Prima receſſio Gregorii.* Cæterum vt migrationis vtriuſque certior ratio habeatur: quantum ex epiſtolis inter ſe vltro citroque datis colligere licet, illud in primis reperimus, Gregorium primo ſeceſſiſſe in rus paternum, nomine Arianzum, locum ſui natalitii: qui quidem locus, vt auctor eſt Nicetas *g* eiuſdem Gregorii interpres, ſitus erat in ea regione prouinciæ Cappadociæ, nomine Tiberina. Quo tempore Baſilius ob tumultus occaſione Euſebii Epiſcopi Cæſarienſis obortos, Cæſarea recedens, Neocæſaream in Ponto ciuitatem quaſi ad portum confugit, inde in proximam commigraturus eremum. Erat namque ciuitas paternum ſolum, vbi à cunabulis aſſueuerat, teſtatur id ipſe ea epiſtola, quam ad ciues Neocæſareæ ſcripſit, vbi inter alia *h*: *Ego cum propter loci huius conſuetudinem, qua illi à puero aſſueui (hic enim à nutrice mea educatus ſum) tum propterea, quod poſtea quoque ſæpenumero hoc in loco verſatus ſum; quem, cum vrbanos tumultus fugerem, & propter ſolitudinis ſilentium ad philoſophiæ ſtudium commodum illum eſſe ſcirem, complures continuos annos incolui; & propter iam inhabitantium ſecuritatem, breuem aliquam in negotiis, quibus diſtinebamur, reſpirationem adeptus, cum gaudio ſolitudinem hanc acceſſi, non vt alius hinc quicquam negotii faceſſerem, ſed vt deſiderio meo morem gererem.* hucuſque Baſilius.

g Gregor. Naz. orat. in Pleg. grand.
h Baſil. ep. 64.

LXIX. *Quid Gregor. ad Baſil. ludens.* Gregorius igitur cum ageret in Tiberina, Baſilium ſolicitabat, vt ad ſe veniret, atque quã condixerat vitam Chriſtianæ philoſophiæ conciliatricem ibi vna ſimul agerent. Baſilius contra ioco agens, laudatam à Gregorio Tiberinam ſalſis iocis eſt inſectatus: lutoſam namque eſſe, & velut in barathro conſtitutam, ſcriptis ad eum literis infamabat: idque eo plane conſilio, vt è patrio ſolo Gregorium diuelleret poſſet, atque ad Ponti deſerta loca pelliceret. Deſiderantur illæ quidem eo argumento à Baſilio ſcriptæ literæ: verum ex iis, quas ad ipſum Gregorius reddidit, quales fuerint, facile aſſequi poſſumus: quæ cum perbreues ſint, eas hic in gratiam lectoris reddere, dignũ duximus. ſunt autem huiuſmodi *i*:

Non fero mihi Tiberinam obiici, atque huius loci glaciem & hyemes (ô vir luti admodum expers, ſummiſque pedibus incedens, & tabulas calcans, ac pennate & pendule, ſimulque cum Abaridis ſagitta delate) vt cum Cappadociam patriam habeas, Cappadociam fugias. An vero iniuriam vobis facimus, quod cum ipſi pallentis, atque anguſtum quiddam ſpiretis, Solemque ad certum modum accipiatis: nos contra pingues & nitidi ſumus, & ſaturamur, nec vllis loci anguſtiis circumſcribimur? At vero hæc veſtra ſunt. Deliciis enim indulgetis, & opibus polletis, & in foro verſamini. Hoc minime probo. Quocirca vel lutum nobis exprobrare deſine (nec enim tu vrbem condidiſti, nec nos hyemem) vel nos tibi pro luto caupones offeremus, & quicquid turpe & improbum vrbes ferunt: hactenus ad Baſilium Gregorius.

i Greg. ep. 6. recentioris editionis.

LXX. *Baſilius ab eremo Pontica vocat Gregorium.* Cum vero è Neocæſarienſi in Ponto ciuitate, in ipſam Ponti montium ſolitudinem ſe Baſilius contuliſſet: vt Gregorium adhuc in Tiberina regione commorantem inde diuelleret, & ad ſe alliceret, illam tunc ad eum dedit epiſtolam *k*, qua locum ipſum ad commorandum delectum cum deſcribit, ac veluti in tabula pingit, plurib. laudibus celebrat, adeoque ad inſtitutum accommodatum, vt nihil ſit, quod poſſit Tiberina cum illo aliqua ſaltem ex parte conferri; vnde & illud habet in fine. *An non igitur animaduertis, quo periculi ego ſtultus venerim, cum huiuſmodi ſedem cum Tiberina, hoc eſt, orbis barathro, commutare ſtuderem?* hæc idcirco Baſilius, quod illi iam pene Gregorius ſuaſiſſet, vna ſecum in Tiberina vitam ducere ſolitariam. Sed Baſilius ei, vt Tiberinam relinqueret, perſuadet, & in eremum Ponticam commigraret. Gregorius vero hiſce iocis aſperſam cum Baſilii epiſtolam accepiſſet, refertas iocis itidem ad eum literas reddidit *l*, quibus veluti Pauſonii conuerſa tabula, eundem à Baſilio deſcriptum Ponticæ eremi locum delectum, horridũ, aſperum, ſterilem, ac ferarum potius quam hominũ, vel damnatis præſcriptam ſedem ad habitandum, eſſe demonſtrat. Extant quidem ambæ ipſorũ eædem tum ſcriptæ literæ, quas licet ſæpe perlectas rurſum legens magnam ex iis capio animi voluptatem. Cæterum de loco à ſe ad monaſticæ vitæ inſtitutum delecto, haud falſa videri poteſt iactaſſe Baſilius. vbinam autem in

k Apud Greg. ep. 6.
l Greg. ep. 7.
Locus eremi S. Baſilii.

Ponti

Ponti regione locus ille ſit ſitus, cum diu perueſtigarim, reperi tandem fuiſſe ad ripam Iris fluminis haud ignobilis: nam ipſe Baſilius ad Euſtathium ſcribens, hæc habet *a*: *Sæpenumero nos, vbi ad fluuiũ Iridem degebamus, inuiſiſti, cum mecum eſſet Deo dilectiſſimus frater Gregorius, & ad eundem mecum vitæ ſcopum contenderet.* locus autem ille, vbi conſedit Baſilius, Mataza nomine dicebatur, de quo ipſemet *b* meminit ad eundem Gregorium ſcribens.

a Baſ. epiſt. 79.
b Apud Baſil. ep. 120.

LXXI. Porro quales eſſe ſolerent regiones, quas Iris amnis interluit, ſatis erit vno teſte *c* Strabone, hic referre: qui cum fluminis ortum in Pontica regione, & ad mare Euxinum exitum accurate deſcribit, hæc de ipſis, quas allabitur, regionibus: *Hac de cauſa*, inquit, *planicies hæc ſemper roſcida eſt, & herbis viret, ſufficitq; alendis boum & equorum armentis, ſementem plurimã excipit elymi atq; milij, atq; adeo nunquam frugibus deſtituitur: nam aquarum copia quauis ſiccitate eſt valentior. Itaq; fames nunquam ad iſtos homines pertingit, cum montana etiam tantam abundantiam præbeant ſponte ſua naſcentium & ſilueſtrium fructuum vitis, pyri, mali, & eorum, quæ ſunt de genere nucum: ita vt toto anni tempore largiter decerpere fructus poſſint, qui in ſiluas eunt: cum alij etiamnum de arboribus pendeant: alij in foliorum, quæ defluxerunt, ſtrue copioſa & denſa, latentia inueniantur, omnis etiam generis venationes in frequentiſſimo ſunt vſu ob fertilitatem ſoli.* hactenus Strabo: ex quibus apparet, potiora fuiſſe iura Baſilij, quam Gregorij. Cæterum erant hæc omnia amantium cauilli, dulcedine magna cõpoſiti, iocique feſtiui periucundo lepore conditi: cum nihil penes Gregorium antiquius eſſet, quam ipſum Baſilium conuenire, atque vna cum illo (quod in optatis diu fuit) reliquum vitæ tempus inſolubili nexu transfigere, & diſciplinam monaſticam profiteri, nec amplius aliquo caſu ab illo diuelli: quod & incunctanter præſtitit, vt diximus, ipſum e veſtigio conſecutus. Nam vt in oratione in laudem Baſilij ſcripta teſtatur, adeo modico temporis interuallo poſt ipſum Baſilium eandem Ponti eremum petiit, vt vna cum ipſo eo ſe profectum eſſe teſtetur, cum ait: *Conſultoribus nobis, ſinceriſq; monitoribus ea, in re viſus, nobiſcum hinc profugus in Pontum ſeceßit, pietatiſq; gymnaſia, quæ in illis locis erant, moderatur.* hæc ipſe: ex quibus illud intelligas, etiam ante Baſilij illuc aduentum, apud Ponti ſolitudines iam quædam eſſe cœpiſſe habitacula monachorum: quod & Baſilius ipſe teſtatur ea Epiſtola, quam ſcripſit ad Euſtathium *d*. Sed de his poſtea dicturi ſumus.

c Strab. lib. 12.
d Baſil. epi. 79.

LXXII. Rurſum vero, quod etiam ad tempus ſpectat horum profectionis in Pontum: & illos quidem errare certũ eſt, qui dixerunt eam contigiſſe viuente adhuc Conſtantio Imp. nam cum nonniſi poſt Euſebij electionem id factũ ſit, liquido conſtat non ante Iulianum Imperatorem extitiſſe, cuius tempore certũ eſt, Euſebium ad Epiſcopalem præfecturam fuiſſe euectum. Quæ autem attinent ad ipſorum vitæ inſtitutum, inferius explicabimus. Nunc ad res geſtas Iuliani in diuerſas Eccleſias debacchantis redeamus, denuo opportuniori tempore Gregorium & Baſilium inuiſuri.

IVLIANI PERSECVTIO IN GALATIA.
e Sozo. l. 5. c. 10.

Quid interim in vicina Cappadociæ prouincia Galatiæ actum ſit aduerſus Baſilium Ancyræ presbyterum, operæpretium eſt enarrare: refert ſic Sozomenus *e*: *Baſilius*, inquit, *religionis Chriſtianæ perſtudioſus, quamdiu regnauit Conſtantius, tamdiu Arianis duntaxat impugnandis operam nauauit; & eam ob cauſam ſententia & decreto Eudoxianorum conuentus agere, prohibitus eſt. Sed vbi Iulianus ſolus adminiſtrabat Imperium, varia circuiuit loca, quo ſedulo hortaretur Chriſtianos, vt ſuæ religioni mordicus adhæreſcerent, & ne Gentilium victimis ſe & libamentis pollueremt, proque nihilo ducerent honores ab Imperatore ſibi delatos: eos enim ad tempus ſolum durare, & ad extremum mercede ſempiterni exitij remuneratum iri. Dum iſta ſedulo molitur, non in ſuſpicionem ſolum à Gentilibus, ſed etiam in odium vocatur. Stanſq; in loco publico, & videns eos beſtias immolantes, grauiter ingemiſcit: orat Deum, vt nullus Chriſtianus illo errore capiatur. Ob quam cauſam illico comprehenſus traditur Præſidi prouinciæ: atq; in ſingulis certaminib. multa perpeſſus tormenta, conſtanti animo ac virili martyrium ſuſtinuit. Atq; tametſi iſta quidem hoc modo præter Imperatoris Iuliani ſententiam acciderunt (haud enim patiebatur gloria martyrij adeo celebris decorari Fideles) tamen conſtat, alios non paucos, eoſq; generoſos viros, eo regnante, atque adeo volente, martyrio occubuiſſe. De quibus omnibus, licet variis temporibus martyrium ſubierint, vno tamen loco, quo planior fieret hiſtoria, pariter diſſeruimus.* hucuſq; Sozomenus.

BASILII ANCYRANI MARTYRIVM.

LXXIII. Porro Baſilij presbyteri Ancyrani, tam Græcis, penes quos paſſus eſt, quã Latinis anniuerſaria diei natalis, vndecimo Kalendas Aprilis, publicis ſcripta tabulis in Eccleſia memoria perſeuerat. Et ne quempiam vel leuis ſuſpicio tangat de eius gentili; Baſilio item dicto, eiuſdem Ancyræ ciuitatis Epiſcopo, quem Arianæ blaſphemiæ fuiſſe acerrimum defenſorem, tertio Annalium tomo ſæpius demonſtratũ eſt: meminiſſe debes, lector, eiuſmodi ſcrupulum nos dimouiſſe in Notationibus ad Romanũ Martyrologiũ, vbi Sozomeni *f* auctoritate demonſtrauimus: poſt obitum Iuliani, tempore Iouiani Imperatoris ipſum Baſilium Epiſcopum fuiſſe ſuperſtitem, atque recantaſſe palinodiam vna cum aliis, oblato Iouiano Imperatori libello, quo profeſſus eſt ſe Nicænæ fidei aſſertorẽ. ex quo perſpicuum redditur, hunc Baſilium presbyterum longe alium eſſe ab illo Ariano Epiſcopo Ancyrano. Paſſi quoq; eodem Iuliani tempore Ancyræ Melaſippus, Antonius, & Carina leguntur: quorum dies Natalis ſeptimo Idus Nouembr. tam Græcis, quam Latinis eſt nota *g*.

DVO BASILII ANCYRANI.
f Sozo. li. 6. c. 4.
g Menol. & Martyr. Ro. eod. d.

LXXIV. Nobile etiam in eadem Galatiæ prouincia certamen exegit Philoromus presbyter, de quo hæc Palladius *h*: *Hic eo tempore, quo Iulianus infelix tenebat Imperium, ſecularibus renunciauit rebus: magnaq; idem interrogatus ab eo cum auctoritate reſpondit. Quem tunc ille, caluitie eidem prius facta, iuſſit à pueris verberari. Qui ſupplicium plagarum patientiſſime ferens, maximas ei gratias egit, ſicut poſtea à nobis & ipſe referebat.* ita de eius cõfeſſione Palladius: plura autem addit de vita monaſtica ab eo ſuſcepta, mira ciborum abſtinentia, ſuorumque animi motuum moderatione: quem adhuc, cum ea ipſe ſcriberet, fuiſſe ſuperſtitem annos natum octoginta, tradit, cum iam obiiſſet religionis cauſa longam ſatis peregrinationem: de qua ſic ait: *Pedeſtre iter omne conficiens, Romam vſque peruenit, atque in Eccleſia S. Petri Pauliq; orationibus factis, rurſum ad Alexandriam pedeſtris remeauit, vbi iterum preces fudit in baſilica martyris Marci. Hieroſolyma vero ſecundo fuit pro honore ſanctorum locorum; propriiſq; ſemper ſumptibus & pedibus martyres ſanctos in omnibus ſufficienter honorauit. qui & ad noſtram ædificationem ſæpe dicebat, non ſe meminiſſe, quod vnquam ſenſibus ſuis à Deo fuerit ſeparatus.* hæc Palladius.

h Pallad. in Lauſia. c. 38.
PHILOROMI CERTAMEN.

LXXV. At Iulianus, qui abſque vllo Catholicorum aut hæreticorum delectu Chriſtianum nomen vbique inſectaretur in omnibus; omnes cuiuſvis ſectæ Chriſtianos in ſe prouocauit: atq; adeo, vt hæretici quoque ei obniti magnis animis ſæpe ſtuduerint. Nam præter Marin Chalcedonenſem Epiſcopum, de quo dictum eſt (ne digrediamur à Galatia, de cuius rebus tum geſtis agimus) præclara admodum extitit Buſiris hæretici Encratitæ confeſſio: de quo hæc Sozomenus *i*: *Aiunt præterea Buſirim Ancyranum, quæ eſt vrbs Galatiæ, nobile ac ſtrenuum pro fidei confeſſione certamen confeciſſe: quem tum quidem hæreſis Encratitæ vocatum fautorem, Præſes prouinciæ illius, quod iuueniliter irritus Gentilium inſultauerat, comprehendit, cædemque verberibus conſtituit: atque in publicum locum ad equuleum deducens, ſublimem ſuſpendi iubet. Tunc Buſiris manibus ad caput ſublatis, ſua nudauit latera, & ad Præſidem dixit: non eſſe opus, vt lictores in ipſo tum in equuleum tollendo, tum inde rurſus deponendo, laborem fruſtra ſuſciperent: ſe enim abſque eorum opera, quo ille vellet modo, latera ſua præbere tortoribus, paratum eſſe. Quam eius pollicitationem licet Præſes admiraretur, tamen in experiendo multo magis obſtupuit. Nam cum latera eius vnguibus tantiſper lacerarentur, dum viſum eſſet Præſidi; manibus ad cœlum ſublatis, patienter admodum tolerauit. Ac plagas libenti animo excipiens, in vincula poſtea coniectus eſt. Non diu autem poſt, cum nunciatum eſſet, Iulianum interfectum eſſe, inde dimiſſus eſt, & ad Imperium vſque Theodoſij vitam propagauit, condemnataque ſua priore hæreſi, ſe ad Eccleſiam Catholicam recepit.* hæc Sozomenus.

i Sozo. li. 5. c. 10.
BVSIRIS PROFESSIO.

LXXVI.

a *Ammian. lib.* 22.

Venerat Iulianus in Galatiam hoc anno circa menſem Septembrem, indeq; Peſinuntem Phryg çciuitatem, memoria Matris deum apud Ethnicos celebrem: *Vbi* (inquit Ammianus *a*) *venerato numine, hoſtiisq́; litato & votis, Ancyrā redijt. Eumq́; exinde progredientem vlterius multitudo inquietabat, pars violenter abrepta ſibi reddi poſcentium, alij querentes conſortio ſe curiarū addictos iniuſte,* &c. fuiſſe has querelas Chriſtianorum conſtat ex ijs, quæ dicentur inferius, cum de promulgatis ab eo in Chriſtianos legibus agemus. Quid autem in famoſum idolum per Iulianum reſtitutum contumelioſe quidem, ſed pie egerit Chriſtianus adoleſcens; quæue tum ipſe, tum alter paſſi fuerint, & ſpecamen inuictæ conſtantiæ ediderint, Gregorius Nazianzenus narrat his verbis *b*: *Nec his quidem iuuenibus ſumus abiectiores, qui te imperante floruerunt. Ex quibus alter cum ob deorum tuorum Matrem contumelioſe vexatam, aramq́; dirutam, in iudicium quaſi capitis reus abductus fuiſſet, vt victor ingreſſus eſt, purpuramque tuam & ſermones tuos vt inanes & futiles effuſo riſu proſecutus, cum maiori libertate & fiducia egreſſus eſt, non ſecus ac ſi à cœna & lucūlento conuiuio rediſſet. Alter cum vngulis toto corpore altiſſime impactis laceratus eſſet, vulneribusq́; oppreſſus ac pene confectus, ab eo tamen tantum abfuit, vt tormentis frangeretur, aut præſentium dolorum quicquam graue & acerbum exiſtimaret, vt poſtea quam partem aliquam corporis à vulneribus intactam illæſamq́; perſpexiſſet, carnifices etiam ipſos accuſaret vt contumelioſos, nec totum corpus decorantes, ſed aliquod non conciſum profanumq́; relinquentes: ſimul etiam tibiam oſtenderet velut ſolam vngularum expertem; eosq́;, vt ne huic quidem parcerent, hortaretur.* hucuſque Gregorius. Exiſtimauit interpres poſteriorem hunc fuiſſe Theodorum, de quo, cum agemus de rebus Antiochenis, dicturi ſumus. Sed quod plures ſub Iuliano inuictæ animi conſtantiæ ſpecimen ediderint, nec in Theodoro quicquam huiuſmodi legatur: vt hæc illi potius, quam reliquis adſcribantur, nulla quidem ſpecialis ratio ſuppetit.

ADOLESCENS CHRISTIANVS CONTEMPTOR IDOLI.

b *Gre. Naz. orat. in Iul.*

LXXVII.

DE CALIXENE SACERDOTE.

c *Iul. ep.* 2.

Quod rurſum ſpectat ad Peſinuntis Matris deorum ſacra: cum primum illa reſtituit Iulianus, creauit in eis Sacerdotem Calixenem, antea Cereris Sacerdotio inſignitam, ſumme laudatam inter Ethnicas mulieres; ad quam extat hac de re eiuſdem Iuliani *c* Epiſtola, in cuius fine poſt alias laudes hæc habet: *Tu,* inquit, *noli paruas has laudes ducere, pro quibus & dij omnes tibi meritas gratias relaturi ſunt, & nos pro parte noſtra te duplici Sacerdotio ornamus, atque ad illud, quod antea habebas cum Cereris ſanctiſſimæ, tum magnæ Matris Phrygiæ deæ in ſacra Peſinunte Sacerdotium adiungimus.* hæc ad eam Iulianus.

d *Socr. lib.* 5. *c.* 13.

* Almachius.

MARTYRES PHRYGES.

*Almachie

Sed quid eodem ferme tempore in Phrygia itidem geſtum ſit, ſic refert *d* Socrates: *Erat quidam Meri vrbis Phrygiæ prouinciæ Præfectus, nomine * Amachius: qui delubrum in ea ciuitate extinctum aperiri, ſordesq́; in eo iam longo tempore coacernatas expurgari mandauit, ſimulacraque in eo cultu & obſeruantia proſecutus eſt. Quod illius factum Chriſtianorum animis acerbum incuſſit dolorem. Idcirco Macedonius, Theodulus, Tatianus, zelo pietatis Chriſtianæ inflammati, iſtam ægritudinem ferre non poterant; ſed flagranti erga virtutem ſtudio præditi, noctu in delubrum irruunt, ſimulacra confringunt. Quo quidem facinore cum Præſes grauiter animo eſſet commotus, & propterea complures in ciuitate, qui criminis omnino erant expertes, necidare contenderet: auctores facinoris vltro ſe illi obtulere, proque veritate ipſi mortem multo maluerunt oppetere, quam ferre, vt alij ipſorum cauſa vitam amitterent. Quibus comprehenſis, Præſes mandatum dat, vt pro facinore ab ipſis admiſſo, ſe, ſimulacris immolando, purgarent: minaturque, ſe illos, ſi iſtud facere recuſarent, acerbo mulctaturum ſupplicio. Illi, vtpote excelſo & magno animo præditi, neglectis eius minis, ad omnem cruciatum ſufferendum ſe paratos oſtenderunt: malueruntque multo magis vitam deſerere, quam ſe ſacrificiorum labe ipſos polluere. Præſes igitur, vbi alijs omnibus tormentorum generibus eos exercuerat, ad extremum craticulis imponit, ignemque ſubdi iubet: quo quidem cruciatu oppreſſi, è vita migrauere. Et quo rebus tam fortiter pro veritate abs ſe geſtis inſigne quaſi faſtigium imponerent; hæc ſunt verba ad Præſidem elocuti: Si cupiditate duceris, Amachie*, carnes aſſas deguſtandi, verte nos in altera latera, ne in ipſo guſtu tibi ſemiaſſi videamur. Hunc iſti vitæ habuere exitum.* hactenus Socrates: eadem plane Sozomenus *e* & alij. Quorū memoria annua natali die perpetuo conſecrata, pridie Id. Septemb. quolibet anni periodo Græcis & Latinis *f* publice in Eccleſia agenda recurrit.

e *Sozo. l.* 5. *c.* 10. *Suid. & alij.* f *Menol. & Martyr. Rom. ead. d.*

LXXVIII.

Antequam autem Iuliani profectionem Antiochiam perſequamur (ne quid retro relinquamus intactum) de reliquis rebus tum in Propontide, tum in Thracia geſtis proſequamur orationem. Cyzicus in Propontide ciuitas commixta erat Chriſtianis atque Gentilibus: *Hi* (inquit Sozomenus *g*) *de rebus ſuis & de perficiendis deorum delubris Legatos ad Imperatorem mittunt: quorum curam ac ſtudium in rebus ſacris poſitum laudat ille quidem, & ſua ipſis poſtulata concedit omnia. Eleuſium autem illius vrbis Epiſcopum* (quem inter Semiarianos profitentem diximus) *in carcerem concludit, vtpote qui illorum fana vaſtaſſet, delubra affeciſſet contumelia, paraſſet ædes ad viduas alendas, monaſteria ſacris virginibus extruxiſſet, & Gentiles ad ritus patrios contemnendos induxiſſet. Interdixit præterea Iulianus Chriſtianis peregrinis, qui cum eo erant, vrbis Cyzici introitu: cauſamque attulit, quod eſſet veriſimile, eos religionis ergo ſeditionem concitaturos: quippe cum Chriſtiani, qui in ciuitate habitabant, quique idem de Deo ſentiebant, ſubſidio eſſent illis futuri; quorum nonnulli lanificio publico operam dabant, alij cudendæ monetæ artem exercebant. Qui cum eſſent quamplurimi, in duas numeroſas claſſes diuiſi erant & ex veterum Imperatorum mandato vna cum liberis & vxoribus domicilia ſua Cyzici collocabant, atque certum tributum quotannis ærario publico penſitabant alij chlamydes militares, nouam recentemq́; monetam alij.*

g *Sozo. l.* 5. *c.* 14.

QVID IN CYZICENOS IVLIANVS.

LXXIX.

CONATVS IVLIANI IN CHRISTIANOS.

Quamquam autem omnino ſecum ſtatuerat Iulianus religionem Gentilium ſtabilire; tamen inſcitiæ putauit eſſe, populum, qui victimas immolare nollet, vel cogere vi, vel ſupplicio afficere. Tanta enim erat eorum multitudo, vt magiſtratus cuiuſque ciuitatis ægre illorum numerum ſubducere, & in tabulas referre potuerint. Porro eos neque in vnum conuenire, neque pro arbitrio preces facere vetuit. Certo enim nouerat, res, in quibus conficiendis libera voluntate opus eſt, per vim nunquam poſſe recte geri. At vero clericos & Eccleſiarum Antiſtites vrbibus exigere maturauit: quorum ab Eccleſiis abſentia (dicam equidem quod verum eſt) moliebatur populi conuentus dirimere: ita vt neque conuenirent in vnum, neque doctores haberent, neque ſancta perciperent myſteria, denique vt temporis diuturnitate in ſuæ ipſorum religionis obliuionem venirent. Illudq́; ſimul conſiderabat, quod clerici populum ad diſſidium inter ſe inducere poterant. Itaq́; cum in hunc modum perfeciſſet, vt neq́; ſeditio facta eſſet, neq́; vlla fieri expectaretur; Eleuſium, & eos, qui cum ipſo erant, Cyzico exire iuſſit. hæc Sozomenus.

LXXX.

MARTYRES THRACES.

h *Martyrol. & Menol. ea die.*

i *Theod. li.* 3. *c.* 6.

k *Ambroſ. epiſt.* 29.

l *Iud.* 6.

In Thraciæ autem ciuitate Hadrianopoli paſſi ſunt Philippus Epiſcopus, Seuerus presbyter, Euſebius, atque Hermes, qui poſt carceres & flagella incendio cremati ſunt: quo gloriæ titulo natalis dies ipſorum penes Latinos ac Græcos in publicas Eccleſiæ tabulas relatus eſt, vndecimo Kalendas Nouembris *h*. His iungimus Æmilianum, de quo Theodoretus *i*: *Præterea Doroſtoli, quæ eſt inſignis vrbs Thraciæ, Æmilianus, inuictus Chriſti athleta, à Capitolino totius Thraciæ præfecto in rogum coniectus eſt.* Meminit eiuſdem Æmiliani Sanct. Hieronymus in Chronico, atque: *Æmilianus ob ararum ſubuerſionem Doroſtoli à Vicario incenditur.* ſed paulo fuſius Græci in Menologio his verbis: *Hic fuit ſeruus cuiuſdam Græci temporibus Iuliani Apoſtatæ, & Capitolini Præſidis: Cum vero Chriſtum coleret, & idola inſectaretur, nactus opportunum tempus, arrepto malleo, ingreſſus in templum, idolorum ſimulacra omnia contriuit, & ſacrificia diſperſit; adijtque Præſidem, ſeipſum denunciauit. quocirca verberatus, & in fornacem iniectus, ſpiritum Deo commendauit.* hactenus ibi. Ad hunc plane alluſiſſe videtur S. Ambroſius *k* cum ſcribens ad Theodoſium ait: *Quot ſe offerre habent tali optioni, cum meminerint, tempore Iuliani illum, qui aram deiecit, & turbauit ſacrificium, damnatum à iudice feciſſe martyrium?* hæc ipſe. Quod enim impudentia Iuliani in reſtituendo deorum cultu, erigendis ſimulacris, inſtaurandisq; ſacris, vbique ferueſceret; Spiritus Domini ad tam grandia peragenda, procacitatemq; Apoſtatæ retundendam, complures Ierobaales *l* effecit, & ad aras deſtruendas armauit.

At iam

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

LXXXI. a Zoſ. li. 3. IVLIAN. VENIT ANTIOCHIAM. b Ammian. lib. 22. c Zoſi. lib. 3.

At iam ad res Antiochenas tranſeamus, quæ hoc pariter anno geſtæ eſſe noſcuntur. Iulianus igitur cum menſibus decem Conſtantinopoli (vt teſtatur Zoſimus *a*) commoratus eſſet, iam cogitans bellum Perſicū, hyemare ſtatuens Antiochiæ cum exercitu, illuc iter tendens, recedit Conſtantinopoli: *quam* (inquit Ammianus *b*) *reliquit incrementis maximis fultam: natus enim illic, diligebat eam, vt genitalem patriam, & colebat. Poteſtatem enim* (ait Zoſimus *c*) *vrbi fecit habendi Senatus, vt in vrbe Roma. Simul portum ei maximum ſtruxit, qui naues ab Auſtro periclitantes ab iniurijs defenderet; vna cum porticu, quæ Sigma litteram potius, quā directam formam refert, & ad portum deducit. Itidem ædificata in regia porticu Bibliotheca, & in ea repoſitis libris, quotquot habebat; ad gerendum Perſicum bellum ſeſe parabat. Vbi decem totos menſes Byzantij commoratus eſſet, Hormiſdam & Victorem Duces conſtituit, eiſq; cohortium Præfectis & exercitibus traditis, Antiochiam profectus eſt. Quanta quidem cum tranquillitate ac religione totum hoc iter confecerint milites, non eſt neceſſe dicere.* redigit ipſum iter Ammianus *d.* Zoſimus *e* autem hæc addit: *Antiochiam ingreſſum perbenignè populus excepit: ſed quod idem natura ſpectandorum ludorum cupidus eſſet, magiſq; voluptatibus, quam ſerijs negotijs deditus: non abs re prudentiam & modeſtiam Imperatoris in rebus omnibus ægrè ferebat, qui & de theatris ſe ſubduceret, & raro ludos, nec toto die ſpectaret. Itaq; portentoſis quibuſdam vocib. iactatis, eum pungebant. Imperator ſemet vlciſci voluit non facto, pœna eis vlla irrogata, ſed oratione quadam vrbaniſſima tam in ipſos, quam vrbem compoſita; quæ tantam in ſe cum irriſione continet acerbitatem, vt vbiq; terrarum deridendis Antiochenorum probris ſuffecerit.* hæc Zoſimus.

d Ammian. lib. 22. e Zoſi. li. 3.

LXXXII. f Gre. Naz. orat. 4. in Iul. MISOPOGON IVLIANI.

Hanc quidem orationem idem Iulianus (vt auctor eſt Gregorius Nazi. *f*) Miſopogonē, & Antiochicam appellauit: in hoc vltimo titulo Dionem imitatus, qui ex locis, vbi dictæ eſſent, nomen appoſuit orationibus: quod factitarunt & alij: *Quæ* (inquit ipſe Gregorius) *quid apud Chriſtianos abiectius & contemptius? cui tum quidem purpura magnitudinem afferebat, & palpones illi, qui tua omnia laudibus in cælum ferebant. Nunc autem barba corrupta eſt & raptata, ſimulq; cum ijs, à quibus elaborata eſt, irriſa.* intelligit, puto Libanium Rectorem Antiochenum, cuius ſcripta Iulianus (vt dictum eſt) adeo admirari conſueuit: cum tamen & ipſe Libanius eodem argumento duas ſcripſerit orationes, de quib. hæc Socrates *g*: *Ex qua re Libanius ſophiſta (hoc enim quoque nomine rhetores dicebantur) anſam ad ſcribendum arripiens, tum orationem illam, quæ πρεσβευτικὸς inſcribitur, id eſt, quæ Imperatorem pro Antiochenis exorauit; tum eam, quæ, Oratio ad Antiochenos de ira Imperatoris aduerſus illos, dicitur, compoſuit. Fertur ſophiſtam illum has quidem confeciſſe orationes, in vulgus tamen minimè protuliſſe: Imperatorem autem non re ipſa in eos, qui contumelijs ipſum affecerant, vindicando, ſed dicteria ſolum retorquendo, iram ſuam poſuiſſe: Nam oratione illa, quæ, Antiochica, ſiue Miſopogon, id eſt, Odium barbæ, inſcribitur, ab ipſo compoſita, ciuitati Antiochenæ contumeliæ notas inuſſiſſe ad perpetuitatem.* hæc Socrates. At ſecus accidit: nam ſummam inde Antiocheni laudem ſunt conſecuti. Sed quod eadem oratione Iulianus nihil aliud conatus ſit, quam Philoſophum oſtentare: idcirco hæc mox Gregorius affirmat his verbis: *In qua,* inquit, *oratione tu quidem nomine valde intumeſcis, ac velut admirandum quiddam profers, quod in corporis cultu frugalitatem colueris, nec vllam vnquam ex ingluuie cruditatem contraxeris. quod autem Chriſtianos adeo acerbe inſectatus ſis, tantamq; gentem, tamque ſacram oppreſſeris, atque confeceris, conſulto præteris.* hæc Gregorius de Miſopogone.

g Socr. li. 3. c. 3.

LXXXIII. DICTERIA IN IVLIANVM.

Cur autem id fuerit ab eo nomen inditum orationi, & quibus ipſe ad eiuſmodi conficiendam ſcriptionē impulſus fuerit, dicendum eſt. Cum enim Antiochena ciuitas Chriſtianis referta eſſet, atq; in Iulianum ob impietatem infenſiſſima: vt primū illum cum exercitu venientem excepit: quod aliter cōtemptum diuinum numen vindicare ciues non poſſent: deridere eum ſcommatibus, dicteriiſq; proſcindere aggreſſi ſunt: atque in primis ab ipſius vultus ſpecie, nempe à Philoſophica promiſſa barba aucupati ſunt ludibrij argumentum: vt eam ob cauſam illum nominarent hircum, vtpote præſeferentem barbam hircinam, ex qua funis intorquendus eſſet: his addentes pleraque alia, quibus eius impietas ſalſis derideretur dictis ac iocis. De quibus omnibus Ammianus *h*: *Poſt quæ,* inquit, *multa facetè in ſe dicta comperiens, coactus diſſimulare pro tempore, ira ſufflabatur interius. Ridebatur enim, vt Cecrops, homo breuis, humeros oſtentans anguſtos, & barbam præſeferens hircinam, grandiaq; incedens tamquam Otiſrater & Ephialtis, quorum proceritatem Homerus in immenſum tollit; itidemque victimarius pro Sacricola dicebatur, ad crebritatem hoſtiarum alludentibus multis: & culpabatur hic * opportune, cum oſtentationis gratia vehens licenter pro Sacerdotibus ſacra, ſtipatuſq; mulierculis lætabatur. & quamuis his, paribuſq; de cauſis indignaretur, tacens tamen, motumq; in animi retinens poteſtate, ſolemnia celebrabat.* ſic ipſe: atque hæc de barba & alia quædam, iam cum iunior eſſet, & in Galliis militaret, ab aulicis Conſtantij obiectari illi ſolita erant. vnde idem auctor ſuperius *i*: *In Palatio adulandi profeſſores iam docti, rectè conſulta proſpereq; completa vertebant in deridiculum, talia ſine modo ſtrepentes inſulſe: In odium venit cum victorijs ſuis capella, non homo: vt hirſutum, Iulianum carpentes, appellanteſq; loquacem talpam, & purpuratam ſimiam, & litterionem Græcum, & his congruentia plurima atque vernacula.*

h Ammian. li. 22.

* hinc

i Ammian. li. 17.

LXXXIV. k Gre. Naz. in Iu. ora. 1. NOMINA IVLIANO IMPOSITA.

Addit præterea Gregorius Nazianz. *k* *Quid,* inquit, *prohiberet, quo minus nos quoque Romanorum, atq; adeo Orbis vniuerſi (quemadmodum ipſe dæmonum fraude circumuentus exiſtimabat) Imperatorem, eodem ludo vlciſcentes, Idolianum vocemus, & Piſæum, & Adonæum, & Tauricremum, vt iam nonnulli quoque noſtrum lepidi & feſtiui homines appellarunt (quandoquidem mira eſt huius rei facilitas) alijſq; omnibus nominibus, quæ vel inflectenda & commutanda, vel creanda, ac verè ipſi obijcienda nobis hiſtoria porrigit?* hæc ipſe. Porro dictum eſſe Iulianum Piſæum à Ioue Piſæo, qui colebatur in Elidis, & Adonæū ob Adonidis feſta, quæ ipſe cum mulierculis Antiochiæ celebrabat; omnes facile intelligere exiſtimamus. Tauricremum vero appellatum eſſe ob tauros plurimos ab eo immolari ſolitos nemo non intelligit: *Imperatorem enim* (inquit Socrates *l*) *vtpote ſuperſtitione admodum obligatum, tauros ad ſimulacrorum aras creberrime ex ſacrificaſſe conſtat: & ob eam cauſam iuſſiſſe, vt ara & Taurus in ipſius numiſmate inciderentur.* Quin etiam aliud eiuſdem numiſma taurum cōtinuiſſe, ibidem Socrates tradit, qui mundum cornibus expugnaret. Sed huiuſmodi numiſmata videre minime licuit: quod vero reperimus tauro ſignatum, hic tibi formis reddendum curauimus.

l Socr. li. 3. c. 15.

m

m Acceptū numiſma ab Angelo Breuētano Papienſi.

INANE STVDIVM IVLIANI.

At hæc omnia & alia his ſimilia, publica voluiſſe oratione refellere, & contra vulgi blaterationes diſerta, vt ſibi videbatur, oratione diſſerere, nec Philoſophi quidē, nec Imperatoris fuit officij: quorū alterius id fuiſſe muneris contemnere, & deridere; alterius vero diſſimulare, & alia occaſione populum ad ſeria quæque alia cogitanda neceſſitate compellere. At quid hic luculenta illa præſtitit oratione? nihil prorſus, niſi (quod Ammianus ait *n*) vt eos ad hæc crebrius inculcāda & alia his addenda prouocarit: cum ea ſit natura vulgi, vt in altercando minime patiatur verborū iaculis ſuperari. effecit & illud egregiè, vt quæ iactata in auras inanes, ſi non aliter, temporis ſaltem ſpatio obliuione delenda forent: ex ea ab ipſo conſcripta oratione remanſerint monumētis perpetuis conſignata.

n Ammian. li. 22.

LXXXV. o Iulian. in Miſopog. QVID DE SVA BARBA IVLIANVS.

Quibus enim verbis ſe putauit abluere, illis ſe ipſum deformius infeciſſe, quis dubitat? vt cum peregregie in eodē Miſopogone de barba ait ironice *o*: *Me vero ſi maximè laudare vellem non poſſem; at vituperare infinitis modis potero: & primum à perſona ordiar. Huic enim, quod, vt arbitror, natura*

non

non multum pulchritudinis ac venuſtatis dediſſet, ipſe moroſitate quadam & acerbitate animi longã iſtam barbam addidi, quaſi pœnas ab ea exigens nulla quidẽ alia de cauſa, niſi quod natura elegantior non fuiſſet. Ideo diſcurrentes in ea pediculos perfero, tanquam feras aliquas in ſilua: neque large edendi & bibendi mihi poteſtas eſt: cauendum enim eſſe arbitror, ne imprudens pilos vna cum pane deuorem. Nam de accipiendis dandiſq; oſculis nihil laboro: tametſi ad cætera & illud cõmodi habere videtur barba, quod non ſinit pura puris coq; ſuauioribus (vt opinor) labris labra adiungere quod olim etiam quidã vſurpauit, qui Pane & Calliope propitijs in Daphnem fecit poemata. At vos etiam funes ex ea necti oportere dicitis. Equidem id vobis perlibenti animo concedã, modo pilos poſſitis extrahere, neque eorum aſperitas veſtras molles & delicatas manus offendat. ſic ipſe, qui & pluribus inuehitur poſt hæc in glabros ac tonſos. Et inferius: *Cum ad vrbem liberam venirem, quæ capillorum ſqualorem ferre non poteſt, veni ad eam cum longiſſima barba & intonſus, quaſi copia tonſorum deeſſet. iudicaſſes profecto te Smiclinem videre, aut Thraſyleonta, &c.*

LXXXVI. At illud magis tetigit Iulianũ, cum iidem Antiocheni ſubobſcuris quibuſdam dictis ipſum execrati, Chriſti vero nomen & memoriam celebrare, & Conſtantium in Iuliani impietatis vltionem expetere declararẽt: vnde idem inferius a: *Deinde ex barba mea funes necti oportere: poſtremo me,* X, Chi, *bellum indixiſſe, &* K, Cappa, *deſideratis* (per X, Chriſtum, per K Conſtantium intelligentes) *Vtinam dij cuſtodes huius vrbis id vobis duplex largiantur (nempe, X, & K,) quoniam ciuitates finitimas, quæ & dijs mecũ ſeruiunt, & ſancta ſunt, calumnia vexaſtis, quaſi quæ in me compoſita ſint, ab illis profecta eſſent, quem ſcio, magis amant, quam ſuos liberos qui deorum templa quamprimum reſtituerunt; ſepulchra vero atheorum omnia, ſigno à me nuper dato, euerterunt, ita elati & erecti animis, vt ſcelera eorum, qui deos violarunt, acrius etiam quam mea ferebat voluntas, vindicarint. Quod vero ad vos attinet, plerique veſtrum erectas olim aras euerterunt, quos mea lenitas vix adhuc potuit ad ſanitatem & quietem adducere.* Ac rurſum ſuperius eandem ingerit ænigmaticam in ſe Antiochenorum querelam his verbis b: *At enim,* inquit, X, Chi, *&,* K, Cappa, *nihil ciuitati nocuerunt. Hoc ſapientia veſtra ænigma quale ſit difficile eſt intelligere. Nos tamen quoſdam veſtrum interpretes nacti, didicimus his litteris nominum quorundam initia ſignificari, altera litera Chriſtum, altera Conſtantium declarari. Sinite igitur me libere quod ſentio dicere. Vna in re tantum iniuriam vobis fecit Conſtantius, quod me cum Cæſarem feciſſet, non vita priuauit. Nam quod ad reliqua attinet, vtinam vobis ſolis ex omnibus Romanis dent dij multos Conſtantios, vel potius amicorum eius rapinas experiri.* & paulo poſt de Chriſto: *At,* inquit, *Chriſtum amatis, & quaſi numen tutelare colitis pro Ioue, & Daphnæo, & Calliope, quæ veſtram captionem explicauit. An vero Emeſeni Chriſtum amabant, qui Galilæorum ſepulchra incenderunt?* &c. ſed de Emeſenis inferius.

a Iulianus in Miſopog.
QVERELÆ IVLIANI IN ANTIOCHENOS.
b Iulia. ibi.

LXXXVII. Fuit & illa expoſtulatio Iuliani, quod Chriſtiani Antiocheni ad ſepulchra martyrum preces ad Deum frequẽtarẽt, rogantes eripi à tyrannide Iuliani: meminit horũ ipſe in eadẽ oratione, cum ex illorum perſona ſic ait c: *Odioſam iſtã ſeueritatem ſeptimum iam menſem perpeſſi, vota quidẽ & preces, quo tantis malis eriperemur, ad vetulas dimiſimus, quæ circa ſepulchra mortuorũ aſſidue verſantur.* Subinfert clamores in ſe Chriſtianorũ, cum ipſe templa adiret, & alios ſecũ duceret. Cæterum & illud acceſſit, quo Iulianus magnopere cõmotum ſe fuiſſe, eadem oratione teſtatur: quod ſcilicet Antiochenorum culpa Apollo Daphniticum templũ deſeruiſſet, & mutus prorſus redditus eſſet. teſtatur id ipſe, cũ eadem oratione hæc ait: *At mihi quidẽ videtur Deus multo ante conflagrationẽ templo exceſſiſſe: etenim primo ſtatim introitu ſtatua ipſa id mihi indicauit: atq; huius rei teſtẽ appello magnũ Solem aduerſus eos, qui nolunt credere.* id vero ipſorum ciuium culpa accidiſſe, mox ſubdit: *Enim vero,* inquit, *alia mihi deinceps erga vos offenſio commemoranda eſt: deinde me (quod adhuc feci) conuiciis onerabo, deq; ea meipſum criminabor & vituperabo. Decimo fere menſe, vt vos numeratis (is, opinor, Lous à vobis nominatur) patriũ feſtũ eſt huius Dei,* nempe Apollinis Daphnæi, *& magno ſtudio ad Daphnem cõcurritur. Ego igitur ab Ioue Caſio illuc aduolaui, exiſtimans me ibi maxime veſtras opes & magnificentiã ſpectaturum: atq; iam tacitus apud me magnificã aliquã pompã fingebã & quaſi ſomnium victimas libationes choreas in Deũ; thura pueros in templo tum animis digniſſime Deo compoſitos, tum veſte candida eleganti, illuſtres intuebar. Ingreſſus autem in templum, neq; thura, neque placentam, neque victimam vllam reperi: itaq; continuo miratus ſum; vosq; extra templum eſſe ſuſpicabar; ſed honoris cauſa ſignum à me, tanquam Pontifice, expectare. Percontatus autem de Sacerdote, quid eſſet ciuitas in ſolemnibus illis feriis Deo ſacrificatura: Ego, inquit ille, domo anſerem iſtum Deo aſſero: ciuitas enim nihil hoc tempore apparauit.* hæc ibi.

c Iulian. in Miſopog.
STVDIA ANTIOCHENORV̄ IN IVLIANVM.

LXXXVIII Verum antequã vlterius progrediatur oratio, hic admonẽdum lectorem putamus, præpoſtero ordine rem ab Ammiano narrari, ex verbis Iuliani cõuinci; dum ille primo acceſſũ Imperatoris in Daphnem templiq; exuſtionẽ contigiſſe narrat d, poſtea vero profectionẽ ad Caſiũ Iouẽ (eſt mons Caſius in Arabia, putaturq; idem cũ Sina) cũ tamen ea oratione Iulianus ipſe teſtetur, è Ioue Caſio reuertentem ad Daphnis ſacra illa ſe contuliſſe. Cum vero apud Iouem Caſium eſſet, illuc ad eum profecto ait Ammianus rhetores Ægypti, atq; de inueniẽdo Api ſpem Iuliano iniecisse. Sed ad Iulianum redeamus, qui cum Daphnitica ſacra adeo frigida inueniſſet: *Hic,* inquit e *ego (ô me pacis & gratiæ inimicum) cum Senatu grauibus verbis expoſtulaui: quæ non ſit fortaſſe in commodum hoc tempore referre.*

d Ammian. lib. 22.
e Iulian. in Miſopog.

LXXXIX. *Graue profecto (inquam ego) videtur, tantam ciuitatem ſic deos contemnere, vt ne in extremis quidem Ponti finibus vicus vllus faceret: & cum agrum infinitum poſſideat, inſtantib. patrij Dei ſolemnib. feriis, diſſipata à dijs impietatis nebula, auem pro ſe minime attuliſſe, cum deceret eam in primis boues tributim immolare. Quod ſi vni difficile erat; at certe vniuerſa ciuitas debuit & potuit Deo taurum offerre. Vnuſquiſq; veſtrum priuatim in conuiuiis & feriis Maiuma pecuniam effundit: pro vobis autem ipſis & communi ſalute, neque priuatim, neque publice ſacrificatis: ſolus Sacerdos, qui ex multitudine veſtrarum victimarum debuit auctus parte aliqua domum redire, ſacrificauit. At dij ſacerdotibus tantum honeſtã ac virtuti conſentaneã vitam pro omni cultu imperarunt, itemq; vt ſacra munera, vt decet, obirent. veſtrum aũt erat, vt opinor, publice priuatimq; ſacrificare. Nunc vero vnuſquiſq; veſtrum mandat vxori, vt omnia Galilæis largiatur: quæ vbi pauperes facultatibus veſtris aluerunt, egregium impietatis miraculum egentibus, quorũ plena ſunt omnia, oſtentant. Vos aũt primum cum Dei cultum, honoremq; contemnitis, nihil offendere arbitramini. Nemo autem affert res ad ſacra neceſſarias: quod, credo, non ſit ei, vnde alatur. Cum quiſpiam veſtrum dat natalia, magnificum apparat conuiuium, & amicos lautiſſimis menſis accipit: & tamen in feriis deorum ſolemnib. nemo oleũ in Dei lampada, nemo libamentum, non thus, non victimam attulit. Ego vero, quemadmodum hæc à bonis viris iſtic accipiantur, neſcio: illud credo, dijs ea minime placere.* hucuſq; de his ad Senatum Antiochenum oratio Iuliani. Sed quid accidit?

IVLIANI ORATIO AD SENATVM ANTIOCHENVM.

XC. Reſtiterũt tunc & Iuliano inter alios Chriſtianos duo presbyteri Antiocheni, ſpectatæ virtutis homines, eum corã arguentes: fuerunt hi Eugenius & Macarius, quorũ res geſtæ & initum aduerſus Iulianum certamen expreſſa habentur in actis Artemij martyris, qui hoc quoq; tempore Antiochiæ martyrium cõſummauit; licet Ethnicus auctor Ammianus f eum obſcurare nitatur (vt Gentiles aſſolent) criminum obiectorum calumnijs: nam ait: *Tunc & Artemius ex Duce Ægypti, Alexandrinis vrgentibus, atrocium criminum mole ſupplicio capitali mulctatus eſt.* hæc Ammianus. Paſſus quidem ille, cũ à Iuliano acceſſitus Antiochiã veniſſet, vt martyr eius g Acta teſtantur. At quænam fuerint Artemio obiecta ſcelera, quorum cauſa Iulianus in eũ animaduerti iuſſit, Theodoretus paucis his explicat h: *Idem porro tyrannus Artemium militũ in Ægypto merentium Ducem, propterea quod illum magiſtratum Conſtantij temporibus nactus plurima ſimulacra confregerat, non ſolum exuit bonis, verumetiam obtruncauit. hæc ſunt manſuetiſſimi illius & ira temperantiſſimi,* nempe Iuliani *(ab impiis his nominibus appellatur) egregia facinora.* hæc Theodoretus. Hiſce igitur criminibus, quod aduerſus ſimulacra deorum Artemius bellum acre geſſiſſet, tanquam impius defertur ad Iulianum.

EVGENIVS ET MACARIVS IVLIANO RESTITERVNT.
f Ammian. lib. 22.
g Apud Metaphr. die 20. Oct. 6.
h Theodor. li. 3. c. 17.

XCI. Erat Artemius vnus ex militibus iis, qui ſub Cõſtantino Magno in bello aduerſus Maxentium tyrannum geſto meruerãt, præſenſq; tunc fuit, oculiſq; ſpectauit vna cum aliis, qui aderant in exercitu, Crucis ſignum, quod

ARTEMII CERTAMEN PRO FIDE.

tunc

tunc in expeditione poſito eidē apparuit Conſtantino: id n. ipſe corā Iuliano magna animi alacritate profeſſus eſt, cum illi ſuam ipſius exprobaret atq; obiectaret impietatatem. Defuncto aūt Conſtantino, Conſtantius emeritæ militiæ virum, ætate ſenem, nobiliſſimis præfecturis honeſtauit, miſitq; nouiſſime in Ægyptum cum ampliſſimo magiſtratu, quem ſciret Imperio Romano fidum, & aduerſus idola Gentium ſummo ardore animi æſtuantem. Hunc ergo cum exercitu agentem in Ægypto, ſub prætextu expeditionis belli Perſici Iulianus, datis ad eum litteris, Antiochiam ad ſe venire iuſſit. Sed opportune accidit, vt cum Antiochiam perueniſſet, repererit Imperatorem de duobus illis presbyteris Antiochenis Eugenio atque Macario quæſtionem habere. Hæc ipſe ſpectans Artemius, magna animi libertate Iulianū impietatis arguit, multaq; in eū de falſitate deorū cultus, & Chriſtianæ religionis veritate teſtatus voce libera inculcauit, eoq; adegit ipſum Imperatorem verborum & conſilij inopem, vt poſt alios exhibitos cruciatus, eum capite trūcari iuſſerit, non quidē vt Chriſtianum ſed, ꝙ diximus ex Ammiano, tanquā immaniū ſcelerum cōuictum reum: ꝙ accidit, vt eius Acta ſignificant, vigeſima menſis Octobris; quæ dies tam apud Græcos, quam Latinos a, natalis eius annua celebritate notatur. Quæ aūt poſt auditā Artemij necem ſecuta eſt Alexandriæ cædes Georgij Epiſcopi Ariani, dicemus inferius, cum de rebus Alexandrinis agemus. Cæterum Eugenium & Macarium, ꝙ magnis animis aduerſus Iulianum pro Chriſtiana religione ſtetiſſent, ipſe, ne eos palam occidendo illuſtraret corona martyrij, in Oaſim Ægypti ſolitudinem omniū famoſiſſimam relegari mandauit; ſecreto tamē miniſtris iubens, vt cum eos illuc perduxiſſent, gladij animaduerſione necarent, quod & præſtiterunt hoc eodem anno vigeſima menſis Decembris, qua eorum anniuerſaria memoria tabulis Eccleſiaſticis cōmendata, annis ſingulis, tum Græcis, tum Latinis b ex maiorum inſtituto recurrit: in Arabia autem eorundem cultus celebrior extitit.

ARTEMII, EVGENII, ET MACARII MARTYRIVM.

a Menolog. & Martyr. Ro. ea die.

b Menolog. & Martyr. Ro. ea die.

XCII. CONFLAGRATIO TEMPLI APOLLINIS.

Cum vero quæſtio de Artemio haberetur, deportarenturq; confeſſores presbyteri in ſolitudinem Oaſenam, exuſtum eſſe Apollinis templum in Daphne, eadem acta ſignificant. Cæterum quod Amianus ait, conflagraſſe templum Apollinis vndecimo Kalend. Nouemb. biduo poſt Artemij martyrium accidiſſe oportuit: nam eius Acta habent, paſſum illum eſſe decimotertio Kal. Nouem. adeo vt vel in Ammiano, vel in illis Artemij Actis errorem ineſſe oporteat, in quibus non ante incendium templi, ſed biduo poſt Artemius martyrio coronatus habetur. Porro ante incendium obmutuiſſe idolum, ipſemet Iulianus in Miſopogone teſtatur: qui tamen cauſam diſſimulandam, immo penitus contegendam eſſe putauit, aliam afferens, nempe iratum Apollinem in Antiochenos contemptores deorum. de his enim agens hæc habet: *Talia me tum dixiſſe commenini: meamque orationem Deus teſtimonio ſuo confirmauit. Quod vtinam numquam feciſſet, neque præſidium tam multis annis ſeruatum deſeruiſſet, ac potius in illa tempeſtate ac procella mentes potentiorum auertiſſet, manuſque cohibuiſſet.* hæc tunc ipſa ea oratione. Cæterum quod ſatis perſpectum haberet, ex propinquitate reliquiarum San. Babylæ martyris, Epiſcopi olim Antiocheni, idolum obmutuiſſe: iuſſiſſe ipſum inde eas transferri, eadem ſuperius indicat oratione, cum ait: *Poſtquam vero Daphnes mortuum remiſimus, quidam è vobis paulo verecundiores erga deos, ijs, qui demortui reliquijs irati fuerant, templum Daphnes Dei attribuerunt: alij vero ſiue imprudentia, ſiue non, templum inflammarunt, horrendumq; exteris ſpectaculum, populo autem veſtro periucundum, Senatui vſque in hanc diem neglectum præbuerunt. At mihi quidem videtur Deus multo ante conflagrationem templo exceſſiſſe. Etenim primo ſtatim introitu ſtatua ipſa id mihi indicauit: atque huius rei teſtem appello magnum Solem aduerſus eos, qui nolint credere.* hæc Iulianus de translatione facta eius iuſſu reliquiarum S. Babylæ martyris, deque templi Daphnæi conflagratione. Quæ quidem tunc tanquam ſcientibus, vt qui eam ſpectaſſent, ſummatim ab eo enarrata, latiori nunc indigent oratione.

CAVSA IRARVM IVLIANI.

XCIII. Audiamus hæc in primis ab Ammiano ſcriptore pariter Ethnico erga gentilem ſuum proreſſiore. indeq; narrationem auſpicemur, qua ipſe demonſtrat, Iulianum, vt contempti Dei ſui iacturā reſarciret, innumeram hoſtiarum multitudinem immolaſſe, ait c enim: *Hoſtiarum tamen ſanguine plurimo aras crebritate nimia perfundebat, tauros aliquoties immolando centenos, & innumeros varij pecoris greges, aueſque candidas terra quæſitas & mari: adeo vt in dies pene ſingulos milites carnis diſtentiore ſagina victitantes incultius, potuſq; auiditate corrupti, humeris impoſiti tranſeuntium per plateas ex publicis ædibus vbi vindicandis potius, quam cedendis conuiuijs indulgebant, ad ſua diuerſoria portarentur, petulantes ante omnes & Gelta, quorum ea tempeſtate confidentia creuerat vltra modum. Augebantur aūt ceremoniarum ritus immodice cum impenſarum amplitudine antehac inſitata & graui. Et quiuiq; (cum impræpedite liceret) ſcientiam vaticinandi profeſſus, iuxta imperitus & docilis ſine fine vel præſtitutis ordinibus oraculorum permittebatur ſcitari reſponſa, & extiſpicia nonnunquam futura pandentia: oſcinumq; & auguriorum & omniū fides, ſi reperiri vſquam poſſet, affectata varietate, querebatur.* hæc Ammianus.

c Ammian. lib. 22.

IVLIANI IMMENSA SVPERSTITIO.

XCIV. Quam autem creber in templis & ſacris eſſe ſoleret Iulianus, ipſemet in Miſopogone docet his verbis: *Sacrificauit ſemel Cæſar in templo Iouis, deinde in Fortunæ, demceps ter iuit ad Cereris: neq; enim quoties ad Daphnes templum ierit, memoria teneo, proditum quidem illud cuſtodum negligentia, deletum autem impiorum hominum audacia. Veniunt Syrorum Kalendæ? Cæſar rurſum ad Iouis Philij. Venit publicum feſtum? Cæſar continuo ad templum Fortunæ: intermiſſo vero die nefaſto, rurſus in æde Iouis Philij more maiorum vota ſuſcipit. Et quis ferat Cæſarem tam ſæpe ad templa ventitantem, cum liceat ſemel atq; iterum dijs moleſtiam exhibere?* hæc & alia Iulianus ex perſona Antiochenorum in ſe ipſum inſultantium, ſeq; deridentium. Subdit præterea Ammianus: *Hæcq; dum ita procedunt more pacis, multorum curioſior Iulianus, nouam conſilij viam ingreſſus eſt, venas fatidicas Caſtalij recludere cogitans fontis: quē obſtruxiſſe Cæſar dicitur Hadrianus mole ſaxorum ingentis; veritus, ne vt ipſe, præcinētibus aquis, capeſſendā Remp. comperit, etiā alij ſimilia docerentur. Ac ſtatim circumhumata corpora ſtatuit exinde transferri, eo ritu, quo Athenienſes inſulam purgauerant Delon. Eodem tempore die 11. Kalend. Nouemb. ampliſſimum Daphnæi Apollinis fanum, quod Epiphanes Antiochus Rex ille condidit iracundus & ſæuus, & ſimulacrum in eo Iouis Olympici imitamenti æquiparans magnitudinē, ſubita vi flammarum exuſtum eſt. Quo tam atroci caſu repente cōſumpto, id ad vſque Imperatorem ira prouexit, vt quæſtiones agitari iuberet ſolito acriores, & maiorem Eccleſiam Antiochiæ claudi: ſuſpicabatur enim id Chriſtianos egiſſe ſtimulatos inuidia, quod idem templum inuiti videbant ambitioſo circumdari periſtylio.*

IVLIANVS CREBER IN SACRIS

TEMPLI DAPHNÆI CONFLAGRATIO.

XCV. *Ferebatur autem, licet rumore leuiſſimo, hac ex cauſa conflagraſſe delubrum, quod Aſclepiades Philoſophus, cuius in Actis Magnentij meminimus, cum viſendi gratia Iuliani ad id ſuburbanum veniſſet, deæ Cæleſtis argenteum breue figmentum quocumque ibat ſecum ſolitus efferre, ante pedes ſtatuit ſimulacri ſublimes, accenſiſq; cereis excuſſiſſet: vnde mediaetate noctis emenſa, cum nemo adeſſe quiſquam potuit, nec iuuare, volitantes ſcintillæ adhæſere materiis vetuſtiſſimis: igneſq; aridis nutrimentis euecti, omne quicquid contingi potuit, licet diſcretum celſitudine, concremarunt.* hucuſque Ammianus poſt Iulianum. Ex quibus licet rem geſtam narratam habeamus, quam Orienti & Occidenti notam diſſimulare minime potuiſſent: tamen inſtar furum, qui cum furto deprehenſi, vbi nullus ſit amplius negandi locus, rem eſſe alienam non inficias eunt, ſed aliquo excogitato titulo ſibi rem vendicant, vel alia ſe excuſatione à facinore reddunt immunes: haud ſecus ijdem quoque auctores, ad defenſionem idoli virtute martyris ſuperati, incenſi Apollinis, templique diuinitus è cælo igne demiſſo combuſti, vera cauſa obuoluta ſilentio, alias ad excuſationem afferre maluerunt.

ALIA CAVSA CONFLAGRATIONIS TEMPLI.

XCVI. At cum multi ſint veteres hiſtorici, qui eodem ſæculo res geſtas Iuliani ſcripſere, vnus nobis pro cunctis in teſtimonium adducendus eſt S. Ioannes Chryſoſtomus, qui fide certa cæteros antecellens, vtpote patria Antiochenus, tunc ſub Libanio ſophiſta diſcipulus, cuncta præſens inſpexit, atque luculenta oratione in Gentiles conſcripta, publica fide, teſtibus cōpluribus eorum, quæ ſcripſit,

adhuc

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

adhuc viuentibus, cõſignauit: quos & prouocat ad redarguendum, quod minus certum exploratumq; illis videri poſſet: vt nefas ſit vel leuiter ſuſpicari, latum quidem vnguem ipſum à recto veritatis tramite deflexiſſe: cuius ſinceræ fidei, tanquam ſacræ anchoræ, vt reliqui omnes ſcriptores illorum temporum tuto ac firmiter inhæreſcant, neceſſe eſt. Habuit eam orationem Chryſoſtomus poſt annos viginti (vt ipſe teſtatur) ex quo facta fuere. quæ enim adoleſcens ſpectauit, iam vir Eccleſiaſtica tractãs aduerſus Gentiles edidit: confirmat autem ea, quæ dicit, huiuſmodi adiecta conteſtatione a: *Ex ijs*, inquit, *qui ea viderunt, ſuperſunt adhuc & ſenes & iuuenes; quos omnes obſecro & obteſtor, ſi quid à me hiſtoriæ adiectum fuerit, in medium prodant, meq; redarguant*, &c. ita Chryſoſtomus: ex cuius verbis plane dignoſcitur, omni fide digna eſſe, quæ ab ipſo referuntur.

a Chry. ora. cont. Gent. tom. 5.

CAVSA OBMVTESCENTIS IDOLI.

At quod primum ſpectat ad loquacis idoli ſilentiũ, quænam cauſa præceſſerit, liberius eam ipſe dæmon latens in ſtatua profeſſus eſt, quam Iulianus vel Ammianus rem ſilentio obuoluerũt: licet quod verbis Iulianus erubuit profiteri, facto egregie demonſtrarit; dum vt idolo muto loquendi tribueret facultatem, oſſa Babylæ martyris proxime poſita, quaſi ipſa obſtruxiſſent os Dei ſui, inde aſportari præcepit. Sed iſthæc primo narrantẽ Ioannem Chryſoſtomum audiamus; qui agens de translatione Babylæ corporis per Gallum Cæſarem, de qua nos tertio tomo Annal. egimus, hæc b habet:

b Chry. ca. orat. cont. Gent. to. 5.

DE BABYLÆ RELIQVIIS.

Verum antequam ad exactionis modum veniam, quonam modo ſcilicet è delubro illo expulſus ſit dæmon, illud vos adnotare poſtulo: Babylam non ſtatim, vbi aduenit, dæmonem eieciſſe, ſed manentem eum otioſum, inertem, agendiq; rebus ineptum reddidiſſe. Illi enim os ita obſtruxit, vt vel lapidibus ipſis magis mutus redderetur. Et quidem manentem ibi dæmonem ſuperaſſe, non minus fuit, quam ſi eundem de loco exegiſſet: cum qui loci illius accolis omnibus fucum prius faceret, ne extincti quidem Babylæ cineres contueri ſuſtineret. Ea eſt enim ſanctorum poteſtas, vt illorum ſuperſtitum dæmones ne vmbras quidem aut veſtes, vita autem functorum & loculos quoque reformident. Itaq; ſi quis ijs, quæ ab Apoſtolis facta fuiſſe prædicãtur, fidem non habet, is tandem memoria huius miracula intuitus, ab impudentia ſua deſiſtat: nam qui de omnibus olim Gentilibus victoriã reportabat, à martyre tanquam ab hero increpitus, ſuppreſſa voce latrare deſijt. hæc ipſe.

XCVII.

MAGNA VIRTVS RELIQVIARVM SANCTORVM.

c Gre. Naz. orat. 1. in Iulian.

At hic opportune cõiungimus, quod Greg. Nazianzenus c in eundem Iulianum acri illa inuectiua vehementer exaggerat, cum agens de ingenti vi ſanctorum martyrum ita loquitur: *Non victimas pro Chriſto caſas vereris es? nec magnos pugiles extimuiſti, Ioannem illum, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanũ, Lucam, Andream, Theclam, ac eos, qui & poſt illos & ante illos capitis ſui periculo veritatem protexerunt? qui cum igne & ferro & belluis & tyrannis & præſentibus malis & denunciatis alacri animo velut in alienis corporibus, imo quaſi corporum expertes dimicarunt: cur? ne pietatem, rectamq; doctrinam etiam verbo tenus proderent: quibus præclari honores & feſta conſtituta: à quibus dæmones propelluntur, & morbi curantur: quorum ſunt apparitiones & prædictiones: quorum vel ſola corpora idem poſſunt, quod animæ ſanctæ, ſiue manibus contrectentur, ſiue honorentur: quorum vel ſolæ ſanguinis guttæ, atq; exigua paſſionis ſigna idẽ poſſunt, quod corpora: hæc non colis, ſed contemnis & aſpernaris?* &c. hucusq; verba Nazianzeni. reuertamur ad Chryſoſtomum, qui de idolo dicere ita pergit:

XCVIII.

At primum quidem videbatur mutus eſſe (dæmon ſcilicet ille, qui celebratur vt Deus) quod ſacrificiorum & aliorum id genus cultuum particeps minime fieret. Dæmonum enim mores ij ſunt, vt dum mortales nidore, fumo, ſanguine eos inuitant & alliciant, tanquam canes cruore auidi & helluones, bibendi, abſorbendiq; eius cauſa præſto adſint: rurſus vero dum nemo eſt, qui ea offerat, quaſi fame quadam pereant. & poſt nonnulla eodem argumento perſcripta, hæc addit: *Primum igitur videbatur hic dæmon hac, quam diximus, ratione obmuteſcere: poſtea autem conuictus fuit violenta neceſſitate prepeditus id facere: metus enim, quo quaſi indito in eũ freno cogebatur, impedimento fuit illi, quo minus ſolita contra homines impoſtura abuteretur. Vnde hoc liquet? Sed ne tumultuemini: id enim demonſtrabo, atque ita commonſtrabo, vt ne illis quidem, quibus maxima cura ſemper fuit impudenter omnia aſſeuerare, in poſterum ea impudentia abuti liceat,*

CVR SILVIT ORACVLVM DAPHNES.

quoties ſermo inciderit vel de veterum illorum dæmonũ, vel de iſtius dæmonis infirmitate. Neque enim mihi coniecturis opus eſt: neque id attinet planum facere probabilibus quibuſdam rationibus: ſed ipſum dæmonis hac de re teſtimonium adhibebimus. Ipſe enim vobis lethalem plagam inflixit (Gentiles enim alloquitur) *veſtramq; omnem fiduciam in libertatem concidit. At vos ne illi ſuccenſeatis: neque enim prudens, ſed à maiori quadam poteſtate coactus tyrannidem ipſe ſuam deleuit.* Quomodo autem id accidit eodẽ imperante Iuliano & plurimis hoſtis falſum illum Deum vocalem facere ipſe conatus ſit, ſic enarrat d:

d Chry. lib. cont. Gent. tom. 5.

XCIX.

Daphnem itaq; hic idem Imperator, grauitatem ore præferens conſcendit, multiq; cum donarijs & ſacrificijs, manante etiam ſanguinis torrente, quem mactatarum pecudum cædes effecerat. Tum à dæmone magna inſtantia Oraculum popoſcit, poſtulans ſibi ille ijs de rebus reſponſum vt daret, quas animo agitabat. Ibi ſtrenuus ille ſcilicet, qui pelagi motum, & qui arenæ numerum nouit, qui mutum capit & ſurdum, qui intelligit idem, vt de ſeipſo profitetur, belle admodum cauit, ne in eum ſermonem deueniret, vt aperte teſtaretur, per S. Babylam & vicinorũ virtutem obſtructum ſibi eſſe os, ac propterea loqui nequaquam poſſe: nimirum veritus, ne cultoribus ſuis ridiculus fieret. Ceterum cum idem adumbrare vellet virũ ſuarum à Babyla deuictarum conditionem, eum taciturnitatis titulum aperuit, per quem ridiculus magis reddebatur, quam ſi prorſus tacuiſſet: tacens enim imbecillitatem tantummodo ſuam detexiſſet; nunc vero & imbecillitatem & turpitudinem & impudentiam declarauit, ſtudens ea adumbrare, quæ adumbrari minime queunt. Quis n. color hic eſſe poteſt? Daphnes, inquit, locus cadaueribus ſcatet: id quod oraculum arcet. Et quanto præſtabat, peſſime dæmon, martyris virtutem non diſſimulare, quam titulum tam impudentem prætexere? Et hæc quidem dæmon.

EXCVSAT SILENTIVM DÆMON.

C.

Imperator autem mente alienata cum eſſet, perinde vt in ſcena ludens, fabulamq; agens, eueſtigio ad beatum Babylam fertur. Quamquam, ô nequam ac nequiſſime, niſi vobis ipſis mutuo verba daretis, inq; aliorum exitium colluderetis: quam tandem ob cauſam tu quidem ſuppreſſis manibus atque in genere de cadaueribus loqueris? tu vero quaſi certi alicuius cadaueris nomen exaudiſſes, alijs intactis, Babylæ vnius cadauer mouendum tibi ſumis? oportebat enim iuxta dæmonis ſententiam, conditoria ea omnia, quæ in Daphne eſſent, effodere, & terriculum à deorum aſpectu quam longiſſime abducere. At non de omnibus inquit, mortuis dæmon verba fecit. Cur igitur id non aperte profeſſus eſt? nempe tibi impoſturæ fabulam agenti ænigma iſtud reliquit. Equidem cadauera (inquit) tibi dico, vt ne palam fiat, me victum eſſe: nam & alioqui reformido Babylam nominatim deſignare: at tu intellegito quod à me dictum eſt, atque vnum pro omnibus martyrem amoueto: ille enim eſt, per quem muti efficimur. Tanta certe dementia dæmon cultores ſuos à ſe damnatos eſſe voluit, vt tam apertam impoſturam capere nequirent. Nam vt mente alienata atque inſana omnes eſſent, tamen nec ſic quidem ignorare debebant, quod victum ſeſe dæmon fateretur: tam ea res manifeſta, tam aperta futura erat. Nam ſi hominum cadauera inquinatum quiddam (quod tu eſſe vis) & execrabile ſunt; multo magis brutorum cadauera; & tanto certe magis, quanto brutorum genus humano genere cõtemptibilius eſt. multorum enim canum, ſimiarum, aſinorum oſſa proxime templum defoſſa ſunt, quæ potius mouenda fuerant: niſi forte cenſes homines ſimijs viliores. Vbi nunc ſunt, qui Solem pulchrum (quem dicunt Apollinem eſſe, cuius illic templum erat in Daphne) Dei opificium, & ad noſtrum miniſterium creatum, contumelia afficiunt, & dæmoni aſtrum attribuunt, & hunc illum eſſe affirmant? Sol n. in tanta etiam cadauerum in terra iacentium copia per vniuerſum orbem diffunditur, nec vllo loco neque radios, neque radiorum efficaciam propter ipſas locorum inquinationes contrahit. hæc & alia Chryſoſtomus, ad inſinuandum dæmonis illius ex reliquiis Babylæ confractam potentiam. ac de Iuliano rurſum ſic infra:

BABYLAM POTENTIOREM SE DÆMON FATETVR.

CI.

Hæc igitur vbi audiuit fabulæ ipſius actor * *Imperator, iubet ſtatim capſulam deturbari, quo omnibus dæmonem victum eſſe innoteſceret. Etenim ſi dixiſſet ille: Per S. Babylam loqui impedior: ſed hunc tamen ne loco ſuo moueatis, neue illius capſulam vlterius conturbetis: nimirum ea res dæmonis modo cultoribus innotuiſſet: illos enim puduiſſet factum id ad alios deferre. Nunc vero quaſi ipſius infirmitatem traducere allaboraret Imperator, ſic nihil non fieri coegit, quo ne volenti quidem factum adumbrare licebat: neque n. iam ſimulatio ſalua atque integra eſſe poteſt propterea quod non*

* auctor

RELIQVIÆ BABYLÆ ASPORTARI IVBENTVR.

alius

alius mortuus ſed ſolus Babylas illinc tranſlatus eſt. Nec ſolum qui vrbem & ſuburbium & agros item incolebant, ſed qui remotiſsime etiam habitabant, in rem præſentem cum venirent, capſulamq; non amplius illic eſſe viderent, quæſita cauſa ſtatim edocebantur, dæmonem ab Imperatore rogatum vaticinari, reſpondiſſe, id ſe præſtare non poſſe, niſi beato Babyla à ſe procul amoto. hæc & alia ipſe.

CII. TRANSLATIO RELIQVIARVM BABYLÆ. a Chryſ. orat. contr. Gent. to. 5. Sed & de tranſlatione facta in ciuitatem cum pompa ſic idem inferius a: *Trahebatur enim capſula per totam viam: reuertebatur autem martyr, athleta alicuius exemplo, coronam alteram in ſuam vrbem ferens, in qua & priorem coronam reportarat. Quamobrem ſi quis eſt forte, qui mortuorum reſurrectionem neget; cum videat martyris noſtri facta illuſtriora poſt obitũ eſſe, in poſterũ erubeſcat: quis martyr ſtrenui alicuius bellatoris more trophæis trophæa coniunxit, magnis maiora & mirabilibus mirabiliora. Tum enim, cum ſcilicet accepit coronam martyrij, certamen illi cum Imperatore ſolo fuerat; nunc cum Imperatore pariter & dæmone. Tunc Imperatorẽ à ſacro templi ambitu exegerat: nunc ex omnibus Daphnes locis peſtilentiſsimum humani generis hoſtem expulit; non manũ admouens, quemadmodum & prius fecerat, ſed virtute inuiſibili inuiſibilem virtutem debellans.* hactenus de his Chryſoſtomus, aliaq; plura adiungit.

CIII. b Sozo. li. 5. c. 18. 19. De hac eadem trãslatione agens Sozomenus b hæc ait: *Itaq; Chriſtiani in vnum congregati, loculum circiter quadraginta ſtadia in vrbem trahunt: vbi iam martyr in loco, qui ab eo nomen accepit, repoſitus iacet. Ferunt eo tempore, viros & mulieres, iuuenes & virgines, ſenes & pueros mutua ipſorum cohortatione incitatos, per totum iter Pſalmos cantaſſe. Qui quamuis ſimularent, ſe, quo labores itineris leuarent, ceciniſſe: tamen canebant re vera ardenti ſtudio, & propenſa erga pietatem voluntate incenſi, propterea quod Imperator aliter omnino atque ipſi de* DEO *ſentiebat. Pſalmos autem ordiebabantur hi, qui eos canere accurate nôrunt: multitudo autem ſimul voces fudit cum concentu, huncq; verſum addidit:* c Pſal. 96. c *Confundantur omnes, qui adorant ſculptilia, & qui gloriantur in ſimulacris ſuis. Ob hanc cauſam Imperator, perinde quaſi contumelia affectus fuiſſet, ira exardeſcere cœpit, & propterea conſtituit ſupplicia Chriſtianis irrogare. Verum Saluſtius eius præfectus, licet profeſsione Gentilis, illud quidem conſilium non probauit: ſed tamen cum reſiſtere non poſſet, mandatum Imperatoris re ipſa exequitur: & poſtridie multos comprehendit Chriſtianos, & in vincula conijcit. Ac primum omnium adoleſcentem quendam, cui nomen erat Theodorus, in medium productum, ad equuleum applicat.* THEODORI CERTAMEN. *Ille diu acutis teſtis ſuffoſſus, neque tormentis ſuccubuit, neque Præfecto ſupplicem ſe præbuit; ſed ita ſe geſsit, vt nihil videretur ſentire doloris: quin etiam velut ſpectator cruciamentorum ſibi inflictorum, toleranter & placide plagas excepit, Pſalmumq; cecinit rurſus eundem, quem pridie cecinerat, nempe: Confundantur, qui adorant ſculptilia, &c. atque ita oſtendit, quam non curarit ea, pro quibus in iudicium adductus fuiſſet. Præfectus autem conſtantiam adoleſcentis admiratus, cum veniſſet ad Imperatorem, res ab eo geſtas illi expoſuit: dixitque, niſi celerius ab inſtituto deſiſteret, fore vt & ipſi omnib. haberentur ludibrio & Chriſtiani plus inde laudis & gloriæ colligerent. quod conſilium cum magis approbaretur, qui erant comprehenſi, vinculis liberantur. Dicitur porro, Theodorum, cum à quibuſdam rogatus eſſet, num dolorem ſenſiſſet tormentorum? reſpondiſſe, ſe non omnino ſenſu doloris caruiſſe, verum adoleſcentem ſibi adſtitiſſe, qui doloris morſus ſedaſſet, tenuiſſimo linteo abſterſiſſe ſudores, aqua frigidiſsima corpus perfudiſſe, qua & ardores reſtinxit, & ærumnas subleuauit. Videtur quidem certe mihi hoc non ſolius eſſe hominis quantumuis generoſi, vt corporis afflictionem adeo contemnat, niſi qui forte robore & vi diuina adiutus fuerit.* hæc Sozomenus. Porro Ruffinus eandẽ ſcribens hiſtoriam teſtatur d ſe Antiochiæ eundem Theodorum vidiſſe, & quæ dicta ſunt, audire ab eo, ipſum rogaſſe. Eadem habet Socrates e, & alij. Eiuſdem quoq; ante eos viſus eſt meminiſſe S. Gregorius Nazianzenus f, & S. Auguſtinus g.

d Ruffin. li. 2. c. 36. e Socr. li. 3. c. 16. f Gre. Naz. orat. 2. in Iul. g Aug. de ciuit. Dei. lib. 18. c. 52.

CIV. CVR IVLIANVS CVM HONORE PATITVR TRANSFERRI RELIQVIAS. Quod vero Iulianus infenſus in Babylæ oſſa, non ea diſiici, longeq; diſſipari, comburi, aliterue conſumi, & in nihilum redigi iuſſerit, ſed cum honore in ciuitatem à Chriſtianis reduci permiſerit; facta quæ præceſſerunt terribilia aduerſus ipſius auunculum, Iulianum item nomine, necnon in Felicem Præfectum ærarij, eum exterruerant, admonuerantque cum Chriſtianis mitius agendum. Quo modo hæc autem ſe habuerint, Chryſoſtomus h recenſet, qui ſic rem ab eadẽ obiectione exorditur: *Cur,* h Chryſoſt. cont. Gent. inquit, *capſulam in mare demergi neque dæmon iuſsit, neque poſterior hic Imperator voluit? cur non attriuit & excuſsit? cur non in vaſtam aliquam ſolitudinem deſerti eam amandauit? Nam ſi ea piaculum & ſcelus fuiſſet, ſi eam abominans ac potius reformidans illinc dimouiſſet; non intra vrbem piaculum deducere, quin potius in montes quoſpiam vel ſaltus transferre oportuit. Sed ſcilicet perdito huic Imperatori, æquè atque Apollini, Babylæ virtus, & quam cum Deo haberet fiducia cognita erat: ob id formidabat, ſi hoc feciſſet, ne fulmen diuinum, neue aliquem alium morbum in ſe ipſe prouocaret: multa enim habebat Chriſti virtutis tum in ijs, qui ante ſe imperauerant, tum in ijs, qui vna ſecum Imperium adminiſtrauerant, ſpectata argumenta. Nam ex ſuperioribus Imperatoribus ij, qui ſimilia attentauerunt, multis, ijſq; intolerabilib. calamitatibus acceptis, fœda & miſerabili morte interierunt: ita vt cuiuſdam, dum adhuc viueret, ſponte ex oculis pupillæ exilierint, Maximinus hic fuit: alius autem furore,* nempe Diocletianus: *alius alia id genus calamitate vexatus, mortem cum vita commutauit.*

CV. *Cæterum ex ijs, qui tum cum ipſo erant, auunculus* (Iulianus pariter nomine) *cum licentioſius inſaniam ſuam contra nos prodidiſſet, auſus impuris manibus ſacra vaſa contingere: hoc etiam ſcelere non contentus, ſed contumelia vlterius progreſſus (vaſis enim ijs inuerſis, & ſuper pauimentum collocatis, atque extenſis, ita ſuper ea deſedit) e veſtigio illegitimæ huiuſce ſeſsionis pœnas luit.* PRODIGIA IN CONTEMPTORES CHRISTIANÆ RELIGIONIS. *Illius enim verenda corrupta vermiculos generarunt; ita vt morbum diuinitus illatum conſtaret: ad quem curandum medici aues pingues, eaſque peregrinas interficiebant; quibus ad putrefacta mẽbra admotis, vermiculos euocabant: illi vero loco cum non mouerentur, putridis partibus mordicus inhærebant, atque illum ita demum multis diebus abſumptum perdiderunt. Alius porro regij ærarij Præfectus* (Felix nomine) *antequam aulæ regiæ limen tranſcenderet, derepente medius crepuit; & ipſe id genus impietatis cuiuſdam pœnas luens. Hæc ſane & his plura; neque enim omnia enumerare, temporis huius eſt.* ſed quæ alibi idem i auctor attingit: i Chryſ. in laud. Pauli hom. 4. to. 3. his enim enarratis, quæ Iuliano auunculo, & Felici ærarij Præfecto contigerunt, mox ſubdit. *Tunc etiam,* inquit, *regionis noſtræ fontes, qui prius flumina ipſa curſu inundante vincebant, ſubito in ſe reſiliendo fugerunt: numquam hoc ante perpeſsi, niſi poſtquam loca illa ſacrificijs & victimis Iulianus inquinauit. Quid vero memorem famem toto prorſus orbe terrarum cum impio Rege dominatam? &c.* Eadem ipſa idem habet Chryſoſtomus homilia quarta in Matthæi Euangelium.

CVI. Fuit autem hic Iulianus Præfectus Orientis, frater matris Iuliani, antea Chriſtianus, ſed in gratiam nepotis Imperatoris Apoſtatæ & ipſe eſt factus apoſtata, prout Artemij Acta teſtantur. At quæ hic obiter Ioan. Chryſoſtom. de eodem Iuliano auunculo, atq; Felice Præfecto ærarij, curſimque perſtringit, paulo latiore indigent oratione; vt quæ ipſe prætermiſit, à nobis hic intexantur, ac primũ quæ à Sozomeno k his verbis ſcripta leguntur: k Soz. l. b. 5. c. 7. THEODORITI CERTAMEN. *Memoriæ proditum eſt, cum id temporis ſerio molitetur Iulianus auunculus Imperatoris, pretioſiſsima monumenta Eccleſiæ Antiochenæ in Syria poſitæ, quæ quidem plurima erunt numero, in Imperatoris æraria transferre, & Eccleſias quoque occludere: omnes illius clericos fugæ ſe mandaſſe, ſimulque Theodoritum presbyterum minime ab vrbe receſsiſſe: quem, quoniam theſaurum iſtum (vtpote eius cuſtos) indicare poterat, Iulianus primum apprehendit, deinde verberibus grauiter cædit: poſtremo cum, quæſtione de illo omni tormenti genere habita, forti animo & virili reſpondiſſet, ſeque in confeſsione fidei præclarum virum oſtendiſſet, ſecuri feriri mandauit.* hæc de nece Theodoriti Sozomenus. Porro hunc cum tam Græci, quam Latini inter martyres recenſuerint: fateri neceſſe eſt, eum fuiſſe Catholicæ communionis presbyterum; aliaſque cum Eccleſia illa Catholicis vſui eſſet, eum illo munere functũ eſſe, vel (quod de multis accidit) in ipſo martyrio deteſtatũ eſſe hæreſim Arianam. Conſtat enim, Dominicum illud Aureum, ita nominatã Eccleſiam Antiochenam, fuiſſe ſub ditione Arianorum. Porro Beda hęc amplius habet de Theodorito in Martyrologio l: l Die 23. Octob. *Poſt equulei pœnam & multos ac duriſſimos cruciatus, etiam lampades circa eius latera appoſita ſunt: ſed his diuina virtute reſtinctis, cum milites, qui eas tenebant, Angelorum aſpectu territi ruiſſent in fa-*

ciem, & credentes in Chriſtum, impurum miniſterium recuſarent; iuſſit Iulianus pelago immergi. quibus beatus Theodoritus* ait: Præcedite fratres: ego vero ſuperans inimicum, ſequar Dominum, ſicq; occiſione gladij martyrium conſummauit. hæc ipſe ex eius Actis, ad quorum finem hæc ſcripta erant: Nos, qui Antiochiæ in Palatio eramus, & cum eo, nempe Iuliano, in perfid... fuimus: lugẽt peccatores, ſerui Dei, hæc quæ geſta ſunt circa Dei ſanctum Theodoritum X. Kal. Nouemb. vera conſcripſimus. Sed error in dierum numero reperitur: nam ex Ioan. Chryſoſtomo atq; Sozomeno conuincitur ante eiuſdem templi incendium Theodoriti martyrium contigiſſe.

*Theodorus.

CVII.

a Theod. li. 3. c. 11. 12.

IVLIANI COMITIS, FELICIS, ET ELPIDII SACRILEGIVM.

Quæ autem poſt direpta atq; ignominia affecta ſacra vaſa, ſecuta ſunt, à Theodoreto a ſic enarrantur: Tyrannus item ſacra vaſa in ærarium regium inferri, & portas Eccleſiæ, quam Conſtantinus ædificauerat, obſerari mandat, quo nullus aditus illis, qui in ea conuentus agere ſolerent, omnino pateret. Hanc Eccleſiam id temporis occupabant Ariani. In ſacroſanctum autem templum, ad vaſa ſacra auferẽda ſimul ingrediuntur Iulianus Præfectus Orientis, Felix regij theſauri Quæſtor, & Elpidius priuatæ pecuniæ & facultatum Imperatoris Procurator, quem Romani Comitem rerum priuatarum appellare conſueuerunt. Felicem vero & Elpidium, cum eſſent Chriſtiani, quo impio Imperatori gratificarentur, à vera religione ac pietate deſciuiſſe ferunt. Iulianus aũt cum eſſet in templo, aduerſus ſacram menſam minxiſſe dicitur, atq; Euzoio cum prohibere conanti, colaphum infregiſſe, dixiſſeq; res Chriſtianorum diuina cura & prouidentia prorſus deſtitutas eſſe. Felix ſacrorum vaſorum magnificentiam conſpicatus (Conſtantinus enim & Conſtantius ſplendide & ample ea conficienda curauerant) Ecce, inquit, quam ſumptuoſis vaſis filio Mariæ miniſtratur. ſed quoniam pœna Iulianus ob numinis cõtemptum mulctatus diuinitus fuerit, idem narrat, atque addit quod à Ioann. Chryſoſtomo prætermittitur, dum ait:

CVIII.

IN IVLIANVM SVPPLICIVM DIVINITVS ILLATVM.

Sed iſti tyranni pro his impijs & inſanis facinorib. non diu poſt pœnas perſoluerunt. Nam Iulianus auunculus confeſtim in grauem morbum dilapſus, viſceribus putredine exeſis, interijt: atq; ſtercus nõ amplius per partes illas corporis, per quas naturaliter egeri ſolet, emiſit; ſed ſceleratum eius os, inſtrumentum blaſphemiæ, partis illius ad ſtercus eijciendum natæ locum obtinuit. Ferunt eius vxorem, mulierẽ ob fidei conſtantiam egregiè nobilitatã, hæc ad maritum dixiſſe: Debes merito, mi vir, Chriſtum ſaluatorem laude prædicare, quod tibi hac caſtigatione ſuam potentiam oſtenderit. Nam quem oppugnaſſes, plane te præteriſſet, niſi conſueta ſua lenitate erga ſuos has plagas tibi diuinitus inflixiſſet. Miſer igitur partim coniugis oratione, partim cruciatu ſibi impoſito, morbi cauſam perſpiciens, orat Imperatorem, vt Eccleſiam ijs, quibus erat ablata, redderet. Sed neque hoc ei perſuaſit: & ipſe extemplo migrauit è vita. hucusq; de vindicta diuinitus in Iulianum immiſſa Theodoretus. De Felice autem hæc adiungit:

CIX.

FELIX A DEO PVNITVS.

Felix vero derepente flagello etiam cælitus impacto oppreſſus, ſanguinem dies noctesq; ex ore fudit. Quippe ſanguis ex omnibus vndiq; corporis (vt ita dicam) vaſis, quibus continebatur, ad eam partem confluxit. Itaq; vniuerſo eius ſanguine in hunc modum exhauſto, ſtatim extinctus eſt, & æternæ morti traditus. De eodem rurſus Felice, quem Comitem ſacrarum largitionum Ammianus appellat, repẽtina morte ex ſanguinis profluuio, necnon de Iuliano Comite Oriẽtis & ipſo morte abſumpto hæc habet Ammianus b: Felice, inquit, largitionum Comite profluuio ſanguinis repente extincto, eumq; Comite Iuliano ſecuto, vulgus publicos contuens titulos Felicem, Iulianum, Auguſtumque pronunciabat. at hæc non repugnant ijs, quæ dicta ſunt ex Chryſoſtomo de Felicis interitu, quod crepuerit medius: imo maximè conſentientia ſunt: nam quod diruptis viſceribus, ore vomens ſanguinem, continuo expirauit, viſus eſt medius crepuiſſe: corrigendus tamen videtur tum ex Ammiano, tum ex Ioanne Chryſoſtomo Theodoretus, dum ait, dies noctesque ſanguinem euomuiſſe; cum repentino exitu, Dei vindicta eſſe ſublatum, cõſtet. Porro ad hunc ipſum Felicem Comitem ſacrarum largitionum extat eiuſdẽ Iuliani aduerſus (vt puto) Chriſtianos hoc anno iiſdemque Conſulibus huiuſmodi datum reſcriptum:

b Ammian. li. 23.

c l. 5. de bonis proſcript. C. Theo.

Imp. Iulianus A. ad Felicem Com. S. L. Quidam ſcelerate proſcriptorum facultates occultant. Hos præcipimus, ſi locupletes ſint, proſcriptione puniri: ſi per egeſtatem abiecti ſunt, in fæcem vilitatemq; plebeiam, damnatione capitali debita luere detrimenta. PP. Rom. VII. Id. Mart. Mamertino & Neuita Coſſ. peculiare namque erat Iuliano (vt ſuperius vidimus) bona Chriſtianorum auferre: ad quod faciendum ſi quando aliqua non poſſet cauſa legitima fingi, illam ex Euangelio captabat, quod in ipſis Fidelibus abdicatio rerum temporalium commendetur.

CX.

DE ELPIDIO DESERTORE.

d Niceph. li. 10. c. 29.

Elpidium quoq; Comitem rerũ priuatarum ex Chriſtiano factum deſertorem infeliciſſimè diem extremum clauſiſſe, Nicephorus auctor eſt. Ac tertius, inquit d, Elpidius, qui blaſphemus quoque in Chriſtum fuerat, tardius ille quidẽ quam alij, pœnas luit: ſed tamen inter eos, qui tyrannidem aſpirarunt, deprehenſus, bonis omnibus exutus, grauis ærumnas alias in carcere perpeſſus, turpiter vitam finijt, execrandus & deteſtandus ab omnib. iudicatus. hæc Nicephorus. Quid præterea alijs tunc acciderit, qui fidem Chriſtianam deſeruiſſent, ita recenſet: Sed & Heronem illum Thebis Ægyptijs ortum, qui Epiſcopus creatus, caſu quodam ad Græcam ſuperſtitionem defecerat, ſubita putrida inuaſit ægritudo, quæ totum illius corpus depaſta, abominationem eum omnib. reddidit. Quapropter rebus omnibus deſperatis, in viam eſt proiectus, nullam prorſus à quopiam miſerationem conſecutus. Chriſtiani namq;, perinde atque piaculum, omnib. modis eum auerſati ſunt: Græci autem hactenus tantum eum, quod ſe errori & fraudi eorum ſubieciſſet, agnouerunt. Et Heron quidem acerbiſſime & miſerrime ita è vita exceſſit. Alius autem, Theotecnus ſcilicet quidam, & ipſe à noſtra in Græcam religionem prolapſus, carne eius omni putrida carie conſumpta, vermium materia factus eſt; & oculis illorum morſibus amiſſis, moriens, per inſaniam, quæ eum corripuit, ſua ſibi dentibus conciſſa & deuorata lingua, è grauibus tormentis ad longe deteriores maioresq; cruciatus migrauit. Sed & alij inſuper talia quoque auſi, condigna ſceleribus ſuis tulere ſupplicia. Euiuſcemodi multa eo tempore diuinum numen exhibuit miracula, commeritas iuſtasq; ab eis, qui impudenter & aperte veram pietatem oppugnarunt, pœnas exigens. hactenus Nicephorus. Porro ad hæc alluſiſſe Chryſoſtomus viſus eſt, dum enarratis, quæ accidiſſent Iuliano & Felici Præfectis, mox illa ſubdit verba e: Hæc ſane, & his item plura (neque enim omnia enumerare, temporis huius eſt) animo luſtrans impius Imperator, verebatur temeritatem ſuam vlterius promouere.

QVID IN HERONEM ACTVM ET ALIOS APOSTATAS.

THEOTECNI SVPPLICIVM.

e Chryſ. aduerſ. Gent. to. 5.

CXI.

Cæterum quod ſpectat ad tempus ſuppliciorum Iuliani Comitis Orientis, & Felicis Comitis ſacrarum largitionum, diuinitus irrogatorum: cum ex ſententia Iohannis Chryſoſtomi ea ſpectantis Antiochiæ, conſtet ante tranſlationem Babylæ ſacrorum oſſium, & templi Daphnitici conflagrationem, contigiſſe: perperam ab Ammiano & alijs ordine præpoſtero recenſentur: his enim admonitũ Iulianum, atq; exterrefactum ſuorum Præfectorum ſupplicijs, teſtatur ipſe Chryſoſtomus, peperciſſe reliquiis Babylæ, ne eas in cineres redigeret, in ventum ſpargeret, vel in mare demergeret: aut in deſertum & inacceſſum locum penitus ablegaret: ſed ſiuerit è Daphne Antiochiam cum honore deduci, atq; loco honeſtiſſimo collocari, & intra templum, vt ait, recondi, intra quod prius erant, antequã Daphnem tranſlatæ fuiſſent. Quid vero mox acciderit, vt capſula Babylæ Antioch. delata eſt, licet ſuperius attigerimus: tamen ex Chryſoſtomo eſt fuſius enarrandum, qui rem geſtam recenſet his verbis f:

f Chryſ. vbi ſupra.

TEMPLVM CVM APOLLINE CONFLAGRAT.

At malignus dæmon ſtatim edoctus eſt, fruſtra ſibi ſtudiis ſua artificia conſicta, ſeq; non iam certamen habere cum mortuo, ſed cum eo, qui vinceret, qui efficax eſſet, quiq; non ſe modo, ſed omnes quoque dæmones fortitudine ſuperaret. Is enim, nempe Babylas, DEVM deprecatus ignem in templum vt cælitus demitteret, totum illius tectum exuſſit, ipſoque idolo ad extremos vſque pedes deleto, eodemque in cinerem ac pulucrem redacto, ab omnibus parietibus, qui ipſi integri adhuc ſtant, abſtinuit. At ſi quis nunc illo acceſſerit, nunquam vtiq; dixerit factum id igni opus eſſe. Neq; n. incendium id non ex compoſito factum, neque ex materia inanimi natum, ſed tanquam manu quadam ignem circumagente, atque indicante à quibus abſtinere, quæ porro abſumere oporteret: tanta certe concinnitate, tanto artificio ipſum templum detectum eſt, nec ſimile quidem ijs, quæ caſu ac temeritate incendio conflagraſſe videmus; verum ijs, quæ parietum ambitum integrum cum habent, tecto tamen carent, cætera enim omnia, & columnæ item omnes, tam ea, quæ templi culmen, quam quæ veſtibulum ſuſtinebant, adhuc extat, præ-

ter vnam, quæ ad poſteriorem templi partem ſtabat: & hæc tamen non temere perfracta eſt, ſed ea de cauſa, quam poſteà dicturi ſumus. hæc ipſe: quæ euenisse tradit, ſimulac Babylæ oſſa Antiochiam perlata ſunt. Qualem autem de incẽſo templo Iulianus adhibuerit quæſtionem aduerſus Æditutum, idem auctor, ita proſequitur:

CXII. SACERDOS INCENDIVM TEMPLI, TORQVETVR.

Hoc incendium vbi accidit, ſtatim dæmonis Sacerdos in carcerem rapitur (huncillũ puto, qui ſolus gratas Deo ſuo ex omnibus Antiochenis, dictus eſt ex oratione Iuliani, anſerem immolaſſe) *ſic coniectus in vincula, incendij auctorem indicare coactus: qui vbi non habuit, quem accuſaret, intortis cubitis, multis flagris vapulauit, in ſublime raptus, ac altera vndiq; caſus: quanquam nec ſic quidem ex eo quicquam didicerit. Reiq; huius euentus ſimilis erat illi, qui in Chriſti reſurrectione accidit: tum enim diſpoſiti fuere milites, qui corpus* IESV *cuſtodirent, neque poſſent eius diſcipuli furto illud auferre. Cæterum is fuit rei ipſius euentus? vt nulla vel impudens ſpecies ijs relicta fuerit, qui reſurrectionis eius fidem eleuare ac calumniari vellent. Atque hic diſtrahebatur miſer Sacerdos, quo teſtificaretur factum id non diuina ira, ſed humano maleficio accidiſſe. Is autem contortus ac fœde laceratus, cum neminem haberet, quem proderet, ignem de cœlo delapſum teſtatus eſt, vt maleuolis atq; impudentibus nullus iam calumniæ locus relictus fuerit. Sed quod nos paulo ante dicere volentes in alium locum reiecimus, id ipſi hic tempeſtiue dicemus.*

CXIII. *Quidnam vero id eſſe poteſt? Certe martyr noſter Babylas eo vſque Imperatorem terruit, vt furori ille ſuo ſuperſederet. Neq; enim ipſum quidem Sacerdotem, eumq; quem tanto honore proſequebatur, tot malis tecti exuſti cauſa affecit, & immanius quam fera crudelis dilaniauit: à cuius etiam vorandis carnibus fortaſſe non temperaſſet, niſi res ea detestanda, omnibusq; abominalis viſa fuiſſet. Babylam autem, per quem dæmon os ſuum obſtruxerat, rurſum in vrbem ea de cauſa tranſtulit, vt maior honos ab omnibus haberetur. Etenim idem Imperator ſi minus prius, hoc eſt, quo tempore victum ſe eſſe dæmon faſſus eſt: at certe poſt ipſum incendium omnia ſubuertiſſet ac perdidiſſet, capſulam exuſſiſſet, vtrumq; item monumentum, tum quod Daphne, tum quod in vrbe erat, niſi metus in eo maior, quã ira fuiſſet, ac niſi eius mœſtitiæ timor imperaſſet. Solemne permultis eſſe videmus, cum eos ira ac dolor corripuerit, etiamſi affectuum eorum auctores non nanciſcantur, in obuios quoq; ac ſuſpectos iram effundere. Non procul autem ab hac ſuſpicione Babylas erat: nam ſimul vt in vrbem peruenit, ſtatim ignis in templum inuaſit.* hæc Chryſoſtomus.

INCENDIVM CHRISTIANIS ADSCRIPTVM.

Cæterum Iuliani furor ſimul cum malitia graſſabatur: nam ne verum eſſe ab alijs crederetur, quod Sacerdos vi tormentorum confeſſus eſſet, templum cœlitus igne immiſſo conflagraſſe, quaſi à Chriſtianis id facinoris perpetratum fuiſſet, eoſdem in crimen adducens, diriſſimam quæſtionẽ in eos exercuit. Par eſt quidẽ credere, qui nec ſibi cariſſimo ſacerdoti pepercisſet, ſed ſæuiſſime cruciaſſet, in Chriſtianos conuerſum, in eos acerbius deſæuiſſe: ſeq; tunc Philoſophum eſſe oblitum quem tantopere affectabat. At licet id fecerit; à nullo tamen, quod optabat, potuit tale mẽdacium extorquere, ac tantæ falſitatis aſtipulatorem habere: cum nihilominus ipſe in vulgus, facinus à Chriſtianis eſſe patratum diffamarit, quod & apud Gentilium nonnullos fidem inuenit. Cæterum Artemius martyr, de quo dicturi ſumus, qui tum erat Antiochiæ, coram Iuliano exprobrauit *a*, non ab hominib. fuiſſe tẽplum incenſum, ſed igne cœlitus miſſo. Quin etiam & de ruſticis proxime habitantibus atq; teſtantibus fulmen è cœlo ſe vidiſſe ſuper templum delatum, Theodoretus affirmat *b*.

a Acta Art. marty. die 20. Octob. Metaphr. & Sur.
b Theod. li. 3. c. 10.

CXIV. Atqui virtutem exhorruit Babylæ martyris, in cuius reliquias nequicquã vel leuiter peccare auſus eſt: in martyres longe poſitos vindictam de templi conflagratione & incenſi Apollinis conuertiſſe, ſic Sozomenus tradit *c*: *His rebus in Daphne propter Babylam martyrem à Deo confectis, Imperator: credo, cum certior factus eſſet Eccleſias quaſdam in honorem martyrum eſſe prope Apollonis Didymei fanum, quod eſt pro Mileto ſitum, ædificatas) ſcripſit ad Præſidem Cariæ, vt ſi tectũ iam & menſam ſacram haberent, eas incenderet: ſin earum ædificia ex dimidia parte duntaxat perfecta eſſent fundamentis diſturbatis, ſolo æquaret.* At nõ inultam ſuam reliquere iniuriam martyres, quorum precibus paucos poſt menſes, impius qui talia præcepiſſet, miſerando exitu è vita ſublatus eſt. ſed de his pluribus ſuo loco.

c Sozo. li. 5. c. 19.
IVLIANVS INSANIT IN TEMPLA MARTYRVM.

CXV. Cur autem non ipſum integrum Daphnes templum comburi, ſed partem eius Deus intactam permanere permiſerit: idem Chryſoſtomus inferius tradit *d* id accidiſſe, vt parietes, qui remanſerant, atq; columnæ, tanquam votalia monimenta, dæmonis impoſturam, deorumque Gentium imbecillitatem, & veri Dei ſummã potentiam poſteris inclamarent. nam & poſt multa de his philoſophatus, hæc addit: *Ecce iam viceſimus ex eo annus agitur: nec tamen ædificij ab igne relicti pars vlla deleta eſt: ſed quæ partes flammas euaſerunt, eæ ſolide ac firmiter ſtant, ſuntque etiam nunc ſic valida, vt vel ad centenos, ducentenoſque & multo item plures annos durare poſſint. Id vero quis mirum videri debet, ſi ex columnis nullæ prorſus ab altera auulſa ad ſolum deciderit? Columnarum enim earum, quæ ad poſteriorem templi partem erant, vna tantum tum pertacta, nec ea quidem corruit, ſed à ſua ſede mota, ad murum dum caderet inclinata ſic manſit: cuius quidem columnæ partes ſunt duæ, quarum altera à baſi ad ſectionem oblique muro incubuit, altera à ſectione eadem ad capitulum ſupina conſtitit, & ea ab inferiori parte ſuffulta. Quamquam autem & venti loco illi ſæpe incubuere, & terræmotibus crebris terra fuit concuſſa, ignis tamen reliquiæ inconcuſſæ manſerunt, quæ ipſæ firmiter ſtant, propemodum clamitantes, ſeſe ad poſterorum emendationem ſeruatas eſſe. Et quidem quod templum ipſum totum non conflagrauit, hanc dicere poſſumus cauſam eſſe.*

d Chryſ. cõtra Gent. tom 5.
CVR PARS DAPHNÆI TEMPLI INTEGRA REMANSIT.

CXVI. *Quod autem Imperator fulmine percuſſus non fuerit, aliam, ſi quæſieris, cauſam reperies ex eodem bonitatis & benignitatis Dei fonte manantem. Propterea enim Deus ignem ab Imperatoris capite amouit, eundemq; in templi tectum iaculatus eſt, vt alieno ille malo edoctus pœnam ſibi reſeruatam effugeret, pœnitentia compunctus, & errore liberatus. Illi enim neq; hoc ſolum, neq; primum virtutis ſuæ ſignum Chriſtus dedit, ſed & alia item multa hoc ipſo non inferiora. Nam auunculus eius, & Quæſtor ærarius, ſic, vt dixi, vterque vitam finientes, præterea & fames in vrbem ſtatim vna cum ipſo inuadens, & aquarum penuria nunquam antea viſa, quam ab eo ſacrificia in ipſis fontibus facta fuiſſent, & multa præterea alia, tum ea, quæ in ipſius caſtris, tum quæ in vrbibus euenerint, huiuſmodi certe fuere, vt vel ſaxeam animam flectere poſſent, non ob id quidem, quod permulta eſſent, neque ob id, quod omnia pariter ederentur, ac deinceps & poſt ipſa ſtatim ſcelera perpetrata, vt quondam Aegyptiorum Regis tempore: ſed quod quæ edebantur miracula per ſeſe talia erant vt ad eorum, quæ ea cernerent, emendationem aliud alio non egeret, verum vnum illorum quodque hoc ipſum per ſe præſtare poſſet, &c.*

SÆPE SIGNIS ADMONITVS IVLIANVS.

CXVII. At acerbiſſimum caſum, incõparabile damnũ, iacturam famoſiſſimi templi, diſpendium oraculi celeberrimi, omnes æque luxere immenſo luctu Gentiles, ac potiſſimum ipſe reſtitutor deorum Iulianus Apoſtata, qui tantopere laborauit, vt Caſtalios latices expurgaret, & mutum deum ſuum vocalem redderet. Quamobrem Antiochenus ſophiſta, ob conſolationem mœrentium Ethnicorum, threnos, lugubremq; næniã edidit, cuius aliquot à S. Ioan. Chryſoſtomo recitata fragmenta, hic in vnum compacta reddã animi cauſa, vt ex tam præclari auctoris luctu lector cõparet ſibi riſum. Sed licet Chryſoſtomus, quiſnam iſte fuerit; minime nomine referet: tamen ex patria, profeſſione, titulo orationis ipſius, loco & tempore, non alium quidẽ fuiſſe, quam Libanium, certum eſt: eum enim patria extitiſſe ciuem Antiochenum, Eunapius tradit; quem & claruiſſe hoc tempore dictum eſt, & Antiochiæ apud Iulianum egiſſe, nullus dubitat: orationem vero de Daphne ipſam magna diligentia elucubraſſe auctor eſt ipſe Iulianus in epiſtola anno ſequenti in procinctu belli Perſici in itinere ad ipſum ſcripta: in ea enim hæc leguntur *e*: *Sed de Daphne ſcripta eſt à te oratio, qualem nemo alius eorum, qui nunc viuunt, hominum, quamuis maxime contenderet, poſſit perficere; veterum autem non multos perfecturos fuiſſe exiſtimo. Quid igitur ego de ea nunc ſcribam, cũ tua tam luculenta extet oratio?* hæc Iulianus *f*. At qualẽ illam indicarit Chryſoſtomus, videamus: vt pariter vna cum ipſo & hominẽ & ſuperſtitionem Ethnicorum irrideamus. ait enim: *Ipſa hic ego lamenti & næniæ eius, quam ciuitatis ſophiſta in dæmonem conſcripſit, verba apponam, ſic enim habet næniæ initium.*

LIBANII LVCTVS DE INCENSO APOLLINIS TEMPLO.
e Iul. epiſt. 28.
f Chryſ. cõtra Gent. tom. 5.

CXVIII. NÆNIAE LIBANII SOPHISTÆ. *Viri, quarum oculis aque ac meis caligo offuſa eſt, ne poſſeram neque pulchrã, neque amplam ciuitatem hanc vocemus. Deinde cum nonnulla attigiſſet, diſſeruiſſetq́; de Daphnes fabula (neque omnẽ illius orationem huic noſtræ inſerere tempus patitur; ne longiores, quam par eſt, ſimus) Perſarum, inquit, Rex olim ciuitate hac capta, templo pepercit. verba porro ipſa ſunt hæc: Ille quidem ducto contra nos exercitu præſtare putauit, ſi templum integrum eſſe ſineret: ac cœleſtæ illa decor barbaricæ iræ præualuit. Nunc autem ô Sol, ô Terra, quiſnam & vnde hoſtis hic? qui citra omne auxilium equitum, citra omne præſidium & grauis & leuis armaturæ militum tenui ſcintilla omnia abſumpſit?* ſed rurſus de Perſarum Rege idem Sophiſta: *Perſarum Regem, eum, qui nunc nobiſcum bellum gerit ex maioribus vnum, vrbem proditione captam cum exuſſiſſet, & ad Daphnem concederet idem facturus, dæmon ſic immutauit, vt face, quam manu teneret, abiecta, Apollinem adoraret: adeo eius animum deliniuit.* ſed his deriſis, hæc vbi ſupra de Libanij oratione Chryſoſtomus: *Poſtea vbi declarauit Babylam dæmone ſuperiorem fuiſſe, tum cum Gentilium res victimis ac ſacrificijs maxime florerent: Et noſtrum, inquit, templum, ingens illud diluuium non diſturbauit: in ſolo autem, atque adeo cum nubes ipſa præteriiſſet, deiectum eſt: nimirum nubem & diluuium appellans Imperatoris eius,* nempe Conſtantij in idola infenſiſſimi, *qui præceſſerat, tempus. Rurſum oratione paululum prouectum id ipſum amarulentius deplorat his verbis: Ad hæc cum aræ tuæ ſanguinem ſitirent, ſedulus Daphnes cuſtos, vel contemptus cum eſſes, permanſiſti, ô Apollo, aliquoties etiam iniuria laceſſitus, atque externo ſpoliatus ornatu, patienter tamen tuliſti: nunc vero multis ouibus, multis item bobus ad aram tuam mactatis, poſtquam ſacroſanctum Imperatoris os pede excepiſti, intuitus quæ præducebas, viſus liberatus eſſe mortuo quodam, quem tu indicaueras malum tibi vicinum eſſe, ac tibi obſtrepere: de medio ſtatim cultu ſolum vertiſti. Vnde nam hoc tempore gloriabimur apud eos, qui memores ſunt ſacrorũ, ſtatuarumq́; tibi erectarum.* poſt multa aduerſus hæc deliramenta cum diſſeruiſſet lepide quidem Chryſoſtomus, ad nænias Libanij reuocat lectorem, hæc ſubdens:

CXIX. QVÆ CHRYSOSTOMVS IN LIBANIVM. *Sed enim ſuſpenſa hic à vobis oratione noſtra, interim rurſus exaudiamus Sophiſtæ huius lamenta: miſſo enim Apolline ad Iouem his verbis queſtus ſuos conuertit: Quale, ô Iuppiter, laborantis animi laxamentum perdidimus? Quam Daphnes regio tumultibus vacua erat? quanto etiam templum ipſum magis vacuum, vepote in quo natura ex ſeſe quaſi portum in portu fecerat, ambobus quidem admodum tranquillis, altero tamen maiorem tranquillitatem præſtante. Quis non ibi mortem, quis non ibi timorem, quis non ibi luctum depoſuiſſet? Quis propterea Fortunatas inſulas inibi deſideraſſet?* Ad hæc Libanij verba Chryſoſtomus multa loquutus de contagio prauorum morũ & ſcelerum, quo illuc accedentes inficerentur: poſt multa rurſum ad Sophiſtæ verba reuocat orationem, cum ille vecors in cõmendationem ſui Apollinis ſic rurſus exclamat: *O dexteram malignam, ô iniquum ignem, quonam primum dilapſus eſt? quodnam mali huius exordium? Num à tecto exortus, ad reliqua deinceps ſerpſit? ad illius caput, ad faciem, ad phialam, ad cydarim, & talarem veſtem? Vulcanus cum ignis arbiter non comminatus eſt igni huic detrimentum afferenti, cum beneficio deuinctus Apollini deberet, ob iudicium olim ſibi ab illo factum? Sed neque Iuppiter, qui imbrium habenas tenet, aquam in ignem dimiſit, præſertim qui olim Lydorum Regi periclitanti pyram extinxerit, &c.* illa vero de Vulcano ex turpi fabula & obſcœnis actibus Veneris cum Marte mutuatũ Sophiſtam Chryſoſtomus ludibrio inſectatur.

CXX. At poſt hæc rurſus Sophiſta de idoli forma: *Viri, trahitur mihi iterum ad dei Apollinis ſpeciem, ac mihi ob oculos cogitatũ typum ipſum repræſentat, formæ lenitatem, colli mollitiem, idq́; in lapide, cingulum, quo aurea tunica circa pectus ſic colligebatur, vt partim ſubſideret, partim ſubſurgeret. Breuiter, totius Dei habitus, cuius iram vel feruentem non ſedauiſſet, vt qui ſimilis eſſet cantilenam occinenti? & hercule audiuit hunc olim aliquis (vt aiunt) in meridie cithara ludentem: aures beatas! Cæterum cantus erat terræ laudatio; cui quidem de aureo cyatho libare mihi videtur, quod puellam occultauerit dehiſcens, ac ſeſe deinde contrahens.* hactenus deſcriptio imaginis Daphnitici Apollinis ex Libanio à Ioanne Chryſoſtomo recitata: quã quidem eandem eſſe reperi cum illa, quam in antiquo numiſmate expreſſam hic tibi reddẽdam curauimus; accepimus illud à Philippo Winghio nobili Louanienſi, iuuene erudito, ac rerum antiquarum ſtudioſiſſimo, quarum cauſa patrio ſolo relicto Romæ verſatur: miroque affectus eſt gaudio, dum eandem, quam ære expreſſam tunicati Apollinis imaginem oſtendebat in nummo, nos ſtylo Libanij egregie deſcriptam inſpiciendam propoſuimus in Chryſoſtomo. Quam vero cernis ad pedes Genij dimidiam deſumpertetram eminentem imaginem, Daphnem puellam eſſe ſcito, cum à terra dehiſcitur, ſecundum ea, quæ ex Libanio ſunt recitata.

Quod vero ex lapide efformatum ſimulacrum illud fuiſſe, idem Sophiſta tradere videatur; erroris arguendus eſt auctor in Actis Artemij martyris, dum illud ex ligno vitis compactum fuiſſe docet, ipſam haud fideliter in omnibus ita deſcribens: *Imago autem Apollinis erat hoc modo constructa. Et ex vite erat corpus compoſitum admirabili quadam arte ita compactum, vt præſeferret ſpeciem vnius adoleſcentis: auro autem illius totus, quo induebatur, amictus, nudatus & non auratis cæteris corporis partibus, oſtendebat quandam, quæ dici non poteſt, pulchritudinem. ſtanti vero erat in manibus cithara; & eam videbatur pulſare: comæ autem & lauri corona auro florebant permixto, vt magna effulgeret gratia ſpectatoribus: duoq́; magni hyacinthi implebant ei figuram oculorum in memoriam Hyacinthi pueri Amyclei. Et gemmarum pulchritudo & magnitudo imagini maximum afferebat ornatum, adeo vt quamplurimis in eo decipi contingeret, vt qui propter apparentis formæ pulchritudinem inueſcarentur ad eum adorandum, quod quidem ipſi quoq; Iuliano euenerat: maiorem certe ei cultum exhibebat, quam alijs omnibus imaginibus, ex ſingulis generibus ei ſacrificans, & ab eo expectans reſponſa.* hæc ibi auctor; qui vt Chriſtianus homo, haud eum inſpexiſſe putatur; ſed ab alio relata, ſic vt ſe habent, haud in omnibus fideli a memoriæ commendauit. Sed iam cætera proſequamur. CXXI.

CXXII. a Chryſ. contra Gent. DELIRAMENTA LIBANII SOPHISTÆ. Poſt hæc (inquit Chryſoſtomus a) *pauca admodum ad incendium pertinentia queſtus, Clamabat viator flamma erumpente: turbabatur per lucum Daphnes inquilinus Sacerdos dei: planctus autem pectorum, & vlulatus ingens per lucum arboribus denſum percurrens, ad vrbem vſque vehemens atque horrificus peruaſit. Imperatoris oculus vix ſomnum capere incipiens, amaro illo nuncio audito, è lecto ſurrexit. Ipſe furore percitus, Mercurij talaria peruestigans, ad mali iſtius originem indagandam pergebat: atque intra ſe flagrans ac templum ipſum. Trabes ferebantur deorſum ignem ferentes, id omne, quod ignis comprehendiſſet, abſumentes, ipſum ſcilicet ſtatim Apollinem, tanquam à tecto non admodum diſtantem, mox & alia Muſarum ornamenta ſigna inibi extantia, lapillorum fulgura, columnarum pulchritudinem. Vulgus autem circumſtans lugebat, auxilium tamen ferre minimè valens; id quod vſu venire ſolet ijs, qui de terra naufragium ſpectãt, quorum vt vna hoc ſupereſt auxilium, caſum ipſum lachrymis proſequi. Nympha certè è fontibus ſuis egreſſæ ingentem luctum excitarunt; augentem item & Iuppiter; haud procul conſidens eiuſmodi illum, verſimile eſt, labefactatis filij honoribus conuiciſſe: ingentem autem ſexcentorum dæmonum in luco agentium turba: neq; ſanè minorem è media vrbe Calliope, vbi extabat templum eius, præſide Muſarum Apolline ignis iniuriam ſentiente.*

Poſtea vero idem delirans Libanius ſic ſub finem ait: *Præſta te mihi talem Apollo, qualem te reddidit Chryſes, dum Græcis imprecaretur, ira plenum, & nocti adſimilem: quandoquidem tibi ornamenta cum redderemus, & quicquid olim de templo tuo ablatum fuerat reſtitueremus: preceptum eſt, quod colamus ſimulacrum haud aliter, quam ſi ſponſus aliquis, interim dum corolla contexuntur, moriatur.* hucuſque næniæ. Subdit Chryſoſtomus: CXXIII.

Et ſophiſtæ quidem noſtri lamentatio hæc fuit, ſeu potius paruæ quædam lamentationis partes hæ. Mihi vero ſuccurrit admirari, qui factum eſt, vt ob quæ illum præ pudore ſe auertere oportebat, ob ea ipſe placere ſibi putet, vt qui Apollinem eundem intemperati atque obſcœni iuuenis ritu per meridiem cithara perſonantem inducat, dicatq; illi cantilenæ argumentum amaſiam eſſe; aures autem eas beatas vocet, quibus obſcœnum id carmen exaudire contigerit. hæc ipſe & alia refert plane ridicula. Tantum valuit adulatio, vt nobilis ingenij ſui vires ad hæc laudanda, quæ obruenda potius erant ſilentio, Libanius ſophiſta penitus exhauriret. Sed hæc omnia Chriſtianæ religionis ceſſere triumpho, quæ de idolo famoſo combuſto templo incenſo Orbisq; totius Imperatoris ſtudiis ſuperatis, & dæmonis potentia Babylæ vnius oſſium virtute proſtrata, dicta ſunt.

a Apud Metaphr. die 28. Octob. habet Sur. tom. 5.

Ad hæc ipſa credimus ſpectare oraculũ, quod ex Oribaſio, Iuliani medico, de quo dictum eſt ſuperius, recitatur in Actis Artemij martyris his verſibus *a*.

Dicite vos Regi: Pulcherrima corruit aula,
Non tectum pulcher, non laurum vatibus aptam
Phœbus habet, fontiq; extincta eſt lympha loquentis. hæc ab oraculo Delphico.

CXXIV. Sed ad hæc inſuper, quæ ſpectant ad Apollinis Daphnitici cultum, addimus corollarium de filio Sacerdotis eius templi, inuito parente ad Chriſtianam fidem perducto. Rei geſtæ ſeries diligentiſſime à Theodoreto deſcribitur in hunc modum *b*: *Per id temporis*, inquit, *adoleſcens quidam filius Sacerdotis, in impia educatus religione, ſe in numerum piorũ aggregauit. Nam mulier quædam illuſtris ob pietatem & diaconatus munere dignata, matri huius adoleſcentis perfamiliaris, eum cum matre aduentantem (adhuc quidem valde adoleſcens erat) forte ſalutans, magnopere eſt ad veram pietatem cohortata. Mortua vero matre, venit ad eam adoleſcens, & conſuetam ab ea diſciplinam perdiſcit: atque firme defigens in animo eius conſilia, percontatur magiſtram, qua via poſſit ſuperſtitionem patris deuitare, & veritatis, quam illa prædicabat, cõpotem fieri. Cui illa, Oportet, inquit, patrem deſerere, & illi tuum & illius fabricatorem præponere, & alteram petere ciuitatem, in qua potes latitare, & impij tyranni manus effugere, pollicitabaturq; ſe ei rei proſpecturam. Tum adoleſcens, At, inquit, deinceps veniam ad te, & tibi meam animam committam. Paucis interpoſitis diebus, Iulianus Daphnem contendit, publicum epulum celebraturus: cumq; eo vna proficiſcitur Sacerdos adoleſcentis pater, qui Imperatorem comitari conſueuerat.*

b Theodor. li. 3. c. 14.

FILII SACERDOTIS CONVERSIO AD CHRISTVM

CXXV. *Adoleſcens erat cum patre, & frater vna: iſti namq; in cibo Imperatoris aqua luſtrali expiando, Æditnorum munere fungebantur. Septem dies feſtum Daphnes agi ſolet. Primo die adoleſcens, vbi toro aſtans Imperatoris, ep onia aqua luſtrali expiauerat, conſuetoque ſcelere pollucrat, curriculo currit Antiochiam: & ad eximiam illam mulierem recta profectus. Ego, inquit, venio ad te, vti à me promiſſum eſt. Tu ergo ſaluti tam corporis, quam animæ conſulito, promiſſumq; præſtato. Quamobrem illa conſurgens extemplo adoleſcentem deducit ad Meletium (hic erat partis Catholicorum Chriſtianorum, qui Antiochiæ erant, Epiſcopus) qui eum in ſuperiori parte ædium, in quibus habitabat, commorari iuſſit. Pater autem quærere adoleſcẽtem, perluſtrareq; vndiq; Daphnem, atq; ad vrbem contendens, circuire plateas & angiportus, circumferre in omnes partes oculos non ceſſat: quod quidem fecit magno illius inueniendi deſiderio incenſus. Vbi ventum eſt ad eum locum, in quo erant ædes Meletij, oculis ſublatis videt eum ex tabulato deſpicientem ad quem accurrens, inde abſtraxit, abduxitq;. Atq; ei domum reducto, primo permulta inflixit verbera; deinde verucula candentia manibus, pedibus, & dorſo impegit: poſtremo concluſit in cubiculo, oſtio foris obſerato; ipſeq; Daphnem reuertitur. iſta ille ipſe, cum ætate iam admodũ exacta erat, mihi narrauit: addiditq; etiã, ſe numine afflatum, & diuina repletum gratia, omnia patris ſimulacra confregiſſe, eorumq; irriſiſſe imbecillitatem.*

Poſtea vero complexum animo facinus, quod conſciuerat, cœpit patris aduentum pertimeſcere, oraſſeq; Chriſtum Dominum, vt ipſe ferret auxilium, ſeras perrumperet, & oſtia patefaceret: Nam tua cauſa inquit, hæc & perpeſſus ſum, & admiſi. Quæ cum dixiſſet; excidiſſe ſeras, & oſtia aperta eſſe. Inde igitur recurriſſe ad magiſtram: quæ eum veſte induit muliebri: & poſtquam in camera collocaſſet, iterum ad Meletium deduxit: Meletium vero Cyrillo, qui tum Hieroſolymorum fuit Epiſcopus, ipſum commiſiſſe. & ita noctu iuiſſe Palæſtinam. Poſt mortem autem Iuliani iſte adoleſcens patrem ad veram traduxit religionem. Etenim cum iſtud, tum alia nonnulla ipſe nobis narrauit. Quare iſti hoc modo ad Dei cognitionem adducti, veram ſalutem conſecuti ſunt.

Iulianus c *vero liberius, immo vero impudentius aduerſus verum Dei cultum arma ferre: & quamquam perſonam induebat modeſtiæ; tamen retia parare, & tendere plagas cœpit, quæ homines errore deceptos in impietatis perniciem inducerent. Nam primum fontes, tum qui in vrbe erant, tum qui Daphne, ſceleratis victimis contaminare, quo ſinguli, qui aquam guſtarent, tetra nequitiæ labe inficerentur. Deinde quæ in foro exponebantur, eadem ſceleris macula inquinare: nam panes, carnes, fructus, olera, & alia omnia eſculenta, aqua luſtrali aſpergebantur. Quæ cum viderent Chriſtiani, etſi non poterant non gemere, lamentari, & ſcelera illa impenſe deteſtari: tamen eiſdem vteſcuntur legi Apoſtoli* d *obſecuti, ita iubenti: Quicquid in macello venditur, comedite; nihil interrogantes, propter conſcientiam.* hæc Theodoretus. Porro fontes iſtos, ſic ſorde ſacrificiorum pollutos diuino miraculo exſiccatos eſſe, ſuperius aſſertione Chryſoſtomi dictum eſt, quod & alij confirmant hiſtorici. Cæterum quod ad cibos pertinet: etſi vidimus Conſtantinopolitanos Chriſtianos his laudabiliter abſtinuiſſe eſculentis Gentilitia ſuperſtitione pollutis: haud tamen damnandos eſſe Antiochenos, Theodoretus Apoſtoli auctoritate confirmat, iuxta illud eiuſdem Apoſtoli *e*: *Vt quid iudicatur ab aliena cõſcientia: ſi ego cum gratia participo, quid blaſphemor pro eo, quod gratias ago?* & illud *f*: *Qui non manducat, manducantem non ſpernat.* & rurſum: *Qui manducat, Domino manducat, & gratias agit Deo.*

LXXVI. c Theod. l. 3. c. 14.

CIBARIA OMNIA LABE IDOLOLATRIÆ FŒDATA.

d 1. Cor. 10.

e 1. Cor. 10.

f Rom. 14.

Tunc quoq; accidit, vt Euſignius miles emeritus annum agens ætatis centeſimum decimũ, cum in Iulianum exprobraret Magni Conſtantini fidem, ſub quo militauerat, atque præterea patriæ pietatis deſertorem nuncuparet, viriliq; animo redargueret: vt maieſtatis reus ab eodem Apoſtata gladio amputari capite ſit iuſſus: cuius triumphus præclaro notatus *g* eſt titulo in tabulis Eccleſiaſticis tam Græcis, quam Latinis, memoria anniuerſaria repetendus.

EVSIGNII MARTYRIVM.

g Menolog. & Martyr. Ro. die 5. Auguſti.

CXXVII. Quo etiam tempore martyrium ſubijſſe duos illos Chriſtianos milites, Iuuentinum atque Maximum, idem poſt hæc Theodoretus aſſirmat. Nos autem rem geſtam, à S. Ioan. Chryſoſtomo, qui tunc temporis aderat Antiochiæ, petamus, quam his verbis deſcribit *h*: *Accidit, vt milites quoddam conuiuium haberent* (hoc puto epulum illud publicum à Iuliano paratum, cuius ſuperius mentio facta eſt) *in quo & martyres, quos hodie colimus, erant. Cæterum, vt cõuiuiorum mos eſt, cum varij ſermones hinc inde dicerentur, aliique alia tractarent, martyres noſtri mala ſui ſæculi inter ſe deplorabant, longè potiora fuiſſe ſuperiora tempora aſſerentes: dicebantq; & inter ſe, & ad ſodales: Quem iuuaret vltra viuere, vel ſpirare, vel Solem intueri, ſacris legibus ita cõculcatis, pietate ita violatã, creaturarum omnium Domino ita contempto? Omnia nidore plena ſunt & fumo, omnia ſacrificijs immundis referta. Proh neque purum aerem ſpirare poſſumus. Dicta hæc ne perfunctoriè tranſeas: & conſidera, quando ea locuti ſunt, & quanta pietate. Nam ſi in militari ſympoſio, vbi regnant ebrietas & intemperantia, vbi certatur de prodigalitate, vbi agon eſt ſtuporis & inſipientiæ, ſic ingemiſcebant & lugebant: quales erant domi, cum ſoli inter ſe agerent? quales erãt in precib. ac ieiunijs, qui deliciarum tempore tã humiliati & tã Apoſtolica præſeferebãt pectora? Gaudebant alij, hi vero lugebant: impie agebant alij, hi vero zelo vrebantur. Sane ipſi ob fratrum valetudinem, ſuã ſanitatem non ſentiebant. Sic docebant, & lacrymabantur in malis, quæ tunc fiebant, quaſi vniuerſo mundo tutores dati eſſent. Neq; clandeſtinum fuit talia eos dixiſſe. Nam ex ſodalibus & conuiuis adulator & irriſor quidam obſequium Regi facturus, omnia vt dicta erant, detulit. Rex, accepta occaſione diu quæſita, cauſatus eſt ex verbis illis affectatam tyrannidem, vt ita martyrij corona priuaret: & iuſſit, confiſcatis facultatibus eorum omnibus, nudos eos in carcerem conijci. Illi autem gaudebant, & exultabant, dicentes: Quid nobis diuitijs, pretioſaq; veſte opus? Si & induſium intimum, nempe caro propter Chriſtum exuendum eſt, non obluctabimur, ſed ſponte concedemus. Et ocyus dicto, ſcripti ſunt libelli indices confiſcataq; omnia. Porro vt homines in patriam migraturi, ſubſtantiam omnem in pecuniam commutatam præmit-*

h Chryſ. oratio. in SS. Martyres Iuuen. & Max. to. 3.

CERTAMEN IVVENTINI ET MAXIMI MARTYRVM.

tunt; ita & illis accidit. Quoniam erant in cœlos tranſituri, inimicis ipſis negotium agentibus, & in hoc miniſtrantibus, opes ſuas ante ſe miſerunt. Non enim illæ tantum opes, quas eleemoſynæ nomine diſpendimus, transferuntur in cœlum; ſed etiã quaſcunq; nobis hoſtes fidei plerumq; perſecutores rapiunt, alibi theſauri erunt: eſt enim hoc non minus, quam illud. De hoc audi, quid Apoſtolus a dicat: Et rapinam, inquit, facultatum veſtrarum cum gaudio tuliſtis, ſcientes vos habere meliorem ſubſtantiam & manentem in cœlis.

a Heb. 10.

CXXVIII.

Vt aũt ingreſſi ſunt carcerem, confluxit ad eos omnis ciuitas: tametſi multis terroribus minis & periculis interdictum erat, ne quis ad eos accederet, vel eis loqueretur, vel quouis modo communicaret. At quos timor Dei efficiebat, vt non curarent ea Principis mandata. Vnde multi ob conſuetudinem, quam cum martyribus habebant, facti ſunt & ipſi martyres. Multi enim, contempta præſenti vita, frequenter eos viſitando, ſacras apud eos vigilias continuis Pſalmis perficiebant. Erant familiaritates illæ ſpiritualis eruditionis & conſolationis plenæ. Et clauſa quidem tunc eſt Eccleſia: carcer aũt Eccleſia facta eſt. Neq; hi ſolum, qui eos viſebant, ſed & qui intus cum eis tenebantur, verã patientiam & virtutem à patientia & fide eorum diſcebãt. Rex vt hæc audiuit, valde ſtomachatus eſt: cupiens tamen eos ſupplantare, & ab alacritate ſua deſtituere, amaros quoſdam homines & impoſtores ſubornauit, qui ſi quãdo priuatum colloquium ſeſe offerret, eos accederẽt, non vt à Rege miſſi, ſed quaſi ſingulari compaſſione & proprio conſilio id agẽtes, & adhortarẽtur, vt à religione deſiſtẽt, & ad impietatẽ trãſirent. Dicebãt enim: Sic non ſolum imminens periculũ effugietis, ſed maiori dignitate honeſtati, maiorẽ quoq; principatum adepturi eſtis, Regis iræ feliciter placata. Nonne vidiſtis & alios veſtri ordinis id ipſum feciſſe? Quibus illi reſponderunt: Atqui nos hãc potiſſimum ratione viriliter ſtabimus, & pro illorum ruina noſmetipſos in ſacrificia offeremus: benignus & miſericors nobis Dominus eſt. ſolet etiam vno accepto ſacrificio, toti orbi conciliari. At ſicut olim b tres pueri dixerunt: Non eſt in tempore hoc princeps & Propheta & dux, neque ſacrificium, neque incenſum, neq; holocauſtũ, neq; locus primitiarũ corã te, vt poſſimus inuenire miſericordiã: ſed in animo contrito & ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur, quaſi in holocauſtis arietum & taurorũ, & ſicut in millibus agnorũ pinguiũ. Ita & illi videntes altaria ſubuerſa, clauſas Eccleſias, Sacerdotes fugatos, Fideles oẽs in exilium actos; ſtudebant, vt pro omnib. offerrentur Domino, relictiſq; militaribus ſignis, angelicis ſeſe choris adiungerent. Quocirca & dicebant: Quid? etiã ſi nunc non moriamur, moriendũ tamen omnino eſt non multo poſthac. Satius igitur fuerit mori pro Rege Angelorum, quam pro Rege tam impio. hic etſi moriatur pro Rege quis, nihil accipiet à Rege ſuo dignum fortitudine. Et quid poſſet defuncto præſtare vel ſi maxime vellet? atqui eis ſæpenumero ne ſepultura quidem contingit, & non raro à canibus deuorantur. Quod ſi pro Rege Angelorum mortui fuerimus, certi ſumus, nos accepturos corpus multo glorioſius, maiori gloria cõſpicui erimus, longe nobis maiora erunt laborũ præmia. Proinde arripiamus arma ſpiritualia: non opus iaculis & ſagittis: ſufficit pro omnib. lingua: ſunt enim & ſanctorum ora pharetræ, è quibus diabolico capiti continui & crebri ictus inferuntur.

Tentantur martyres.

b Dani. 3.

CXXIX.

Fabius prætextus cædis martyrum.

Nuntiata ſunt hæc atq; ſimilia Regi: qui nec deſtitit, ſed illecebrarũ eſcis iterum atq; iterum illos tentauit. Ita aũt mandauit, vt ſi cederent victi, ſub omnium oculos producerentur: ſin fortes perſeuerarent, vti per duellionis reis educerentur & occiderentur, neque vlla Chriſtianæ profeſſionis, ob quã tenebantur, mentio fieret. At qui reuelat profunda & abdita, non permiſit, vt machinationes illæ occultæ manerent, ignotæ inſidiæ. Nam quemadmodum olim mulier Ægyptia c Ioſephum in lecto apprehendens, licet ſperaret factum ſuum clam fore omnib. hominibus; non fuit tamen occulta vel oculo illi ſoporis neſcio, vel poſteritati: quippe quod abſque arbitro illa Ioſepho dixit, id toto vbiq; mundo canitur: Ita & ea, quæ per ſubornatos illos conſiliarios doloſus Rex agebat, ſperans occulta fore, nequaquam manſerunt occulta. Didicerunt enim poſteri omnes & inſidias doloſas, & triumphantium victorias. Denique cum multo tempore exacto alacritatem eorum non ſolum non frangeret multitudo dierum, ſed potius ſtudium & ardorem excitaret, æmulatoreſq; multos faceret: iuſſit tandẽ media nocte in barathrum eos abduci. Ducebantur itaque in denſas tenebras luminaria, & decollabantur. Cæterũ capita detruncata tunc diabolo magis terribilia erant, quã cum adhuc vocem darent: ſicut & caput Ioannis non tantum terrebat, cum loqueretur, quantum cum diſco d mutum afferretur. Habet enim & ſanctorum ſanguis vocem ſuam, quæ non per aures auditur, ſed occidentium conſcientiam inuadit & perſtringit. Poſt beatam autem illam cædem, quidam etiam cum ſalutis periculo athletas illos optimos rapuerunt, etiam ipſi viui martyres, vt eorum reliquias curarent decenter: nam quamuis non occidebantur, optabãt tamen mori potius, quam vt corpora illa relinquerent inhumata: ita ad venationem eorum feſtinabant.

c Gen. 39.

Martyrium Iuventini et Maximi.

d Matt. 14.

CXXX.

Dicunt qui tunc aſſuere, & quibus corpora illa recens occiſa videre datum fuit, quod iacentibus ſimul illis in ſepulchro, talis quædã ex eorum oculis & vultu gratia reſplenduerit qualem in Stephano Iudæis reſponſuro fuiſſe Lucas dicit e: neque vllus eſt qui non pio quodam horrore illis aſſiſterit: adeo aſpectus ille afficiebat omnes. quin & omnes clamabant in laudem eorum id, quod à Dauide f dictum: In vita ſua non ſunt ſeperati, & in morte non ſunt diuiſi. pariter enim confeſſi ſunt: pariter carcerem inhabitarunt: pariter in barathrum abducti ſunt: pariter capite mulctati: & vnus vtriuſque corpora tumulus tenet: & vnum quoque tabernaculum in cœlis eos excipiet, quando ad maiorem peruenturi ſunt gloriam nunquam immutandi. & paulo poſt; hæc de eorundem martyrum reliquiarum cultu: Idcirco ſæpe eos inuiſamus, tumulos adornemus, magnaque fide tumulos eorum contingamus, vt inde benedictionem aliquam aſſequamur. Etenim ſicut milites, vulnera in prælijs ſibi inflicta Regi monſtrantes fidenter loquuntur: ita & illi in manibus abſciſſa capita geſtantes, & in medium afferentes, quæ voluerint, apud Regem cœlorum impetrare poſſunt. Proinde magna fide, promptitudineq; huc veniamus, quo & viſis ſanctorum monumentis, & conſideratis eorum præmijs, inde varios theſauros vndequaque colligamus, &c. hæc Chryſoſtomus. Horum vero natalis dies tam in Oriente, quam in Occidẽte à Catholica Eccleſia annua celebritate recolitur vigeſimaquinta Ianuarij. qui n. huius anni vltimo tempore confeſſi ſunt, in carcere detenti, ad illum diem delati, martyrium magna omnium Fidelium gloria cõſummarunt. Pari quoq; certamine & perſimili martyrio coronati ſunt Romæ hoc anno Ioannes & Paulus, de quibus inferius plurib. agendum erit.

e Act. 6.

Martyres post mortem quales.

f 2. Reg. 1.

Cultus reliquiarum martyrum.

CXXXI.

Quod rurſum pertinet ad res Antiochenas haud profuit Iuliano luculẽta illa oratione de barba hircina dicteria refelliſſe, nec fortiſſimis militibus necem clanculo intuliſſe: quin Chriſtiana libertate Fideles ſicut Chriſti gloriam prædicarent, ita falſitatem deorum Gentilium probris inſectarentur: vſque adeo, vt fœminæ quoq; Chriſtianæ id ipſum ſumma conſtantiã, animoq; inuicto præſtiterint. Inter quas enituit magna laude veneranda matrona nomine Publia, cuius egregiũ certamen in hæc verba à Theodoreto g deſcribitur: Hoc loco præterea hiſtoriam de fœmina quadam præſtantiſſima plane memorabilem narrabo: nam fœmina etiam diuino pietatis amore ac ſtudio armata, huius tyranni rabiem prorſus contempſerunt. Publia fœmina illis temporibus nobiliſſima, & propter virtutis ſuæ præſtantiam plurimorum celebrata ſermonibus, matrimonij iugo aliquandiu copulata, fructum Deo dignum ſane admiratione obtulit. Nam Ioannes, qui lõgo tempore presbyteris Antiochiæ præfuit, & ſæpe ad primatum Apoſtolicum ſuffragijs delectus, ſemper illum honoris gradum recuſauit, ex eius ventre tanquã admirabili ſolio * editus eſt. Hæc mulier chorum virginum perpetuam caſtimoniã profeſſarum ſecum habens, Deum omnium opificẽ ac Saluatorem hymnis aſſidue celebrare ſolebat. At cum Imperator illac prætergrederetur, virgines inter ſe mutuo clariori voce canunt, rata illum conſceleratum tyrannum contemnendum eſſe, & omnium irriſione ludendum. Canebant aũt illos potiſſimum pſalmos, quibus debilitas ſimulacrorum ſcite derideretur & cum Dauide h dicebant: Simulacra Gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. At poſtquam verſus, qui illa ſenſus omnis experia eſſe pronunciant, recitauerant, iſtum adiungebant: Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes, qui confidunt in eis.

g Theod. l. 3 c. 17.

Publiæ matronæ confessio.

* ſolo

h Pſal. 113.

CXXXII.

His Iulianus cum maxima animi ægritudine auditis, iuſſit, vt eo progrediente conticeſcerent. At Publia eius leges parui æſtimans, maiori cum alacritate chorum virginum in vnum coegit, & illo prætereunte, denuo cantare mandauit i: Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius, &c. Itaque tyrannus grauiter commotus, iubet magiſtram chori ad ſe adduci: quam cum animo propter ætatem ingraueſcentem cum primis venerandam cerneret, tamen neq; caniciẽ corporis ad miſericordiã illum capiendam, neq; animi virtute ad honorẽ ei tribuendum adducitur, ſed ſatellitis cuidam dat mandatum, vt vtramq; malam verberet, & genas cruentet manib. Illa hanc cõtumeliam pro ſummo honore ducẽs, domũ reuertitur, & tyrannum

i Pſal. 67.

Publia acriter verberatur.

vt ſo-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

vt ſolebat, ſpiritualibus cantilenis perſtringit, non aliter, quam ipſe pſalmorum ſcriptor & magiſter Dauid, qui malignum ſpiritũ, quo Saul agitabatur, compreſſit. Etenim iſte tyrannus, vbi ſceleratos dæmones ſibi familiares reddiderat, Corybantum more facere, & contra verum Dei cultum rabiem exercere non deſtitit. hactenus de confeſſione Publiæ Theodoretus.

CXXXIII. PVBLIA CVIVS IOANNIS MATER.

Cum autem hanc fuiſſe Ioannis matrem, idem auctor affirmet: ea apud Græcos ſententia inualuit, vt hæc fuerit parens Ioannis Chryſoſtomi: id quidem ipſi profitentur publicis monumentis, cum de Publia agunt in Menologio, die decima menſis Octobris. Quod quidem haud ita exploratum habetur, vt firmiter affirmari poſſit: cũ multa ſint, quæ repugnent: atq; in primis quod ipſe ait Theodoretus, hominem illum Publiæ filium nunquam adigi potuiſſe, vt ſedem Epiſcopalem capeſſeret: cum tamen Ioannem Chryſoſtomum fuiſſe conſtet Epiſcopũ Conſtantinopolitanum. Sed & cum Theodoretus eam nomine Publiam dictam ferat: Chryſoſtomi quidem matrem Anthuſam appellatam tradunt. Rurſum vero, quod me magis ab ea ſententia diſtrahit, illud eſt: quod idem Theodoretus tradit, Publiam hanc anum fuiſſe iam ingraueſcentis ætatis: cum tamen conſtet matrem Ioannis Chryſoſtomi fuiſſe hoc Iuliani tempore iuniorem: ipſum vero Ioannem eius filium, puerum. ita profecto inuenitur, ſi ætas tum filii, tum matris reducatur ad calculum.

AETAS CHRYSOSTOMI.

Quem enim vixiſſe annis quinquaginta duobus & menſibus octo Ioannem Chryſoſtomum tradunt Leo Imp. Zonaras, Georgius & alii, obiiſſeq; diem, Honorio ſeptimum & Theodoſio ſecundum Coſſ. anno Domini quadringenteſimo ſeptimo; natum eum eſſe oportuit anno Dom. trecenteſimo quinquageſimo quarto, Conſtantio ſeptimum & Gallo tertium Coſſ. ſicque hoc eodem anno ipſum Ioannem fuiſſe annorum ætatis octo, quem liquet à matre genitum adoleſcentula, quæ anno ſuæ ætatis vigeſimo orbata viro, magna cũ laude in viduitate permanſit. Id quidem teſtatur ipſe Chryſoſtomus *a*, dum ſcribens ad Viduam iuniorem, hæc de Libanio, cum ipſe ab eo adoleſcentior imbuebatur rhetoricis diſciplinis: *Ego aliquando cum eſſem iunior doctori meo (erat autem ille omnium hominum maxime ſuperſtitioſus) animaduerti matrem meam præ multis magnam excitaſſe admirationem. Nam cum eos, qui ſibi aſſidebant, more ſuo interrogaſſet, cuius ego eſſem, ac reſponſum eſſet, me viduæ mulieris eſſe filium: de me quæſiuit ætatem matris & viduitatis tempus. Cum primum vero audiuit quadraginta annos natam eſſe, vigeſimum vero iam annum agi, ex quo patrem meum amiſerit; obſtupuit valde, atque ad eos, qui aderant, conuerſus, clara voce exclamauit: En quales mulieres apud Chriſtianos ſunt! Tanta non modo apud nos, ſed etiam apud Gentiles viduitatis laus eſt & admiratio.* hæc ipſe. Ex his igitur ſatis liquet, ea, quæ de Publia à Theodoreto ſcripta ſunt, minime aptari poſſe matri Ioannis Chryſoſtomi: niſi dixerimus eum in ætate eiuſdem errasſe, eandemque duplici nomine *Publiam Anthuſam* dictam eſſe. Hæc de matre Chryſoſtomi, cuius patrem tradunt dictum fuiſſe *Secundum* nomine. Porro non ab anu fœmina tantum Iulianus illuſus eſt, ſed & deluſus inſigniter à mimo, Porphyrio nomine: qui vt Chriſtianam religionem riſui exponeret, baptiſmo per iocum initiatus ſerio exinde Chriſtum confeſſus, ſumma conſtantia perſtans in ſententia bilem Principis mouit; adeo vt oblitus ſe eſſe philoſophum, in eum continuo animaduerti iuſſerit: qui ex mimo martyr effectus, inter martyres relatus, anniuerſario honore colitur decimoſeptimo Kalendas Octobris.

a Chryſoſt. ad Vid. iunior. epiſt. 1. tom. 5.

MATRIS IOANNIS CHRYSOST. SPECTATA VIRTVS ET AETAS.

CXXXIV.

Sed & ſenex centum & decem annorum, Euſignius nomine, viridi animi robore fregit Iuliani procaciam, exprobrans illi deſertam, in qua educatus fuerat, pietatem: Conſtantinum Magnum contra mirifice ex religione commendans. at ſic fidenter inſultantem ſibi hominem minime paſſus eſt Iulianus; ſed abductum delirantem (vt aiebat) ſenem, vt eum curaret delirio, capite plecti iuſſit, quaſi maieſtatis reum; vtpote qui licet imbellis viribus, lingua tamen potens iuuentutem in Imperatorem ſollicitaret. recenſitus ergo & ipſe inter martyres, anniuerſaria commemoratione Eccleſiæ lætus redditur Nonis Iunii, quibus reliquiarum ipſius tranſlatio facta videtur.

IVLIANVS VEXAT ANTIOCHENOS.

His omnibus exagitatus Iulianus Apoſtata, grauibus Antiochenos affecit incommodis, atque in eo potiſſimum, quod exercitum ad bellum Perſicum comparatum, ibidem in hybernis continuit: ad quem alendum, adegit ciues Antiochenos vili vendere annonam, quam ipſi caro ob penuriam pretio emiſſent: adeo vt ea ex re complures à mercatura deſtiterint, eamque ob cauſam magis magiſq; caritas rerum omnium creuerit. Hæc quidem Socrates *b* tradit, additque, eundem ira percitum inde recedentem Tarſum conceſſiſſe, ſed illinc, paratis quę opus erant, citius abiiſſe. Quid autem actum ſit, cum Tarſi Iulianus eſſet, Zonaras *c* declarat his verbis: *Perſis bellum illaturum Iulianum Tarſi illuſtri vrbe Ciliciæ conuenit Artemius ſacerdos Æſculapij, cuius templum Argis erat, celebri & ipſa eiuſdem prouinciæ vrbe, columnas ab eo petens, quas Chriſtianorum primarius ſacerdos ex ea æde abſtuliſſet, atque ſuam ædem ſacram illis inædificaſſet, eodem reſtitui. Id deſertor fidei ille ſtatim ſumptibus Epiſcopi fieri iubet. Pagani cum magnis ſumptibus & laboribus vnam columnam demoliti eſſent, & vſque ad limen ianuæ eccleſiæ cum machinis pertraxiſſent, ac longo tempore vlterius promouere non poſſent, ea relicta, diſceſſerunt: quam Epiſcopus poſt Iuliani interitum facillime leuatam, in priſtinum locum repoſuit:* hæc Zonaras.

b Socra. lib. 3. c. 13.

c Zonar. Ann. to. 3.

QVID TARSI IVLIANVS.

CXXXV. ANTIOCHENI DIRE VEXATI A IVLIANO.

Sed quia hic modico tempore Iulianum commoratũ eſſe conſtat: nam vnde digreſſus fuerat, Antiochiam reuerſus eſt; nos quoque ad res ab eo Antiochiæ geſtas redeamus. vbi licet quæ palam egit, magno fuerint ciuibus detrimento, quæ tamen clanculum facta eſt ibi ab eo hominum cædes, magnopere ciuitatem afflixit: ſed nonniſi eo mortuo iacturam, quam paſſa eſt, ciuitas ſenſit. hæc quidem Gregorius Nazianzenus his paucis perſtringit *d*: *Quis mihi Herodoti & Thucydidis otium linguamq; ſuppeditabit, vt iſtius improbitatem ætati futuræ tranſmittam, atq; huius temporis hiſtoriam quaſi in columna ſculptam poſteris relinquam? Tacebo Orontem* (fluuius hic eſt, qui præterluit Antiochiam) *& nocturnos mortuos, quos hic tum Imperator occultabat, & cadauerum aceruis compreſſus, atq; obſcure contrucidatus: hoc enim loco Poeta verbis vti commodius eſt. Prætermittam etiam concauas, ſemotiſſimasq; & abditiſſimas aulæ partes, quæq; etiam in lacubus & puteis & foſſis, malis theſauris, myſteriisq; ſcatebant, non modo diſſectorum puerorum & virginum ad animarum euocationem & diuinationem, ſacrificiaq; minime legitima, ſed eorum etiam, qui pro pietatis rectæq; doctrinæ defenſione periclitabantur.* hæc Gregorius, eademque Ioannes Chryſoſtomus, dum ait *e*: *Iam vero quis enumerauerit necromantias? quis puerorum cædes? Nam vitiumæ illæ, à quibus homines ante Chriſti aduentum non abſtinebant, poſt eius apparitionem repreſſæ, de integro renouabantur, non iam quidem in propatulo: nam tametſi Imperator eſſet, ac licentioſe omnia ageret; tamen tanta erat earum rerum impietas, vt ea Imperatoriæ etiam licentiæ magnitudinem ſuperaret: victimæ enim illæ de integro renouabantur.* hæc ipſe: eadem quoque & Socrates *f*.

d Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

e Ioann. Chryſoſt. orat. contra Gent.

f Socra. lib. 3. c. 11.

CXXXVI. IVLIANVS SE ERGA ANTIOCHENOS BENIGNVM EXHIBET.

Cæterum licet tam dira & execranda, Antiochiæ cum eſſet, Imperator Apoſtata perpetraret: nihilominus quibuſdam iiſdem Antiochenis conceſſis, voluit videri erga illos animo eſſe propenſiore. Teſtatur quidem Zoſimus, poſt has cum Antiochenis altercationes Iulianum cum iiſdem conciliatum eſſe, atque in ſignum initæ cum illis gratiæ, eiſdem complura indulſiſſe, multoſque ciues Decurionatus dignitate donaſſe, data inſuper facultate eandem dignitatem in poſteros propagandi. At hæc ipſa iidem Iulianus in Miſopogone iiſdem Antiochenis viſus eſt tanquam ingratis exprobraſſe, cum ait *g*: *Quanam igitur cauſa veſtræ in nos offenſionis atque inuidiæ? Ego enim ſcio, nihil à me in vos commiſſum eſſe durius, aut grauius, neq; priuatim in ſingulos, neq; publice in vniuerſos vllo genere maledicti; imo & laude affeci, quantum viſum eſt conuenire: ac de Chriſto quidem conceſſit tantum, quantum erat æquum ei, qui pro viribus cupit de multis bene mereri.* At quid viſus eſt ſibi Iulianus Chriſtianis indulſiſſe de Chriſto? nihil profecto, niſi quod non cogeret (vt alii fecerant perſecutores) eos palam ad Chriſtum negandum; cum tamen dolo vim compenſare

g Iul. in Miſopog.

ſoleret. Sed & ſubdit de remiſſis eiſdem aliqua ex parte tributis: *Fieri, inquit, non poteſt, vt & ii, qui vectigalia pendunt, omnia condonentur, & qui accipere conſueuerunt, dentur omnia. Cum igitur videar publicas largitiones, quas rogius ſumptus facere conſueuit, nihil imminuiſſe, tributa autem vobis non pauca remiſiſſe: nonne res admirabilis, atque ænigmati ſimilis videatur: Sed quæ fuerint noſtra in omnes ciues merita, nihil attinet hoc tempore referre.* & inferius: *Multum vobis auri & argenti, multa vectigalia peculiari beneficio præter alias ciuitates remiſi: præterea Senatorum numerum ad ducentos auxi, neque vlli rei peperci: id enim vnum ſpectabam, vt ciuitatem veſtram maiorem ac potentiorem viderem.* hæc & alia in eos Iulianus, necnon de collato eis frumento tempore famis. At in his blanditiis hoſtis infenſiſſimus Chriſtianis ſe habuit tanquam ſcorpio, dum ſic brachiis complecti ac demulcere videtur, vt tamen cauda pungat, & lethale venenum inferat: quod quidem in pluribus, cum oblata occaſio fuit, exitus declarauit.

CXXX-VII. a *Socra. lib. 3. c. 16.* LEGATI PERSARVM AD IVLIANVM. Per id tempus cum Iulianus ageret Antiochiæ (inquit Socrates *a*) Perſarum legati ad Imperatorem aduenerant, poſtulatum, vt bellum palam indiceret, denunciaretque. Ille eos remiſit, hæc ſolum locutus: *Me ipſum breui videbitis, & propterea Legatos hac de re ad vos mittere, non eſt opus.* At de rebus Antiochiæ hoc anno geſtis iam ſatis. Age modo ad eiuſdem Iuliani perſecutionem in vtriuſq; Syriæ eccleſias orationem conuertamus, indeque ad res Alexandrinas recenſendas ſtylum admoueamus. Atq; primum quid in ciues Conſtantiæ ciuitatis in littore Palæſtino ſitæ propè Gazam admiſerit, ex Sozomeno recitandum eſt; ait enim *b*:

b *Sozom. li. 5. c. 3.* *Porro ciuibus Conſtantiæ, quæ eſt vrbs Palæſtinæ, non diſſimilia obiectabat crimina* (nempe quod cultum deorum deſeruiſſent, & Chriſtum colerent) *eorumque ciuitatem ciuibus Gazæ tribuit. Iſtam namque vrbem Conſtantiam, ſicut ex ſuperiore ſermone didicimus, cum eſſet nauale Gazæ ciuitatis, & Maiuma vocaretur, Conſtantinus ſimul vt intellexit eam religioni Chriſtianæ in primis eſſe deditam, ciuitatis honore decorauit, filiique Conſtantij appellauit nomine* (c *Euſeb. Vit. Conſtantini li. 4. c. 38.* CONSTANTIA ADIVDICATA GAZENSIBVS. Euſebius autem, ab ipſius Conſtantini Imperatoris ſorore fuiſſe denominatam, tradit *c*:) *atque dedit mandatum, vt ſui iuris eſſet, ſuiſq; legibus ipſa ſe gubernaret: arbitratus ſane iniquum eſſe, vt ditioni Gazæ vrbis ſuperſtitioni Gentilium ſupra modum addictæ pareret. Verum vt primum Iulianus ad Imperium regendum acceſſit, ciues Gazæ Conſtantiæ ciuibus litem intendebant. Atque Iulianus conſtitutus Iudex, Conſtantiam, quæ Gaza abeſt circiter viginti ſtadiis, Gazæ adiudicauit. Quæ ex tempore ſuo priore nomine orbata, pars vrbis Gazæ maritima nuncupatur. Magiſtratus autem ciuiles, belli duces, reſpublica vtriſque communis eſt: ſoloque eccleſiæ ſtatu & gubernatione duæ videntur hoc tempore ciuitates diſtinctæ. Nam vtraque ſeorſum ſuum habet Epiſcopum, ſuum clerum, celebres quoque dies feſtos martyrum, memorias Epiſcoporum, qui in ipſis eccleſiam rexerint, diſtinctos denique agrorum vndique iacentium fines, quibus etiam altaria ad vtrumque Epiſcopatum ſpectantia diſtinguuntur. Itaque quidam Epiſcopus Gazæ, qui hac noſtra vixit ætate, Epiſcopo mortuo, qui ante Eccleſiam Maiumatenſem adminiſtrauerat, laborauit, vt vterque clerus ſibi ſubiiceretur; Non enim fas eſt, inquit, vt vni vrbi duo præficiantur Epiſcopi. At cum Maiumatenſes huic rei refragarentur: Concilium gentis illius in vnum locum coactum, cauſam cognouit alterumque creauit Epiſcopum. Nam iniquum omnino exiſtimauit, vt qui ob pietatem priuilegia ciuitatis recepiſſent, ii tametſi iudicio Gentilis Imperatoris ſtatum ſacerdotii mutatum haberent, ordine Eccleſiaſtico & honoribus ſibi olim tributis penitus ſpoliarentur.* hæc de Conſtantia ciuitate Sozomenus.

CXXX-VIII. d *Soza. li. 5. c. 8.* Quid autem Gazenſes in Chriſtianos, qui apud ſe eſſent, admiſerint, idem auctor poſt multa ſic narrat *d*: *Sed quoniam huc noſtra prouecta oratio eſt, & de Georgii atque Theodoriti nece diſſeruimus: tempus iam videtur poſtulare, vt de Euſebio, Neſtabo, & Zenone fratribus mentionem faciamus: quos populus Gazæ eodem tempore odio proſecutus domi occultatos comprehendit, ac primum coniicit in carcerem, flagriſque cædit: deinde omnes ad theatrum conuenere, & contra eos grauiter propterea vociferari cœperunt: quod ſacra ipſorum profanaſſent, eiſdemque ad religionem Gentilium delendam, afficiendamque contumelia, ſuperioribus temporibus abuſi fuiſſent. Qui partim clamando, partim ſemuicem incitando, ira ſuccenſi, in eorum necem auide feruntur.* MARTYRES GAZENSES. *Atque ipſi ſe mutuo inſtigantes (quod à populo in ſeditione fieri ſolet) ad carcerem concurſare: eoſque inde deductos, modo pronos, modo ſupinos trahere, interdum ad terram allidere, iam cædere alij ſaxis, lignis alij, alij aliis rebus fortuito oblatis, ſicque crudeliſſime interfecerunt. Accepi etiam, mulieres è textrinis egreſſas radiis illos confodiſſe: quinetiam coquis in foro, pars lebetes aqua feruenti ebullientes è focis arripere, inque illos effundere, pars verubus transfigere. Vt vero eos diſcerpſerant, & capita eorum confregerant, vt cerebrum in terram efflueret: extra vrbem deducunt ad locum, in quo animalia expertia rationis mortua proiici ſolent. Atque accenſo rogo eorum corpora comburunt: reliqua autem oſſa, quæ ignis neutiquam abſumpſerat, oſſibus camelorum & aſinorum, quæ ibi proiecta erant, admiſcent, adeo vt perdifficile eſſet ea inter tot oſſa reperire. Attamen non diu ſic latuerunt. Siquidem mulier quædam Chriſtiana, quæ non ex vrbe Gaza orta fuerat, ſed ibi ſuum domicilium collocauerat, iuſſu diuino ea noctu ex alijs oſſibus ſelegit, atque in ollam iniecta Zenoni eorum conſobrino ſeruanda dedit.* RELIQVIÆ MARTYRVM DIVINITVS INVENTÆ. *nam ita Deus ei mandauerat in ſomnis, & virum etiam mulieri indicarat, quo in loco ætatem degeret, & antequam ad eum veniret, oſtendebat, quandoquidem ei ignotus erat, & propter perſecutionem, quæ recens concitata fuerat, in occulto latitabat: nam parum aberat, quin ipſe quoque à Gazæ ciuibus comprehenſus trucidatus fuiſſet: qui dum populus in conſobrinis eius necandis occupatus teneretur nactus tempus idoneum, profugit Anthedonem vrbem maritimam, quæ Gaza aberat circiter viginti ſtadia, quæque id temporis ſimiliter ſuperſtitioni Gentili dedita erat, & cultu ac veneratione ſtatuarum cæcata.*

CXXX-IX. *Vbi vero per Indices ibi Chriſtianus cognoſcitur, grauiter virgis ab Anthedonis tergo cæſus, eiicitur vrbe, & ad nauale Gazæ profectus, ibi abſconditus delituit. Quo in oppido mulier in illum forte incidens, reliquias dedit: qui eas ad tempus domi ſeruauit. At vbi Epiſcopatum illius Eccleſiæ ad tempus ſorte cepit (quod quidem accidit regnante Theodoſio) extra vrbem extruxit eccleſiam, & altare in ea erexit, martyrumque reliquias ibi repoſuit prope reliquias Neſtoris confeſſoris, qui cum iſtis Zenonis conſobrinis, dum viuerent, vna verſatus fuerat, atque ſimul cum illis à populo comprehenſus, vinculorum factus erat & plagarum ſocius. Quem cum inter trahendum, qui eum trahebant, pulchrum habere corpus viderent, eius miſerti ſunt, & ante portas vrbis adhuc ſpirantem quidem, expectantem tamen breui moriturum proiecerunt. Quem quidem, inde ſublatum ad Zenonem deportabant: apud quem dum vlceribus eius & plagis adhibitæ ſunt curationes, è vita migrauit.* NESTORIS MARTYRIVM. *Ciues autem Gazæ, dum facinoris à ſe admiſſi conſiderant magnitudinem, ſupra modum extimeſcere incipiunt, ne Imperator ipſos inultos minime relinquat. Iam enim fama emanauerat, quod ægre admodum ferebat, & decimum quenque è populo necare conſtituerat. Sed hoc perſpicue falſum erat, & rumor ſolum (vt credibile eſt) popularis, qui multorum animos conſcientia maleficiorum exterritos occupauerat. Nam Imperator hoc facinus à ciuibus Gazæ perpetratum (quemadmodum pro ſcelere, quod contra Alexandrinos à Gentilibus in Georgium commiſſum eſſet, fecerat) ne literis quidem coarguit, ſed ſolum eum, qui illius gentis tum Præfectus erat, magiſtratu abdicauit habuitque pro ſuſpecto: & in iudicium adducens, humanitatis officium eſſe duxit, eum morte neutiquam condemnare. Eum tamen vehementer incuſabat, quod quoſdam ex ciuibus Gazæ, qui ſeditionis & cædis auctores dicebantur, in vinculis tenuerat, eo conſilio, vt ſecundum leges pœnas perſoluerent. Nam quid cauſæ erat, inquit, vt ad ſupplicium abducerentur hi, qui paucos Galilæos pro iniuriis, quas ipſis ſæpe ac deis intulerant, probe vlti fuiſſent:* IVLIANVS QVOMODO DIRE PERSEQVITVR CHRISTIANOS. hactenus de his Sozomenus.

CXL. Peculiare namque hoc erat Iuliano dictitare atque ad Præfectos reſcribere, quotieſcunque acciderit Chriſtianos à Gentilibus vi publica & graſſatione necari. Nam quæ hic habet Sozomenus de Gazenſibus, eadem refert Gregorius Nazianzenus de Cæſarienſibus (de quibus ſuperius egimus) cum Iulianus cædem Chriſtianorum per Gentiles factam derideret: de quo illud ipſius Gregorii *e* hic repetendum: *Quam præclara,* inquit, *& humana ſententia. Quid enim graue, inquit iuſtus Iudex minime Chriſtianos perſequens, ſi decem Galilæos manus vna Græcanica ſuſtulit? Hæc vero an non perſpicua crudelitas? an non perſecutionis edictum? &c.* Hæc Gregorius, iure exiſtimans, huiuſmodi licen- e *Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.*

tiam

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

tiam & impunitatem occidendi Chriſtianos, conceſſam à Iuliano, æquipollere cuius acerbiſſimo perſecutionis edicto. Quidnam enim prætermiſiſſent Gentiles in Chriſtianos patrare ſceleris, quod certo ſcirent non tantum à Principe inultum relinqui, ſed & laudari?

CXLI. Quo modo inſuper Gazenſes quæſierint ad necem S. Hilarionem in ſuo ipſorum agro degentem, idem Sozomenus *a* narrat, ſic ſcribens: *Per idem tempus Hilarion etiam monachus à populo Gazæ quæſitus, profugit in Siciliam. Ibi ligna in deſertis montibus colligens, & humeris portans, quadam in vrbe ea vendidit, eoq; pacto quantum ſat erat ad quotidianum victum ſibi comparauit. Verum tandem à viro quodam dæmone agitato, quo ipſum liberauerat, quiſnam & qualis eſſet, indicatus conceſſit in Dalmatiam. Qua in regione quoq; cum maxima miracula diuina virtute edidiſſet, adeo vt mare eius precibus receſſit prohibitum aridam vndiq; inundatione obruiſſet; inde denuo ſeceſſit. Nam ei haud volupe erat, apud eos, qui ipſum laudarent, commorari. Itaq; loca ſubinde commutando, obſcurus eſſe, & celebrem famam de ſe peruagatam crebris migrationibus delere laborauit. Poſtremo Cyprum prætervectus, Paphum appulit: atq; rogatu illius, qui tum Cypri erat Epiſcopus, ibi commorari contentus eſt, inq; loco, qui Charbyris dicitur, monaſticum vitæ genus excoluit. Quod autem martyrio iſte non occubuerit; fuga in cauſa fuit. Atq; fugiebat, propterea quod ſanctum Euangelij præceptum eſt, vt perſequentes nos non expectemus. Quod ſi qui comprehenſi fuerint, vt animo excelſo ſint & robuſto, vimq; & violentiam à perſecutoribus illatam ſtrenue euincant.* hactenus Sozomenus.

a Sozo. lib. 5. c. 9. — S. HILARION FVGIT PERSECVTIONEM GAZENSIVM.

CXLII. Quæ licet vera omnia ſint, diuerſo tamen tempore contigiſſe fugam Hilarionis à profectione eiuſdem in Siciliam, S. Hieronymus, qui eius res geſtas exactiſſime eſt proſecutus, facile monſtrat, dum hoc Iuliani tempore eum petiiſſe Oaſenam Ægypti ſolitudinem, atq; demum ipſo defuncto reuerſum, profectumque eſſe in Siciliam tradit: qui de fuga Hilarionis hæc habet *b*: *Vrbs autem Gazæ, poſtquam profecto de Palæſtina Hilarione, Iulianus in Imperium ſucceſſerat, deſtructo monaſterio eius precibus ad Imperatorem datis, & Hilarionis & Heſychij mortem impetrauerat; amboque vt quærerentur, toto Orbe ſcriptum erat; Egreſſus ergo de Brutio, per immanem ſolitudinem intrauit Oaſam, ibique anno plus minus exacto, quia illuc quoque ſua fama peruenerat, quaſi iam in Oriente latere non poſſet, vbi multi illum & opinione & vultu nouerant, ad ſolas nauigare inſulas cogitabat, vt quem terra vulgauerat, ſaltem maria celarent. Eodem ferme tempore Hadrianus diſcipulus eius de Palæſtina ſuperuenit, dicens Iulianum occiſum, &c.* hæc Hieronymus de fuga Hilarionis à Gazenſibus eum ad necem quærentibus. Quod autem tanto ſtudio iidem eius necem expetiiſſent, ea potiſſimum cauſa interceſſit, nimirum quod idem S. Hilarion apud eos agens, inſignia cum miracula edidiſſet, vno ex illis in theatro facto perſpicuo, ab omnibus fuerat acclamatum, Marnam Gazẽſium deum eſſe ſuperatum à Chriſto; quodnam vero hoc fuerit, prætermiſſis cæteris, hic ex eodem Hieronymo recitemus, qui rem geſtam ita deſcribit:

b Hieron. in vita S. Hilar. to. 1. — FVGA HILARIONIS IN OASIM.

CXLIII. *Italicus eiuſdem oppidi municeps Chriſtianus, aduerſus Gazenſem Duumvirum Marnæ idolo deditum, Circenſes equos nutriebat: hoc ſiquidem in Romanis vrbibus iam inde ſeruatur à Romulo, vt propter felicem Sabinarum raptum, Conſo, quaſi conſiliorum deo, quadrigæ ſeptimo currant circuitu, & equos partis aduerſæ fregiſſe victoria ſit. Hic itaque æmulo ſuo habente maleficum, qui dæmoniacis quibuſdam imprecationibus, huius impediret equos, & illius incitaret ad curſum: venit ad beatum Hilarionem, & non tam aduerſarium lædi, quam ſe defendi, obſecrauit: Ineptum viſum eſt venerando ſeni in huiuſmodi nugis orationem perdere. Cumque ſubrideret, & diceret: Cur enim non magis equorum pretium pro ſalute animæ tuæ pauperibus erogas? Ille reſpondit, functionem eſſe publicam: & hoc non tam ſe velle, quam cogi: nec poſſe hominem Chriſtianum vti magicis artibus, ſed à ſeruo Chriſti potius auxilium petere, maxime contra Gazenſes & aduerſarios Dei: & non tam ſibi quam Eccleſiæ Chriſti inſultantes. Rogatus ergo à fratribus, qui aderant, ſcyphum fictilem, quo bibere conſueuerat, aqua iuſſit impleri, eique tradi: Quem cum accepiſſet Italicus, & ſtabulum & equos & aurigas ſuos, rhedam, carcerumque repagula aſperſit. Mira vulgi expectatio: nam & aduerſarius hoc ipſum irridens diffamauerat: & fautores Italici ſibi certam victoriam pollicentes exultabant. Igitur dato ſigno, hi aduolant, iſti præpediuntur. Sub horum curru rota feruent, illi præteruolantium terga vix cernunt. Clamor fit vulgi nimius, ita vt Ethnici quoque ipſi concreparent: MARNAS VICTVS A CHRISTO EST. Porro furentes aduerſarii Hilarionem maleficum Chriſtianorum ad ſupplicium poſcere. Indubitata ergo victoria & illis & multis retro Circenſibus plurimis fidei occaſio fuit.* hucuſque de his. S. Hieronymus: quibus Gazenſes magna ira perciti, tanto ſtudio Hilarionem, cum licuit per Iulianum, vt eum necarent, perueſtigarunt.

IN CIRCENSIBVS ACCLAMATVR VICTORIA CHRISTI.

CXLIV. Cæterum adeo furens fuit Gazenſium in Chriſtianos perſecutio, vt non tantum Hilarion cogeretur capeſſare fugam, ſed & alii omnes, qui degebant in eorundem Gazenſium ditione, fuga pariter atque latebris ſibi conſulere ſint coacti, nam de maioribus ſuis hæc Sozomenus *c* poſteris commendauit: *Huius fugæ cum alij complures meorum maiorum, tum auus meus particeps fuit: propterea quod cum patre Gentili natus eſſet, & ipſe cũ vniuerſa familia, & hi, qui erant genere Alaphionis orti, primi à Bethalia pago, ditioni Gazenſium ſubiecto, multis hominibus frequentato, & delubra habente, tum ob vetuſtatem, tum ob ſtructuram magno ab habitatoribus in honore habita, & maxime omnium illud, quod Pantheon vocabatur, ſupra cliuum quendam hominum manu factum, velut ſupra arcem poſitum, & toto pago vndique eminens, &, quantum coniectura aſſequor, locus inde nomen traxit, & ex Syriaca lingua in Græcam translatum. Domicilium deorum propter illud delubrum, Pantheon appellatum eſt. Ferunt autem illis, qui ex eorum familia ſati ſunt, Hilarionem monachum religionis Chriſtianæ recipiendæ cauſam & auctorem extitiſſe. Nam cum Alaphion iſte dæmonio agitaretur, & quidam tum Gentiles, tum Iudæi incantationibus ad dæmonem eijciendum, & aliis quibuſdam ſuperſtitioſis ineptiis crebro multumque vſi, nihil proficerent; Hilarionem, inuocato nomine Chriſti, dæmonium expuliſſe, & hominem ad fidem Chriſti adduxiſſe. Meus autem auus in ſacris literis interpretandis magnam laudem eſt adeptus. Vir erat ingenioſus, & talis qualis non in obſcuro latere debeat, humaniore etiam literatura non mediocriter inſtitutus, ita vt arithmeticæ expers non eſſet. Quamobrem Chriſtianis, qui Aſcalonem, Gazam, & loca finitima incolebant, perquam carus erat, propterea quod ambiguas ſacrarum literarum ſententias & ad religionem apte & aperte facile ad omnium intelligentiam diſſoluere poterat. Virtus autem eorum, qui ex altero genere orti ſunt, vix à quoquam oratione explicari poteſt: nam primi hoc in loco & Eccleſias & monaſteria fundarunt, eaque tum vitæ integritate tum benignitate in peregrinis & egentibus excipiendis ipſi exornarunt.*

c Sozom. li. 5. c. 14. — ALAPHIONIS CONVERSIO ET FVGA.

CXLV. Sed quo tandem progreſſa ſit eorundem Gazenſium & Aſcalonitarum in Chriſtianos ſæuitia, Theodoretus narrat, cum ait *d*: *Quæ autem maleficia hi qui falſo ſimulacrorum cultu tenebantur obſtricti, id temporis admiſerint, quamquam permulta ſunt, & opus ſeparatum poſtulant; ego tamen ex multis pauca ſumam mihi ad commemorandum. Aſcalone & Gazæ, quæ ſunt vrbes Palæſtinæ, primorum virorum ſacerdotij dignitate exornatorum, & mulierum perpetuam virginitatem profeſſarum ventres diſcindunt, deinde farciunt ordeo, ad extremum eos porcis deuorandos obiiciunt. Sebaſte in Palæſtina item, quæ eſt vrbs ditioni gentis, de qua ſupra dixi, ſubiecta, Ioannis Baptiſtæ tumulum aperiunt: oſſa tradunt igni abſumenda, & eorum cineres paſſim diſpergunt.* hæc Theodoretus. At ex his plane ipſi videant, atque iudicent Nouatores hæretici, hæc ſæpius perpetrantes, num ſub Chriſti, an ſub Iuliani Apoſtatæ recenſendi ſint diſciplina. Hæc quidem iubente ipſo Iuliano patrata eſſe, idem ipſe in Miſopogone haud obſcure teſtari videtur, dum ait de Ethnicis ipſis Syris: *Deorum templa reſtituerunt, ſepulchra vero atheorum omnia* (ſic nominat ſacra conditoria martyrum) *ſigno à me nuper dato, euerterunt, ita elati & erecti animis, vt ſcelera eorum, qui deos violarunt, acrius etiam quam mea ferebat voluntas, vindicarint.* hæc Iulianus, ad ea plane alludens, quæ facta ſunt in Palæſtina. At non Ioannis Baptiſtæ tantum oſſa, ſed etiam Eliſæi prophetæ eadem fuiſſe affecta contumelia, Nicephorus *e* & alii tradunt.

d Theo. li. 3. c. 6. — SÆVITIA GENTILIVM IN CHRISTIANOS.

e Niceph. li. 10. cap. 13. Metaph. li. 20. Octob. Act. Artemar.

CXLVI. Ruffinus *f* de his agens, quo modo ex tali iactura lucrum facere monachi Hieroſolymitani, quos diuina prouidentia tum direxit illuc, rem geſtam narrat his verbis:

f Ruffin. li. 2. c. 28. — RELIQVIÆ S. IOANNIS BAP. COLLECTÆ.

Iuliani

Iuliani temporibus, velut relaxatis frenis efferbuit in omnem ſæuitiam feritas Paganorum. Ex quo accidit, vt apud Sebaſten Palæſtinæ vrbem, ſepulchrum Ioannis Baptiſtæ, mente rabida & funeſtis manibus inuaderent, oſſa diſpergerent, atque ea rurſus collecta, igne cremarent; ſanctos cineres pulueri immixtos, per agros & rura diſpergerent. Sed Dei prouidentia factum eſt, quoſdam de Hieroſolymis ex monaſterio Philippi hominis Dei, orationis illuc cauſa per idem tempus veniſſe. Qui cum tantum nefas, humanis quidem manibus, ſed ferina mente fieri viderent, mori gratius habentes, quam huiuſcemodi piaculo funeſtari; inter eos, qui oſſa ad exurendum legebant, mixti, diligentius, in quantum res patiebatur, ac religioſius congregantes, furtim ſe vel ſtupentibus vel inſanientibus ſubtraxere, & ad religioſum Patrem Philippum venerandas reliquias pertulere. Ille ſupra ſe ducens, tantum theſaurum propriis ſeruare vigiliis, ad Pontificem maximum tunc Athanaſium hoſtiæ immaculatæ reliquias per Iulianum diaconum ſuum, poſt etiam Palæſtinæ vrbis Epiſcopum, mittit. Quas ille ſuſceptas, paucis arbitris, ſed cauato ſacrarij pariete incluſas prophetico ſpiritu profuturas generationi poſteræ conſeruauit. Quibus nunc, deiectis & proſtratis idololatriæ veſtigiis, in ædibus quondam profanis augæ tecta conſurgerent, &c. illatas enim tradit in nouum illud ſuper Serapidem erectum auguſtiſſimum templum eiuſdem Sancti reliquias. Vt plane & in hoc demonſtrata fuerit veritas verborum Christi dicentis *a*: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, poſt hoc autem non habent amplius quid faciant.*

a Luc. 12.

CXLVII. RELIQVIÆ SANCTORVM MAGNO IN HONORE HABITÆ.

Nihil plane eſt, quantumlibet impietas veſana graſſetur in reliquias ſanctorum martyrum, quod imminuat gloriam, qua eorundem animæ potiuntur in cælo; ſed nec ob eam cauſam obſcurare poſſit honorem, quo perfruuntur in terris: vt plane de Ioannis reliquiis cernimus eſſe factum; nam & qui erat Sebaſte eius tumulus, idem maiori auctus gloria in poſterum perſeuerauit: & licet inde eius reliquiæ ablatæ fuerint; tamen in earum memoriam diſiectis deorum templis, præclaræ fuerunt erectæ baſilicæ. Cæterum ſiue ex collectis ac repoſitis ibi cineribus; ſiue ex carne ipſa, quæ temporis diuturnitate oſſa deſeruerat & in ſepulchris remanſerat, mortuo Iuliano, ipſa eorundem cum Ioannis tum Eliſæi monumenta, eadem qua prius, immo maiori celebritate & veneratione, ob miracula ibidē edi ſolita celeberrima claruerunt: vt merito acciderit quod ex Gregorio Nazianzeno *b* dictum eſt ſuperius: *Sanctorum vel ſola ſanguinis gutta, atque exigua paſſionis ſigna idem poſſunt, quod corpora.* Accedit his locuples teſtis S. Hieronymus, qui in epitaphio Paulæ *c* hæc habet ad Euſtochium de ipſius matre in Palæſtinam ad loca ſancta peregrinante.

b Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.
c Hier. ep. 27. to. 1.

Vidit (inquit) Sebaſten, id eſt, Samariam, quæ in honorem Auguſti ab Herode, Græco ſermone, Auguſta eſt nominata: ibi ſiti ſunt Eliſæus & Abdias propheta, & quo maior inter natos mulierum non fuit, Ioannes Baptiſta. Vbi multis intremuit conſternata miraculis: namq; cernebat variis dæmones rugire cruciatibus, & ante ſepulchra ſanctorum vlulare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonum, ſibilare ſerpentum, mugire taurorum, alios rotare caput, & poſt tergum terrā vertice tangere, ſuſpenſiſq; pede fœminis veſtes non defluere in faciē, &c. hæc Hieronymus: qui & in Abdiam *d* ait: *Sepulchrum eius vſque hodie cum Mauſoleo Eliſæi prophetæ, & Baptiſtæ Ioannis, Sebaſte venerationi habetur, quæ olim Samaria dicebatur.* & in Michæam *e*, de Samaria: *Erat quippe in montibus ſita, vbi nunc Sebaſte eſt, in qua & S. Ioannis Baptiſtæ oſſa ſunt condita.* hæc S. Hieronymus, cum tamen illa alio tranſlata fuiſſe, alii tradant.

CXLVIII. MIRACVLA AD SEPVLCHRA PROPHETARVM EDI SOLITA.

d Hieron. in Abdiam c. 1. to. 5.
e Hiero. in Mich. c. 1. tom. 5.

CXLIX.
f Theo. lib. 3. c. 6.
QVID HELIOPOLITANI IN CHRISTIANOS.

Sed proſequamur, quæ in aliis Palæſtinæ ciuitatibus à Gentilibus aduerſus Chriſtianos patrata ſunt execranda facinora. Theodoretus enim hæc ſubdit *f*: *Scelus autem ab illis in Phœnicia patratum, quis eſt, quæſo, qui ſine lacrymis poſſit cōmemorare? Nam Heliopoli, quæ eſt vrbs Libano finitima, execrabiles iſti Gentiles recordati facinoris Cyrilli diaconi, qui regnante Conſtantino, diuino quodam zelo accenſus, multa ſimulacra, quæ in ea vrbe colebantur, confregerat: non modo eum interfecerunt, verum etiam, diſſecto ventre, iecur eius deguſtare non ſunt veriti. Verum hoc Deum omnia contemplantem celare non poterant, ſed debitas ſui maleficij pœnas ei dederunt. Nam quotquot illius ſceleris labe inquinati ſunt, primum amiſerunt dentes, qui pariter omnes ad vnum excidebant: deinde linguas perdiderunt, quæ putredine labefactatæ ex ore effluebant: poſtremo oculis orbati ſunt: quorum calamitatibus vera pietatis vis clare prædicata eſt. Emeſæ item vrbis vicinæ Baccho Mulieroſo eccleſiam nuper à Chriſtianis ædificatam dedicauerunt: ſtatuamq; plane ridiculam, ſexum vtrumq; virilem ſcilicet & muliebrem, repræſentantem in ea collocarunt.* hæc pauca de Emeſenis Theodoretus.

CL.
g Sozo. li. 5. c. 9.
QVID ETIAM ARETHVSII IN CHRISTIANOS.

At res cum ab Heliopolitanis, tum etiam ab Arethuſiis eodem tempore geſtas Sozomenus *g* fuſius deſcribit: narrans eadem ab iis factitata, quæ ex Theodoreto ab Aſcalonitis & Gazenſibus aduerſus virgines perpetrata fuiſſe diximus. Porro rem geſtam refert his verbis: *Qui Heliopolim ad Libanum ſitam, & Arethuſam Syriæ incolunt, hos,* nempe Gazenſes & Alexandrinos, *crudelitate longe ſuperaſſe videntur. Nam iſti virgines ſacras (incredibile quidem dictu, niſi quidam eorum, qui eodem tempore vixerunt, idem ipſum narraſſent) quæ à populo conſpici minime ſolent, in loco publico veſte nudatas, tum ad commune omnium, qui eas intueri volebant, ſpectaculum, tum ad ipſarum contumeliam conſiſtere cogebant: atque vt primum eo quo libitum erat modo in eas inſultarant, ad extremum illarum capillum tondebant. Quin etiam eas diſſecabant bifariam, & ad illarum inteſtina deuoranda porcos prouocabant, viſcerum extremitate conſueto illis alimento operta, quo porci non tam facile ea internoſcerent, ſed conſuetum alimentum neceſſario appetentes, carnes etiam humanas diſcerperent. Ad hanc quidem contra ſacras virgines crudelitatem, vti conicio, Heliopolitani adacti ſunt ex eo, quod vetitum ipſis fuerat, ne virgines ſuas, ſicut patrius mos ante tulerat, homini fortuito occurrenti prius ſtuprandas traderent, quam cum viris, quibus deſponſatæ erant, congrederentur. Nam Conſtantinus, fano Veneris Heliopoli diruto, primus apud eos eccleſiam ædificauerat, legeque prohibuerat, ne conſueta ſtupra admitterent.* hæc Sozomenus de Heliopolitanis. eadem habet Gregorius *b* Nazian. qui & addit, non porcis tantum carnes virginum expoſuiſſe, ſed etiam ipſos eaſdem depaſtos eſſe, & earum ſe hepatibus crudis ingurgitaſſe.

h Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

CLI.
i Sozom. li. 5. c. 9.

Porro etiam Arethuſi (ſubdit Sozomenus *i*) *Marcum ſuum Epiſcopum iam admodum ſenem, canicie & vita pie acta venerandum, miſerabiliter occiderunt. Quippe contra eum iampridem odium conceperant: tum quod Gentiles eius impulſu multo alacrius, quam ſuaſu Imperatoris Conſtantii ſe ad fidem Chriſti tranſtulerant: tum quod delubrum apud eos longe auguſtiſſimum, magnificentiſſimeque extructum, ab illo deturbatum fuerat. Vbi vero imperium Iuliano delatum eſt, videns populum in ſe concitatum, ſimulque Imperatoris edicto: vel vt pecuniæ ſummam, quæ ſatis æſtimaretur ad delubrum de integro extruendum, perſolueret, vel ipſe idem denuo ædificaret, condemnatum: animoque complexus neutrum à ſe poſſe fieri, atque præſertim poſterius, quod ne Chriſtiano quidem fas erat, nedum Epiſcopo: primo tempore fuga ſuæ vitæ conſuluit. Verum vt intellexit, multos propter ſe in diſcrimen venire, tum diſtractionem membrorum, tum iudicia, tum tormenta cum his coniuncta ſubeundi; rediit Arethuſam, & ſua ſponte ſe populo tradidit, vt quod libitum erat, in ipſum ederent. Illi vero ob ipſum factum, quod vt homine vere pio & ſapiente dignum laudare debuerant, ab eo ſe contemni arbitrati, omnes gregatim in eum irruere, per plateas trudere, vellere, ſinguli deniq; membra promiſcue ferire cœperunt.*

MARCI EPISCOPI ARETHVSII CERTAMEN.

CLII.

In hoc facinus non viri ſolum, ſed mulieres etiam, & alij omnes, cuiuſcunque eſſent ætatis, ſtudio alacri, & ira quoque incenſi, acriter incumbebant: adeo vt etiam aures eius tenuibus quibuſdam funiculis anellerent. Pueri præterea, qui ſcholas frequentabant, factum hoc pro ludo habuerunt, quin etiam eum in ſublime elatum, inſtar globi inter ſe voluere vltro citroque tum ab ſe proiicere, tum denuo excipere ſtylis, quibus eum acerbe & crudeliter pupugerunt. Vbi vero corpus vulneribus vbique deformatum erat, & ipſe nihilominus adhuc ſpiritum ducebat: illum melle & liquamine vngunt; imponunt in ſportulam, quæ tota ex iunco contexta erat: in ſublime denique ſuſpendunt. quo quidem tempore cum veſpæ & apes ad eum aduolarent, carnemque eius exederent, ferunt eum Arethuſiis dixiſſe ſe in ſublimi poſitum eſſe, videreque eos infra humi repentes: quare ea, quæ tum ſibi, tum eis poſt ventura eſſent, præſignificaſſe dicunt.

Traditur etiam præterea, eum, qui tum illius loci Præfectus erat, virum ſcilicet ſuperſtitioni Gentilium in primis deditum, moribus

tamen

tamen aliquin adeo præſtabilem, vt etiam adhuc celebris fama de eo percrebreſceret. Marci conſtantiam & patientiam admiratum libere Imperatorem tum admonuiſſe, tum incuſaſſe: propterea quod ipſis ab vno ſene, qui tot & tam grauibus tormentis adeo magno & forti animo ſe oppoſuerat, deuictis, turpis merito nota inureretur dedecoris; & tum ipſi omnibus ridiculi, tum illi, contra quos eiuſmodi facinora ediderant, illuſtres & glorioſi viderentur. Itaq; beatus iſte Marcus tam generoſa mente Arethuſiorum furori & multiplicibus tormentis ab illis ſibi inflictis reſtitit, vt etiam ſit ab ipſis Gentilibus magnam laudem conſecutus. hucuſque Sozomenus. Deſcribit eadem pluribus Gregorius Nazianzenus a: additque Arethuſios, quo ſe victores gloriari poſſent, extorquere conatos à ſene etſi non integrum templi diruti pretium, perpaucam ſaltem pecuniæ ſummulam, quam perſoluere facile potuiſſet, at nunquam voti compotes factos eſſe, propterea quod non pro pecunia, ſed pro pietate certamen ſuſceptum illud eſſet: ſed ne paſſum quidem eſſe, eam ab aliis perſolui, qui miſerati ſenis diſcerptionem, erogare parati erant.

a Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

CLIII. Rurſum vero idem Gregorius ad ſugillandam Iuliani Imperatoris cum crudelitate ingratitudinem, hæc addit: *An vero hæc lenitatis & clementiæ argumenta, an contra furoris & crudelitatis ſigna ſint, nobis exponant, qui Philoſophum Imperatorem ſuſcipiunt*, & admirantur, ipſe quidem neminem fore exiſtimo, cui iuſta ſit & vera defutura reſponſio. Nec dum illud adieci: hunc Marcum, Arethuſi Epiſcopum ſcilicet, ex iis vnum fuiſſe, qui impurum illum & nefarium,* Iulianum videlicet, *tum cum genus ipſum totum periclitaretur, ſeruarant, furtimq; ſubduxerant: quo etiam ſolo nomine merito fortaſſe hæc perpetiebatur, ac plura perpeti merebatur, quod tantum malum vniuerſo terrarum orbi imprudens ſeruaſſet.* hæc Gregorius. Sed & illud magis inficit nomen Marci (nam iſtud humanitatis officium, erga puerulum exhibitum, laude dignum videri poterat) quod ex his, quæ ſæpe ac plurib. de eo dicta ſunt tertio Annalium tomo, probatur manifeſte ipſum ſtetiſſe à partibus Arianis, etiam poſt Palinodiam recantatam in Nicæno Concilio: nam & in Arianorum conuentu Sirmienſi reperitur eſſe ſubſcriptus impie profeſſioni tunc editæ, quã Theodoretus b & alii recitant. Epiphanius autem Marcum Arethuſium inter eos allegit hæreticos, qui Semiariani dicebantur, de quibus ſatis ſuperq; ſuperius actum eſt. Cæterum, quod omnes hiſtorici; cum eius egregiam in patiendo conſtantiam narrant, hominem pietate inſignem prædicent; ſed & (quod pluris æſtimari debet) ipſe Gregorius Nazianzenus eum appellet virum eximium, ac ſacroſanctum ſenem: par eſt credere, illum poſt tantã dogmatum conflictationem ſeſe ad caſtra Fidelium Orthodoxorum, ab hæreticis deficientem tranſtuliſſe.

* ſuſpiciunt.

IVLIANI TAXATVR INGRATITVDO ET CRVDELITAS.

b Theo. l. 2. c. 24. 25. Sozom. li. 4. c. 5

c Epiphan. hæreſ. 73.

CLIV. Tunc temporis quoque Scythopoli in Palæſtina, eadem ex cauſa, qui ibi erant Gentiles, in oſſa Patrophili ibi diu perfuncti munere Epiſcopatus, & qui haud pridem ex hac vita deceſſerat, debacchati ſunt: effodientes enim illa è ſepulchro, diſſiparunt, caput vero in ſublime elatum omni contumeliæ genere affecerunt. Hæc quidem de eo Nicephorus d. At digne ſane Patrophilus iſta commeruit pati, licet pro pietate, in pœnam tamen impietatis, qui ad vltimum vſque ſpiritum nefariæ hæreſis Arianæ patronus permanſit: cuius crudelitas aduerſus Euſebium Epiſcopum Vercellenſem apud ipſum exulem in primis innotuit. Boſtreni quoque Chriſtiani à Iuliano ad perſecutionem aduerſus Epiſcopum ſuum excitati ſunt. eſt Boſtra ciuitas Phœnices ad mare poſita, cui tunc Titus præerat Epiſcopus, quem in primis ipſe Iulianus exturbare conatus eſt. Nam (inquit Sozomenus e) *ciuibus Boſtræ per præconem publicum mandauit, vt Titum tum illius Eccleſiæ Epiſcopum ſua ciuitate pellerent. Ac poſtquam minatus fuerat, tum eum, tum clericos eius in crimen vocaturum, ſi à populo vlla conflaretur ſeditio; Titus libellum ad eum miſit, eſtque teſtatus, quod quamuis Chriſtiani Gentilibus aduerſarii eſſent; tamen quiete & tranquille ſe gererent, & ſuis hortationibus inducti nihil omnino ſeditioſum concitarent. Quibus ex verbis cum Titum plebi inuiſum & odioſum reddere pararet, ſcripſit Iulianus ad ciues Boſtræ literas, eumque vt populi accuſatorem apud illos inſimulauit: nimirum quod dixerat populum non ſua ſponte, ſed ſuis hortationibus ſe à ſeditione temperaſſe. Itaque populum incitauit, vt illum velut ſibi infenſum e ciuitate exturbaret.* hæc Sozomenus. Sed reddamus hic ipſam Iuliani epiſtolam tunc ea de cauſa ad Boſtrenos datam f.

PATROPHILI OSSA DISPERSA.

d Niceph. li. 10. c. 13.

QVID BOSTRENI IN TITVM EPISC.

e Sozo. li. 5. c. 14.

f Iulian. ad Boſt. epiſt. ad fin. edita Græce.

CLV. *Iulianus Boſtrenis. Opinabar quidem Galilæorum Præſules maiorem mihi gratiam habituros, quam meo prædeceſſori. Contigit enim ſub illo pleroſque exulaſſe & vinculis detentos fuiſſe; pleroſque etiam eorum, qui hæretici dicuntur, interfectos fuiſſe, vt Samoſatæ, Cyzici, & in Paphlagonia, Bithynia, Galatia, & aliis pleriſque prouinciis: vici paſſim depopulati, & euerſi fuerunt. Nobis vero Imperatoribus, è contra: qui enim exulabant, redierunt: & iis, quorum bona fiſco fuerant applicata, omnia reddita ſunt. Hi autem ad tantam inſaniam & rabiem deuenerunt, vt parum abſit, quin tyrannidem exerceant, & quæ admiuicem quondam faciebant, aduerſus nos pios nunc faciant: nos irritantes, omnem mouent lapidem, & populos concitare audent, ac ſeditiones moliri, aduerſus deos impie ſe gerentes, noſtriſque mandatis, quamuis ita humanis, non obtemperantes. Neminem enim ipſorum inuitum ad idolorum aras trahi permittimus: immo palam ipſis ſignificauimus, quod ſi quis ſua ſponte nobiſcum ſacrificiorum & libaminum particeps eſſe voluerit, eum prius expiationes diis offerre oporteat, deoſque rogare tutelares: ita procul abſumus, vt aliquem impiorum velimus vel cogitemus noſtrorum piorum ſacrificiorum participem eſſe, antequam animam quidem precibus ad deos, corpus vero expiationibus purget.*

IVLIANI EPISTOLA AD BOSTRENOS IN TITVM EPISC.

CLVI. *Populi itaq; ab his, qui clerici dicuntur, decepti, proculdubio ablata ſibi illa priori licentia, ſeditiones concitant. Qui enim tantam antea exercebant tyrannidem, non ſolum non ſunt contenti, quod eorum, quæ male egerunt, non ſoluunt pœnas, ſed priorem deſiderant principatum & imperium, cum non illis liceat ius dicere teſtamenta condere, & alienas ſibi adſcribere hereditates: omniaq; ſibi vt antea tribuere, omnem turpitudinis lapidem mouent, & (vt fertur) ignem igni addunt, & prioribus malis maiora adhibere audent; in diſſidia populos adducentes. Viſum itaque mihi fuit, omnibus populis indicare, & hoc mandato manifeſtum facere, ne cum clericis contendant, neque ab illis perſuadeantur, vt lapides tollant, & Principibus non obediant: ſed vt conueniant quocunque voluerint, & orationes, quas velint, per ſe ipſos orent. Si vero eos perſuaſerint, vt ſua cauſa contendant, amplius ne conueniant, ſed & ſæuas pœnas dabunt.*

DOLVS IVLIANI, VT POPVLVM ADVERSVS SVVM EPISCOPVM CONCITARET.

Hæc autem præcipue Boſtrenorũ ciuitati ſignificare volui, propter accuſationes, quas Epiſcopus Titus & clerici aduerſus veſtrum populum exhibuerunt. . . . . hortantes populum, ne ſeditiones excitarentur, dum in confeſſionem cum impetu mouentur. Verba vero, quæ Epiſcopus ſcribere auſus eſt, huic mandato inſerere præcepi, quæ ſunt huiuſmodi: Quamquam Chriſtiani Ethnici ſint aduerſarii: cum tamen noſtris monitis adducti flagitioſe viuere abſtineant, &c. rurſum: Cum tamen memoria teneant noſtra monita, nemini licere flagitioſe viuere, &c. Habetis veſtri Epiſcopi verba. Videte, quo modo veſtram recte ordinatam vitam; non ex veſtra proficiſci ſententia, aſſerat: cum monitis, & (vt ipſe dicit) per eius monita à malis abſtineatis. Vos autem è contra non inuitum, vt veſtrum accuſatorem, ab Vrbe pellite: & vt populus inuicem conueniat, curate: & nullus opponatur, neque iniuriam faciat, neque hi, qui à vera religione errauerunt, iis qui recte ac iure Deum colunt, inſultent; iuxta eas, quæ à ſæculo traditæ ſunt traditiones. neque deorum cultores contaminemini in domibus eorum, qui ignorantia potius, quam ex conſilio decepti ſunt, ratione enim adduci & inſtrui homines decet, non plagis vel iniuriis, neque corporis ſupplicio. Vos itaque iterum atque iterum moneo, qui veram pietatem eſtis amplexi, vt nullam inferatis populo Galilæorum iniuriam, neque illis inſiliemini, qui in maximis rebus male agunt. Maximum bonum eſt pietas, ſicut è contra maximum malum eſt impietas. Contigit autem hoc edictis, qui mortuos & cadauera tranſmutant, vt hanc ſoluant impietatis pœnam. Quapropter compatimur iis, qui aliquo in peccati ſunt rei: iis vero, qui liberi & abſoluti ſunt, in diis gratulamur. Data Kal. Auguſt. Antiochiæ.* hactenus epiſtola Iuliani. Cæterum coniicitur mendum irrepſiſſe in menſem datæ epiſtolæ Antiochiæ; cum nonniſi menſe Octobri illuc Iulianum ſe contuliſſe, Ammianus g affirmet, niſi potius ex data huius epiſtolæ idem auctor ſit arguendus erroris. Accepimus hanc epiſtolam tranſlatam à Federico Metio Græcas literas Romæ publice profitente; quæ deſideratur inter Latine redditas Epiſtolas Iuliani, ſicut

g Ammia. lib. 22.

&illa

& illa data ad Alexandrinos pro Athanaſio rogantes. quã ſuo loco inferius deſcripturi ſumus.

CLVII. IVLIANI ARTES ADHIBITÆ IN CHRISTIANOS.

Porro quod ad hanc ad Boſtrenos conſcriptam epiſtolam ſpectat: eius ſane argumenti & artificii eſt, vt vix quidem ſatis rimari quiſquam queat, quot vna epiſtola Iulianus contexuerit dolos atq; fallacias: qua cum ſpecimen edere videatur optimi Principis & de omnibus benemerentis, clam tamen infigit aculeos; cum non alio tendat totius epiſtolæ argumentum, quam vt populum in clericos concitet, ab ipſorumq; diuellat Epiſcopo. Sed & eum, quos conſtat fuiſſe Catholicos, & dira ſub Conſtantio paſſos, pleriſque in locis hæreticos nominet; quodammodo Arianorum in eos perſecutionem inſtauraſſe videri potuit. Tali quidem nomine Iulianum appellare conſueuiſſe Catholicos, quæ ex eius verbis in epiſtola ad Alexandrinos dicentur inferius, manifeſtiſſime declarabunt. Dumque etiam collata à ſe in Epiſcopos beneficia oſtentat, & ſe à Chriſtianorum perſecutione longe abhorrere ſignificat: nomen perſecutoris ea arte vitare voluit. Sed & cum Epiſcoporum incuſet temeritatem, quaſi in tyrannidem erumpentem; infenſos eos reddere populis laborauit, vt eo pacto ſoluto inter paſtores & greges vinculo charitatis, ſic diuulſis abinuicem, eos inuadendi facilior pateret acceſſus: verum in eo potiſſimum inſiſtere viſus eſt, ne cum clericis populus coiret; quod veluti edicto ſancito prohibuit. Id genus plane & aliæ eſſe noſcuntur eiuſdem Iuliani epiſtolæ de Chriſtianis eodem argumento conſcriptæ, nempe vt extrinſecus ſummam præſeferant optimi Principis humanitatem, intrinſecus autem laqueos & gladios contineant inuolutos.

CLVIII.

a Sozo. li. 5. c. 20.

COMMINVITVR A IVLIANO CHRISTI STATVA.

At iam memorabile illud in Syriæ prouincia Phœnicia geſtum recolamus, quo tum ſumma Iuliani aduerſus Chriſtum temeritas & audacia declarata, tum diuina in vindicando potentia eſt facta perſpicua: quod à Sozomeno his verbis deſcribitur a: *Illud porro*, inquit, *dicetur à me quod etiam regnante Iuliano accidit. quod quidem vt Chriſti potentiam plane indicat, ita iram diuinam aduerſus Imperatorem accenſam euidenter oſtendit. Cum certior factus eſſe Cæſarea Philippi (eſt ea quidem vrbs Phœniciæ, quam Paneadem vocant,) præclaram eſſe Chriſti ſtatuam, quam mulier, quæ ſanguinis profluuio laborabat, cum eſſet morbo liberata, ibi collocauerat: eam deturbauit, ſuamque in eo loco poſuit. Quo facto ignis violentus de cælo delapſus ſtatuam illam circiter pectus perſcidit, caputque vna cum collo in terram deiecit, atque in faciem humi ea in parte defixit, qua fuerat à pectore diuulſa. Ex quo quidem tempore ad hodiernum diem atra atque fulminis ictu ambuſta manet. Id temporis igitur Gentiles ſtatuam Chriſti tanta cum violentia trahebant, vt eam confringerent. At Chriſtiani poſtea eius fragmenta, cum collegiſſent, in eccleſia poſuerunt, vbi etiam adhuc ſeruantur. Ex baſi, ſupra quam hæc ſtatua locata erat, herba quædam (vti narrat Euſebius) quæ morbis cuiuſque generis mederi ſolet, enaſcebatur. quæ quidem cuius generis eſſet, nemo noſtrorum medicorum, qui ſcientia valebant medendi, vel experientia, omnino nouit.* hæc Sozomenus: eademq; habent Artemii Acta b, Nicephorus, atq; alii. Sed quanto iuſtius, dicet aliquis, in ipſum Iulianum fulmen illud cœlitus fuiſſet intortum! At recordetur, quod ſcriptum c eſt: *Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus: impium quoque ad diem malum.* Hanc autem voluit in Chriſti ſtatuam Iulianus exercuiſſe vindictam de compluribus deorum ſimulacris à Chriſtianis tempore Conſtantini atque Conſtantii toto Orbe confractis: Sed malum conuerſum eſt in caput ipſius, vlciſcente quamprimum numine: nam tantum prodigium fulminis, quod eius ſtatuam mediam ſcidit atq; proſtrauit, ex Aruſpicum, quos colebat atq; obſeruabat, ſententia Romani Imperii cladem, atq; eiuſdem Iuliani portendit interitum.

b Apud Metaph. die 20. Octob. c. 30. Niceph. li. 10.

c Prou. 16.

CLIX. PERSECVTIO IVLIANI IN ÆGYPTO.

His de rebus geſtis in Syria, Palæſtina, atq; Phœnicia enarratis: iam ad res Ægypti decurrat oratio, quæ hactenus complexa eſt compluriam prouinciarum perſecutionem ſub Iuliano graſſantem: quod enim quæ ſimul acta eſſent, non valuerit ſimul eadem narratione complecti, diſcretionem prouinciarum ipſam dicendi ſeriẽ partita eſt, ordinemq; diſtinxit, nimirum cum narrauit quid Conſtantinopoli cum primum Iulianus venit in Thraciã quidue in Bithynia, Cappadocia, Galatia, Phrygia, quid etiam in Syria, ac potiſſimum Antiochiæ, vbi diutius cõmoratus eſt, & in Palæſtina, atque adiacente Phœnicia actum ſit: qua ratione reliquum eſſe videatur, vt res in Ægypto geſtas ordine proſequatur. Vexatam quidem fuiſſe Ægyptũ perſecutione Iuliani, Apollinis ſanctiſſimi monachi Acta fidem inter alia faciunt: in quibus cum multa de eo præclare geſta narrentur, quæ hoc potiſſimum tempore Iuliani ipſum pati contigerit, his verbis deſcripta ab d Euagrio referuntur: *Hic cum audiſſet, Iuliani, vt ſupra diximus, temporibus, fratrem quendam ad militiam comprehenſum detineri in carcere (cogebat impius clericos & monachos militare) in carcere venit ad eum conſolandi gratia, vt moneret eum in neceſſitate tenere conſtantiã, atq; imminentia contemnere ac deridere pericula. Tempus enim, ait, certaminis adeſt, in quo Fidelium mentes tentationibus probandæ ſint & noſcendæ. Cumque his & aliis verbis adhortaretur animum adoleſcentis, ſuperuenit Centurio, & indignatus cur intro ire auſus eſſet, claues intrinſecus carceri impoſuit: ipſum quoque, & omnes, qui cum eo venerant, pariter concluſit, quo ſcilicet etiam ipſi ſimiliter ad militiæ detinerentur officium: conſtituens quoq; cuſtodes quamplurimos, abſceſſit. Medio autem noctis aſtare viſus eſt Angelus ingenti luce reſplendens, & obſtupefactis perterritisq; cuſtodibus carceris clauſtra patefecit. Tunc vero ipſi cuſtodes aduoluti ad pedes ſanctorum, rogabant eos diſcedere, dicentes, melius ſibi eſſe mori pro his, quam diuinæ virtuti obſiſtere, quæ eorum curã gerebat. Mane vero etiam ipſe centurio cum principalibus viris feſtinus ad carcerem venit, rogans vt diſcederent omnes, qui teneri videbantur. Dicebat enim, domum ſuam terræmotu magno conciđiſſe, & electos quoſque famulorum ſuorum permiſſe. Sancti vero his auditis, hymnum Deo laudeſq; cecinerunt; & regreſſi ad eremum erant in vnum poſiti; ſecundum Apoſtolorum exemplum, habentes cor vnum & animam vnam.* hæc ibi.

d Euagr. in Vit. patr. in Apollono cap. 7.

APOLLONIVS MONACHVS ET SOCII AB ANGELO LIBERANTVR.

CLX. GENTILES ÆGYPT ORGIA CELEBRANTES QVID PASSI.

Ruſum vero quid tunc temporis acciderit, cum daretur Gentilibus ſoluta licentia Orgia celebrandi & alia à Chriſtianis Principibus vetita, libere factitandi, poſt nõnulla ſic ibidem deſcribitur: *Erant aliquando in circuitu S. Apollonii poſiti decem circiter Gentilium vici, apud quos dæmoniaca ſuperſtitio ſummo ſtudio colebatur. Templum erat ibi ampliſſimum, atque in eo ſimulacrum, quod moris erat circumferri à ſacerdotibus bacchantium ritu, cum reliqua multitudine circumeuntib. & quaſi pro aquis impetrandis profana myſteria peragentibus. Contigit autem ſub eo tempore, quo huiuſmodi ab eis Orgia gerebantur, iter facere beatum Apollonium per ipſa loca cum aliquantis fratribus. Et cum vidiſſet infelicium turbas quaſi dæmone quodam agi, debaccharique per campos, miſeratusq; errorem eorum fixis genibus inuocabat Dominum & Saluatorem noſtrum: & omnes eos, qui cærimoniis dæmoniacis agebantur, cum ſimulacro ſuo ſtare fecit immobiles, nec progredi omnino vſquam poſſe. Atq; ita per totam diem rapidiſſimis aduſti æſtibus permanſerunt, ignorantes, vnde eis hærere vno in loco immobiliter contigiſſet.*

CLXI.

Tunc ſacerdotes eorum dicebant, quendam Chriſtianum in regionibus vicinæ eremi commorantem, Apollonium nomine, præſtitiſſe hæc ſua opera: qui niſi eſſet exoratus, eis periculum permanſurum. Vt autem ad rei tantæ miraculum conuenerunt vndique qui audierant, & percunctantes, quæ tanti cauſa extiterat monſtri, ignorare ſe penitus fatebantur: ſuſpicionem tamen dari ſibi dicunt ſupradicti viri: quem & exorari pro ſe depoſcunt. Tunc quidam ex ipſis, vere eos opinari ait: nam & vidiſſe eum illo itinere prætereuntem confirmat. Attamen adhibere, quæ putabant prodeſſe auxilia, non morantur. Adducunt boues, quorum virtute videretur poſſe moueri ſimulacrum, Sed cum nec ſic quidem aliquid profeciſſent: omni auxilio fruſtrati, legatos ad hominem Dei mittunt, pollicentes, ſi eos reſoluat ac his vinculis, pariter quoque erroris vincula diſſolui. Hæc vbi nunciata ſunt ei, ſine mora deſcendit ad eos: & oratione ſola ad Deum fuſa, omnes reſoluit. At illi ſine dilatione vnanimiter omnes confugiunt ad eum, Saluatori Deo noſtro credentes, & gratias referentes. Simulacrum vero, quod erat ligneum, continuo igni tradunt: ipſi autem ſecuti ſunt hominem Dei, atque edocti ab eo fidem Chriſti, Eccleſiæ Dei ſociati ſunt: plurimi vero ex eis cum ipſis manſerunt, & etiam nunc in monaſteriis degunt. Facti tamen huius mirabilis fama vbique diffuſa eſt; & multi per hoc ad fidem Domini conuertebantur, ita, vt in regionibus illis nullus iam pene Gentilis remaneret. hactenus de his Euagrius.

Satis

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

Satis quidem conſtitit, & pluribus ſane exemplis, quod cum ab impio Apoſtata radicitus Chriſti fides conuelli penitus tentaretur, tunc fortior Dei virtus per adeo ingẽtia miracula & ſigna manifeſte reddita eſt; eoque in loco potiſſimum, vbi ſedes viguiſſet impietatis: vt plane ſatis aperte ſignificaretur, fruſtra conari hominem demoliri, quod manu Dei intelligeretur erectum, eiuſque ſemper auxilio maiori fulciri, cum vehementiori impietatis impetu quaſſatur. Sed iam ad res Alexandriæ geſtas admoueamus ſtylum non quidem ad res martyrum recenſendas, ſed ad ſupplicium diuina ſententia irrogatum in Georgium Epiſcopum Arianum. At quod imprimis ad tempus attinet, cum conſtet ex Ammiano *a*, non antea ſublatum de medio eſſe Georgium, quam cum Artemius Dux Ægypti, à Iuliano accerſitus, ab eodem ſupplicio capitis damnatus eſt: neceſſe quidem eſſe videtur aſſerere; Georgii necem hoc potius anno, quam ſuperiori contigiſſe. De quo quidem acturi, in primis quid Ammianus Ethnicus auctor ſcriptis prodidit, hic reddemus. cuius hæc ſunt verba *b*:

a *Ammian. lib. 22.*

b *Ammia. lib 22.*

CLXII. ALEXANDRINI QVID IN GEORGIVM EPISC. ARIANVM.

*Cum autem à morte Artemij tempus interceßiſſet exiguum: Alexandrini, Artemij interitu, quem verebantur, ne cum poteſtate reuerſus (id enim minatus eſt) multos læderet vt offenſus: iram in Georgium verterunt Epiſcopum, vipereis (vt ita dixerim) morſibus ab eo ſæpius appetiti. qui in Fullio natus (vt ferebatur) apud Epiphaniam Ciliciæ oppidum, auctuſque in damna complurium, contra vtilitatem ſuam, reique communis, Epiſcopus Alexandriæ eſt ordinatus, in ciuitate, quæ ſuopte motu, & vbi cauſæ non ſuppetunt, ſeditionibus crebris agitatur & turbulentis, vt oraculorum quoque loquitur fides. His efferatis hominum mentibus Georgius quoque ipſe graue acceſſerat incentiuum, apud patulas aures Conſtantij multos exinde cauſans, vt eius recalcitrantes imperio: profeßioniſque ſuæ oblitus, quæ nihil niſi iuſtum ſuadet ac lene, ad delatorum auſa feralia deſciſcebat. Et inter cætera dicebatur id quoque maligne docuiſſe Conſtantium, quod in vrbe prædicta ædificia cuncta ſolo cohærentia à conditore Alexandro magnitudine impenſarum publicarum extructa emolumentis ærarij proficere dicunt * ex iure. Ad hæc mala id quoque addiderat (vnde paulo poſt ciectus eſt in exitium præceps) reuerſus ex Comitatu Principis, cum tranſiret per ſpecioſum Genij templum multitudine ſtipatus ex more, flexis ad ædem ipſam luminibus: Quamdiu, inquit, ſepulchrum hoc ſtabit? Quo audito, velut fulmine ſunt perculſi metuenteſque ne illud, quod tentaret, euerteret; quicquid poterant in eius perniciem clandeſtini concitabant.* hæc ipſe de cauſa necis illatæ Georgio.

* debent.

CLXIII. REFOSSA GENTILIVM ÆGYP. ARCANA SACRA

At non hæc vna tantum, ſed plures alię extiterunt cauſæ, quibus Georgius Ethnicos Alexandrinos (vt taceamus de Catholicis Chriſtianis) in ſe concitauit: quas adducit Iulianus in epiſtola ad ipſos ſcripta, quam paulo poſt hic deſcribemus: ſed & alias recenſet Epiphanius, hic pariter inſerendas. Reddamus autem modo eam, quam Socrates *c* refert his verbis: *Locus*, inquit, *erat in ea ciuitate iam ab antiquis temporibus deſertus & neglectus, multaque ſordium colluuione redundans in quo ritibus & cærimoniis in honorem Mithræ celebratis, homines pro victimis, ſacrificare Gentilibus mos erat. Illum, vtpote iam antea nullo vſui inſeruientem, eccleſia Alexandrina addixit Conſtantius. Georgius autem habens in animo eccleſiam ibi ædificare, locum purgari iubet. Quo purgato, adytum repertum eſt ingentis altitudinis, in quo Gentilium myſteria recondebantur: vbi erant multa hominum caluariæ cum adoleſcentum, tum ſenum: quos fama eſt, olim cum Gentiles diuinationibus, quæ per exta inteſtinaque fiebant, vtebantur, magicaſque obirent victimas, quo hominibus aciem animorum perſtringerent mactatos fuiſſe. Quibus rebus in adytis Mithræ repertis, ab Chriſtianis laboratum eſt, vt Gentilium myſteria palam haberentur ludibrio. Nudas igitur mortuorum caluarias quam mox in apertum protulerunt, quo populo exhiberent ad intuendum. Quæ cum Gentiles, qui Alexandriæ habitabant, conſpicarentur, facinoriſque admiſſi contumeliam iniquo animo ferrent: graui iracundiæ æſtu exardeſcere, & armis quæ fortuito illis obueniebant, in manus arreptis, impetum in Chriſtianos facere cœperunt, & complures ex illis nullo non mortis genere afficere: nam hos gladiis, illos fuſtibus, alios lapidibus vſque ad mortem cædere, alios funibus ſtrangulare, quoſdam cruci ſuffigere: hocque necis genus ad probrum Crucis illis inferre: plurimas ſauciare. Tandem ſicut in eiuſmodi tumultu euenire ſolet, ne ab amiciſſimis quidem manus abſtinere: ſed amicus amicum verberare, frater fratrem, parentes liberos: denique alter alteri ad cædem vim afferre. Proinde Chriſtiani à Mithreio adyto perpurgando deſtitere.* hæc Socrates: addens eoſdem in Georgium ipſum eſſe graſſatos, ſed quando id contigerit, Ammianus proſequitur dicens:

c *Socr. li. 3. c. 2.*

CLXIV. GEORGIVS EPISCOPVS ARIANVS DIRE NECATVS.

Ecce autem perlato lethali nuncio indicante extinctum Artemium: plebs omnis gaudet inſperato, vocibus horrendis infrendens Georgium petit, raptumque diuerſis mulctandi generibus, proterens & conculcans, diuaricatis pedibus: cumque eo Dracontius Monetæ Præfectus, & Diodorus quidam veluti Comes, iniectis per crura funibus; ſimul exanimati ſunt; ille, quod aram in Moneta, quam regebat, recens locatam euertit; alter, quod dum ædificandæ præeſſet eccleſiæ, cirros puerorum licentius detondebat, id quoque ad deorum cultum exiſtimans pertinere.

Quod de attonſione puerorum Ammianus ſubobſcure ingerit, tonſuram illam, qua prima clericatus initiatio peragi ſolet, ſignificare voluiſſe videtur: licet Gentilis ſcriptor, Gentilitio more locutus, ad deorum cultum illud dicat pertinere putaſſe. Nam quo modo, quæſo, ad cultum deorum id potuit attinere: cum teſte Herodoto *d*, in Ægypto ſacerdotes, non capillos tantum, ſed pilos totius corporis tertio quoque die deraderent? Numquid hoſtis deorum (quod Iulianus exprobrat) in gratiam deorum potuit puerorum totondiſſe capillos? vel ſi feciſſet, reprehendendus ob id à Gentilibus eſſet? Sed ſubdit Ammianus: *Quo non conterrita multitudo immanis, dilaniata cadauera peremptorum camelis impoſita inuexit ad lacus; iiſdemque ſubito igne crematis, cineres proiecit in mare, id metuens, ne collectis ſupremis, ædes illis extruerentur cũ reliquis, qui deuiare à religione compulſi pertulere cruciabiles pœnas ad vſque glorioſam mortem intemerata fide progreßi, & nunc Martyres appellantur. Poterantque miſerandi homines ad crudele ſupplicium ducti Chriſtianorum adiumento defendi, niſi Georgij odio omnes indiſcrete flagraſſent.* hucuſque Ammianus de exitu Georgii & ſociorum, ſub huius anni Conſulibus.

d *Herod. in Euterpe.*

Eoque modo Dei vindicta, licet ſero, reſpexit tandem in ſceleſtiſſimum omnium hominum, & tot tantarumq; cladium aduerſus Catholicos pluries immiſſarum auctorem. Qui enim Præfectorum (vt dictum eſt) ampliſſimo comitatu adeo glorioſa pompa Epiſcopus olim ingreſſus eſt Alexandriam; modo diſcerptus & extinctus, inſtar ſarcinæ funibus cum Præfecto & Comite complicatus, ſuper camelum per mediam vrbem ſublimis conſpicuus omnibus eſt ſublatus ad lacus. dignum plane ac ſibi congruens faſtigium accepit impietas, nempe cameli tergũ: quod quidem animal alias hero proficuum, geſtatione Georgii adeo contaminatum putatum eſt, & redditum execrandum, vt ipſum cum Georgio ac ſociis, (vt habet Socrates *e*) iidem ſimul combuſſerint. Hæc eadem de nece Georgii Gregorius Nazianzenus *f*, Epiphanius *g*, Sozomenus *h*, & alii ferme omnes.

e *Socr. li. 3. c. 2.*

f *Gr. Naz. ora. in laudem Atha.*

g *Epiphan. hær. 76.*

h *Soz. lib. 5. c. 7.*

CLXV.

Cæterum quod non defuerint Ariani Georgii ſectatores, qui eum ſic à Gentilibus cæſum vt martyrem coluerint; S. Epiphanius de eiuſdem miſerando exitu agens, eum minime dignum eſſe nomine martyris tradit; illaq; tantum nititur ratione, quam Petrus Apoſtolus docuit, excludendum nimirum eſſe è martyrum claſſe, qui licet Chriſtianus ſit, ob ſcelus tamen admiſſum dignas pœnas perſoluit, cum ait *i*: *Nemo veſtrum patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor: ſi autem vt Chriſtianus, non erubeſcat, glorificet autem Deum in iſto nomine.* Epiphan. *k* itaq; enarrata crudeli cæde Georgii, ſubdit: *Dixerit autem fortaſſe aliquis de eo, qui ſic mortuus eſt: igitur martyr factus eſt, qui à Græcis,* nempe Ethnicis, *hæc paſſus eſt. Et ſi quidem pro veritate fuiſſet ipſi hoc certamen, & hæc accidiſſent ei à Græcis propter inuidiam, & ob confeßionem in Chriſtum: re vera inter martyres, eoſque non paruos locatus eſſet. Non erat autem cauſa propter confeſſionem in Chriſtum, ſed propter multam violentiam, quam in ſuo appellato Epiſcopatu in ciuitatem & populum exercuerat; aliquando hæreditates hominibus à parentibus relictas diripiens. Et vt ne calumniemur virum, multa enim ſunt, quæ ab illo Alexandrinis ſunt facta: Quo modo nitrũ omne excepit? Quo modo paludes papyri*

i *1. Pet. 2.*

k *Epiphan. hær. 76.*

GEORGIVS MINIME DICENDVS MARTYR.

& calami, & ſtagna ſatis gubernare & ad ſe ipſum afferre excogitauit? Nam omnis turpitudo vitæ quæſtus gratia per multas artes, vſque ad viliſſimas res ab ipſo non negligebatur. Etenim & lecticas excogitauit corporibus eorum qui efferuntur, ad numerum centum facere, & ſine his, quæ ab eo ordinatæ fuerant, non efferebatur corpus mortuum, maximeperegrinorum; non propter hoſpitalitatem, ſed (vt dixi) quæſtus gratia. Si quis enim ſepeliſſet per ſe ipſum corpus, periculum ſubibat: ſic autem à ſingulis qui efferebantur lucri aliquid ipſi accedebat. At omitto de his dicere, quæ vir ille in delitiis & crudelitate & aliis acceperat. Propter hæc igitur omnis Alexandrinorum in eum ira perciti, & maxime Græci, hac ipſum morte mulctarunt. hæc Epiphanius: qui cum ſubdat, id ab Alexandrinis perpetratum ſtatim audita morte Conſtantii; hoc potius anno accidiſſe, enarratæ ab Ammiano res geſtæ per Conſules perſuadent. Cæterum etſi non criminum cauſa, qui criminoſiſſimus erat, ſed propter Chriſti confeſſum nomen Georgius necatus eſſet: haud tamē dignus martyris titulo videri poterat, qui extra Catholicam communicationem fidemque ob hæreſim, & inuaſionem alienæ ſedis, foris ab hæreticorum partibus ſtaret: cum (quod pluribus dictum eſt ſecundo Annalium tomo) extra Catholicam Eccleſiam atque fidem non ſit reperiri martyrium.

CLXVI. IVLIANI SOLITA SIMVLATIO. Iulianus autem ad omnem ſimulationem & improbitatem probe compoſitus, audita dira morte Georgii & ſociorum, licet (quod de cunctis Chriſtianis Epiſcopis contigiſſe optaſſet) ſummo geſtiret gaudio: tamen qui extrinſecus agebat tanquam in ſcena philoſophum, ſe facinus ægro accepiſſe animo, ſimulauit & ſcelus vlciſci velle monſtrauit; ſed ab amicis placari, paſſus libenter eſt. Vnde Ammianus de eo *a*: *Hoc comperto, Imperator ad vindicandum facinus erectus, iamq; expetiturus pœnas à noxiis vltimas mitigatus eſt, lenientibus proximis: miſſoq; edicto acri oratione ſcelus deteſtabatur admiſſum, minatus extrema, ſi deinde tentatum fuerit aliquid, quod iuſtitia vetet & leges.* hæc Ammianus. Porro ipſas Iuliani tunc ea de re ſcriptas litteras ad Alexandrinos recenſet Socrates his verbis *b*:

a Amm. a. lib. 22.

b Socr. li. 3. c. 3. IVLIANI LITERÆ AD ALEXANDRINOS.

Imp. Cæſ. Iulianus Max. Aug. Populo Alexandrino S. Quod ſi ita ſit, vt nulla reuerentia vel erga Alexandrum veſtræ vrbis conditorem, vel (quod maius eſt) erga Deum illum magnum ſanctiſſimum Serapidem in veſtris animis reſideat: tamen miror vos nullam rationem habuiſſe communis naturæ humanitatis, decoris, addo etiam noſtræ perſonæ, cui cum alii omnes dii, tum magnus ille Serapis in primis orbis terrarum Imperium largiri dignatus eſt: ad quam quidem veſtrarum partium fuiſſet, iniuriarum, quibus improbi vos affeciſſent, cognitionem ac iudicium reſeruaſſe. At iracundia fortaſſis, & feruor mentis, rationis cæcauit oculos: quæ quidem cum animum de ſtatu ſuo dimouerit, crudelia facinora edere ſolet. Et quamuis perturbationis impetus, qui ſubito perperam adhibitus erat, paululum repreſſus fuerit: poſtea tamen in legum contemptum erupit. Vos igitur cum in numero populi habeamini, nullus pudor reprimere poterat quominus ea tentaretis, de quibus iuſtum odium contra illos animis concepiſſetis.

CLXVII. *Verum dicite mihi per Serapidem, quænam fuerunt illæ iniuriæ quæ vos contra Georgium ad iracundiam prouocarunt? Dixeritis fortaſſe, quod Conſtantium beatiſſimum Imperatorem aduerſus vos concitauerat: quod exercitum ad ſacram veſtram vrbem deducendum curauerat: quod Præfectus Aegypti ſanctiſſimum dei delubrum occupauerat: quod imagines, ornamenta, & ornatum ad ſacra ſpectantem inde abripuerat: quodque cum vos iſtud facinus ægre ferretis, deumque veſtrum propugnare, immo dei ornamenta cuſtodire, non ſine cauſa niteremini; idem Præfectus iniuſte, inique, impieque armatos in vos immiſerat: qui ſane Georgium magis quam Cōſtantium veritus, eo pacto ſe ipſum conſeruare volebat: nam iam olim non tyrannico, ſed modeſto admodum & facili animo erga vos ſe geſſerat. Quibus de cauſis in Georgium deorum inimicum iracundiæ incendio inflammati veſtram ſacram ciuitatem ſcelere contaminaſtis: id adeo, cum liceret illum ad iudicium adduxiſſe: nam ea ratione facinus neque ad cædem, neque ad iniquitatem prorupiſſet, ſed fuiſſet ſecundum tranſactum æquitate, quæ vos plane inſontes ſeruaſſet: quæ eum, qui ſcelera intoleranda nequiter conſciuiſſet, mulctaſſet ſupplicio: quæ denique repreſſiſſet alios omnes, qui non ſolum deos contemnunt, verum etiam eiuſmodi ciuitates & populos tam florentes in nullo numero ducunt, ſed crudelitatem aduerſus illos vſurpatam quaſi acceſſionem ſuæ poteſtati adiungunt.*

Conferte igitur hanc meam epiſtolam cum illa, quam ad vos iamdudum miſi; & quantum inter eas interſit, diligenter conſiderate. in illa enim priore plurimum laudis vobis tribui: in hac autem per deos immortales cum vos laudare (vti debeo) aggredior, ſcelus admiſſum mihi plane eſt impedimento. Audetne populus viſtar canum hominem diſcerpere? An non eum pudet tam indigni facinoris? Eſtne hoc manus adeo puras & integras ſeruare, vt eas nulla crueris labe pollutas ad deos ſupplices tendatis? At Georgius iſta pati commeruerat. Ipſe etiam fortaſſe dicerem, eum iſtis longe grauiora acerbioraque ſubire debuiſſe. At etiam propter vos, dixeritis: & illud vobis aſſentior. Sed ſi dicatur, quod à vobis pœnas luere debuiſſet, hoc nullo modo poſſum concedere. Sunt enim vobis leges, quæ ſancte coli, & ab omnibus tum priuatim, tum publice amari debent. Verum enim vero quamquam vſu venit, vt nonnulli ſigillatim delinquant: tamen communem Reipublicæ ſtatum rite temperare, legibus morem gerere, & ea, quæ ab initio præclare ſancita fuerint, minime violare, conſentaneum eſt. Illud putatote, ô Alexandrini, proſpere & feliciter cecidiſſe, quod me regnante tale facinus à vobis admiſſum ſit: quippe qui tum ob reuerentiam erga deum, tum ob pietatem erga auum meum & gentilem, qui Aegypto veſtræque ciuitati præfuit, vos fraterna quadam beneuolentia complecti non deſino. Nam Princeps, qui ſe contemni non vult, & magiſtratus etiam ſeuerus accuratuſque non debet huiuſmodi facinus à populo admiſſum negligere, ne tanquam morbum grauem difficiliori acerbiorique medicina curare opus fuerit. Verum ego ob eas cauſas, quas modo citaui, curationem faciliimam, mitiſſimamque, nempe admonitionem verbaq; benigna vobis ſeruandis adhibeo: quibus certe equidem ſcio, ſi modo ſitis (vti audio) ex vetere Græcorum ſtirpe oriundi, & adhuc eximia illa atque egregia nobilitatis nota in veſtris mentibus (in veſtris, inquam, qui eſtis Alexandrini ciues mei) inque omnibus vitæ officiis impreſſa appareat, perfacile eſtis obtemperaturi. hactenus Iulianus ad Alexandrinos. CLXVIII.

CLXIX. Ex quibus illud in primis obſeruatione dignum, Iulianum adeo addictum fuiſſe Ægyptiorum idololatriæ, vt cum tot coleret deos patrios, vni tamen Serapidi (vt ait) ipſum Imperium acceptum ferret. Hinc quoque accidiſſe potuit, vt ipſe vel vna cum vultu Serapidis in numiſmatibus voluerit effigiari, vel ſolus nomine eiuſdem Serapidis inſcripto, tanquam ille ipſe eſſet, vt ſuperius expreſſis formis demonſtratum eſt, quas iterum ſpectandas hic tibi ſubiicimus.

c

c Acceptū à Philippo Vignio Louanienſi

d

d Acceptū ab eodem.

Extant eiuſdem Iuliani duæ aliæ epiſtolæ datæ poſt extinctum Georgium ad magiſtratus Ægypti de libris eiuſdem Georgii magna diligentia perquirendis: quarum prior ad Ecdicium Præfectum Ægypti his verbis conſcripta habetur *e*:

e Iul. ep. 9. CLXX. IVLIANI EPISTOLÆ DE LIBRIS GEORGII PERQVIRENDIS.

Quidam equis, alii auibus, nonnulli feris delectantur: ego vero inde vſque à pueritia librorum cupiditate arſi. Quare abſurdum eſt, hos opes iis relinquere, quorum auaritia nequit auro expleri, præſertim cum facile videar eas illis poſſe detrahere. Quocirca mihi priuatim beneficium dabis, vt Georgii ſcripta omnia reperienda cures. Multa enim apud illum philoſophica, multa rhetorica, multa de Galilæorum doctrina, quæ velim penitus extincta eſſe: ſed ne cum

his il-

his illa quoque pereant, omnia diligenter exquiri volo. Dux autem tibi eſto ad inquirendum librarius ipſius Georgij: qui ſi fideliter in eam curam incubuerit, præmium ſibi libertatem eſſe ſciat: ſin autem malitioſe & aſtute rem geſſerit, quæſtionem de ſe habitum iri. Mihi enim cum in Cappadocia eſſem, quædam deſcribenda dedit, quæ ad eum poſtea remiſi. hæc ad Ecdicium. Ad Porphyrium autem Catholicum (erat huius nominis magiſtratus, cuius ſuperius tomo tertio alias facta eſt mentio) in hæc ſcripſit a verba:

a Iul. ep. 30.

Georgij magna ſane & copioſa bibliotheca fuit, & philoſophorum & hiſtoricorum omni genere referta; ſed de Galilæorum maxime doctrina permulti & varij commentarij extabant. Quare totam eam bibliothecam perquire, & Antiochiam mitte. Scito autem, te quoque grauiſſimas pœnas eſſe daturum, niſi omnem diligentiam in inquirendo adhibueris. Et quos ſuſpicio erit quacunque ratione libros aliquos interuertiſſe, tum argumentis omnibus, tum iureiurando multiplici, tum multo magis ſeruorum quæſtione, niſi queas conuincere, ſaltem vi cogas eos in medium proferre. hactenus ad Porphyrium: quam etiam epiſtolam Suidas deſcriptam habet.

CLXXI. Athanasii reditus Alexandriam.

Poſt ſublatum dira morte Georgium, Magnus Athanaſius emerſus è latebris, & è ſepulchro, in quo ſicut mortuus viuens diu permanſerat, veluti è mortuis reſurgens, perſpicuus cunctis Alexandriam venit, vbi magna ſuſceptus eſt gloria. Sed quod ad tempus ſpectat, æquius videretur eius reditus collocandus anno ſuperiori, quo Iuliani edicto Epiſcopi ab exilio relaxati, omnes ad propria remearunt: quia tamen conſtans eſt aſſertio Nazianzeni affirmantis *b*, nonniſi poſt extinctum Georgium, Athanaſium Alexandriam rediiſſe: hic ea de re agere per opportunum videtur. De cuius reditu hæc in primis S. Hieronymus *c*: *Dominus excitatur, imperat tempeſtati, beſtia moritur*, nempe Conſtantius: *tranquillitas redit: manifeſtius dicam: Omnes Epiſcopi, qui de propriis ſedibus fuerant exterminati, per indulgentiam noui Principis ad Eccleſias redeunt. Tum triumphatorem ſuum Athanaſium Aegyptus excepit, &c.* hæc Hieronymus. Sed quali triumpho ab Alexandrinis Catholicis Chriſtianis idem fuerit honoratus, præſtat hæc audire à Gregorio Nazianzeno *d*, qui in primis eius reditus tempus deſcribens, nonniſi poſt extinctum Georgium ipſum Alexandriam rediiſſe teſtatur, cum ait: *Licentiam itaque rurſus doctrina veritatis accepit, atque ij, qui vexati & oppreſſi fuerant, ſolutam libertatem, zelo nempe iracundiam acuente. Quod etiam ipſum Alexandrinis accidit, qui vt in eos, à quibus contumeliis affecti ſunt, acerbiſſimi eſſe ſolent, importunam hominis audaciam indigniſſimis animis ferentes, tum nouo mortis genere peruerſitatem, tum noua contumelia mortem notandam atque infamandam duxerunt. Notus eſt vobis camelus ille, atque inſueta ſarcina, & noua magnitudo, primaque illa, ac niſi me opinio fallit, ſola circumductio, quæ etiamnum contumelioſis hominibus minaciter denunciatur.*

b Gr. Naz. ora. in laud. Athan.

c Hier. aduerſ. Lucif. tom. 2.

d Gr. Naz. ora. in laud. Athan.

CLXXII.

Poſteaquam autem illa iniuſtitia tempeſtas illa pietatis labes & corruptela, ille mali ſpiritus præcurſor huiuſmodi ſupplicio mulctatus eſt, meo quidem iudicio haud laudando (nec enim quid eum pati, ſed quid nos facere decebat ſpectandum fuit) ſed mulctatus eſt tamen, totiuſque populi impetum atque iracundiam ſubijt: Tum vero athleta ille nobilis ex præclara peregrinatione (ſic enim ipſius fugam pro Trinitate & cum Trinitate conceptam appello) in vrbem redit, atque ita latos & alacres omnes offendit, imo etiam vniuerſam prope Aegyptum vndiquaque in vnum concurrentem atque ab omnibus editis locis, vt alij ſola Athanaſij voce, alij forma & aſpectu ad ſatietatem fruerentur, alij (quod de Apoſtolis prædicatur e) ex vmbra ſaltem ipſa, nouaque corporis figura, ſanctitate imbuerentur: vt cum multis iam ſæpenumero ex omni hominum memoria honores habiti ſint, multis etiam obuiam proditum ſit, idque non Præfectis tantum publicis, & Epiſcopis, ſed neceſſariorum quoque ſuorum ampliſſimis quibuſque & clariſſimis: nullius tamen occurſionis maior frequentia & ſplendor memoretur: vnum duntaxat Athanaſium, eumque honorem, quo ad priorem vrbis ingreſſum ornatus fuerat, cum ex eadem fuga & ob eaſdem cauſas inita Alexandriam repeteret, cum ea comparari poſſe. Quin & de honore illo huiuſmodi quiſpiam ſermo circumfertur: dicã enim (ſupernacaneus licet videri poſſit) ac velut condimentum, aduentitiumque florem orationi adiungam.

e Actor. 5.

CLXXIII. Frequens occursus populi Athanasio.

Poſt illius aduentum vehebatur in vrbem quidam, alteram iam præfecturam gerens (noſter hic erat, quippe Cappadox, vir clarus & illuſtris: nec dubium eſt, quin Philagrium illum à me nominari ſentiatis.) Ea porro ciuium erga illum amoris flamma, vt nec vlla alia ſimilis, nec erga alium: honor autem (vt rem totam paucis verbis ob oculos ponam) amoris magnitudini reſpondens; cui etiam vrbis adminiſtratio, tum ciuium deprecatione, tum Imperatoris calculo & ſententia, rurſus demandata fuerat.

Tum igitur è vulgo quiſpiam, cui infinita multitudo videbatur ac velut pelagus quoddam nequaquam oculis circumſcriptum, ad amicum quendam & familiarem (vt in huiuſmodi rebus accidere ſolet) ita locutus eſſe fertur: Dic mihi, vir optime, tantam ne vnquam populi multitudinem vidiſti, tamq; concordibus animis ad vnum hominem ornandum effuſam? Minime, inquit iuuenis, ac ne Conſtantium quidem ipſum pari honorificentia exceptum fuiſſe opinor: tanquam videlicet per Imperatoris nomen ſummus honoris vertex ſignificaretur. Tum ille perquam ſuauiter arridens: Quid ais, inquit, quaſi magnum aliquid & admirandum dictus? Imo Magnum quoque Athanaſium pari honore introductum fuiſſe, vix adduci poſſum, vt credam. Simulq; iuſiurandum quoddam ad id, quod dixerat, cõfirmandum adiunxit. Eo autem hic ſermo ſpectabat, quemadmodum etiam vobis perſpicuum eſſe arbitror, vt Imperatori quoque ipſi Athanaſium anteferret. Tanta erat viri huius apud omnes veneratio: tanto ſtupore ingreſſus eius memoria hominum mentes etiamnum defixas tenet. Nam ſecundum genera, ætates, artesq; diuiſi erant: ſolet enim maxime ciuitas illa ad hunc modum inſtrui, cum publico honore afficiendum aliquem ſuſcipit.

CLXXIV. Athanasii triumphalis ingreſſus.

Quonam vero modo ſpectaculi huius magnitudinem oratione referre queam? Fluuius vnus omnes erant: Nilum etiam poeta quiſpiam diceret, illum vere auriſluum & ſpicis vberem ab vrbe ad Chæreum retracto curſu fluentem diei vnius itinere atque amplius. Liceat mihi per vos quæſo, pauluIum adhuc in hac narratione laſciuire: illic enim animus verſatur, nec ſermonem ab ea ſolemnitate reuocare facile poſſum. Pullus ipſum vehebat (ac peto à vobis, ne me amentiæ accuſetis) non ſecus fere ac Ieſum f meum pullus ille, ſiue Gentilis populus, quem ignorantiæ vinculis ſolutum per opportune conſcendit, ſiue quid aliud nobis hoc ſermone deſignetur. Cæterum hoc vnum inter vtranque pompam interfuit quod Chriſtum rami ſuſceperunt, & varia indumenta, multiplicíq; florum genere conſtrata ante ipſum proiecta & ſubiecta ſunt: excelſo autem & magnifico Athanaſio nihil tale factum eſt, in eoque vno impares honoris partes habuit. Iam hic quoq; aduentus Chriſti expreſſam imaginem videre licet, quod erant etiam, qui ante ipſum clamarent, pompamque agerent: niſi quod non puerilis duntaxat turba fauſtis illum acclamationibus excipiebat, verum etiam omnis lingua, concors, & aduerſatrix, hominum ſeſe mutuo ſuperare contendentium. Nam quid publicos plauſus commemorem, & vnguentorum profuſiones & totam vrbem lumine coruſcantem, publica item & priuata conuiuia cæteraque quibus argumenta lætitiæ ciuitates edunt, quæ tum illi abunde & ſupra quam par erat, conferebantur? Sic vir eximius & cum tali pompa & celebritate ciuitatem ſuam ingreditur. hæc & alia Gregorius.

f Matt. 21. Ioan. 12.

CLXXV. Miraculum de triumpho Athanasii.

Et ſane quidem ex hoc ipſo vetus illud de Aman & Mardochæo repræſentatum in Georgio & Athanaſio ſpectaculum vides: cum alter è ſummo faſtigio honoris & dignitatis ad infame turpiſſimumq; ſupplicium repentiatur addictus; alter vero è faucibus mortis ereptus, ad regium triumphum conſpiciatur euectus: apparuitque quam facile ſit in conſpectu Domini ſubito honeſtare g pauperem, patefactumque eſt, quo honore affectus ſit, quem ſummus omnium Rex ſtatuerit honorare. & pro miraculo plane habendum, digito Dei in Ægypto innouante iterum ſigna, vt in ciuitate Gentilibus & Arianis cõferta, omnibus his aduerſariis Athanaſii, & ſub Pharaone, nempe Iuliano tyranno, eiuſque Ægypti Præfectis odio habentib. Paſtores ouium, Athanaſius ipſe adeo præclarum, ac ne ipſis quidem Imperatoribus aliquando impertitum triumphum egerit: cum præſertim conſtet ex Socrate *h* atque Sozomeno *i*, Arianos Alexandrinos nequaquam ob necem Georgii ſui Epiſcopi demiſiſſe animos, ſed mox in locum eius Lucium ſuffeciſſe, & de Gentilibus liqueat, eos Imperatoris gratia elatos, in Chriſtianos eorumque Epiſcopos inſolentius debacchatos. Porro Gregorii Nazianzeni temporis ſui res ſcribentis aucto-

g Eccl. 11.

h Socr. li. 3. c. 4.

i Soz. lib. 5. c. 7.

auctoritate Sozomenus redarguitur, qui ignorauit hæc à Gregorio ſcripta, dum ait *a*, Athanaſium, mox nunciata morte Conſtantii, noctu in Alexandrina eccleſia compa-ruiſſe.

a *Soz. lib. 5. c. 6.*

CLXXVI. Athanaſius igitur Alexandriam ingreſſus, eccleſiam adiens, primum omnium cunctis eam Arianæ hæreſeos expurgat inquinamentis, ac ſordibus diluit: non tamen vtitur flagello: ſed (quod ait Gregorius Nazianzenus *b*) veritatis argumentis ad perſuadendum maxime comparatis; tum inter eos, qui diſſiderēt, pacem conciliat, oppreſſoſque tyrannide liberat: & quo nihil antiquius habuit, *prolapſam* (inquit *b*) *fidei doctrinam erigit, ac libere rurſus Trinitas prædicatur ſuper candelabrum poſita, ſplendidoq; vnius diuinitatis lumine animas omnes colluſtrans. Leges etiam rurſus orbi terrarum præſcribit, atque omnium mentes ad ſe conuertit, aliis epiſtolas mittens, alios accerſens, nonnullos etiam vltro accedentes erudiēs, &c.* hæc ſcribens Gregorius, plane alluſiſſe videtur ad Cōcilium tunc temporis Alexandriæ congregatum, cum eius iuſſu ad Eccleſiæ ſtatum collapſum reſtituendum, aliarum Ægypti Eccleſiarum Epiſcopi, qui ſub Conſtantio in exilium (vt vidimus) acti ſunt, iidem ad proprias reſtituti ſedes, ſtatim neceſſitati Eccleſiæ Catholicæ conſulturi, ſeſe ad anteſignanum & propugnatorem fidei Athanaſium Alexandriam contulerunt, quorum nonnullorum nomina conſcripta habentur in Synodali epiſtola eiuſdem Alexandrini Concilii ab iiſdem tunc celebrati. Contulit etiam ſeſe tunc Alexandriam ad Athanaſium S. Euſebius Epiſcopus Vercellenſis, qui in Palæſtina primum, deinde in variis locis Arianorum opera exulauit, tunc vero in Ægypto exulem ipſum morari contigit: in ſuperiores namque Thebas vltimo exilio amandatos fuiſſe Euſebium & Luciferum Calaritanum Epiſcopos, auctor eſt Socrates *c*, indeq; ſolutos, libertatem conſecutos eſſe. Porro non inuiſendi tantummodo Athanaſii, omnes illos Epiſcopos accidit Alexandriam proficiſci, ſed & (quod dictum eſt) Synodi habendæ cauſa; qua rebus Catholicæ Eccleſiæ tot annis dira perſecutione exagitatæ, communi inito conſilio, conſulere poſſent.

b *Gr. Naz. ora. in laudem Atha.*

ATHANASIVS CONCILIVM CONVOCAT.

c *Socr. li. 3. c. 4.*

CLXXVII. Porro horum omnium primum auctorem & architectum fuiſſe Liberium Romanum Pontificem, paulo inferius hoc eodem anno aſpicietur. Ipſe enim primus Ariminenſe naufragium reparare ſollicitus, indulgentiæ vexillum erexit, ne qui decepti, & Arianorum fraudibus circumuenti fuerant, & timore perterriti, minis ceſſerant Imperatoris, Nicæ confeſſionem viſi fuerant deſeruiſſe, in magnum Eccleſiæ detrimentum, extra Eccleſiam diutius vagarentur, fierentque interea lupis præda, ſi quæ inuiti feciſſent, volentes iam obſtinate defenderent. His, inquam, bene conſulturus Liberius Pontifex, primum omnium iis, qui in Italia lapſi erant, Epiſcopis erroris pœnitentibus, ſubueniendum putauit, & in Orientem reſpiciens, bene viſus occaſione illos ipſos, qui erant illic fidei cauſa exules Occidentales Epiſcopi magni nominis, Euſebium Vercellenſem Epiſcopum, & Luciferum Calaritanum Epiſcopum, in Sardinia Legatos Apoſtolicæ ſedis creat, quorum alteri, nempe Lucifero, Eccleſiæ Antiochenæ, ab Arianis diu poſſeſſæ curam delegat. Dicturi de his ſingulis, primum omnium hic eiuſdem Liberii litteras recitemus, quas eodem argumento dedit ad Italiæ Epiſcopos, nacti ſumus eas ex Petri Pithoei antiquitatum promptuario, eaſdemque nuper à viro ſinceriſſimæ fidei Nicolao Fabro editas accipe, vt ſe habent iam nimia vetuſtate corroſas *d*.

d *Hil. frag. l. 1. p. 57. 58.*

Liberius Epiſcopis Catholicis in Italia conſiſtentibus, in Domino æternam S.

CLXXVIII. LITTERÆ LIBERII PAPÆ AD ITALIÆ EPIS.

*Imperitiæ culpam obliterat reſipiſcens. Hoc autem & de Scripturis ſanctis aduertere eſt. Pietatem ad omnia vtilem eſſe legimus, cui cedit corporalis exercitatio, quamuis & ipſa vtilitatis retineat fructus, quam ſectandam nobis etiam ratio temporis præſentis expoſcit. Non enim ſi aliqui forte, qui hoc ſtudij gerunt, ratione prouiſa ut deſtruere imprudenter ſæuiori cenſura hoc æſtimauerint, & non à re, quod iam ex Apoſtolicæ auctoritate munitum eſt * de pietate cum dictum eſt, non eſſe parcendum his, qui apud Arianum ignorātes egerunt, quibus neſcire inlicitum fuit captum errori incidere*, idcirco veritas repedanda eſt. Sed mihi, cui conuenit, omnia moderate perpendere, maxime cum & Aegyptij omnes & Achiui accuſati ſententiam receperunt, multis parcendum quidem his, de quibus ſupra tractauimus: auctores vero eſſe damnandos, qui obliqua & maligna ſubtilitate & caligine offenderunt innocentium ſenſus, per qua velamen obducerent veritati, tenebras lucem, & lucem tenebras vendicantes.*

*

CLXXIX. * *Igitur ſi quis ignorationis captum * reſipiſcens ſermonis noſtræ aduocat otis breuiſſima, illud virus in ſe peſtiferum Ariani dogmatis ſubdolum ac tenebroſum fuerat expertus, reparatus exhauriat, condemnet, vehementiuſque in auctores eius inſaniat, quos in ſe violentos expertus eſt, totumque ſe fidei Apoſtolicæ & Catholicæ vſque ad Nicæna Synodi conuentum de integro mancipet. Per quam profeſſionem, etiamſi quibuſdam lene & remiſſum videtur, recuperet id, quod per aſtutiam recitatis amiſerat. Verum ſi aliquis tam ſtolidæ mentis (quod haud credo) fuerit inuentus, qui non ſolum nolit conuerti, antidotum recipiens ſanitatis, venenum virusq; noxius ſeſe* vendicare crediderat, & ratione vincetur, & auctori perfidiæ perditæ deputatus, Eccleſia Catholica ſpiritali vigore plectetur.* hactenus Liberii ad Italiæ Epiſcopos litteræ, qui dicto obaudiens Saluatoris, cum Petro dixit: *Tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* non tam præſentes in Italia exiſtentes, ſed etiam in Oriente longe poſitos colligere ſtuduit, curans de his vna cum Athanaſio haberi Synodum Alexandriæ: quod feliciter per Euſebium Vercellenſem Epiſcopum Apoſtolicæ ſedis legatum, & Athanaſium preſtitum eſt. Quid vero ab eis geſtum ſit, paulo inferius dicturi ſumus.

*

CLXXX. LVCIFER PROFICISCITVR ANTIOCHIAM. Inter hæc autem Lucifer Epiſcopus Calaritanus, & ipſe exul fidei cauſa (vt tomo tertio fuſius dictum eſt) qui acerbiſſimis in Conſtantium ſcriptionibus eum in ſe præ ceteris concitauerat; ſimulac exilio ſolutus eſt, ſuppetias laturus Catholicis Antiochiæ commorantibus, iam ab exilii Euſtathii tempore ab Arianis longa perſecutione concuſſis, illuc feſtinus acceſſit; miſſis interim Alexandriam ad futuram Synodum duobus ſuis diaconis, Herennio & Agapeto. Quid porro ipſe Antiochiæ egerit, Ruffinus *e* docet, rem ab exordio auſpicatus, in hūc modum: *Lucifer autem cum exoraretur ab Euſebio (quia vterq; in partibus vicinis Aegypto fuerat relegatus) vt ad videndum Athanaſium Alexandriam pergerent communiq; tractatu cum his, qui ſuper fuerant, ſacerdotibus, de ſtatu Eccleſiæ decernerent: præſentiam ſui abnegans Legatum pro ſe diaconum ſuum mittit.* imo duos Legatos diaconos, quos recenſuimus, qui Alexandrini Concilii Synodali epiſtolæ reperiuntur eſſe ſubſcripti: *Atque ipſe Lucifer* (ſubdit Ruffinus) *intento animo Antiochiam pergit: ibique diſſidentibus adhuc partibus, ſed in vnum tamen reuocari poſſe ſperantibus, ſi ſibi talis eligeretur Epiſcopus, erga quem non vna plebs, ſed vtraq; gauderet: præproperus Catholicum quidem & ſanctum virum ac per omnia dignum ſacerdotio Paulinum Epiſcopum collocauit; ſed tamen in quem acquieſcere plebs vtraq; non poſſet:* hæc Ruffinus de electione Paulini, à quo ſtatim ad Synodum Alexandrinam duo Legati diaconi miſſi ſunt, Maximus, & Calimerus, qui ſubſcripti habentur Synodalib. eiuſdem Concilii litteris, quas recitat Athanaſius. Ceterum ante electionem Paulini, non inter Catholicos tantum & Arianos diſſidium agitabatur, ſed etiam inter ipſoſmet Catholicos: quandoquidem qui dicebantur Euſtathiani, quiq; perpetuo fidem Catholicam defendiſſent nequaquam Meletio & eius ſectatoribus (vt ait Socrat. *f*) communicare voluerunt; tum quod Meletius ab Arianis fuiſſet electus; tum etiam quod qui eum ſectarentur, ab Arianis baptizati eſſent.

e *Ruff. li. 1. c. 27.*

ORDINATIO PAVLINI EPISCOPI ANTIOCHIÆ.

f *Socr. li. 2. c. 44.*

CLXXXI. TRES EPISCOPI ANTIOCHIÆ. Eiuſmodi tunc erat ſtatus Eccleſiæ Antiochenæ, vt iam tres eſſent Epiſcopi in vna ciuitate; nempe Euzoius, qui Arianis præerat, Meletius, qui Orthodoxis, quo cum haud omnes communicarēt Catholici, quod aliquando Arianis conſenſiſſet, licet ab iiſdem recedens egregium pro fide Catholica ſpecimen edidiſſet (vt tertio tomo ſuperius diximus:) Paulinus vero tertius haberetur, à Lucifero ſic (vt vidimus) inſtitutus; quod nulla vnquam vel tenui ſuſpicione pollutæ fidei Catholicæ laboraſſet, ſed

cum

tam magna laude inter tot tantaque diſcrimina propugnaſſet. At ſubdit poſt hæc Ruffinus *a* de Euſebii Alexandriam profectione his verbis:

a Ruff. l. 1. c. 28. CLXXXII.

Pergit interea Euſebius Alexandriam, ibique confeſſorum Concilio congregato; pauci numero, ſed fidei integritate & meritis multi, quo pacto poſt hæreticorum procellas & perfidiæ turbines, tranquillitas reuocaretur Eccleſiæ, omni cura & deliberatione diſcutiunt. Aliis videbatur fidei calore feruentibus, nullum debere vltra in ſacerdotium recipi, qui ſe vtcumque hæreticæ communionis contagione maculaſſet. Sed qui, imitantes Apoſtolum quærebant nō quod ſibi vtile eſſet, ſed quod pluribus; vel qui imitarentur Chriſtum, qui cum eſſet omnium vita, pro ſalute cunctorum humilians ſe deſcendit in mortem, quo ſcilicet inueniretur & immortuis vita: dicebant, melius eſſe humiliari paulum propter erectos, & inclinari propter eliſos, vt eos rurſum erigerent: nec ſibi ſolis puritatis merito cælorum regna defenderent, ſed eſſe glorioſius, ſi cum pluribus illuc mererentur intrare. Et ideo rectum ſibi videri; vt tantæ perfidiæ auctoribus amputatis, reliquis ſacerdotibus daretur optio, ſi forte velint abiurato errore perfidiæ, ad fidem Patrum, ſtatutaq; conuerti: nec negare aditum redeuntibus, quin potius de eorum conuerſione gaudere: quia & ille Euangelicus iunior filius, paternæ depopulator ſubſtantiæ, ſed in ſemetipſum reuerſus, non ſolum ſuſcipi meruit, ſed & dignus paternis complexibus deputatur & annulum fidei recipit, & ſtola circumdatur: per quam quid aliud, quam ſacerdotij declarantur inſignia? nec probabilis extitit apud patrem ſenior filius, quod inuidit recepto: nec tantum meriti habuit non delinquendo, quantum notæ contraxit non indulgendo germano. hæc de primo Synodi decreto Ruffinus.

CONCILIUM ALEXANDRINVM HABETVR.

CLXXXIII. QVÆSTIO DE EPISCOPIS LAPSIS.

Magni momenti quæſtio inter Patres agitata fuit: num ſcilicet lapſi in hæreſim Epiſcopi, vel quomodolibet hæreticorum communicatione fœdati, ſic ad Eccleſiam Catholicam recipiendi eſſent, vt in Epiſcopatu, quem geſſerant, agere ſinerentur. Seuerior in his illa olim præceſſerat Patrum diſciplina, vt lapſi tempore perſecutionum Epiſc. ſic reciperentur, vt laica tantum cōmunione impertirentur: id enim ſæpius Cyprianus (vt vidimus) ſuis inculcat epiſtolis.

Cæterum Patres, iidemque magni nominis viri, qui priori Concilio Antiocheno interfuerunt, in quo damnata eſt hæreſis Pauli Samoſateni Antiochenæ ciuitatis Epiſcopi, eundem Paulum licet nefandiſſimæ hæreſis hęſiarcham ſic receperunt pœnitentem, vt etiam in eadem ſede Epiſcopum permanere cōnceſſerint. Sed & liquet, Melchiadem Romanum Pontificem eadem ſententia allicere conatum eſſe ſchiſmaticos Donatiſtas ad Catholicam vnitatem: quæ omnia ſuo loco ſuperius pluribus dicta id aperte declarant. Verum & ſacroſanctum Nicænū Concilium *b* ita cum Nouatianis Epiſcopis tranſegiſſe conſtat, vt qui inter eos eſſent Epiſcopi, ad Eccleſiam redeuntes, in eadem quoque dignitate & munere permanerent, niſi in ea ciuitate alium contingeret fuiſſe Catholicum ordinatum Epiſcopum: tunc enim ille, ne duo Epiſcopi eſſent vnius Eccleſiæ (quod haberetur pro monſtro, duo ineſſe corpori vni capita) iubetur à Synodo Corepiſcopus in eadem Eccleſia ordinari, vel ſalutem preſbyter perſeuerare. His, puto, exemplis magna maturitate conſilii in hoc conuentum fuit à Patribus, vt Epiſcopi in hæreſim lapſi, cum ad Catholicam reuerterentur Eccleſiam in eodem honoris gradu, quo inſigniti fuiſſent, reciperentur. Suberat & magna ratio, quod multiplex illorū numerus eſſet, qui in Occidente interfuerant Concilio Ariminenſi, neſcienteſque damnaſſe viſi erant, abdicatione nominis conſubſtantialis, Nicænum Concilium: de quibus inferius pluribus dicturi ſumus. Porro ita his indulſere Patres, vt tamen vigorem Eccleſiaſticæ diſciplinæ nequaquam inflecti ſint paſſi in illis, qui fuiſſent hæreſim inuentores.

b Con. Nic. can. 8.

CLXXXIV. *c Hie. adu. Lucif. t. 2.* CANON DE RECIPIENDIS LAPSIS EPISCOPIS.

Huius quidem canonis S. Hieronymus *c* meminiſſe videtur, cum poſt longam de his diſputationem habitam, hæc demum verba ſubdit: *Vt dicere cœperamus poſt reditum confeſſorum in Alexandrina poſtea Synodo conſtitutum eſt, vt exceptis auctoribus hæreſeos, quos error excuſare non poterat, pœnitentes Eccleſiæ ſociarentur: non quod Epiſcopi poſſint eſſe, qui hæretici fuerant, ſed quod conſtaret, eos, qui reciperentur, hæreticos non fuiſſe. Aſſenſus eſt huic ſententiæ Occidens, & per tam neceſſarium Concilium è Satanæ faucibus ereptus eſt mundus.* hæc Hieronym⁹; cuius verborum ille ſenſus videtur eſſe germanus, vt ſancta Synodus nequaquam abſque delectu generatim ſtatuerit, vt omnes Epiſcopi lapſi in hęreſim, abſque vlla diſcretione, cum honoribus, quibus fungebantur, in Eccleſiam reciperentur; ſed ii tantum, qui vel ignorantes viſi eſſent, vel vi adhibita, Arianis conſenſiſſe. Id enim ita ſe habere, declarat S. Athanaſius in epiſtola ad Ruffinianum, quam ſuo loco inferius recitabimus. Hæc quidem ipſe Hieronymus ad defenſionem reſtitutionis eorum, qui in Synodo Ariminenſi lapſi eſſe videri poterāt, quod tacuiſſent nomen *conſubſtantialitatis*, retentis aliis vocibus, quæ ſatis videri poterant ad inſinuandam Chriſti diuinitatem; & eo modo Arianis conſenſerant: qui tamen (vt idem ait ſanctus Hieronymus, & nos pluribus ſuo loco diximus) nequaquam vere dici poſſent hæretici; ſed quod illa cum Arianis communicatione & conſenſione fœdati eſſent, ab aliis iure reiiciendi viderentur: quos ſancta Synodus Alexandrina, cum his humaniter agens, in Eccleſiam recipiendos eſſe, & ante adepto dignitatis honore potiri debere, conceſſit. Quid prætera in eodem Patrum conuentu ſtatutum fuerit, videamus.

CLXXXV. *d Socr. li. 3. c. 4. 5.*

Agens Socrates *d* de eiuſmodi Alexandrino Concilio, aduerſus Eunomium, Macedonium, & alios Semiarianos negantes diuinitatem Spiritus ſancti, nec non tunc recens emergentem hæreſim, quæ poſtea dicta eſt Apollinaris, perfectam Chriſti incarnationem diminuentem, nempe animam ab homine detrahentem; noua Patres tradit ſanxiſſe decreta. nam ait: *Spiritus ſancti diuinitatem ſtabilire, eumque in Trinitate conſubſtantiali comprehendere: & filium hominem factum, non tamen ſolum carnem, ſed etiam animam ſumpſiſſe, affirmare ſicut antiquis viris Eccleſiaſticis viſum fuit, &c.*

Conſenſionem ea de re ſanctorum Patrum, qui præceſſerunt, fuiſſe, pluribus citatis teſtibus docet: & poſt hæc de controuerſia in Synodo agit de ſubſtantia & ſubſiſtentia; vndeque ea emerſerit, ita declarat:

CLXXXVI. DE HYPOSTASIBVS ET PERSONIS QVÆSTIO.

Porro autem Epiſcopi qui in Concilio Alexandrino aderant, hāc de οὐσίᾳ, & ὑποστάσει, ſubſtantia & ſubſiſtentia, ſeu perſona, controuerſiam excuſſerunt. Nam Oſius Epiſcopus Cordubæ ciuitatis Hiſpaniæ, cuius antea fecimus mentionem, ab Imperatore ad tumultum ab Ario concitatum ſedandum miſſus, dum Sabellij Afri dogma explodere cogitauit. de οὐσίᾳ, id eſt, eſſentia, & ὑποστάσει, id eſt, ſubſtantia, ſeu perſona, diſceptauit: vnde materia alteri contentioni ſuppeditata eſt. Verum id temporis in Concilio Nicæno de controuerſia illa ne verbum quidem factum eſt. At poſtquam cœpere de ea nonnulli digladiari, ob eam cauſam in hoc Concilio de οὐσίᾳ, id eſt eſſentia & ὑποστάσει, id eſt, ſubſtantia ſeu perſona, iſta deciderunt. hæc Socrates. At quo modo occaſione Nicænæ fidei eiuſmodi iam olim oborta ſit controuerſia, S. Baſilius *e* docet, cum ſic ait:

e Baſil. ep. 78. CLXXXVII. HYPOSTASIS PRO SVBSTANTIA.

Nonnulli ex illis qui impietatem Sabellij Libyci ſectantur, hypoſtaſim & vſiam idem eſſe arbitrati, illinc argumenta ad tuendam blaſphemiam ſuam trahunt, quod in ea fide (nempe Nicæna, quam paulo poſt recitat) *ita ſcriptum eſt: Si quis vero ex alia eſſentia, vel hypoſtaſi, id eſt ſubſiſtentia, Filium Dei eſſe dixerit, hunc anathemate reijcit Catholica & Apoſtolica Eccleſia. Non enim idem eſſe dixerunt Patres illi eſſentiam, & hypoſtaſim, hoc eſt, ſubſtantiam: ſi enim voces iſtæ vnam eandemque ſignificationem haberent, quid alterutram ponere opus fuiſſet? Sed liquet, ideo poſitas, quod alij quidem filium eſſe ex Patris eſſentia negabant: alij vero & ipſi non eſſe ex Patris eſſentia filium dicebant: adijciebant autem, ex alia quoque eſſe ſubſiſtentia quadam. Atque ita vtramque opinionem, tanquam alienam à ſenſu Eccleſiaſtico, à ſanctis Patribus reiectam eſſe. Alioqui vbi mentem ſuam ſimpliciter declararunt, ex Patris eſſentia filium eſſe dixerunt, nec addiderunt, & ex illius hypoſtaſi. Itaque illud quidem ad reprobandum malum ſenſum poſitum eſt: hoc vero declarationem habet ſalutaris dogmatis.* hæc Baſilius. At non mireris, ſanctiſſimos Patres in definienda Filii Dei vna cum Patre ſubſtantia, vſos eſſe pro ſubſtantia, verbo illo, hypoſtaſis; nam cum tam vſia, quam hypoſtaſis, ſignificarent ambæ hæ voces, ſubſtantiam, tamen penes

Græcos vſitatius vſurpari ſolitam hypoſtaſim, quam vſiã, pro ſubſtantia, maiores tradunt. Vnde Marius Victorinus in libello de homouſio recipiendo, ſic ait: *Græci οὐσίαν, vel ὑπόστασιν dicunt, nos vno nomine Latine ſubſtantiam dicimus: & οὐσίαν Græci pauci & raro, ὑπόστασιν omnes: Scriptura diuina Græce ὑπόστασιν ſæpe dixit, & Latine ſubſtantiam.* hæc ipſe.

CLXXXVIII. a Hier. ep. 57. CONTROVERSIA INTER CATHOLICOS

Cæterum quod ad hypoſtaſis vocem ſpectat: inter Catholicos, non autem hæreticos (quod teſtatur S. Hiero.) a ſcribens ad Damaſum) de eius proprietate, cum in re idem ſentirent, non leuis oborta eſt controuerſia: cum tamen ſic contendentes inter ſe contrariæ partes, altera alteram hæreſis inſimularet: impingens hæc illi Arianiſmũ, huic vero illa Sabellianiſmum: cum alioqui re vera ambæ Catholicæ eſſent, idemq; ſentirent. Quas quidem adeo deformes altercationes S. Synodus, auctore Athanaſio, conata eſt conſopire atq; penitus tollere. de quo ſic Gregor. Nazianz. b: *Quod vero in ipſo Athanaſio mihi maxime mirari ſubit, quodque non citra damnum ſilentio præteriri poteſt, hac præſertim tempeſtate, qua multa contentiones, diſſidiaque gignuntur hoc ſuperioribus adijciam. nam his quoque, qui nunc viuunt, documento eſſe queat hæc actio, ſi ipſum nobis imitandum proponemus.* & paulo poſt: *Cum eſſentia vna, & tres hypoſtaſes à nobis pie dicerentur, quod alterum diuinitatis naturam, alterum perſonarum trium proprietates declaret; ac ſimili quidem modo apud Romanos intelligerentur; cæterum ob linguæ illius anguſtiam, verborumq; inopiam, hypoſtaſim ab eſſentia diſtinguere non poſſent; eamq; ob cauſam in illius locum, Perſonarum induxiſſent nomen, ne tres ſubſtantias admittere viderentur.* & inferius.

b Gr. Naz. or. in laud. Athan.

CLXXXIX. ATHAN. CONCILIAT INTER SE CATHOLICOS.

Quid poſtea? Cum parua quadam, vt in contentione fieri ſolet, moleſtiæ cauſa ſemper accederet, eo tandem res adducta eſt, vt periculum eſſet, ne orbis terrarum fines vna cum ſyllabis à ſe inuicem diſtraherentur & abrumperentur. Quæ cum beatus ille vir, & vere homo Dei, magnusq; animarum œconomus, oculis auribuſque perciperet; tam ſtultam & abſurdam Orthodoxæ fidei ſectionem diſſimulandam ac negligendam ſibi non putauit; verum medicinam morbo quam primum infert. Quonam autem modo id facit? Vtraq; parte leniter & humaniter accerſita, verborumq; ſententia diligenter & accurate perpenſa, poſteaquam concordes comperit, neque quo ad doctrinam quicquam inter ſe diſſidentes, ita negotium tranſegit, vt nominum vſum ipſis concedens, rebus eos conſtringeret. hæc Gregorius, plane alludens ad hanc, de qua agimus, Synodum vbi diremptæ diſcordiæ, & de nominum proprietate fuit inter patres digne iuſteque tranſactum, prout ex epiſtola Synodali tunc ſcripta demonſtratur; quam ſumus inferius reddituri.

CXC. QVID PER HYPOSTASIN GRÆCI ET LATINI.

At licet inuentæ ſint ambæ partes in vnam eandemq; conuenire ſententiam, relictumq; tum Latinorum, tum etiam Græcorum arbitrio, ſuo quoſque idiomate vti, nec curandum eſſe de ſyllabis (vt dictum eſt) dummodo nulla eſſet in re ipſa diſcrepantia: tamen nequaquam videtur placuiſſe poſteris Latinis vox, hypoſtaſis, vſurpari loco perſonæ, quæ videretur ſignificare ſubſtantiam. Vnde S. Auguſtinus c hæc ait: *Eſſentiam, quæ οὐσία, Græce dicitur, quam vſitatius ſubſtantiam vocamus. Dicunt quidem & illi hypoſtaſim; ſed neſcio quid volunt intereſſe inter vſiam, & hypoſtaſim: ita vt plerique noſtri, qui hæc Græco tractant eloquio, dicere conſueuerunt, μίαν οὐσίαν, τρεῖς ὑποστάσεις, quod eſt Latine, vnam eſſentiam, tres ſubſtantias. Sed quia noſtra loquendi conſuetudo iam obtinuit, vt hoc intelligatur, cum dicimus eſſentiam, quod intelligitur cum dicimus ſubſtantiam, non audemus dicere vnam eſſentiam, tres ſubſtantias; ſed vnam eſſentiam, vel ſubſtantiam, tres autem perſonas: quemadmodum multi Latini iſta tractantes & digni auctoritate dixerunt, cum modum alium aptiorem non inuenirent, quo enunciarent verbis, quod ſine verbis intelligebant.* hæc Auguſt. qui tamen nequaquam eam ob cauſam illos damnandos putat d, q ſc. differentiam conſtituerent inter eſſentiam & ſubſtantiã, quam diſcriminationem Latini penitus ignorarent.

c Aug. de Trin. li. 5. c. 8. 9. 10. 5.

d Aug. de Trin. li. 7. c. 4.

CXCI. e Baſil. ad Terent. in addit. DIFFERENTIA INTER ESSENTIAM ET SVBSISTENTIAM.

Quænam autem hæc eſſet differentia à Græcis allata inter ſubſtantiam & eſſentiam: S. Baſilius e ad Terentium ſcribens, perexacte declarat paucis his, quibus ait: *Quam habet rationem id, quod commune eſt ad id, quod proprium, hanc habet eſſentia ad hypoſtaſim, hoc eſt, ſubſtantiam, ſiue ſubſiſtentiã,* ſed pluribus de his agit in epiſtola ſeu potius commentario (ſic n. ipſe appellat) eo argumento conſcripto ad ipſius fratrem Gregorium Nyſſenum, vbi pluribus docet, ſicut ſpecies ab indiuiduo, & commune à proprio, differre ſubſtantiam à ſubſiſtentia: adeo vt hac ſententia iidem pie dicerent, tres perſonas in Trinitate, eſſe proprias ſubſtantias, vel ſubſiſtentias.

CXCII. f Theod. in immu. dialog. 1. to. 2.

Sed & apud Theodoretum f rogat Eraniſtes: *Eſt ne, inquit, aliqua differentia inter ſubſtantiam & hypoſtaſim?* Orthodox. *Si externa quidem ſpectetur ſapientia, nulla eſt. Nam & ſubſtantia, ſeu eſſentia, idẽ ſignificat; & id quod ſubſiſtit, eſt hypoſtaſis. Sed ſi Patrum doctrina attendatur; quam habet differentiam commune & proprium, vel genus & ſpecies ac indiuiduum, eandem habet ſubſtantia & hypoſtaſis.* hæc Theodoretus, qui eadẽ pluribus explicat, ad quem reiicimus lectorem vberiora quærentem. At licet hæc ita à Græcis recte proprieque dici viderentur: horrebant tamen Latinorum aures (vt vidim⁹) cum tres in diuinis audirent dici ſubſtantias. Vel ſi & ipſi dicerent: tunc ad euitandum Arianiſmum, non tres perſonas, tres eſſe ſubſtantias; ſed (vt idem Baſilius vbi ſupra teſtatur) tunc more Græcorum dicerent & voce Græca, vſiam vnam, & hypoſtaſes tres, ſiue ſubſiſtentias: nec è contrario ponerent vnam ſubſtantiam, abſq; trium addito nomine perſonarum, ne eadem cum Sabellio ſentire viderentur; quod Græci acciperent (vt dictum eſt) vocem hypoſtaſis, nempe ſubſiſtentia, pro ſubſtantia. Cæterum quantumlibet hæc recte definita eſſent in Synodo Alexandrina, de qua agimus; rurſus tamen eadem controuerſia temporibus S. Hieronymi refricata eſt, qui huius quoque Concilii decreti meminit, cum ait g: *Nunc igitur (proh dolor) poſt Nicænam fidem, poſt Alexandrinum iuncto pariter Occidente decretum, trium hypoſtaſeon ab Arianorum præſule & Campenſibus nouellum à me homine Romano nomen exigitur, &c.* At de his ſuo loco dicendum.

g Hier. ep. 57. to. 2.

CXCIII.

Actum præterea eſt in eadem Synodo Alexandrina, vt profeſſio illa fidei ab Arianis titulo Concilii Sardicenſis promulgata, eſſe ſpuria, publica teſtificatione demonſtraretur; atque pariter declararetur, in eodem Sardicenſi Concilio nihil fuiſſe additum ad Nicænam confeſſionem. De quibus omnibus ſcripta eſt epiſtola Synodalis, quæ apud Athanaſium reperitur eſſe deſcripta his verbis h ad Antiochenos; cum iam, vt dictum eſt, Paulini ordinatio facta eſſet:

h Apud Athanaſ. ad Antioch. SYNODALIS EPISTOLA CONCIL. ALEXANDRINI.

Cariſſimis & optatiſſimis ſacrorum comminiſtris Euſebio, Lucifero, Aſterio, Cymatio, & Anatolio, Athanaſius, cæteriq; Epiſcopi, qui Alexandriæ ex Italia, Arabia, Aegypto, & Libya, hic adſunt Euſebius, Aſterius, Gaius, Agathus, Ammonius, Agathodæmon, Dracõtius, Adelphus, Hermeon, Marcus, Andreas, Paphnutius, Marcus, Zoilus, Mynas Georgius, Lucius, Macarius, reliquideinceps in Chriſto ſalutem plurimam. Quod autem ad huiuſmodi inſcriptionem ſpectat: ſicut & in ipſius contextu epiſtolæ, necnon in ſubſcriptione, menda illa irrepſiſſe noſcuntur, cũ modo ad Euſebium & Aſterium & alios Epiſcopos eadem epiſtola ſcripta dicatur, modo autem ab ipſis potius vna cum Athanaſio data ad alios Antiſtites appareat: hæc non aliter reſtituenda putamus, quam vt ex ſententia antiquorum fere omnium hiſtoricorum affirmemus, Euſebium Epiſcopum Vercellenſem huic Synodo præſentem fuiſſe, eandemque epiſtolam, ſicut ab Athanaſio atque aliis collegis, ita etiam ab eodem Euſebio fuiſſe conſcriptam. Reddemus nos eam, vti apud Athanaſium legitur, in hæc verba:

Perſuaſum habemus, vos, cum ſitis miniſtri Dei, ac Domini diſpenſatores, idoneos aptoſque eſſe ad Eccleſiæ negotia temperanda. Cæterum quia ad nos allatum eſt, plurimos ſuperiori tempore per contentionem diſgregatos à vobis, pacem iam optare, plurimos item à vecordi Arianorum ſecta deficientes, vobiſcum communionem affectare; neceſſarium viſum eſt, ea quæ à nobis, noſtriſque dilectis ſcripta eſſent Euſebio & Aſterio, veſtræ bonitati inſinuare, qui & ipſi eſtis dilecti, & vere nobis deſideratiſſimi ſacrorum comminiſtri; nimirum lætos quidem nos eſſe de hac fama; ſed tamen magnopere cupere, vt eos, qui adhuc in ſchiſmate hærent, ſegregari à vobis, quique cum Arianis cœtus faciunt, reſilire cupimus ab iſtiuſmodi inſania, vt omnib. omnes in locis prædicent vnum Dominum, vnam fidem. Quid enim eſt tam pulchrum, prout Pſalmographus i *inquit, aut quid ita delectabile, quam habitare fratres in vnum?*

CXCIV.

i Pſ. 132.

Nam ita quoque fieri arbitror, vt Deus nobiſcum habitet, cuius hæc verba ſunt a: Habitabo in eis, & verſabor inter eos, & illic habitabor, quoniam elegi eam. ita quoque quodammodo fit, vbi vna fides & religio prædicatur. (a Ezech. 43.)

CXCV. Vellemus equidem nos Aegyptij vna cum dilectis fratribus noſtris Euſebio & Aſterio multis de cauſis iſtuc venire, & in primis eius rei gratia, vt veſtros affectus complecteremur, frueremurque in communione iſtiuſmodi pace & concordia. Verum quia, vt in alia epiſtola indicauimus, & ex comminiſtris noſtris intelligere poteſtis, detinemur magnopere Eccleſiaſticis neceſſitatibus, idque non ſine dolore noſtro: ideo voluimus comminiſtros noſtros in rebus ſacris Aſterium & Euſebium in vicem noſtri iſtuc pergere, ac vos inuiſere. Gratias igitur ago eorum pietati, quod cum ipſis liceret properare ad ſuas diœceſes, iſtam tamen profectionem ad vos omnibus rebus ſuis antepoſuerunt, idque in vſum vrgentis Eccleſiaſtici negotij. Cum igitur illud inter nos decretum eſſet, memetipſum non parum conſolati ſunt, quaſi illis iſtic præſentibus; ego quoque vna iſtic præſens intereſſem.

CXCVI. De recipiendis redeuntibus ad eccleſiam. Omnes igitur, qui vobiſcum pacifice agere volunt, in primis autem illos, qui in veteris Eccleſiæ communione fuerunt: deinde qui ab Arianis redierunt, allicite ad vos, eoſque vt patres aſſumite, & vt magiſtri & tutores recipite, coaptantes vos interim dilecto noſtro Paulino, eiuſque ſocijs: nihil que amplius ab illis exigatis, quam vt execrentur Arianorum hæreſin, confiteanturque S. Patrum in Nicæa fidem.

Execrentur item eos, qui dicunt Spiritum S. eſſe creaturam, & diuiſum ex ſubſtantia Chriſti. Id enim vere eſt reſilire à ſcelerata factione Arianorum, ſi non diuidas S. Trinitatem, nec dicas aliquid eſſe creatum. Nam qui ſimulanter ſeſe iactitant de confeſſione Nicænæ fidei, atq; interim audent blaſphemias dicere contra Spiritum S. nihil aliud præſtant, quam quod Arianam hæreſim verbis inficiantes, animo ſenſuq; retineant. Anathemate quoq; inuratur Sabellij & Pauli Samoſateni impietas, Valentini item & Baſilidis inſania, & Manichæorum ſtoliditas, quod ſi fit, omnis apud omnes ſuſpicio delebitur & ſola Catholicæ Eccleſiæ fides pura apparebit.

CXCVII. Quod autem hanc fidem tenemus nos, & qui perpetuo nobiſcum communionem vſurparunt; nec vos, vel alium quemquam latere arbitramur. Cæterum quia cum volentibus volupe eſt coniungi, & quidem libenter cum omnibus, ita vero in primis ijs, qui in veteri Eccleſia conuentus agebant; & quia potiſſimum Dominum glorificamus, cum de omnibus tum præcipue de hoc eximio propoſito: viſum eſt nobis, vos cohortari, vt ſub iſtis conditionibus ineatur concordia; ita vt nihil vlterius, quam dictum eſt, vel illi, qui ex veteri Eccleſia ſunt, à vobis flagitent; vel illi, qui cum Paulino ſunt, aliud præterquam quod inter Nicæni Concilij decreta reperitur, adijciant: & tabellas, quas nonnulli iactant, quaſi ex Sardicenſi Synodo de fide conſcriptas, ne legi quidem ſemel aut proferri ſinatis. Nihil enim tale Concilium definiuit. (Reijcitur fidei confeſſio nomine Sard. conc. edita.) Quamuis enim certi homines nonnulla, quaſi quæ deeſſent, Nicæno Concilio adſcribere vellent, idque acriter contenderent: ſancta tamen Synodus, quæ Sardicæ conuenit, indigne id tulit, decretoque ſanciuit, ne quid vlterius de fide ſcriberetur, & ſeſe contentos eſſe Nicæna fide, declarauerunt, vt cui nihil deeſſet, & in qua integra & ſolida fides contineretur; neque edendam eſſe aliam profeſſionem fidei, ne illa, quæ Nicææ ſcripta eſt, ſuos numeros non habere videretur; neve illis, quibus libido eſt ſemper noua ſtatuere, occaſio huiuſmodi ſuppeditaretur, vt iterum atque iterum de fide definiant. Quapropter ſi quis hæc aut aliud quippiam cauillabitur, compeſcite illum, & ad ſtudium pacis inducite: nihil enim eſt quod in his agnoſcere poſſumus, niſi ſolam contentionem.

CXCVIII. Quid per nomen perſonæ catholici intelligerent. Illis enim, qui nonnullos incuſabant, vt trium hypoſtaſeon affirmatores, cum huiuſmodi voces in Scriptura non reperirentur, ac proinde ſuſpecti viā interpoſſent; auctores fuimus, ne amplius in Nicenam confeſſionem inquirerent. Sed tamen de iſtis ob peruicaciam rixandi quæſtio eſt habita: interrogatique ſunt, num pro Arianorum ſententia alienas & peregrinaſque, ac diuerſa à ſemuicem ſubſtantia perſonas eſſe velint, & vnamquamque hypoſtaſin per ſe ac ſeorſim diuiſam eſſe, pro ratione cæterarum creaturarum, eorumque, qui ex hominibus naſcuntur, exiſtiment? An ſic intelligant diuerſas res, quale eſt aurum, argentum, æs? An, vt alij hæretici, ſub iſtis vocibus tria principia & tres maximos deos conſtituant? Cæterum illi affirmabant ſe ita nec dixiſſe, nec ſenſiſſe. Percunctantibus autem nobis, qua ratione iſta dicerent, aut cur omnino iſtiuſmodi vocabulis vterentur? Reſponſum dederunt, ſeſe in Trinitatem credere, non quæ nomine tenus Trinitas, ſed quæ vere Trinitas eſſet, & ſubſiſteret: & Patrem, vt qui vere eſſet & ſubſiſteret: & filium, vt exiſtentem & ſubſiſtentem: & Spiritum S. vt ſubſiſtentem & exiſtentem agnoſcere: Non tamen ſe dixiſſe tres deos, aut tria principia: imo ne toleraturos quidem, ſi quis tale quidpiam aut dicat, aut ſentiat: Sed ſe ſcire eſſe S. Trinitatem, vt tamen vna ſit Deitas, & vnum principium: & filium ſe agnoſcere eſſe conſſentialem ſuo Patri, vt dixerunt Patres: & Spiritum S. non creaturam, neq; alienum, ſed proprium & indiſgregatum ab eſſentia Patris & filij.

CXCIX. Approbata igitur iſtiuſmodi & interpretatione & excuſatione, viciſſim quoque & eos examinauimus, qui ab iſtis in culpam deuocabantur, quaſi dicerent, eſſe vnam hypoſtaſim: ſciſcitantes ab illis, num pro Sabelliano dogmate ea mente loquerentur, vt ſublatum vellent in Trinitate filium & Spiritum S. quaſi filius eſſentia careat, aut Spiritus S. non ſubſiſteret? Qui & ipſi quoque affirmarunt, neq; ita ſe dicere, neq; ſe ita ſenſiſſe vnquam, ſed ὑπόστασιν eos intelligere idem eſſe cum οὐσίᾳ: vnam autem ideo ſeſe hypoſtaſim intelligere, partim quia filius ex eſſentia Patris ſit, partim quia in tribus ſit identitas naturæ: vnam enim ſeſe Deitatem & vnam naturam credere, neq; aliam Patris, aliam filij, aliam Spiritus S. eſſe naturam. (Quid per hypoſtaſim ſenſerint.) Quinimo & illi, qui eo crimine poſtulati erant, quod tres hypoſtaſes inducerent, cum iſtis in eandem ſententiam conuenerunt: viciſſimq; illi, qui vnam hypoſtaſim aſſeuerarent, iſtorum interpretationi acquieuerunt: & ambæ factiones pariter Arium execratæ ſunt, vt Chriſti hoſtem: Sabelliumq; & Paulum Samoſatenſem, vt impios, Valentinum item & Baſilidem, vt alienos à veritate, Manichæum quoque vt malorum machinatorem. Omnes denique Dei gratia poſt huiuſmodi verborum interpretationem optimam & exactiſſimam, quæ Nicææ Patres inſtituiſſent, fidei eſſe approbarunt, euſdemque fidei verba ſufficere, ac ante omnia in vſum eſſe deducenda, conſtituerunt.

CC. Quinimo de negotio, diſpenſationeq; carnis noſtri Saluatoris, cum ſuper ea quoque re nonnulli cum alijs contentionem mouerent: & hos & illos examinationi ſubiecimus & quod iſti profitebantur, hoc & illi quoque ſuffragio aſſenſuque proſecuti ſunt: nempe non ea ratione, qua ad Prophetas factum eſt verbum Domini factum eſſe Verbum & adueniſſe in Chriſtum ſub finem ſeculorum; ſed ipſum Verbum carnem eſſe factum; & cum eſſet in forma Dei formam ſerui aſſumpſiſſe: & ex Maria (quantum ad carnem attinet) hominem eſſe genitum, hominum gratia: eoque modo ſolide & integre humanum genus liberatum à peccatis in ipſo, & viuificatum à morte, introduci in regnum cælorum. (De verbi incarnatione recta fides.) Et hoc quoque iidem confitebantur, quod non corpus inanimatum, aut cogitationis, aut mentis expers Saluator habuerit. Nec enim poſſibile erat, vt Domino propter nos homine facto, corpus eius ſine mente exiſteret: non enim corpori duntaxat, ſed & anima quoque noſtra per ipſum Verbum ſalus eſt conciliata. Idemque cum vere eſſet filius Dei, filius hominis factus eſt: & cum eſſet vnigenitus Dei filius, factus eſt primogenitus in multis fratribus b. Quapropter non alius erat ante Abraham, alius poſt Abraham, neque alius dum Lazarum excitaret, neque alius cum interrogaret de eo, vbi ſitus eſſet: ſed idem ille ipſe erat: corporaliter quidem vt homo expuens: diuinitus vero vt Dei filius oculos aperiens eius, qui à natiuitate cæcus fuerat: & carne quidem patiens (vt Petrus c dixit) diuinitus tamen monumenta aperiens & mortuos excitans. Ex quibus, omnia, quæ in Euangelio ſunt, intelligentes, affirmauerunt, ſe idem ſentire de incarnatione & humana natura à Dei verbo aſſumpta. (b Rom 8.) (c 1. Pet 4.)

CCI. Cum igitur huiuſmodi illorum fuerit confeſſio; adhortamur vos, ne eos, qui ita confitētur, talemq; interpretationē ſuæ confeſſioni accōmodant, temere dānare, aut reijcere velitis; ſed potius admiſſa illorū excuſatione, recipiendos putetis. Eos e contra, qui talem confeſſionem non edunt, neq; tali interpretatione in iſtis verbis vtuntur, arcere vos vellemus, & auerſari vt ſuſpectæ mentis homines. Cæterum cum iſtos tolerandos non cēſebitis, conſuletis illis qui recte interpretātur, & recte ſentiunt, ne vlterior vlla inter vos adhibeatur diſquiſitio, neve verborum pugnis ſtudeatis ad nullam prorſus vtilitatē, ſed ſenſus cogitationesq; pietatis exhibete. (Ad pacem exhortatio.) Nam qui ita affecti non ſunt, ſed tantū modo ſuper iſtiuſmodi voculis contentioſe rixātur, & aliud quidpiā, præterquam quod Nicææ ſcriptū eſt, requirūt; hi profecto nihil aliud agunt, quā quod proximis ſuis turbidā ſubuerſionē propinēt, vt inimici, & diſcordiarum ſchiſmatumq; æmulatores. Sed vos, ô boni & fideles ſerui & diſpenſatores Domini, eos qui ſcandala & peregrina inferunt, compeſcite & arcete, & pro omnibus anteponite iſtiuſmodi pacem, quæ ſanæ fidei eſt. Forſitā Dominus miſertus noſtri coaptabit

quæ ſunt hiulca & diuiſa, atque vnum ouile reformabit, quo vnum habeamus ducem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

CCII. *Hæc quidem nos, tum quia nefas eſt quicquam vltra Nicænum Concilium requirere, aut contentioſas ſententias recipere, tum vel ob pacem ſolum, & ne qui rectè ſentiunt, pro reiectis habeantur, ad iſtũ modum cenſuimus; & eorum confeſſionem, qualis fuerit, nos qui relicti ſumus Alexandriæ, paucis indicauimus; idque in commune vna cum reliquis comminiſtris ſacrorum Aſterio & Euſebio: nam reliqui ex noſtris quiq; ad ſuas prouincias abierunt. Vos rurſus in commune, vbi ſoletis conuentus agere, iſta iubebitis peruulgari, eoq; omnes euocate. Aequum eſt enim, vt in eo loco primum epiſtola recitetur, ibidemq; omnes qui pacem amant, inter ſe concilientur, ac deinde vbi reconciliati fuerint, vbicunq; populis videbitur, præſente quoque veſtra humanitate, Synaxis celebretur, & Dominus publicè ab omnibus glorificetur. Salutant vos fratres illi, qui mecum hic agunt. Bene valete, & noſtri memoriam in Domino facite.* hactenus epiſtola Synodalis ad Antiochenos primum, inde ad alias Orientis Eccleſias perferenda: cui inhæret ſubſcriptio aliquot Epiſcoporum, atque in primis ipſius Athanaſii, his verbis:

CCIII. Subscriptio Episcoporum. *Ego Athanaſius, cæteriq; Epiſcopi in hoc conuentu præſentes, epiſtolæ ſubſcripſimus: idemq; ab aliis factum eſt, qui ducente legati venerant: inter quos à Lucifero Sardiniæ inſulæ Epiſcopo diaconi duo Herennius & Agapetus, à Paulino verò Maximus & Calimerus, qui & ipſi diaconi ſunt. Aderant & aliquot monachi Epiſcopi Apollinaris in hoc ipſum miſſi. Epiſcoporum nomina, ad quos epiſtola ſcripta eſt, ſunt hi: Euſebius Vercellarum ciuitatis Galliæ, Lucifer Sardiniæ inſulæ, Aſterius Petræ Arabiæ, Cymatius Palati, Cœloſyriæ; Anatolius Eubœa. Cæterum qui in epiſtolam ſcripſerunt, ſunt iſti: Papa Athanaſius, & qui cum illo Alexandriæ fuerunt: ipſe quoque Euſebius inter eos eſt, Aſterius item, reliqui Gaius ex Paratonio proxima Libya Phragonis, & partis alterius Elearchia Aegypti, Ammonius, Pachymunem, & ex reliqua Elearchia Aegypti, Agathodæmon Schedia & Menelaiti Epiſcopus, Dracontius parua Hermopolis, Adelphius Nuphæos, quæ eſt in Lychnorum, Hermæon Taneos, Marcus Zygrorum proximè ad Libyam, Theodorus Athrybeos, Andreas Arſeniota, Paphnutius Saos, Marcus Pylorum, Zoilus Andromenæ Antiphron. His etiam Euſebius Latinè ſubſcripſit, quorum hæc interpretatio, ex* Græco iterum Latinè reddita: *Ego Euſebius Epiſcopus ſecũdum*

Eusebii confessio et subscriptio. *exactam veſtram vtriuſq; partis confeſſionem, quæ in eandem ſententiam inuicem conueniſtis ſecundum attinet ad hypoſtaſes, fateor me quoq; idem ſtatuere: neq; in id ſolum calculum meum addo, ſed etiam incarnationem Saluatoris noſtri conſentio, eum videlicet, cũ filius Dei eſſet, hominem eſſe factum, & excepto peccato, omnia, quæ veteris erant noſtra humanitatis, aſſumpſiſſe: idque prout habet epiſtola argumentum, meis ſuffragiis confirmo. Deinde quia fama apud exteros increbuit de tabella Sardicenſi Concilij, ne ea vltra Nicænam fidem decreta eſſe putetur, meo ſuffragio denuncio, quo nihil luxamenti aut noxæ Nicænæ fides inde oboriatur, neq; tam ea de cauſa proferendam cenſeo. Valere vos omnes in Chriſto exopto. Ego Aſterius ſuperioribus ſcriptis adſtipulor, & vos in Chriſto bene valere precor.*

CCIV. Paulini confessio et subscriptio. Poſtea quoque & ipſi ſubſcripſerunt abſentes, ſcilicet: *Ego Paulinus* (Epiſcopus Antiochenus hic erat) *ita ſentio, quemadmodum accepi à Patribus, filium eſſe, & ſubſiſtere perfectum: ſubſiſtereque Spiritum ſanctum, eumq; perfectum eſſe. Quapropter approbo ſuperiorem interpretationem de tribus hypoſtaſibus, & vna hypoſtaſi ſiue eſſentia: & eos qui ita ſentiunt, veros habeo, cum pium ſit ſentire & confiteri, Trinitatem in vna Deitate conſiſtere. Et de incarnatione Verbi Patris propter nos facta, ita decerno, quemadmodum ſcriptum eſt ſecundum Ioannem, Verbum carnem eſſe factum; non autem ſecundum impiſſimos homines, mutationem ſui Verbum paſſum eſſe: ſed noſtri gratia hominem eſſe factum, & ex Maria Virgine Spiritu ſancto genitum: & nequaquam inanimatum, aut abſque ſenſu, aut ſine mente corpus Saluatoris in noſtrum habuiſſe: quippe cum impoſſibile ſit, Dominum propter nos hominem factum, corpus habere ſine mente. Idemque anathemate proſequor eos, qui confeſſionem fidei Nicænæ vilipendunt, & qui negant filium ex ſubſtantia Patris, & conſſentialem Patri exiſtere. Execror item eos qui dicunt, Spiritum ſanctum propter filium, creaturam eſſe factum. Præterea Sabellij Photini, omnemque hæreſim anathematizo, incedens ſecundum Nicænam fidem, & ſecundum omnia ſuperius ſcripta. Valere vos opto ego Carterius.* hactenus ſubſcriptiones.

CCV. Quod autem in damnatione hæreſis Apollinaris nulla de eodem Apollinari ea ſententia condemnato mentio habeatur: alterum de duobus contigiſſe oportuit, vel eam hæreſim vulgatam nondum fuiſſe nomine Apollinaris, ſed incerto auctore prodiiſſe; vel ipſum Apollinarem iam ante Synodum viſum eſſe eandem abdicaſſe ſententiam per monachos, qui Synodo interfuiſſe dicuntur. Nullam planè factam eſſe in hac Synodo Apollinaris mẽtionem, ex eo quoque poteſt intelligi, quod S. Baſilius, etiam Valentis Imp. tempore, iure ſe putaſſe dicat, cum Apollinare communicare potuiſſe, quem neſciſſet erraſſe, vt ſuo loco inferius dicturi ſumus.

CCVII. Liberius Papa, auctor redditur Synodi et legationum. At quod de rebus haud parui momenti actum videretur in Synodo de his omnibus, vt pateat, S. Athanaſius reddidit certiorem Liberium Romanum Põtificem: quarum quidem literarum illud tantum fragmentum ſupereſt, quod ſpectat ad incarnationis myſteriũ, & perfectam Filii Deitatem; cætera autem, quæ in Synodo geſta ſunt, deſiderantur. Cuius quidem ſcripti cum ille ſit titulus: *Athanaſii reſcriptum ad Liberium Epiſcopum Romanum*; hinc declaratur, ipſum Liberium Alexandriæ cogendæ Synodi fuiſſe auctorem, deque ea re ad Athanaſium dediſſe literas; atque eius auctoritate illuc conueniſſe Euſebium Epiſcopum Vercellenſem & Luciferum Calaritanum Legatos: cuius pariter iuſſu tanta iidem ſibi ſumpſerint; nẽpe vt Lucifer, cæteris exploſis, crearet Paulinum Epiſcopum Antiochenum (non n. id negotium erat vnius ciuitatis Sardiniæ inſulæ Epiſcopi, ſed Præſulis ſumma poteſtate fungentis) vtque Euſebius functus ſit legatione ad reſtituendas collapſas totius Orientis Eccleſias: nequaquam n. hæc ipſos iura accepiſſe à Concilio illo Alexandrino, quis dicere iure poterit: nam quid iuris iiſdem Occidentis Epiſcopis in res Eccleſiæ Antiochenæ, & in Syriam, Aſiam & Cappadociam, aliaſque regiones, ad quas Euſebius tantæ reſtitutor cladis Legatus profectus eſt? Extat & ipſius Liberii Papæ epiſtolæ ad Athanaſ. fragmẽtum, quo idem Pontifex Rom. præmiſſa fidei ſuæ Catholicæ confeſſione, eandem ab ipſo Athanaſio exigit. Id n. à Liberio expoſci videbatur ob ſuſpectam redditam olim fidem ipſius ex inita (vt dictum eſt) cum Arianis communione. Quam & ipſe exigit ab Athanaſio poſt tot annorũ latebras: ab eo namq; tempore vſque ad Conſtantii mortem nulla potuit inter eos eſſe ex literarum conſuetudine communicatio, niſi ſub Iuliano, cum ipſe Liberius ad eundem Athanaſ. eam ſcripſit epiſtolam, cuius eiuſmodi tantum apud eum fragmẽtum reperitur, quod ſic ſe habet [a]:

CCVII. Fragmentum fidei Liberii Papæ. *Eſt igitur noſtra confeſſio, optatiſſime Athanaſi: Verbum Dei filium, ſecundum naturam ex Deo eodemque Patre ſuo genitum eſſe, non creatum, ſemper in Imperio collegam Deo & Patri, & indeſinenter regnum obtinere in infinita ſecula. Amen. Spiritum quoq; S. verè ex Deo naturaliter Deum, indiuiſibilem à Deo ſecundum diuinas ſcripturas: vt ſit verè Pater, verè filius, & verè Spiritus S. neque transferri debere vnumquodque nomen à ſuo ſignificato, cui aſſignatum eſt, quod vera ſit Trinitas ſub vna Deitate, ſub vna poteſtate & vna ſubſtantia. Non enim diſpertitur filius aut Spiritus S. à Patris ſubſtantia, quæ implet cælum & terram. Eſt igitur vt dixi, Trinitas vna ſubſtantia, non diuiſa, ſed per eſſentiam vna. Deitate vna, potẽtia vna, & regno vna, vna quoq; gloria, vna item imagine, vna denique ſpiritu: ſpiritus enim non diuiditur. Anathema igitur dices Sabellij & Arij dogmata, & ſupra annotatas hæreſes ad æternam pœnam ſecundum Saluatoris vocem. Huic igitur confeſſioni, frater Athanaſi, quæ vera fides in Catholica & Apoſtolica Eccleſia cenſetur, ſi mecum ſentis coram iudice Deo & Chriſto, quæſo ſubſcribas: quo certiores reddamur, num eiuſdem nobiſcum ſuffragij ſis, eademque ſtatuas de vera fide: vt & ego ſecurior efficiar, tuaq; mandata indeſinenter obeam. Id tibi quoq; cognitum velim, cariſsime, filios veritatis confiteri impatibilem eſſe Deitatem: & de aduentu Verbi & Dei in carne ita ſentire: Verbum ſcilicet genitum ex Patre Deo, hominem perfectum abſq; peccato aſſumpſiſſe ex Maria Virgine ſecundum Euangelia in Chriſto Ieſu, Amen.* Hactenus quod extat fragmentum ex epiſtola Liberii ad Athanaſium. Porrò multa in ea deſiderari, nemo non affirmauerit: nam nulla in his mentio fit de perſonis & hypoſtaſibus in Trinitate, quarum occaſione inter Latinos & Græcos cõcitatas eſſe controuerſias, dictum eſt. Sed & alia plura deeſſe videntur,

[a] Apud Athan. extat.

quæ ſpe-

quæ ſpectabant ad Synodum celebrandam, & reſtituendum ſtatum Eccleſiæ Orientalis.

CCVIII. FRAGMENTVM EPISTOLÆ ATHANASII AD LIBERIVM.

Eius autem, quam diximus, redditæ epiſtolę Athanaſii ad Liberium, carentis ſalutatione atque exordio, eiuſmodi tantum ſupereſt fragmentum, quo ſumma Catholicæ fidei habetur expreſſa in hæc verba:

Vnus Deus immortalis, inuiſibilis, impalpabilis. eo quod Deus ſit ſpiritus, idemq; loco incomprehenſibilis: neq; vſpiam eſt regio, vbi non exiſtat. Huius Verbum immortalis Sapientia eſt, incorruptibilis, inuiſibilis, idemque filius primogenitus, operum ſocius, principio carens, impalpabilis, cui nullum ætatis aut initium, aut finis: per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil. Hic eſt, qui finxit hominem: hic eſt, qui rationem fabricandæ Arcam oſtendit: hic eſt, qui pollicitationes Abrahæ fecit: hic eſt, qui deſcendit, vt populum ſaluaret; qui Moyſi legem dedit: hic eſt Deus Abrahæ, Iſaac, & Iacob, qui in Prophetis locutus eſt: hic eſt, qui compoſuit nouum & vetus teſtamentum. Qui in vltimis diebus carnem ex Virgine mortalem aſſumpſit, cum ipſe interim immortalis eſſet, eandemq; imbecillem ipſe minime imbecillis, obnoxiam morti ipſe nulli obnoxius, viſibilem ipſe inuiſibilis. Illa, inquam, caro ſuſpenſa eſt in Cruce, non ipſe. in illa omnes humanas paſſiones vt homo ſuſtinuit, non ipſe. Ipſe eſt n. Dei virtus, hic eſt, Deus, qui infernum expugnauit, & imperium diaboli demolitus eſt: qui Deus in deſcendendo, Deus in aſcendendo, corpus ſuũ, à morte excitatum Patri repræſentauit, ac vindicauit à morte, ſub cuius imperio tenebatur. In filio Patrem intelligimus, cum vnus cum eo ſit Deitate, potentia, eſſentia, ſubſtantia, gloria, Dei appellatione. Et in Patre filium quoque cognoſcimus. Hic eſt, qui, vbi aſſumpſerat carnem, Ieſus vocatus eſt, quatenus homo fuit: hoc eſt, aſſumpſit hominem in ſeipſo, in quo omnis plenitudo Diuinitatis habitat corporaliter. Hunc exiſtimamus non ſegregatum à Patre aut S. Spiritu, neque tamen ita, vt dicamus Patrem deſcendiſſe, & in homine fuiſſe. Ita vnus Deus Pater omnipotens à nobis creditur. Ideoque fides noſtra eſt in vnum Deum Patrem omnipotentem, & eius filium Dominum noſtrum, & in Spiritum S. eosq; in vnitate vna, potentia vna, ſubſtantia vna, eſſentia vna, gloria vna, dominatione vna, regno vno, imagine Trinitatis vna, conſubſtantiales eſſe credimus * *: Per quem facta ſunt omnia. Ita quoque in carnis reſurrectionem credimus: hoc eſt, corpus noſtrum (ſecundum S. ſcripturas) ex corruptibili mortalique in incorruptibilitatem & immortalitatem à Deo mutandum eſſe, Amen.* Hactenus quod extat epiſtolæ Athanaſii ad Liberium Papam fragmentum. Scripſiſſe quidem Athanaſium, atq; collegas Epiſcopos, qui interfuerũt Cõcilio Alexandrino, ad eundem Liberium de cunctis rebus geſtis in Synodo, idem ipſe Athanaſ. diſertis plane verbis teſtatur ea epiſtola, quam poſtea ſcripſit ad Ruffinianum:

CONFIRMATA SYNODVS A ROMANO PONTIF.

qua pariter declarat, quæcunq; in eadẽ Synodo acta ſunt, fuiſſe confirmata ab ipſa Rom. Eccleſia: qua item epiſtola decretum de recipiendis lapſis in hæreſim, plenius explicatur: & ne de fide eius dubites, ſcias eam fuiſſe perlectam atq; recognitam, probatamq; in Niceno Concilio ſecũdo, ex quo quidem loco (ꝙ deſideretur hactenus inter eiuſdem Athan. opera) hic eam deſcribendam putauimus: ſic enim ſe habet eius *a* editio in œcumenica tunc Synodo facta:

a Conc. Nicæn. act. 1.

CCIX.

EPISTOLA ATHANASII AD RVFFINIANVM.

Monachi dixerunt: ſi iuſſerit S. Synodus, afferatur ad Ruffinianũ B. Patris noſtri Athanaſii epiſtola, & legatur. S. Synodus dixit: Satisfiat petitioni religioſorum monachorum. Stephanus præſtãtus monachus ferens in manibus librum legere cœpit: S. Athanaſii ad Ruffinianum, Domino dilecto & deſideratiſſimo comminiſtro Ruffiniano Athanaſius in Domino ſalutem: & poſt alia: Quandoquidem ſtudioſe & Eccleſiaſtice (hoc n. tuæ pietati iterum conuenit) de his qui neceſſario redacti ſunt, nec per improbam fidem ſunt corrupti, inquiſiuiſti, eaq; de re ad Synodos & alios ſcribere voluiſti, vt animi ſententiam de his explicarent: velim, mi domine deſideratiſſime, ſic habeas. In primis cum à vi ceſſatum eſſet, Synodusq; præſentium & eorum, qui longinquas regiones incolebant, Epiſcoporũ habereur, nec modo comminiſtris, qui per Græciã paſſim habitant, verum etiam in Galliis & Hiſpania. Intelligit per nos Athanaſ. Euſebiũ Vercellẽſem; & Luciferi Calaritani Epiſc. legatos, ſed ſubdit:

CCX.

Communi decreto placuit, vt hic, & vbique gentium quicunque lapſi fuiſſent proprio arbitrio, & anteſignani fuiſſent impietatis; ſi reſipiſcerent, ignoſcendum quidem illis, verum non reſtituendos in cleri numerum. Qui vero non auctores, ſed neceſſitate & violentia compulſi fuiſſent, viſum eſt illis quidem ignoſcendum, & in cleri locũ reſtituendos: maxime cum probabilem defenſionem & excuſationem dederint. Atq; hoc quoque œconomice & rationabiliter factum videtur. Nam ipſi quidem animo ſtatuerant, non velle ad impietatem delabi. Verum quoniam impiiſſimi quidem eorum cauſa ſtatum Eccleſiæ ad ſeditionem trahebant; duxerunt longe ſatius eſſe, vt compulſos ſe concurrere, & onus geſtare, quam populum perdere. Hæc cum afferrent, viſi ſunt nobis non abſurda reſpondiſſe, quando & in occaſionem facti exemplo Aaron fratris Moſes ſe defenderent, qui in eremo populi tranſgreſſionibus acquieuit, defenſionem habens ne populus in Aegyptum reuerſus, idolorum cultui iterum ſe manciparet. Videbat enim, ſi in eremi vaſtitate ſubſtitiſſet, futurum, vt paulatim ab impietate regrederetur: in Aegypto autem nullam eſſe ad pietatem regreſſus viam. Hac de cauſa clero per ea tempora ignotum eſt. Qui vero in errorem ſeducti erant, & violentia huc compulſi, data quoque iis communio eſt. Quemadmodum hæc & Romam ſcripta ſunt, Romanorumque Eccleſiam omnia comprobaſſe conſtat. Hæc quoque tuæ pietati confidenter ſcribo & ſignifico, quo tua pietas; ea, quæ decreta ſunt hoc modo, amplectatur. hucuſque lectum ex ea Synodo, in qua hæc ad declarationem eiuſdem decreti ſubiecta leguntur.

CCXI. DECRETVM DE RECIPIENDIS LAPSIS ELVCIDATVM.

Sabas & qui cum eo aderant monachi, dixerunt: Non hæc ſolummodo S. Athanaſii vox eſt, verum etiam Synodorum: propterea quod inquit idem Pater, ipſos quoq; Romanos totamq; Græciam idem cõprobauiſſe. Definit a. eos, qui ex hæreſi ad priſtinam mentem redeũt, ſuſcipiendos ad pœnitentiam, verum ſacerdotij dignitatem minime illis reſtituendam. Tharaſius beatiſſimus Patriarcha dixit: Non de quouis hæretico ad mentem redeunte recipiendo B. Pater hæc ſtatuit, ſed de eorum principibus anteſignanis, quiq; in ſua hæreſi veluti deliciantur, & ſe oblectant, verbisq; artificioſis veritatem ipſam fucare ſtudent, haud aliter ac Orthodoxi cum libertate ſolent, ipſi autem ſententiam Scripturæ peruerſe explicant. Verum iterũ recitetur eadẽ epiſtola ad Ruffinianũ Epiſtola eiuſdem Patris. Lecto a. loco, in quo B. Pater lapſis veniam dat impietatis; ſed qui præcipui hæreticorum fuerunt, negat reſtituendos in ordinem ſacerdotalem. Qui v. anteſignani non fuiſſent, ſed vi & neceſſitate ad impietatem coacti; ignoſcendumque quidem illis, & in cleri locum reſtituendos quod iuſtam excuſationẽ afferrent. Venerabiles monachi dixerunt: En quemadmodum in principio diximus, ſic eſt: ſiquidẽ B. Pater eos, qui ex hæreſi reuertuntur, in ſacerdotij dignitate non recipit. Tharaſius ſanctiſſimus Patriarcha dixit: Videmini mihi mentem Patris non intelligere, quandoquidem eos, qui non fuerunt auctores hæreſeos, vt autem compulſi ſunt, recipit ad priſtinam dignitatem: ſolũmodo vero præcipuos atq; adeo parẽtes, ſiue auctores hæreſeωs à dignitate ſacerdotali recipienda excludit: recte profecto iuſteq; id pronũciaus, &c. hæc ex Synodo ſecunda Nicæna ad præfectam elucidationem huiuſcemodi decreti exſcripſiſſe voluimus, necnon ad aſſequendum germanum ſenſum verborum S. Hieronymi, quæ ſuperius citata ſunt.

CCXII.

Quod autem in eadem Synodo auctoritate (vt dictum eſt) Romani Pontificis decretæ ſunt legationes ad reſtituendas collapſas à fide Catholica Eccleſias, earumque miniſtros erroris in primis arguendos eſt Ruffinus *b*, dum ait procuratione Orientis iniũctam fuiſſe Aſterio, Euſebio vero Occidentis. Nam conſtat eundem Euſeb. eius rei cauſa ſuſcepiſſe in Orientem peregrinationem, Antiochiamq; (vt diximus) profectum eſſe, indeque etiam in Cappadociam perueniſſe. ꝙ quidem ſententia illa S. Greg. Nazianz. ſuperius recitata redditur manifeſtum, cum ipſe agens de turbis illis, Iuliani tempore, in Cappadocia electionis Euſebii Epiſc. Cæſarienſis occaſione excitatis, hæc addit *c*: *Poſtremo*, inquit, *aderant Epiſcopi quidam ex Occidente, qui Orthodoxos omnes ad ſuas partes pertrahebant*: quæ quidem nonniſi de Euſebio Epiſc. Vercellenſi & aliis, qui cum eo erant, poſſunt intelligi. nam Aſterius (vt ſæpe diximus) in Arabia erat Epiſc. Affirmat idipſum Socrates, dum ait *d*: *Euſebius partes Orientis peragrans, infirmos fide, inſtar præſtantis medici, ad integram valetudinẽ reſtituit, doctrina Eccleſiaſtica inſtruxit, erudiuitq;.* Addit aũt poſt hæc omnia Socrates: *Eodem tempore Athanaſius orationem apologeticam, quã in ſuæ ipſius fuga defenſionem iampridem confecerat, coram illis, qui aderãt perlegit.* ea quidem ratione, ꝙ liuore tabeſcẽtes Ariani adhuc carperent ipſum velut ignauum, ꝙ non poſuiſſet ex Domini ſententia animam pro ouibus, ſed perinde ac mercenarius, e veſtigio ſolũ vertiſſet. Recitat idem *e* Socrates

b Ruff. l. 1. c. 29.

LEGATIO EVSEBII IN ORIENTEM.

c Gr. Naz. or. in laud. Baſil.

d Socr. li. 3. c. 7.

e Idem c. 6.

ex ea nonnulla, ſed nos lectorem reiicimus in ipſum integrum, qui adhuc extat, commentarium. At de Alexandrina Synodo hactenus.

CCXIII. a Socr. li. 3. c. 7. DISCORDIÆ INTER LVCIFERVM ET EVSEBIVM.

Quæ porro Synodum mox ſubſecuta ſint, a Socrates ita recenſet: *Euſebius vero Vercellenſium Epiſcopus, ſtatim poſt Concilium Alexandriæ decedens, Antiochiam contendit: At cum Paulinum à Lucifero Epiſcopum deſignatum, populumque in duas factiones partitum offenderet (nam Meletij fautores ſeparatim conuentus fecere) vehementer propterea animo conturbatus fuit, quod electioni Paulini minime ab omnibus eſſet aſſenſum. Nam intra ſuam ipſius cogitationem factum illud damnauit ille quidem; ſed præ reuerentia erga Luciferum rem tacitam habuit, & vt primum promiſerat, ſe Epiſcoporum Concilio conuocato, illis rebus recte proſpecturum, inde receſſit, poſtea vero quamquam admodum laborabat, vt partes diſſentientes ad concordiam adduceret; tamen nullo modo illud poterat efficere.*

Nam Meletius ab exilio reuerſus, vbi eos, qui cum illo conſentiebant, conuentus ſeorſum agere reperiebat, ſe illis ipſe præfecit. Quin omnibus fere Eccleſiis, quæ ibi erant, Euzoius Arianæ ſectæ patronus præfuit: Paulinum autem vnam tantum obtinuit Eccleſiam paruarũ, quæ erant intra vrbem; ex qua quidem ipſum Euzoius, propter reuerentiam, quam verſus illum habuit, non eiecerat. Meletius autem extra portas ciuitatis conuentus celebrauit.

CCXIV. LVCIFER SEGREGAT SE A COMMVNIONE EVSEBII ET ECCLESIÆ.

Id temporis ad hunc modum Antiochia diſceſſit Euſebius. Lucifer vero vbi acceperat ſuam electionem ab Euſebio improbari, contumeliæ loco duxit iniquoque admodum animo paſſus eſt. Proinde recuſauit cum Euſebio communicare; ſtudioque contentionis inductus, Concilij decreta reiecit. Iſta quidem triſtibus & afflictis Eccleſiæ temporibus obtrectantia multos ad deficiendum ab Eccleſia impulere: vnde noua ſecta, quæ Luciferiana dicebatur, nata eſt. Ceterum Lucifer ſuam iracundiam propterea ſaturare non poterat, quia ſuis ipſius reſponſis, quibus per diaconum miſſis pollicitus fuerat ſe decretis Concilij contentum fore, omnino tenebatur adſtrictus. Quapropter fidei & ſententiæ Eccleſiæ aſſentiens, in Sardiniam ad propriam ſedem ſe recepit. Quorum autem animi non minus, quam illius erant exulcerati, hi adhuc etiam ab Eccleſia ſegregati manent. Hucuſque de ſchiſmate Luciferi Socrates. Porro Antiochenam Eccleſiam ſchiſmate diuiſam octogintaquinque annos ita perduraſſe, nimirum vſque ad Alexandrum Epiſcopum, Theodoretus affirmat b: Quod quidem non ſic intelligẽdum eſt, vt ab hoc tempore, quo creatus eſt Paulinus, & ſchiſma cõflatum inter Catholicos, vſque ad Alexandrum annorum octoginta quinque curricula interceſſerint: nam creatio Alexandri contigit (vt ſuo loco patebit) anno Domini quadringenteſimooctauo: ſed oportuit Theodoretum intellexiſſe ab eo tempore, quo eiecto Euſtathio, & ſubrogato in locum eius Euphronio Epiſcopo Ariano, ſciſſa eſt in duas partes Eccleſia Antiochena; de cuius diuiſionis origine ſuo loco ſuperius actũ eſt. Sed nec ſic liberatur Theodoretus, quin arguatur erroris: nam ab eo tempore non anni octogintaquinque, vt ait, intercedant vſque ad Alexandri electionem, ſed tantum ſexaginta octo, adeo vt dicendum ſit, errorem in Theodoretum irrepſiſſe. Eadem quoque Sozomenus c de Luciferi & Euſebii diſſenſione.

b Theod. li. 3. c. 5.

c Soz. lib. 5. c. 12.

CCXV. CAVSA DISSIDII VNDE MANAVIT.

Cæterum aſſerta cauſa ſchiſmatis & diſſenſionis illius primæ inter Euſebium & Luciferum, quæ à Socrate, Sozomeno, & aliis eos ſecutis affertur, nullatenus probari poteſt: ſiquidem nullo pacto potuit accidiſſe, vt Paulini electionem Euſebius improbarit, quam tum ipſe, tum etiam Athanaſius, ac denique vniuerſa Synodus Alexandrina antea recepiſſent, dum legatos ab eo ad Synodum miſſos ſuſcepere, & eiuſdem Paulini chirographo ipſam ſubſcribi Synodum voluerunt. Non potuit igitur damnaſſe Euſebius, quod ante probaſſet, & Athanaſius cum aliis in Synodo cõfirmaſſet. Qua quidem ratione & Ruffinus videtur hallucinatus; qui id ipſum affirmat d, cum ait: *Interim Lucifer iniuriam dolens, quod Epiſcopum à ſe ordinatum apud Antiochiam non recepiſſet Euſebius, nec ipſe recipere cogitat Alexandrina decreta Concilij: ſed conſtringebatur Legati ſui vinculo, qui in Concilio ipſius auctoritate ſubſcripſerat. Abijcere namque eum non poterat, qui auctoritatem eius tenebat: ſi vero recepiſſet, omne ſuum fruſtrandum videbat inceptum: Diu ergo de hoc multumq; deliberans, cum ex vtraq; parte concluderetur, elegit, vt Legato ſuo excepto, erga ceteros ſententiam diſparem, ſed ſibi placitã cuſtodiret.* hæc ipſe, quæ ex nuper dictis facile refelluntur. Certe quidem niſi Paulini electio ab Alexandrino Concilio probata fuiſſe, nequaquam eam poſtea Rom. Pontifex ratam habuiſſet. Quis n. exiſtimare poteſt, geſtas res à Lucifero ſchiſmatico fictas potuiſſe conſiſtere, niſi eas Synodus & Rom. Pontifex recepiſſent? Cæterum Luciferi cum Euſebio ſimultas & altercatio non aliunde ſumpſiſſe exordiũ videtur põt, niſi quod ipſe auſterioris ſpiritus cũ eſſet, indigno animo ferret ex Synodi decreto iam lapſis pateret Epiſcopis omnibus lapſis, qui perinde ac nihil deliquiſſent, in ſuas ſedes cum eodem Epiſcopus honore redirent: ideoq; in eundem Euſebium, quem aduenientem Antiochiam, iturum in Cappadociam, primũ eſt nactus, veluti in eius decreti auctorem inuectus eſt, eoque magis in eum exacerbatus, quod ex ſuſcepto munere legationis id ipſum paſſim præſtaret, vt Epiſcopos, qui cum Arianis communicaſſent, ad ſuas ipſorum Eccleſias, impertita illis communicatione Catholica reuocaret.

d Ruffin. li. 1. c. 30.

CCXVI. Sed dicet aliquis: Quomodo prætermiſſo Meletio, Synodus probauit ordinationẽ Paulini? Nam ſi qui aliquãdo fuiſſent hæretici, & ad Eccleſiã reuerſi eſſent, recipiendos quoq; ad Epiſcopatũ eadem Synodus ſtatuit: vtique Meletio debebatur Eccleſia Antiochena ex ipſius decreto Synodi: atq; eam ob cauſam Paulinus reiiciendus videbatur, tanquam ſedis alteri debitæ occupator. Ad hæc dicimus, vitioſam ab initio fuiſſe Meletii ſedem, vtpote quod tunc ipſe Arianus ab Arianis eam fuerit cõſecutus: ſicq; ab illo tempore cathedra vacaſſe videri poterat, ad quam ſuffragio populi Meletio minime recepto, iure ordinatus Paulinus fuiſſe cenſendus erat.

CCXVII. MELETII CAVSA QVALIS.

Non ergo cur Meletius nõ receptus eſſet, Euſebius cõqueſtus eſt, cuius nullã fuiſſe ordinationẽ ſciebat, vtpote quod ab Acacianis & Eudoxianis creatus fuiſſet Epiſcopus Antiochiæ: verum ſi q̃ diſſenſio ea de cauſa inter Euſebiũ & Luciferum oborta eſt: credimus Euſebium cũ Lucifero familiariter conqueſtum eſſe, quod ꝑpropere nimis Paulinum ordinaſſet, non tamen ꝙ eam electionem improbaret, q̃ ipſemet vna cum aliis in Synodo recepiſſet: ſed ꝙ Paulini ordinationis cauſa tantũ abeſſet, vt Eccleſia Antiochena (ꝙ in optatis erat) Catholicæ communionis fœdere iungeretur, vt maior ob eam cauſam altercatio fieret poſt reuerſum Meletium, qui iam viuente Conſtantio ab Acacianis & fidei Catholicæ tuendæ cauſa exiliũ paſſus, & minas eiuſdem Conſtantii expertus eſſet. qui n. ei aduerſabantur, ea ratione ſedem illi negabant, quod ipſe Meletius olim conniuiſſet cũ Acacianis & Eudoxianis Arianorũ deterrimis, à quibus & à Sebaſte Armeniæ tranſlatus fuiſſet in ſedem (vt habet Socrates e) Berœenſem, & inde in Antiochenam: cui etſi ex Synodi decreto indulgendum eſſet, vt priſtinam ſedem reciperet; non in aliam, quã in Sebaſtenſem ſeu Berœenſem reſtituendus fuiſſet. nã cum & illi exulanti ſuffectus Euzoius Antiochiæ fuiſſet: quid agendum, ſi ipſe Euzoius reuerti ad Eccl. Cath. voluiſſet? Vertebãtur hæc iurgia inter vtriuſq; partis fautores: *cum*, inquit f Sozom. *Meletius ab exilio Antiochiã rediit, & ſeorſum cum ſuis extra vrbem conuentus agere aggreſſus eſt.* Cęterum ob ſpectatam ſub Conſtantio aduerſus eum & Arianos oẽs Meletii confeſſionem, Orientalium ſtudia erga ipſum videbantur eſſe propenſiora; Occidentalium v. ipſiuſq; in primis Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi erga Paulinum, vt quæ ſæpe dicentur inferius, declarabunt: ꝙ enim ſpectatiſſima huiꝰ fides toto illo ab expulſione Euſtathii tempore extitiſſet, quodq; ab eiꝰ (vt dictũ eſt) ſedis Legato ordinatus eſſet, atq; ab Athan. & aliis in Alexandr. Synodo receptus fuiſſet, iure recipiẽdus ab omnib. videbatur.

e Socr. l. 2. c. 34.

f Soz. lib. 5. c. 12.

CCXVIII. TEMPVS REDITVS MELETII ANTIOCHIAM.

Quod vero ad tempus reditus Meletius Antiochiam ſpectat: Sozomenus g illud in primis affirmat, eo tẽpore, quo Lucifer Antiochiam petiit, & Paulinum Epiſc. ordinauit, Meletium nõdum ab exilio fuiſſe reuerſum Antiochiã. Rurſumq; h inferius de eiuſdẽ reditu agens, tum eũ rediiſſe tradit, cum iam abſoluta Synodo Alexandrina, Euſeb. conciliandæ in eo populo diſcordiæ cauſa, Antiochiam perrexiſſet. Cæterum Ioan. Chryſoſt. cui potius

g Soz. lib. 5. c. 12.

h Idem li. 5. c. 12.

aſſentien-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

aſſentiendum, putamus, quippe qui Meletii temporibus vixit, & ciuis Antiochenus fuit, atque eiuſdem Eccleſiæ presbyter; in ea oratione a, quam habuit in die natali eiuſdem Meletii, anno quinto (vt ait) poſt obitum eius; cum teſtetur, poſt reditum ab exilio non licuiſſe ipſi amplius triginta diebus agere Antiochiæ; ſed impellentibus Valentem Imperatorem hæreticis, iterum ſolum vertere coactum eſſe; cui nec ante obitum Valentis reuerti poſſe conceſſum fuiſſe, à quo, teſte Sozomeno, b expulſus eſt: neque poſtea defuncto Valente, amplius pulſus fuerit: affirmare neceſſe eſt, iam ante Valentis imperium, eum Antiochiam rediiſſe, à quo inde pulſus eſt, cum imperare cœpiſſet, ſicque ſub Iouiano Imperatore reuerſum, ſub quo anno ſequenti liquet Synodum Antiochiæ celebraſſe, vt ſuo loco dicetur.

a Extat apud Lipo. tom. 5. & Sur. to. 1. die 12. Febr.
b Soz. lib. 6. c. 7.

CCXIX. LVCIFERI REDITVS IN OCCIDENTEM.

Sed iam Luciferum Antiochia recedentem, & in Italiam redeuntem aſſectemur. Ex his autem, quæ de eo ſcribit Marcellinus presbyter & ipſe ſchiſmaticus, ſecta Luciferianus, plane intelligitur, eum veniſſe Romam, execratumq; eſſe communionem eorum, qui aliquando coniuncti fuiſſent Arianis, vt, cum Neapoli fuit, facto declarauit, vitans communionem Maximi, qui in Zoſimi locũ fuerat ſuffectus. Sed & reliquiſſe tradit ſuæ ſententiæ in Oriente paucos quoſdam aſſeclas, & inter alios Heraclidam Epiſcopum Oxirinchi in Ægypto, in Palæſtina Hermionem virginem magni nominis, quæ eum Eleutheropoli ſub Conſtantio exulantem fouerat: additq; eandem Hermionem, eius rei cauſa, quod reuertentes ad Eccleſiã Arianos auerſaretur, multa ab Eleutheropolitano Epiſc. Turbone nomine, paſſam eſſe. Sed & de eo Seuerus c ait: *Cæterum Lucifer tum Antiochiæ agens longe diuerſæ ſententiæ fuit: nam non tantum eos, qui Arimini fuerant, condemnauit, ſed etiam ſe ab eorum communione ſepararat, qui eos ſub ſatisfactione & pœnitentia recepiſſent.*

c Seuer. l. 2.

CCXX. LVCIFERI MISERANDVS EXITVS.

At de exitu Luciferi hæc Ruffinus d: *Regreſſus ad Sardiniæ partes, ſiue quia cita morte præuentus, tempus ſententiæ mutandæ non habuit (etenim temere cœpta ſpatio corrigi ſolent) ſiue hoc animo immobiliter ſederat parum firmauerim. Ex ipſo interim Luciferianorum ſchiſma, quod, licet per paucos, adhuc voluitur, ſumpſit exordium.* hæc Ruffinus. Addit quoque Theodoretus e, eũ poſt reditum nouam quandam excogitaſſe doctrinam, quam ſectati ſint, qui ab eo nomen ſunt conſecuti. At nihil ad doctrinam Catholicam addidiſſe Luciferum, teſtatur S. Ambroſ. cum hæc de eo habet f: *Lucifer n. ſe à noſtra tunc temporis communione diuiſerat: & quanquam pro fide* * *exulaſſet, & fidei ſuæ reliquiſſet heredes: non putauit tamen* (Satyrus frater ſcilicet) *fidem eſſe in ſchiſmate. Nam etſi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei Eccleſiam non tenerent, cuius patiebantur velut quoſdam artus diuidi & membra lacerari. Et enim cum propter Eccleſiam Chriſtus paſſus ſit, & Chriſti corpus Eccleſia ſit; non videtur ab his exhiberi Chriſto fides, à quibus euacuatur eius paſſio, corpusq; diſtrahitur,* hæc Ambroſius.

d Ruffin. l. 1. c. 30.
e Theod. li. 3. c. 5.
f Ambr. or. in funere fratris.
* proinde.

CCXXI. LVCIFER ET LVCIFERIANI PROCVL AB HÆRESI.

Sed & S. Hieronymus multum abeſt, vt Lucifero falſam doctrinam impingat; quin potius eũ aliqua ex parte excuſare nititur, cum ita ait g: *Ventum eſt ad aſperrimum locũ, in quo aduerſus voluntatem & propoſitum meum cogor de B. Lucifero, ſecus quicquam, quam & illius meritum & mea humanitas poſcit, exiſtimare. Sed quid faciam? Veritas os reſerat, & inuitam linguam conſcium ad loquendum pectus impellit. In tali articulo Eccleſiæ, in tanta rabie luporum, ſegregatis paucis ouibus, reliquum gregem deſeruit: bonus quidem ipſe paſtor, ſed multam prædam beſtiis relinquens. Prætereo illa, quæ quidem ex maledicis quaſi ſatis firma defendunt: hoc illum amore gloriæ & nominis in poſteros tranſmittendi feciſſe, nec non & pro ſimultate, quam aduerſus Euſebium propter Antiochenam diſſenſionem ſuſceperat. nihil iſtorum de tali viro credo. Vnum eſt, quod etiam in præſenti conſtanter loquar: verbis eum à vobis diſſentire, non rebus, ſiquidem eos recipiat, qui ab Arianis baptiſma conſecuti ſunt.* hæc Hieronymus.

g Hier. aduerſ. Lucif. tom. 2.

CCXXII.

Equidem tam de Lucifero, quam de Luciferianis ab eo ita dictis, illud aſſeritur etiam à S. Auguſtino, q̃ baptiſmũ minime iterarint: nam de Agone Chriſtiano ſic habet h: *Nec eos audiamus, qui quamuis neminem rebaptizant, præcidere ſe tamen ab vnitate, & Luciferiani magis dici, quam Catholici maluerunt. In eo enim, quod intelligunt baptiſmum Chriſti non eſſe repetendum, recte faciunt: ſentiunt n. ſacramentũ ſancti lauacri nuſquam eſſe, niſi ex Catholica Eccleſia: ſed eam formam ſecum habere ſarmenta præciſa, quam in ipſa vite, antequam præcideretur, acceperant.* Et paulo poſt: *Quod cum Luciferiani intelligunt, & non rebaptizant, non improbamus; ſed quod etiam ipſi præcidi à radice voluerunt, quis non deteſtandum eſſe cognoſcat? & ideo maxime, quia hoc eis diſplicuit in Eccleſia Catholica, quod vere Catholicæ ſanctitatis eſt. Nuſquam n. tam vigere debent viſcera miſericordiæ, quam in Catholica Eccleſia, vt tanquam vera mater nec peccantibus filiis ſuperbe inſultet, nec correctis difficile ignoſcat. Non enim ſine cauſa inter omnes Apoſtolos huius Eccleſiæ Catholicæ perſonam ſuſtinet Petrus: huic enim Eccleſiæ claues regni i cœlorum datæ ſunt, cum Petro datæ ſunt, & cum ei dicitur, ad omnes dicitur: Amas k me? paſce oues meas. Debet ergo Eccleſia Catholica correctis & pietate firmatis filiis libenter ignoſcere cum ipſi Petro perſonam eius geſtãti, & cum in mare titubaſſet, & cum Dominum carnaliter à paſſione reuocaſſet, & cum aurem ſerui gladio præcidiſſet, & cũ ipſum Dominum ter negaſſet, & cum in ſimulationem poſtea ſuperſtitioſam lapſus eſſet, videamus veniã eſſe conceſſam, eumq; correctum atque firmatum vſque ad Dominicæ paſſionis gloriam perueniſſe. Itaque poſt perſecutionem, quæ per Arianos hæreticos facta eſt: poſteaquam pax, quam quidem Catholica in Domino tenet, etiam à Principibus ſæculi reddita eſt: Epiſcopi, qui perfidiæ Arianorum in illa perſecutione conſenſerãt, multi correcti redire in Catholicam delegerunt, damnantes ſiue quod crediderant, ſiue quod crediſſe ſimulauerant. Hos Eccleſia Catholica materno recipit ſinu, tanquam Petrum poſt fletũ negationis per galli cantum admonitum, aut tanquam eundem poſt prauam ſimulationem Pauli voce correctum. Hanc illi matris charitatem ſuperbe accipientes, & impie reprehendentes, quia l Petro poſt galli cantum ſurgenti non gratulati ſunt, cũ Lucifero, qui mane oriebatur, cadere meruerunt.* hucuſq; Aug. Ex quibus plane conſtat, Luciferũ & priores illos ab eo dictos Luciferianos ſchiſmatis tantũ labe eſſe pollutos, non noua doctrina nouã hæreſim excogitaſſe, vel veterem ſectatos eſſe: vnde & accidiſſe putamus, vt neq; ab Epiphanio horum temporum ſcriptore, neq; à Philaſtrio huic proximo, qui catalogum contexuerunt hæreticorum, Luciferiani inter hæreticos numerati ſint, prout S. Aug. m ad Quoduultdeum ſcribens animaduertit. Verum de iiſdem alicubi ſe legiſſe teſtatur, dixiſſe animam ex traduce generari, eamque ex carne, & carnis eſſe ſubſtantiam: quod tamen verum ne eſſet, haud ſatis ſibi fuiſſe compertum tradit.

h Aug. de Ago. Chriſt. an. c. 30. tom. 3.
i Matt. 16.
k Ioan. 17.
Matt. 14. & c. 20.
Gal. 2.
SCHISMATICI CVR FACTI LVCIFERIANI.
l Matt. 26.
m Aug. de hæreſ. c. 81.

CCXXIII.

Cæterum adeo pertinaci animo ſententiæ de non recipiendis cum dignitate lapſis Epiſcopis inſiſtebant, vt (q̃ teſtatur de his S. Hieronymus n) inter eos Helladius quidam in Eccleſiam eo cõtumeliæ & blaſphemiæ prolapſus ſit, vt cum videret tot Epiſcopos lapſos in hæreſim, vel communionem hæreticorum, reſtitutos, diceret mundum eſſe diaboli, & eccleſiam in lupanar eſſe conuerſam; in quem idem S. Hieronymus ſcribens aduerſus Luciferianos, ſpiculum orationis intorquet.

n Hier. aduerſ. Lucif.

CCXXIV. DE HILARIO DIACONO.

Sed cunctis procacior habitus eſt Hilarius Eccleſiæ Romanæ diaconus, qui non tantum cum Lucifero ſchiſmate ſe ob eam cauſam ab Eccleſia Catholica ſegregauit, ſed & addidit etiam hæreſim, cum diceret nullatenus baptiſmum hæreticorum recipiendũ eſſe: ad quam aſtruendam ſententiam commentarios ſcripſit. Hunc fuiſſe iunctũ Lucifero collegam in legatione ad Cõſtantiũ Imp. à Liberio Rom. Pontifice, ſuperius dictũ eſt: ipſe n. tunc & verbera expertus & vincula & carceres, eadem tandem ſententia, qua Lucifer, ab eodem Imperatore damnatus atque proſcriptus, in exilium miſſus eſt; ſed infelix gloria nobilis confeſſionis elatus, ſpernens eos, qui ceciderant, non ſolum vna cum Lucifero ſchiſmate ſe ab Eccleſia ſeparauit, ſed pluſquam ille præſumẽs, hæreſim ad ſchiſma ſuperaddidit: quem & S. Hieronymus o ob rebaptizationem, Deucalionem Orbis appellat: qui quidem nec ex ſchiſmaticis ipſis aliquem habere potuit ſectatorem, adeo vt cum homine interierit pariter & ſecta.

o Hier. aduerſ. Lucif.

CCXXV. LVCTVS DE CASV LVCIFERI.

Lucifer vero, qui hoc Iuliani Imperatoris tempore (vt idem quoq; tradit S. Hieronym. p) in Sardiniam rediit ſub Valentiniano, qui poſt ſequentem annum Imperator creatus eſt, ex hac vita deceſſit, abſque pace Eccleſiæ, in ſchiſmate perſeuerans; quod Catholicis magnum intulit

p Hier. de ſcrip. Eccl. in Lucif.

luctum,

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

luctum, & timorem incuſſit. Luxerunt fideles & pii acerbiſſimum tanti viri caſum, cum viderēt hominem honeſtiſſimis magna gloria pro Eccleſia Catholica perfunctū legationibus, tot confeſſionibus inſigniter nobilitatum, quot apices in Conſtantium ſcripſerat pro Athanaſio & fide Catholica; totque martyria propemodum exantlatum, quot annis exul in diuerſa loca fuerat deportatus; hominem coryphæum & anteſignanum Catholicorum in tam diuturno, & difficillimo prælio Arianorum, poſitum inſtar Hieremiæ in columnam ferream & murum æreum, pro domo Dei, Eccleſia Chriſti: hunc ipſum, inquā (proh dolor!) poſt tot victorias & erecta de perfidia debellata trophæa, ſub ipſo triumpho tam infeliciter à diſſenſionum auctore diabolo ſuperatum, & ſeparatum ab Eccleſia eſſe, ac plane proſtratum. Quem tunc optimis quibuſq; timorem caſus incuſſit? vt illud Zachariæ merito vſurparent a: *Vlula abies, quia cecidit cedrus.* [a Zach. 11.] Quanta vero eius eſſet æſtimatio & laus in Eccleſia Dei, vel ab vno Hieronymo diſce; qui licet poſt eius obitum, & pro defenſione Catholicæ veritatis de ipſo agens, reueritus tamen ante actæ vitæ merita viri, & percelebre nomen, vim vix ſibi ſatis inferre valuit, vt in eum exerat ſtylum: ſed quem veritas acuit, reuerentia mox obtudit, vt pro maledictione benedictionem inferat, cum beatum appellet, atque vt licuit, tandem excuſet. Vtinam ipſe Lucifer, qui zelo æſtuabat Heliæ, & Heliæ dictum b audiſſet: [b 3. Reg. 19.] *Non in ſpiritu vehementi Dominus; non in commotione Dominus, nec in igne Dominus ſed in ſibilo auræ tenuis.* nempe in manſuetudine, benignitate, & miſericordia vere inerat Dominus. Sed de Lucifero hactenus: de Luciferianis vero ſæpe ſuis locis inferius.

CCXXVI. At reliquum eſt, vt qui Luciferi vſque ad eius obitum proſecuti ſumus hiſtoriam, Euſebii quoq; Epiſcopi Vercellenſis, ipſius olim collegæ, poſtea autem aduerſarii veſtigia conſectemur. Quid autem ſuſcepta ad Orientales legatione pro reconciliatione lapſorum apud eos egerit; nihil præterea, quam quæ ex Gregorio Nazianzeno atq; aliis ſuperius dicta ſunt, reperimus memoriæ commendatum, bene autem geſſiſſe negotium, omnium ſententia eſt. Sed quando in Occidentem reuerſus ſit, num in huius anni fine, an ſequenti anno; haud compertum habetur. [Euſebii Vercellenſis reditus in Italiam.] Quanta vero vir ſanctiſſimus, confeſſionibus adeo clarus, & legatione nuper obita celebris, fuerit ab Italis alacritate ſuſceptus; quamq; lapſis proficuus fuerit eius reditus, S. Hieronymus narrat. Sed de illo non omittendū, affirmare S. Baſilium, quod redeuntem in Italiam Euſebium comitatus fuit Euagrius ſenior, parens ſcilicet Euagrii iunioris, qui poſtea fuit Epiſcopus Antiochiæ; nam ait c: [c Baſ. ep. 8.] *Senior Euagrius filius Pampiani Antiochenſis, qui quondam migrauit verſus Occaſum cum S. Euſebio, rediit nunc Roma, &c.* S. Hieronymus igitur agens ſimul de reditu SS. Hilarii atq; Euſebii, licet illius ante Conſtantii mortem contigerit, huius vero poſtea, hæc ait d: [d Hier. aduerſ. Lucif. to. 2.] *Tunc Hilarium de prælio reuertentem Gallarum Eccleſia complexa eſt. Tunc ad reditum Euſebii lugubres veſtes Italia mutauit. Concurrebant Epiſcopi, qui Ariminenſibus dolis irretiti ſine conſcientia heretici ferebantur, conteſtantes corpus Domini, & quicquid in Eccleſia ſanctum eſt, ſe nihil mali in ſua fide ſuſpicatos. Putauimus, aiebant, ſenſum congruere cū verbis: nec in Eccleſia Dei, vbi ſimplicitas, vbi pura confeſſio eſt, aliud in corde clauſum eſſe, aliud in labiis proferri timuimus. Decepit nos bona de malis exiſtimatio: non ſumus arbitrati ſacerdotes Chriſti aduerſum Chriſtum pugnare. Multaq; alia, quæ breuitatis ſtudio prætereo, flentes aſſerebant, parati & ſubſcriptionem priſtinam & omnes Arianorum blaſphemias condemnare.*

CCXXVII. *Hoc loco interrogo iſtos nimium religioſos, quid de confeſſoribus agendum putauerint? Depoſitis, inquient, veteribus Epiſcopis, nouos ordinaſſent. Tentatum eſt. Sed quotuſquiſq; bene ſibi conſcius patitur ſe deponi? præſertim cum omnes populi, ſacerdotes ſuos diligentes, pene ad lapides & ad interemptionem deponentium eos conuolauerint? Manſiſſent, aiunt, intra ſuam communionem. Hoc eſt dicere: Irrationabili crudelitate Orbem totum diabolo condonaſſent. Cur damnaſſent eos, qui Ariani non erant? Cur Eccleſiam ſcinderent in concordia fidei permanentem? Cur denique, credentes bene, obſtinatione ſua facerent Arianos? Nam cum in Synodo Nicæna, quæ propter Arianam perfidiam congregata eſt, Epiſcopos Arianos ſuſceptos ſciamus, & Epiſcopus iam in mundo nullus ſit, niſi quos Synodus illa ordinauit: quo modo potuerūt aduerſus eam facere, propter quam exilium ſuſtinuerunt?* hæc S. Hieronymus, pro defenſione Hilarii atque Euſebii de receptis ab eis lapſis Epiſcopis, aduerſus Luciferianos rem bene geſtam adeo improbantes.

CCXXVIII. [e Seuerus hiſt. lib. 2.] Quid autem de Hilario ſeparatim tradat Seuerus e, hic deſcribemus. Hilarius namque primus ad reſtitutionem lapſorum, qui prior rediit in Occidentem, viam aperuit, dum coactis Conciliis, in iiſdemq; conuenientibus Epiſcopis Gallicanis; ibi qui olim lapſi perſeuerarēt in errore impietatis, depoſiti ſede ſunt; qui vero pœnitentes veram fidem confeſſi ſunt, receperunt priſtinam ſedem, hæc n. his verbis Seuerus: [Hilarii Epiſcopi res geſtæ poſt reditum.] *Verum vbi permenſus eſt orbem pene terrarum malo perfidiæ infectum, dubius animi & magna curarū mole æſtuans, cum plerisq; videretur non ineundam cum his communionem, qui Ariminenſem Synodum recepiſſent: optimum factu arbitratus, reuocare cunctos ad emendationem & pœnitentiam: frequētibus intra Gallias Conciliis atque omnibus fere Epiſcopis de errore profitentibus apud Ariminum geſta condemnant, & in ſtatum priſtinum Eccleſiarum fidem reformant. Reſiſtebant ſanis conſiliis Saturninus Arelatenſium Epiſcopus, vir ſane peſſimus, & ingenio malo prauoq; verum etiam præter hæreſis infamiam multis atque infandis criminibus conuictus, eccleſia eiectus eſt. Ita partium vires amiſſo duce infractæ. Paternus etiam à* * *Petrocoriis æque vecors, nec detrectans perfidiam profiteri, ſacerdotio pulſus, cæteris venia data. Illud apud omnes conſtitit vnius Hilarii beneficio Gallias noſtras piaculo hæreſis liberatas.* [* Petrogoricis.] hæc Seuerus: quæ quidem haud potuerunt perfici, viuente Conſtantio Arianorum patrono: ſed poſt eius obitum, nudatis illis patrocinio Imperatoris, in hūc ipſum annum ſunt protenſa ac pariter abſoluta. Quod a. vnus Hilarius, confeſſoribus cæteris Epiſcopis vita functis, tanta præſtiterit, mox idem Seuerus ſubdit de iiſdem SS. Epiſcopis Paulino Treuerenſi, & Rodanio Toloſano (de quibus ſatis ſuperius tomo tertio actum eſt) clariſſimis ob defenſionem Catholicæ fidei confeſſoribus, eoſq; in Phrygia tradit non ſine corona martyrii exules diem extremum clauſiſſe.

CCXXIX. Quod igitur tum Fortunati teſtificatione (vt ſuperius dictum eſt) tum Seueri, vt modo audiſti, opera S. Hilarii plura ſunt in Galliis Concilia congregata, quibus Orientalium error aduerſus Nicænam fidei profeſſionem in diuerſis Synodis comprobatus penitus damnaretur, vna cum ſuis auctoribus, qui proſcripſerunt nomen conſubſtantialitatis in filio Dei: Quid in vno ex iis Conciliis in Gallia congregatis factum ſit, vt & quæ in reliquis pariter acta ſunt, poſſimus intelligere, reddimus hic eam, quæ nunc extat, Synodalem epiſtolam miſſam ex Pariſienſi tunc celebrato Concilio ad Orientales; cum illi litteris ſuis conarentur Gallicanos Epiſcopos reddere in omnibus, ſuæ ipſorum perfidiæ profeſſores, habetur in Pithoei Eccleſiaſticarum antiquitatum officina, edita vero nuper diligentia doctiſſimi viri Nicolai Fabri, eius autem ſic ſe habet inſcriptio f: [f Hilar. frag. lib. 2. pag. 1. 2. 3.]

Incipit fides Catholica expoſita apud Fariſeam ciuitatem ab E-
CCXXX. *piſcopis Gallicanis ad Orientales Epiſcopos.* pro Fariſea autem reſtituendam in mendoſo Codice Pariſiam, probe admonuit idem Faber. [Epiſt. Synodi Pariſien. ad Orientales.]

Dilectiſſimis, & beatiſſimis conſacerdotibus Epiſcopis Orientalibus omnibus, per diuerſas prouincias in Chriſto manentibus, Gallicani Epiſcopi ſalutem.

Omni quidem vita noſtra fideiq; ſenſu gratias Deo Patri, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum confitemur, quod nos in lumine ſcientia confeſſionis ſuæ, doctrinis & propheticis & Apoſtolicis collocauit, ne ſæcularis imperitia tenebris detenti iudicio ſæculi teneremur: Cum ſola ſpes ſit pleniſſima ad ſalutem, Deum Patrem omnipotentem per vnigenitum eius Dominum Ieſum Chriſtum in S. Spiritu confiteri. Sed plane non minor quotidie gratulationis noſtræ cauſa cumulatur, quod liberatus nos ab errore mundi, nunc etiam inexpiabili hæreticorum admiſceri non patitur ſocietati.

CCXXXI. *Ex litteris enim veſtris, quas dilecto fratri & conſacerdoti noſtro Hilario direxiſtis, fraudem diaboli, & conſpirantia aduerſus Eccleſiam Domini hæreticorum ingenia cognouimus, vt diuiſi in partibus Orientis, atque in Occidentis, diuerſis inuicem opinionibus falleremur. Nam plures numero, qui aut Arimini, aut Nicææ*

adſue-

adfuerunt, ſub auctoritate veſtri nominis ad Vſiæ ſilentium ſunt coacti: Quod verbum à vobis quondam contra Arianitarum hæreſim inuentum, nobis ſemper ſancte, fideliterq; ſuſceptum eſt. Nam Homouſii ſermonem ad veram & legitimam ex Deo Patre vnigeniti DEI natiuitatem ſumus amplexi, deteſtantes ſecundum Sabellij blaſphemias ipſam vnionem, neque aliquam partem Patris eſſe Filium intelligentes, ſed ex toto atque perfecto innaſcibili Deo, totum atque perfectum vnigenitum Deum natum, vnum à nobis idcirco, vel Vſiæ, vel ſubſtantiæ cum Deo Patre confeſſum, ne creatura potius, aut adoptio, aut adpellatio videretur. Et quia ex ipſo eſſet, vt ex Patre Filius, vt ex Deo Deus, vt ex virtute virtus, vt ex ſpiritu ſpiritus, vt lumen ex lumine, ſimilitudinem quoque eius ad Deum Patrem non inuiti audientes, quippe cum imago inuiſibilis Dei ſit, ſed eam ſolam ſimilitudinem dignam ad Patrem intelligentes, quæ veri Dei ſit ad Deum verum, ita vt non vnio diuinitatis, ſed vnitas intelligatur: quia vnio ſit ſingularis, vnitas vero ſecundum natiuitatis veritatem plenitudo naſcentis ſit, maxime cum Dominus ipſe IESVS *Chriſtus ad diſcipulos ſuos ſit profeſſus, dicens: Ego & Pater vnum ſumus, quo non ſolum charitatem, quæ ad Patrem eſt, ſed & diuinitatem, quæ Dei ex Deo eſt, ſignificat, ſecundum illud: Qui me vidit, vidit & Patrem: &, Si mihi non vultis credere, vel operibus meis credite, quia Pater in me eſt, & ego in Patre.*

CCXXXII. *Hanc igitur fidem ſemper tenentes, & tenebimus, deteſtantes quoque eos, qui dicunt: Non erat, antequam naſceretur, non quod vnigenitum Deum innaſcibilem prædicemus, ſed quod impium ſit, maxime Deo temporum, tempus aliquod anteferre, cum ipſum illud, antequam naſceretur, non fuerit, ſit temporis. Sed & obedientem quoque Patri Filium etiam vſque ad mortem Crucis, ſecundum infirmitatem aſſumpti hominis, non negamus: cum ipſe de aſcenſu ſuo ad cœlos locutus ſit: Si diligeretis me, gauderetis, quia vado ad Patrem, quia Pater maior me eſt; per cuius carnis ſuſceptionem nos ſibi fratres connuncupare dignatus eſt, cum in forma Dei manens, forma ſerui eſſe voluit.*

CCXXXIII. *Itaque, cariſſimi, cum ex literis veſtris in Vſiæ ſilentio fraudem ſe paſſam ſimplicitas noſtra cognoſcat, etiam pietatem eorum, qui Arimino Conſtantinopolim reuerterunt, * conuentos ſicut Epiſtola noſtra contenta teſtatur, neque eos ad tantam rem blaſphemiarum damnationem potuiſſe compellere; fidelis Dominici nominis prædicator frater noſter Hilarius nunciauerit. Nos quoque ab his omnibus, quæ per ignorantiam perperam geſta ſunt, reſerimus, Auxentium & Vrſatium ac Valentem, Gaium, Megaſium, & Iuſtinum excommunicatos habemus ſecundum litteras veſtras, & certe, vt diximus, iuxta fratris noſtri Hilarij profeſſionem, qui ſe pacem cum his, qui horum ſectarentur errores, habiturum negauit, blaſphemiasque omnes, quas literis veſtris ſubieciſtis, damnamus, maximeque eorum Sacerdotes apoſtatas reſpuentes, qui in loca fratrum indigniſſimè exulantium quorundam, aut ignoratione, aut impietate ſunt ſubſtituti; pollicentes hoc coram Deo, atque etiam confitentes, vt quiſquis his, quæ ſtatuimus, intra Gallias putauerit renitendum, à communione ac ſede ſit Sacerdotij abijciendus. Neque enim vt alias, aut occaſionem prædicandi non damnando permittens, aut contra Deum & Chriſti vnigeniti Dei maieſtatem aliter, quam nos de Homouſii ſignificatione ſentimus, obnitens, dignus erit ſanctitate Sacerdotij nominis iudicandus: à quo etiam Saturninum, qui ſtatutis ſalubribus impiiſſime contradixit, ſecundum fratrum noſtrorum geminas iam literas excõmunicatum ab omnibus Gallicanis Epiſcopis, charitas veſtra cognoſcat: quem & vetera diſſimulata, iam diu licet, crimina, & cætera edita Epiſtolis ſuis, noua temeritatis irreligioſitas indignum Epiſcopi nomine eſſe fecerunt.*

Explicit fides Catholica expoſita apud Pariſeam ciuitatem ab Epiſcopis Gallicanis, ad Orientales Epiſcopos. hactenus ibi. Ex his plane commendatur ſincera fides atq; conſtantia Eccleſiæ Gallicanæ, cum in tanto numero Epiſcoporum vnus duntaxat ſit repertus Saturninus, qui inhæſerit Arianis, reliquis omnibus ſequentibus ſanctum Hilarium, ex cuius literis omnes tãquam leunculi poſt leonem aduerſus lupos ingruentes inſilierint: Gloria hæc eſt S. Hilarij, qui ſcriptis ſuis eoſdem Galliarum Epiſcopos in Arianos commouerit, & iugiter aduerſus eos in officio continuerit.

CCXXXIV. At quid Ruffinus commentus ſit Hilario contigiſſe, cum vni ex his Synodis poſt Ariminenſe Concilium interfuit, S. Hieronymus eius figmentum explodens narrat his verbis a: *Non ei ſufficit Græcos & antiquos calumniari, de quibus pro vetuſtate temporum, & longinquitate regionum, habet licentiam quicquid voluerit mentiendi: venit ad Latinos, & primum ponit Hilarium confeſſorem, quod poſt Ariminenſem Synodum liber illius falſatus ab hæreticis ſit: & ob hanc cauſam, cum in Concilio Epiſcoporum ei quæſtio moueretur, proferri librum de domo ſua iuſſerit, qui neſciente ſe in ſcrinijs ſuis hæreticus tenebatur, cumq; prolatus fuiſſet, & ab omnibus hæreticus iudicatus, auctor libri excommunicatus de Concilij conuentione diſceſſerit.* hæc Hieronymus ex Ruffino de Hilario. *Sed tanta* (ſubdit idem Hieronymus) *Ruffinus auctoritatis ſe putat, vt cum hoc familiaribus ſuis narrat ſomnium, nemo ei contra confeſſorem iſta ſimulanti audeat contradicere. Reſponde quæſo: Synodus, in qua excommunicatus eſt, in qua vrbe fuit? Dic Epiſcoporum vocabula: profer ſententias ſubſcribentium, vel diuerſitatem, vel conſonantiam. Doce, qui eo anno Conſules fuerint; qui Imperator hanc Synodum iuſſerit congregari: Galliæ ne tantum Epiſcopi fuerint, an & Italiæ & Hiſpaniæ: vel certe quam ob cauſam Synodus congregata ſit. Nihil horum nominas: ſed virum eloquentiſſimum, & contra Arianos Latini ſermonis tubam, vt Origenem defendas, excõmunicatum a Synodo criminaris. Sed confeſſorum calumnia vtcunq; toleranda eſt: tranſit ad inclytum martyrem Cyprianum, &c.* — a Hieron. apolog. adu. Ruff. l. 1. to. 2. RVFFINI COMMENTVM REIICITVR.

CCXXV. At præter hæc, quæ obiter S. Hieronymus attigit ad refellendam de Hilario impoſturam: dixerim nimis inſulſam atque frigidam videri hanc de excommunicato a Catholicis Hilario anilem recitatam à Ruffino fabellã, ab omni prorſus veriſimili ratione procul abhorrentem. Nam eſto falſatus fuerit eiuſdem Hilarij commentarius, & ita hæreticè ſcriptus coram Patribus editus: potuit ne Hilarius tacuiſſe, in proditorem non reclamaſſe, proditionem non arguiſſe, ex aliiſq; ab ipſo editis commentariis fraudem hæreticorum, ſuam vero innocentiam non demonſtraſſe? ſed & quid ipſe crederet, licet ſcripta deeſſent, nonne vel exilia ipſius pro Catholica fide pluribus annorum ſpatiis tolerata clamarent? vel ſi his omnib. caruiſſet, an non liberum eſſe, vel tunc ſaltem quid de fide ſentiret coram Patribus aperire? verum potius quaſi facti reus, criminis conſcius, nulla defenſione præpoſita, vel excuſatione oppoſita è Synodo excommunicatus mutus abſceſſerit? Sed faceſſant prorſus deliramenta Ruffini, à S. Hieronymo iure meritoque deriſa: quibus perſimilis fabula, quam recentior auctor recitat de Hilarij in Synodo pariter controuerſia cum Leone quodam imaginariè excogitato Romano Pontifice, qui inſtar Arij crepuerit medius, & ſic obierit.

CCXXXVI. Sed & prouocandus Ruffinus eſt ad ea, quæ idem ipſe de Hilario, cum liberior eſſet affectibus, & rem ſerio ageret, ſcriptis teſtata reliquit, necnõ de Euſebio, cum ambo ab exilio in Occidentem reuerſi ſunt: atq; primũ de Euſebio his verbis b: *Euſebius vero circumiens Orientem atq; Italiam, medici pariter & Sacerdotis fungebatur officio: ſingulas quaſque Eccleſias, abdicata infidelitate, ad ſanitatem rectæ fidei reuocabat. Maximè quod Hilarium, quem dudum cum cæteris Epiſcopis in exilium truſum eſſe memorauimus, regreſſum iam, & in Italia poſitum, hæc eadem erga inſtaurandas Eccleſias, fidemque Patrum reparandam, reperit molientem. Niſi quod Hilarius vir natura lenis & placidus, ſimulq; eruditus, & ad perſuadendum commodiſſimus, rem diligentius & aptius procurabat. Qui etiam libros de fide nobiliter ſcriptos edidit, quibus & hæreticorum verſutias, & noſtrorum deceptiones, & male credulam ſimplicitatem, ita diligenter expoſuit, vt & præſentes & longe poſitos, quibus ipſe diſſerere viua voce non poterat, perfectiſſima inſtructione corrigeret. Ita duo iſti viri, velut magnifica quædam mundi lumina, Illyricum, Italiam, Galliaſq; ſuo ſplendore radiarunt, vt omnes etiam de abditis angulis & abſtruſis hæreticorum tenebris fugarentur.* hactenus ipſe: at de Hilarij laboribus contra Auxentium Mediolanenſem Eccleſiam occupantem exantlaris, ſuo loco inferius pluribus, itemque de rebus Euſebij. — b Ruffin. li. 1 c. 30. & 31. EVSEBII ET HILARII RES GESTÆ POST REDITVM.

CCXXVII. Sed & de Hilario illam prætermittimus calumniam refutare, quam calumniantiũ inſcitia c ipſa redarguit; qui rerum geſtarum prorſus ignari, nominum occaſione errore labuntur, dum putantes eundem eſſe Hilarium — c Taxat Auctor imperitos centuriatores.

CALVMNIA CENTVRIATORVM.

Epiſcopum Pictauienſem cum Hilario illo diacono, cuius eſt mentio apud S. Hieronymum in commentario aduerſus Luciferianos, impingunt ſanctiſſimo viro pergrandes Hilarij illius errores, nepe cum ſchiſmate anabaptiſmum: in meridiana luce adeo turpiter calligantes, cum eum idem Hieronymus diſertis verbis apertiſque notis ſæpe diaconum nominet, & ex rebus geſtis accurate deſcribat: vt ex his lector intelligas furentium hæreticorum rabiem, quouis prætextu ſanctos viros carpere quæritantium.

CCXXXVIII.

Cæterum ſicut ſumma induſtria vidimus collaboraſſe S. Epiſcopos confeſſores, vt quem diſperſerat Conſtantij perſecutio, Catholicum gregem in ſinceræ fidei ouile cogerent: ita & qui contradicêtes Acacianis & Eudoxianis Semiariani dicebantur hæretici, perſecutione non leui à Conſtantio exagitati, quod iiſdem, quibus ille patrocinabatur hæreticis, minimè conſenſiſſent; eius morte excuſſo iugo, quo detinebâtur oppreſſi, & ipſi edicto Iuliani ad proprias, ex quibus exularūt, Eccleſias reſtituti, aduerſus eoſdem Eudoxianos & Acacianos magnopere incitati, conuentus agebant. Quinam autem iſti fuerint, quidve molitiſint, Sozomenus docet *a*, dum poſt Hilarij atque Euſebij reditum ita ait: *Dum hæc geruntur, Macedonij ſectatores, quorum è numero fuit Eleuſius, Euſtathius, & Sophronius, iam tum palam Macedonīā appellari cœpti, & velut in ſeparatum cœtum ſegregati, atque morte Conſtantij impunitatem nacti, conuocant in vnum Seleuciæ ſuæ opinionis fautores, & Concilia quædam habent, in quibus & [?]dicant Acacianos, & fidem Arimini ſtabilitam reijciunt, formulæq; fidei Antiochiæ edita & poſt à Concilio Seleuciæ congregato confirmatæ ſuffragantur. Ac cum criminis loco illis eſſet obiectum, quod cum Acacianis diſſiderent, quippe cum ante cum iiſdem tanquam eiuſdem communionis communicaſſent: per Sophronium Paphlagonem reſpondebant: quod, quoniam Epiſcopi Occidentis Filium Patri conſubſtantialem aſſeruerant, Aetius autem eum ſubſtantia Patri diſſimilem docuerat; & illi ſeparatas Patris & Filij ſubſtantias vocabulo, conſubſtantialis, in vnam confuſe colligauerant, hic autem proprietatem naturæ Filij à Patris natura admodum diſiunxerat: idcirco ipſi piè feciſſent, quod Filium Patri ſubſtantia ſimilem dixerant: & mediam hanc viam, quoniam vtrique illi ad contraria extrema deflexiſſent, ſibi delegerant ad inſiſtendum. Atque hi quidem illis, à quibus erant accuſati, hoc modo ſe purgare conabantur.* at improbè quidem, perinde ac medium poſſet inueniri inter aſſerentes Chriſtum verè Deum, & non Deum. Nam cum nonniſi vnus ſit Deus, vnaq; Diuina ſubſtantia: ſi affirmandum erat, Chriſtum Deum vere eſſe; plane Patri conſubſtantialem dicere neceſſe fuiſſet. Eadem, quæ Sozomenus, ex Sabino Socrates *b*. At hæc hactenus, reliqua autem de ipſis inferius ſuo tempore.

a Sozo. li. 5. c. 23.
MACEDONIANI QVID MACHINATI SINT.

b Socra. li. 3. c. 8.

CCXXXIX.
ARIANI MOVENT GENTILES IN ATHANASIVM.

Rurſum vero qui erant Alexandriæ Ariani, indigno ferentes animo, Athanaſium ſedem Alexandrinam, ex qua ſæpe eiectus fuerat, recepiſſe, eiuſq; reditu redditam Eccleſiam Catholicā florentiſſimam; fœdus ineunt cum Gentilibus, quos & in eundem Athanaſium concitāt, ea arrepta occaſione, quod ille nobiliſſimas quaſdam matronas Gentilium ſuperſtitioni addictas, ad Chriſtianam fidem conuerſas, magno dedecore Imperij Iuliani, & Chriſtianæ religionis ſumma gloria baptizaſſet: ſimulq; in Athanaſium communicato conſilio, ad Iulianum aduerſus eum literas dant, quinetiam addit Ruffinus *c*, hoſtes Athanaſij veluti tetros ſerpentes, cauernis egreſſos vna ſecum duxiſſe magos, aruſpices, & augures, qui omnes ſimul conteſtarentur, nihil proſperum ſucceſſurum, niſi Athanaſius expelleretur. quibus ille acceptis, de expellēdo ab ea vrbe Athanaſio, cum ad Alexandrinos, tum ad Ecdicium Ægypti Præfectum reſcriptum dedit.

c Ruffi. li. 1. c. 33.

CCXL.
ATHANASIVS ALEXANDRIA RECEDIT.

Hoc igitur anno ante Kalendas Decembris, S. Athanaſius, cum Arianorum, tum etiam Gentilium inuidia à Iuliano exagitatus, Alexādria cogitur proficiſci. Cur autem in eum adeo commotus fuerit Iulianus, Sozomenus *d* huiuſmodi cauſas affert, dum ait: *Imperator eum accepiſſet, ipſum conuentus in Eccleſia Alexandrina agere, libere populum docere, & multos Gentiles eius ſuaſu ad Chriſti fidem traductos; dat mandatum, vt exeat Alexandria: quod ſi ibi maneret, grauiſſima ei ſupplicia irrogata fore. Cauſam autem ad eum incuſandum ſimulauerat, quod cum ab Imperatoribus, qui ipſum antegreſſi fuerant, eſſet exilio condemnatus, poteſtate à nullo accepta, ipſe ſuopte nutu ſedem Epiſcopalem denuo occupaſſet. Nam ſe non feciſſe poteſtatem his, quos Conſtantius in exiliū miſerat, ad Eccleſias ſuas regendas, ſed in patriam ſolum reuertendi dicebat.* hæc Sozomenus, & quidem ex literis eiuſdem Iuliani ad Alexandrinos ſcriptis, quæ ſic ſe habent *e*:

d Sozo. li. 5. c. 14.

e Iul. epiſt. 7.
CCXLI.
LITERÆ IVLIANI CONTRA ATHANASIVM.

Æquum erat, eum, qui regiis & Imperatoriis edictis compluribus eiectus fuerat, vnum ſaltem edictum regium expectare, ac tum denique domum ſuam redire, non autem ſingulari audacia atque amentia fretum, legibus tanquam omnino extinctis ac perditis illudere. Etenim nunc quoque nos Galilæis à Conſtantio eiectis non reditum ad ſuas Eccleſias, ſed in patriam cuique ſuam conceſſimus. Audio, Athanaſium hominem audaciſſimum, ſolita audacia elatum, Epiſcopatus ſedem (vt ipſi appellant) iterum vſurpare, id vero non mediocriter Alexandrino populo diſplicere. Quare eum iubemus vrbe excedere eo ipſo die, quo humanitatis noſtræ litteras acceperit. Quod ſi in vrbe manſerit, longe ei maiores grauioreſq; pœnas denunciamus. hæc Iulianus ad Alexandrinos. Ad Ecdicium autem Præfectum Ægypti eodem argumento ſic ſcripſit, vbi veram cauſam, cur in eum infenſus eſſet, patefacit *f*:

f Iul. ep. 6.
CCXLII.
IVLIANI EPISTOLA AD ECDICIVM.

Iulianus Ecdicio Præfecto Ægyptiorum. Et ſi nihil de cæteris ſcribis, attamen de illo deorum hoſte Athanaſio ſcribere certe debuiſti; præſertim cum præclara noſtra decreta multo ante audiuiſſes. Teſtor magnum Serapin, niſi ante Kal. Decemb. inimicus deorum Athanaſius ex ea vrbe, vel potius ex vniuerſa Ægypto diſceſſerit, centum auri pondo cohortem, quæ tibi paret, mulctatum iri. Scis autem, quam ſim lentus ad condemnandum, & quanto lentior, poſtquam condemnaui, ad ignoſcendum. Per mihi moleſtum eſt, eius opera deos omnes contemni. Equidem ex tuis factis nullum libentius videro, imo audiero, quam Athanaſium illum ſceleſtum ex omnibus Ægypti locis pulſum eſſe, qui auſus eſt in meo regno fœminas Græcorum illuſtres ad baptiſmum impellere. hactenus ad Ecdicium Iulianus.

CCXLIII.
RECEDIT ATHANASIVS ALEXANDRIA.
g Soz. li. 5. c. 14.

His omnibus Imperatoriis reſcriptis coactus eſt Magnus Athanaſius ſolum vertere: de cuius Alexandria diſceſſu hæc habet Sozomenus *g*: *Cum vero,* inquit, *propter hoc imperatoris edictum eſſet fugam facturus, videretque multitudinem Chriſtianorum circa ſe lachrymas profundentem: Bono animo, inquit, eſtote: nebula enim eſt, & breui euaneſcet. Quæ cum dixiſſet, ad iter ſe parat; & Eccleſia amicis, quibus cum arctiore amoris vinculo colligatus erat, commendata, ex vrbe egreditur.* hæc Sozomenus de Athanaſij ab vrbe diſceſſione. Addit vero Theodoretus *h*, literis Iuliani ſecretioribus non Alexandria ſolum expelli iuſſum eſſe Athanaſium, verum etiam occidi; nam inquit: *Vbi intellexit Athanaſius, quoſdam ad ſe conquirendum miſſos, ſe clam inde ſubduxit, & reperto ad ripam fluminis nauigio, recta in Thebaidem traiecit. Qui autem iuſſus erat, vt eum occideret, factus de eius fuga certior, quantum poteſt, perſequitur. At cum quidam ex familiaribus Athanaſii anteuertiſſet, diceretq; hominem eum propere perſequi; nonnulli, qui comitabantur Athanaſium, orabant, vt de via in ſolitudinem deflecteret. At ipſe dat mandatum gubernatori, vt nauigium verſus Alexandriam dirigat. Sic igitur illis ei, qui perſequebatur, obuiam factis; venit homo ille, qui mandatum de interficiendo Athanaſium acceperat, ſciſcitaturq; quantum inde abeſſet Athanaſius: Cui Athanaſius reſpondet, eum non longe abeſſe: ſicq; dimittit: ipſe autem redit Alexandriam; atque reliquo tempore, quo vixit Iulianus, ibi delituit.* hæc Theodoretus: ante ipſum eadem habent Ruffinus *i* & Socrates *k*. Quod autem ciuitas Alexandrina referta eſſet Chriſtianis Catholicis, ex quibus & Senatus ampliſſimus magna ex parte æquè conſtaret, factum eſt, vt iidem indigno ferentes animo Athanaſium ab vrbe Alexandrina coactum eſſe diſcedere, pro eius reditu ad eundem Iulianum literas ſupplices darent: quibus ille acceptis, infenſo tum in eos, tum in Athanaſium animo, ita reſcripſit:

h Theo. li. 3. c. 8.

i Ruffi. lib. 1. c. 34.
k Socra. li. 3. c. 12.

CCXLIV.
EPISTOLA IVLIANI AD ALEXANDRINOS.

Iulianus Alexandrinis. Si quis eorum, qui veſtram incolunt vrbem, contemptis veſtris iuribus, à vobis deficeret; quas deceret praua vita ſua pœnas vos ipſi ab eo vtique accepertis. At ſi quis nouam religionem & nouam introduceret doctrinam; congruum

eſſet,

eſſet, vt noſtram etiam operam in eum imploraretis, nec ſegniter ita vos haberetis, vt in Athanaſium feciſtis. Vos vero contra. Nam cum huius vrbis fundator fuerit Alexander, & eius cuſtos Rex Serapis, vna cum Regina totius Ægypti Iſide, non ſolum eos qui bene valent, hoc eſt, qui nobiſcum rite ſentiunt, non imitamini, ſed potius ea vrbis pars, quæ ægrotat, id eſt, non bene ſentit de dijs, cognomen dedit ciuitati, ſcilicet vt Chriſtiani dicamini. Me vero, per deos, pudet, ſi quis Alexandrinorum ſe Galilæum eſſe profitetur. Hebræi ſiquidem horum patres Ægyptijs olim ſeruierunt: vos vero nunc contra, viri Alexandrini, Ægyptiorum Domini (veſter enim fundator Ægyptijs imperauit) ijs, qui veſtra patria æterna dogmata contempſerunt, voluntariam quoq; pro veteribus legibus veſtris ſeruitutem ſeruire ſuſtinetis: neq; in memoriam reuocatis veterem illam felicitatē, cum ijdem eſſent vobis dij, qui & toti Ægypto, quod fruebamini bonis. At qui nouam hanc religionem introduxerunt, cuiuſnam boni cauſa fuerunt, dicite mihi quæſo vos?

CCXLV *Fundator vobis fuit Alexander Macedo, vir pius, neque per Iouem, ſecundum hos fuit, neque quales ſunt Hebræi, quanquam illis longe erant meliores: & illis quidem Ptolemæus Lagi fuit auctor. Alexander vero, ſi cum Romanis bellum geſſiſſet ..... Quid igitur poſt fundatorem Alexandrum? Ptolomæi cum vrbem veſtram, vt ſuam filiam educaſſent; non verbis quidem* IESV *auxerunt, neq; doctrina inimiciſſimorum Galilæorum hoc regimen illi ſummo cum artificio inſtituerunt, quo nunc feliciter gubernatur. Tertij poſtquam nos Romani huius vrbis potiti ſumus imperio, eiectis Ptolomæis, qui eam, non vt decebat, gubernabant; & ad vos Auguſtus acceſſit, veſtroſq; allocutus eſt ciues, & dixit: Alexandrini, condono vrbi veſtræ omnia, magni dei Serapidis veneratione commotus, necnon ipſius populi & vrbis magnitudinis: Tertia præterea cauſa eſt meæ erga vos beneuolentiæ amicus noſter Arius. Erat autem Arius ciuis quidem veſter, Cæſaris Auguſti familiaris* a, *& Philoſophus. Quæ itaque priuatim à cæleſtibus dijs erga veſtram vrbem extitere (vt breuiter dicam) talia ſunt: omitto autem breuitatis ſtudio alia multa. Quæ vero communiter indies vna cum alijs hominibus non paucis quidem, vel cum vno genere, vel vna vrbe, ſed cum vniuerſo ſimul Orbe ab illis dijs ſunt vobis conceſſa, quō modo vos illa neſcitis? Soliſne vos ſplendorem à Sole proficiſcentem ſenſu non percipitis? Soliſne æſtatem ignoratis, & hyemem ab ipſo fieri, & ab ipſo ſingula produci, & viuificari? Non agnoſcitis Lunam, quæ ex ipſo & ab ipſo eſt omnium procreatrix, quot bonorum vrbi ſunt, cauſa? Et horum deorum neminem colere audetis: ſed potius Ieſum, quem neq; vos, neque parentes veſtri crediderunt, Deum Verbum neceſſario eſſe opinamini? Quem vero à ſæculo vniuerſum genus humanum & videt & audit, & qui dum colitur, nos felices reddit, magnum, inquam, Solem, viuam imaginem intelligibilis Patris, & animatam, & intelligentem, & benefactorem paruipenditis?*

IVLIANVS STVDIOSVS ARII.

a Hæc ex Plutarcho in Antonio & Dione hiſt. Rom. lib. 51.

CCXLVI. *Si mihi obedieritis admonenti; voſq; ad veritatem reuocaueritis, dum eum auſcultaueritis,* Iulianum ſcilicet, *qui illa Chriſtianorum,* videlicet religionem, *viginti iam ſecutus ſum annos; nunc vero, deorum ope, duodenarius agitur annus, hanc gradiuntur viam: ſi igitur obedire placitum fuerit, magis lætabimini. Sin autem in inſania & catecheſi prauorum virorum perſiſtere velitis; inuicem ſaltē conuenite, nec Athanaſium optate: ſunt enim alij multi eius diſcipuli, qui veſtras prurientes aures, & quæ verborum indigent impiorum, conſolari poterunt. Vtinam enim in Athanaſio ſolo impia eius ſcholæ occluderetur impietas, & in illo terminaretur: nunc vero complures ex vobis non ignobiles ſunt, vt nihil eo ſit opus: quemcunque enim ex plebe ſumpſeritis, quod ad Scripturarum doctrinam attinet, non eſt inferior Athanaſio illo, quem exoptatis. Qui ſi diligentiam ac diſcurſum videntes Athanaſij (audio enim aſtutum & prauum hominem eſſe) vt domum illi redire liceat, petitis: ſcitote hac de cauſa ab vrbe pulſum: inutilis eſt enim Reipubl. & nobis, vt vir, qui populo præſit, vbiq; ſe ingerat, ſed minus dicendus vir, ſed homuncio humilis. Qualis iſte Magnus, de cuius vita diſcrimen eſſe videtur, & perturbati ordinis initium præbet? Quapropter ne quid tale ſit inter vos, ab vrbe diſcedere præcipimus olim: nunc vero ab vniuerſa Ægypto expellere, integrum ſit veſtris ciuibus Alexandrinis de hoc ſententiam dicere.* hactenus Iulianus ad Catholicos Alexandrinos, in quos conuerſus eſt furor Gentilium, Arianorum pariter, & Iudæorum: nam ſubdit Socrates *b*:

IVLIANI IN ATHANASIVM ODIVM.

b Socra. li. 3 c. 11.

CCXLVII. *Eiuſmodi tempeſtates poſt crebras Chriſtianorum perſecutiones, poſt ærumnas à Gentilibus illis inflictas, ſic in caput Alexandrini Epiſcopi redundarunt. Porro prouinciarum Præſides rati ex Imperatoris religione ſibi tempus opportunum oblatum, quo quæſtum facerent, vltra quam Imperatoris edicta poſtulabant, Chriſtianos vexare; maiorem pecuniæ ſummam, quam oportebat, exigere; interdum eorum corporibus ſupplicia infligere cœperunt. Quæ cum intellexiſſet Imperator, neglexit, & Chriſtianis, qui de iſtis iniurijs Epiſtulaturi ad eum veniſſent, ita (ex more videlicet) reſpondit: Veſtrūm eſt, cum iſtis animo afflictati, æquo animo tolerare: quippe iſtud à Deo veſtro præceptum accepiſtis.* ſed hoc commune cum aliis. Cæterum tunc accidiſſe putādum, quod S. Ambroſius *c* ſcribit ad Theodoſium Imperatorem: nimirum ſub Iuliano Iudæos vna cum Gentilibus incendiſſe baſilicam Alexandrinam.

PERSECVTIO IN ECCLESIAM ALEXANDRINAM.

c Ambroſ. epiſt. 29.

CCXLVIII At ex his omnibus maiora fuerunt Athanaſio trophæa victoriæ comparata, vt poſt alios Imperatores Iulianum quoque aduerſarium experiretur, eumque Chriſti virtute proſterneret. Ad hæc omnia quidem alludit Gregorius Nazianzenus, dum ait: *Sic igitur* d *Athanaſium egregiū virum triplici certamine vincere oportebat, vt pleno atque perfecto laudis præconio celebraretur.* nempe cum primo ſub Conſtantino Magno, deinde ſub filio eius Conſtantio, demum ſub Iuliano certaſſet: quibus prœliis non ſolum poſtremos ipſos duos Principes impios ſuperaſſet, ſed & ſub illis militantes Ethnicos idolorum cultores, Iudæos, & Arianos. Non multum vero temporis interceſſit (idem addit Gregorius) Deus vltus eſt ignominiam Athanaſij, tradens hoſtibus impium perſecutorem. Sed de his ſuo loco.

d Greg. Naz. orat. de S. Athanaſio.

CCXLIX. Iam vero enarratis rebus geſtis à Iuliano Imperatore in Oriente; à nobis ratio tēporis exigit, vt quod in Occidente, atq; potiſſimū Romæ per eius Præfectos, ipſo pariter conniuente, actum ſit, recenſeamus. Quod enim ibi magis Chriſtiana religiō & numero & firmitate aucta videretur ac ſtabilita; rurſumq; Gentilitia ſuperſtitio magna ex parte collapſa eſſet, atq; proſtrata: haud mediocri ſtudio & contentione illam deprimere, hanc vero excitare Iulianus conatus eſt; pertigerat magnopere ipſius animum poſt alias innumerabiles plane clades à Conſtantino atq; Conſtantio diis Romanorum illatas, quod nobilem apud eos in capitolio ſitam Victoriæ aram Conſtans Auguſtus (vt ſuo loco dictum eſt) iuſſit auferri; ſed ſub Magnentio tyranno reſtitutam, Conſtantius iterum inde abſtulit: quod & teſtatur Symachus pro eadem ara Victoriæ certans, ſcribens ad Valentinianum. Qui item in Senatu Gentiles erant, & in populo patriis diis addicti, ſub Conſtantino olim ea de cauſa tumultuati; ijdemque ſub eius ſucceſſoribus vix in officio contenti, & Imperatoria poteſtate cohibiti; iam defunctis Chriſtianis Auguſtis, ſub Iuliano diis addicto, compreſſam diu ceruicem erigere, & in Chriſtianam religionem caput extollere, vindictam de contemptis atque ignominia affectis diis expetere, in Fideles inſurgere, conceptum retentumque diu in ſtomacho odium euomere cœpiſſe, furoreiſq; vi cohibitum impetu relaxaſſe, quis dubitat? Ex his enim, quæ in aliis ciuitatibus facta recēſuimus; quid Romæ, vbi maiora iacta eſſent & iam coaluiſſent ſemina contentionum atq; rixarum, geſtum ſit, poterit quiſq; perfacile intelligere: cum præſertim de Præfectorum ex Gentilibus aſcitorum animis in Chriſtianos exacerbatis nemo iure poſſit dubitare: quos liquet pariter Iulianum clanculum in eorundem necem armaſſe. Quod enim idem Auguſtus nollet à Chriſtianis palam proſecutor haberi, inuideretque illis itidem coronam martyrij; quodque etiam illi adeo creuiſſent numero, vt periculoſam dubiamque aleam iacere videri poſſet, ſi exerto publicè gladio in eos publice deſæuiret: more ſuo dolo in eos agere, alias diuerſaſque prætexendo cauſas, eaſdemque remotas excogitando, ipſos per ſuos aggreſſus eſt perſequi magiſtratus.

IVLIANI PERSECVTIO CONVERSA IN ROM. ECCLESIAM.

CCL. At quoniam non omnium, quæ aduerſus Chriſtianos hoc tempore per Iuliani nouos Præfectos ſunt actitata, memoria eſt: ex paucis, quæ extant vtcumque tradita poſteris, reliqua obliuione ſepulta contemplari licebit. Res quidem lento gradu agi cœpta eſt, cum in eorum bona

primum fiſcus inſurgeret, qui in aula Chriſtianorum Imperatorum militaſſent, cauſa illa communi obtenta (ne more prædonum in patrimonia locupletum graſſari videretur) quod ex templorum diuitiis expilatis olim fortunas auxiſſet. Quod ſi adeo hæc cauſa deeſſet, vt nec locus videretur eſſe fictioni atq; calumniæ; illa in promptu aderat, quam etiam (vt vidimus) in reſcriptis inſerere minimè erubeſcebat: nimirũ Chriſtianos ex Euangelij pręſcripto nequaquam affluere debere diuitiis, ſed eas pertibus impendere & ſuperaddere; imo & perfectionis adipiſcendæ gratia omnia penitus erogare debere: quod quibus manet regnum in cœlo, libenti animo patiantur diſpendium terrenæ ſubſtantiæ. Hiſce plane coloribus rapax fiſcus iniecit auidas manus in Gallicani viri Conſularis, olim generi Conſtantini, opulentiſſimum patrimonium.

GALLICANI MARTYRIVM.

Sed quid accidit memoria dignum? Ipſe Chriſtus, in cuius pauperes Gallicani diuitiæ erogabantur, tutatus eſt reditus egenorum pauendis plane prodigiis: nam quicunq; accedebat, vt prædiis vel domibus fiſcales affigeret titulos, vel exigeret penſiones; arripiebatur à dæmone; vel percuſſus lepra, e veſtigio recedebat. Sed nequam illi ſpiritus expetentes de Gallicano vindictam, ab obſeſſis corporibus ſe minimè egredi poſſe iactabant, niſi idem ipſe diis ſacra ageret Gallicanus. Qui ea de re conuentus, cum facere renuiſſet, Iuliani reſcripto ex Italiæ finibus abire iuſſus, ſe contulit Alexandriam; vbi à Rauciano Comite truncatus capite, martyrium feliciter conſecutus eſt. Quo eodem tempore Romæ Hilarius Gallicani perneceſſarius, necnon Donatus Epiſcopus Aretinus, ſpectatæ vir ſanctitudinis, obtruncatione capitis martyrium cõſummarunt. Hæc autem tum ipſorum Acta, tum etiam tabulæ Eccleſiaſticæ, quib. ſingulorum natales dies *a* cõſcripti habentur, anniuerſariæ memoriæ celebratione teſtantur.

a Die 25. Iunij 10. Iulij 7. Auguſti

CCLI. Sed poſt hæc Ioannem & Paulum in aula Conſtantini Magni inter primos olim educatos, & honoribus auctos, negantes ſe velle deinceps inter Iuliani familiares adnumerari, Terentianus Prætorianorũ Præfectus domi conuentos, & ad Iouis cultum inuitatos, renuentes, abſciſſis eorum capitibus, ſecreto ſepeliendos curauit, rumorem illum de ipſis in vulgus diſſipans, eos exilij ſententia condemnatos ſolus vertiſſe. Sed dæmones martyrum gloria atque virtute magnopere cruciati, ſcelus perpetratum aperuerunt, dum ex obſeſſis corporibus inclamarent, Paulum & Ioannem gladio Terentiani eſſe necatos: quorum vnus, idemque eiuſdem Terentiani filius arreptitius ad ſepulchrum martyrum, quod ipſi dæmones inuiti manifeſtarant, adductus, continuo liberatus eſt.

PAVLI ET IOANNIS CERTAMEN.

Quo tam mirifico ſigno ipſe Terentianus admonitus, miſſum fecit prorſus patriorum deorum cultum; Chriſtoque credens, initiari voluit ſacro baptiſmo; ipſumque certamen martyrum, cuius auctor extiterat, ſcriptorum monumentis perpetuæ memoriæ commendauit: quæ tamen haud ea eſſe prorſus contendimus, quæ præ manibus hodie habentur, ſed ex illis nonnulla accepta, additaq; alia, quæ veritati haud videntur poſſe congruere, vt dum res geſta ita ponitur Romæ, cum ibi Iulianus Imperator adeſſet; quem conſtat his perſecutionis temporibus, quibus ſolus regnauit, nunquam receſſiſſe ab Oriente. Clara eſt horum martyrum memoria, publicis conſignata monumentis, diei natalis dedicatione ſolenni *b*: qua anniuerſaria recurrente die, nempe ſexto Kal. Iulij, Iulianus occiſus in Perſide dedit meritas de effuſo ſanguine martyrum pœnas.

b Die 26. Iunii.

CCLII. Hoc tempore Pigmenius Romanæ Eccleſiæ presbyter tituli Paſtoris, nihil ſub impio Imperatore remittens vigoris animi in deteſtandis Gentium diis, ac ſub Chriſtianis Imperatoribus fecerat, violenta Gentilium manu præcipitatus in Tyberim, quam diu optauerat, martyrij coronam cõſecutus eſt nono Kal. Aprilis, qua die eius memoria in Eccleſiaſticis indicibus adſcripta integra permanet: Acta vero martyrij illius nonnihil apparent eſſe corrupta.

PIGMENII MARTYRIVM.

CCLIII. Ex clero item Romano gladio martyrium cõſummaſſe Priſcum presbyterum, & Priſcillianum inferioris ordinis clericum, indicant pariter tabulæ Eccleſiaſticæ pridie Nonas Ianuarij; qua etiam die ſub eodem Iuliano ſubijſſe pro fide Chriſtiana certamen Benedictã religioſam fœminam, in iiſdem notatum habetur, nec non notalis Dafroſæ clariſſimæ fœminæ vxoris Flauiani Expræfecti, quæ poſt damnationem viri exilium paſſa, religionis cauſa occidi iubetur: quorum filia Babiana virgo tamdiu plumbatis cæſa eſt, quouſq; ſpiritum efflaret: cuius corpus inſepultum cum biduo iacuiſſet, tandem apud matrẽ atque ſororem Demetriam à Ioanne presbytero tumulatum eſt quarto Nonas Decembris iuxta Palatium Licinianum. Ipſa vero Demetria eadem ex cauſa vndecimo Kalend. Iulij nobile certamen exegerat, & ex victoria coronam martyrij fuerat conſecuta. Pater vero, quem diximus, Flauianus (eum alij Fabianum dicunt, nonnulli Fauſtum) poſt præfecturam laudabiliter functam, proſcriptione & inſcriptione inſtar ſeruilis perſonę damnatus ad Aquas Taurinas, apud Centumcellas exilio deportatus, ibi ſpiritum Deo reddens, inter martyres meruit adnumerari. Extant horum martyrij Acta, ſed deprauata nonnihil: vt tutius ſit pauca ex eorum titulis adſcriptis in antiquis Eccleſiaſticis tabulis certa ſumere, quam ex incertis plura deducere. Tu conſule de his omnibus noſtras ad Martyrologium Notas. Nobilitata tunc quoq; fuit Romana Eccleſia corona Ioannis presbyteri nono Kalend. Iunij, quo die natalis eius anniuerſaria celebritate recurrit: hic enim ante ſimulacrum Solis via Salaria veteri decollatus eſt, corpusq; eius ſepultum à Concordio presbytero ad Concilia martyrum.

ROMANI CLERICI ET ALII MARTYRES.

Sed præſtitit Deus in his martyrum Romæ exhibitis certaminibus, vt per Magiſtratum illum, vicariã præfecturam gerentem, per quem ſic ſæuierat in Chriſtianos, Gordianum videlicet, Iuliani impietas argueretur, retunderetúrq; temeritas; dum quem ad necem Fidelium ille delegerat, CHRISTI nominis egregium confeſſorem ac martyrem factum Eccleſia lucrata eſt. CCLIV.

GORDIANI CERTAMEN.

Hæc autem quo modo ſe habuerint, ex antiquis monumentis Actorum eius, atque tabulis Eccleſiaſticis, rem paucis complexam in medium adducemus. Accidit namque, vt Ianuarius presbyter coram Gordiano Vicario religionis cauſa ſiſteretur, ſub titulo tamen maleficij: Qui, afflante eum diuino ſpiritu, ſic cum eo locutus eſt, vt eundem apud ſe cuſtoditum poſtea Gordianus noctu vna cum Marina coniuge conueniret; ac pœnitens dolenſque de fuſo Chriſtiano ſanguine, ſpe veniæ conſequendæ, baptiſmum æterni ſupplicij euitandi cauſa petierit: Qui & ab eodem piis monitis confirmatus, vna cũm coniuge & ex familia quinquaginta tribus, baptizatus eſt, cõflato Iouis ſimulacro quaſi fidei obſide tradito Ianuario. Re tandem per Clementianum Tribunum comperta, nunciataque Iuliano: totoq; negotio, quod tanquam portentum habitum eſt, magicis incantationibus adſcripto, in Gordianum ira Imperatoris exarſit; quem in primis magiſtratu depoſuit, ſuffecitque in locum eius Clemẽtianum, cuius & iudicio illũ ſubiecit, qui habita de viro ſæuiſſima quæſtione, ſacrificare renuentẽ plumbatis cæſum, gladio ſubiecit capite amputandum ante templum Telluris. Expoſitum vero canibus corpus, ſed diuina virtute cuſtoditum illæſum, quinta die à Fidelibus ſublatum, via Latina ad Cryptas defertur, conditurq; iuxta Epimachum martyrem: vnde & accidit, vt vna eademq; die ab Eccleſia vtriuſq; natalis agatur. Vxor autem Gordiani Marina damnata eſt præ ignominia ad Aquas Saluias, ſeu potius (vt habet alia lectio antiquorum codicum) ad Aquas Salinas, ad ſeruitium ruſticorum. Ianuarius vero presbyter inſcriptione notatus eſt. Quodnam autem huiuſmodi ſupplicium eſſet, in Notis diximus. Hæc omnia ex ipſorum Actis, atq; tabulis Eccleſiaſticis.

Porro illud in Actis diſplicet (vt de aliis dictum eſt) quod quæ tempore Iuliani, & per eiuſdem Imperatoris magiſtratus geſta ſunt, & fortaſſe etiam eiuſdem Iuliani reſcriptis, eadem coram ipſo facta eſſe dicuntur, atq; Romæ: cum ex Amiano & aliis ſatis liqueat, eundẽ toto Im- CCLV.

perij

perij ſui tempore verſatum eſſe in Oriente. Cæterum (vt vidimus) qui ab ipſo Romæ rebus publicis magiſtratus præfecti erant, ex ipſius ſententia negotium facere Chriſtianis, vt licuerat, non deſtiterunt, eo potiſſimum ad ſupplicia inferenda vſi titulo, quod magi Fideles eſſent, in quos vt magiæ reos conſtitutos iuberent animaduerti: prout etiam Ammianus de Aproniano Vrbis præfecto teſtatur: de ipſo dicemus anno ſequenti, quo eam præfecturam eum eſſe conſecutum, idem auctor affirmat. Paſſus eſt item Romæ Leopardus domeſticus Iuliani pridie Kalend. Octobris: qua die publico titulo eius memoria in tabulis Eccleſiaſticis notata habetur.

CCLVI. Cæterum quod in Oriente frequenter ac Romæ aduerſus Chriſtianos actum nouimus; id etiam in alijs prouinciis Orbis Occidẽtalis Romano ſubiectis Imperio factitatum, non ambigimus: cum nihil antiquius eſſet apud Apoſtatam Principem, quam proſtratum erigere deorum cultum, & excreſcentem nimium (vt ſibi videbatur) Crhiſtianam religionem comprimere. Hæc quidem abſque nece piorum, rerumque ipſorum graui iactura confici, haud facile conceſſum erat: ſed quod (vt frequenter inculcatum eſt) abſque titulo Chriſtianitatis, ſed aliis confictis criminib. eiuſmodi de illis iudicia exercerentur; inde, puto, obſcuræ remanſerunt res geſtæ plurimorum martyrum. In Galiis namque, vbi præfecturam geſſit (vt dicemus) Salluſtius Iuliano omnium cariſſimus, ob idque Chriſtianorum acerbiſſimus hoſtis, paſſos reperimus quatuor germanos, Eliphium Tullenſem virum, eius fratrem Eucharium Epiſcopum, & ſorores Libariam, atque Suſannam, vt eorundem martyrum Acta *a* ſignificant: At perperam, mea ſententia, dicuntur conſummaſſe martyrium, dum Iulianus adhuc cum exercitu in Galliis moraretur: nam eo tempore ipſum ſe Chriſtianum ficte ſaltem exhibuiſſe, & de rebus Chriſtianorum bene meritum eſſe, ſuperius dictum eſt.

MARTYRES PASSI IN GALLIIS. *a Collectis Rupert. Abb. Tuit. Recitat Sur. tom. die 16. Octobr.*

CCLVII. Sed quodnam pugnãs pro fidei confeſſione ſpecimen Chriſtianæ conſtantiæ ediderit in caſtris tunc militans ſub Tribuno Victricius, qui poſtea creatus fuit Epiſcopus Rhotomagenſis; nobilem ſcriptam hiſtoriam à nobiliſſimo, atque ſanctiſſimo viro hic opportune recenſeamus. certamen quidẽ eius ſub Iuliano Apoſtata contigiſſe produnt Eccleſiaſtica monumenta, Martyrologiũ, inquam, Romanum die natali ipſius: ſed cum nec alius poſt Iulianam fuerit Ethnicus Imperator, in cuius caſtris Chriſtianus miles abſq; diſpẽdio pietatis militare valeret; certamen Victricij ad iſtud ipſum tempus referendum eſſe, neceſſitas exigit argumenti. Paulinus igitur poſt multa egregia de viro hoc pnarrata, hæc ſubdit *b* de eius agone, ſic ipſum alloquens:

b Paulinus epiſt. 26.

CCLVIII. *Cum primo Chriſti amore ſuccenſus, ordinante ipſo Domino quandam operis ſui pompam, per inſignem conſilio militari diem progreſſus in campum es, toto illo, quem iam mente reſpueras, munimentum bellicorum præcinctus ornatu, cunctiſq; mirantibus accuratiſſimos in te habitus ac terribiles apparatus, repente obſtupefacto conuerſus exercitu ante pedes ſacrilegi Tribuni militiæ Sacramenta permutans, arma ſanguinis abiecisti, vt arma pacis indueres, contemnens armari ferro, quia armabaris Chriſto. Et illico antiqui ſerpentis inuidia concitato in furias Tribuno, diſtrictus in verbera & vaſtis fuſtibus fractus; nec tamen victus eſt, quia Crucis ligno innitebaris, geminataq; mox corpori pœna, acuto teſtarum fragmine, laniata immanibus plagis membra, * ſubſtratus es, tunc mollius fulciente Chriſto, cuius tibi gremium lectulus erat, & dextra puluinar: Vnde ad maiorem hoſtem, necdum vulneribus obductis, incenſo potius eorum dolore, quam fracta virtute, reparatus, fortior proſiluiſti; oblatuſq; Comiti, de potentiore inimico glorioſius triumphaſti, nec auſis vltra diaboli ſatellitibus ſuperata ingerere tormenta, capitalemque ſententiam meditantibus, vt vel ſine carnalis tua vita vinci deſinerent: Dominus noſter fortis & potens & inuictus in prælio, conſpicuis mirabilibus, pectora quamlibet obdurata confudit. Nam carnifex, qui in itinere, quo percuſſorem tuum ſacra victima ſequebaris, ceruicem tuam inſultans minaciter attingendi temeritate violauerat, quaſi ictus ſui locorum præcurrente gladium manu palpans, excuſſis illico oculis cæcitate percuſſus eſt.*

* ſubtritus

CCLIX. *O Chriſti ineffabilis bonitas, quantum in ſuos oſtendit affectum! Iniuriam confeſſoris ſui non tulit impunitam, qui ſuis crucifixoribus rogauit c ignoſci: contumeliam martyris ſtatim vltus eſt, qui paſſionem ſuam noluit vindicari. Sed ea ipſa ira pietas eſt. Idcirco n. vnuſq; cæcatus eſt, vt plures illuminarentur; & ipſe forſitan, qui oculos carnis amiſerat, lumina mentis acciperet. Statim deinceps maiore documento qui feralis cuſtodiæ miniſterium triſte curabant, quas ipſi arctius innodatas & ad oſſa depreſſas, vel exiguo, rogantib. vobis, beneficio relaxare noluerant catenas; conuerſa in conſpectu ipſorũ prece veſtra ad Deum Chriſtum. ſponte de manibus abſolutis fluere viderunt: nec auſi renectere, quod Deus ſoluerat. Ad Comitem pãlidi cucurrerunt, veritatem Dei pro confeſſorib. confitentes: quod auditũ religioſe & creditum Comes Principi ſuo cum teſtimonio militum retulit. Et vt ipſius quoq; repentina ad clementiam de furore conuerſio inter mirabilia Dei numeraretur: factus eſt in te prædicator Chriſti, in quo eſſe deuouerat perſecutor.*

c Luc. 23.

CCLX. *Puto & ipſum, tanquam Saulem aliquando Spiritu ſancto Dominus impleuerat; quia & te ſicut David ſuum diligebat: vt ſicut ille Rex quondam, dum ad Prophetas perſequendos proficiſcitur, affectus eſt; ita & Comes ille reſperſus gratia Domini, quæ de fidei tua abundantia redundabat, qui ad puniendum confeſſorem venerat, & ipſe confeſſor abſcederet: credidit enim; & quos ſæuiens prædamnarat vt reos, laudans emiſit vt ſanctos: & teſtimonium perhibuit veritati, qui teſtes fidei punire cupiebat.* hæc Paulinus. At de Gallicanis martyribus hactenus: hi enim tantum ſub Iuliano paſſi reperiuntur in Galliis, & ſi qui alij nobis incomperti: cum tamen dire exagitatas eſſe eas prouincias ſub præfectura Salluſtij, illud etiam admoneat, quod aduerſus eundem, ſiue Dioſcorum vicem eius gerentem, ſcripſiſſe commentarium S. Hilarium Epiſcopum Pictauienſem, & Hieronymus *d* auctor eſt: cuius cum idem meminit in Epiſtola ad Magnum, ſic ait: *Breuiq; libello, quid in litteris poſſet, oſtendit.* De Salluſtio autẽ ſequenti anno, quo geſſit ordinarium Conſulatum, agẽdum eſt. Vtinam extaret liber ille, cuius iactura non res geſtæ tantum aduerſus Eccleſiam Gallicanam, ſed & aliæ complures ad alias Occidentis Eccleſias pertinentes, perpetua obliuione ſepultæ, remanſerunt obſcuræ.

d Hiero. de ſcript. Eccl. in Hilario.

CCLXI. Sed quinam fuerit ſub Iuliano ſtatus Eccleſiæ Africanæ, iam oratio proſequatur. Donatiſtæ enim, qui grauiſſime hactenus pertuliſſent Chriſtianos Imperatores fauentes Catholicis, Conſtantinum Magnum, Conſtantem atque Conſtantium filios; quorum reſcriptis, qui cæteris ad ſchiſma duces eſſe videbantur, exilio condemnati fuerant: nouo adueniente Imperatore à fide apoſtata, quem & ſcirent deteſtari prædeceſſorum Chriſtianorum Principum acta, atque relegatos à Conſtantio exilio ſoluiſſe: legationem ad ipſum mittunt, ab exilio irrogato liberari petentes, ablataſq; ſibi baſilicas reddi. Fuerunt nomina Legatorum, vt ex Sanct. Auguſtino *e* didicimus, Rogatianus, Põtius & Caſſianus: *Antiquiores,* inquit, *ſunt Eccleſiæ preces ad Dominum pro vnitate Chriſti, quam Rogatiani, Pontij, & Caſſiani ad Iulianum pro parte Donati.*

DONATISTARVM LEGATIO AD IVLIANVM.

e Auguſt. cont. liter. Petil. lib. 2. c. 79.

CCLXII. Magno plane malo Catholicæ Africanæ Eccleſiæ accidit Imperium Iuliani: nam conſopitum ac pene extinctum ſchiſma tot annis, tantoque ſtudio in hoc inſudantibus, qui anteceſſerant, Chriſtianis Imperatoribus; mox aſpirante illis gratia Iuliani, denuo excitatum maioribus flammarum globis erupit. Teſtatur id quidem in primis Optatus, cum ait *f*: *Hoc eodem tempore duces & principes veſtros merita relegauerant ſua: In Eccleſia nulla fuerant ſchiſmata, nec Paganis licebat exercere ſacra ſacrilegia: pax Deo placita apud omnes Chriſtianos populos habitabat: diabolus mœrebat in templis, vos in regionibus alienis. Deinde alter (vt omnibus notum eſt) ſecutus Imperator, vobiſcum vota ſiniſtra concipiens, ex famulo Dei factus eſt miniſter inimici, apoſtatam ſe edictis ſuis teſtatus eſt. Quem precibus rogaſtis, vt reuerti poſſetis. Quas preces ſi vos negatis miſiſſe, nos legimus.*

f Opt. lib. 2.

CCLXIII. Erant eiuſmodi Donatiſtarum preces adulationis plenæ: de quibus Auguſtinus ad Donatiſtas *g*: *Hæc,* inquit,

g Auguſt. ad Donat. epiſt. 166.

erat eius prædicanda iuſtitia, quam ſupplicantes Rogatianus & Pontius laudauerunt, dicentes homini apoſtatæ, quod apud eum ſola iuſtitia haberet locum. & aduerſus litteras Petiliani *a* ſic: *Imperatori Pagano & apoſtatæ dixiſtis, quod apud eum ſola iuſtitia locum haberet: quibus precibus & reſcripto, ſicut ibi ſcriptum eſt (ſicut allegationis geſta teſtantur) pars Donati vniuerſaliter vſa eſt.* Quanti autem ponderis hæc eſſent verba, alibi ſcribens ad Vincentium, ita declarat *b*: *Iuliano Imperatori dixerunt, quod apud eum iuſtitia ſola locum haberet, quem certe apoſtatam nouerant, & idololatriæ deditum ſic videbant, vt aut iuſtitiam eſſe idololatriam faterentur, aut ſe ſceleratè mentitos negare non poſſent, vt apud eum dicerent ſolam locum habere iuſtitiam apud quem magnum locum cernerent habere idololatriam. Sed fuerit error in verbo: de facto quid dicis?* &c.

a Aug. contr. lit. Petil. l. 2. c. 97.

b Aug. epiſt. 48.

CCLXIV. IVLIANVS FAVIT DONATISTIS.

Quam vero facile his annuerit Iulianus, ſic ſubdit Optatus: *Nec difficultatem præbuit quem rogaſtis. Ire præcepit pro voto ſuo, quos intellexerat ad diſturbandam pacem cum furore eſſe venturos. Erubeſcite, ſi vllus eſt pudor. Eâdem voce vobis libertas eſt reddita, quâ voce idolorum pateſieri iuſſa ſunt templa: Eiſdem pene momentis veſter furor in Africam reuertitur, quibus diabolus de ſuis carceribus relaxatur. Et non erubeſcitis, qui vno tempore cum inimico communia gaudia poſſidetis?* Quid autem Iulianus tunc reſcripſerit pro Donatiſtis, ex eius fragmento, quod ſupereſt, & recitat Sanctus Auguſtinus, licet accipere: nam ait *c*: *Eas enim,* nempe Baſilicas, *iubente inimico Chriſti accepiſtis, in quibus iuſſa Chriſti contemneretis, dum validum & verum vobis videtur, quod Iulianus conſtituit, dicens: Hoc quoque ſupplicantibus Rogatiano, Pontio, Caſſiano, & cæteris Epiſcopis, ſed & clericis, accedit ad cumulum, vt abolitis, quæ aduerſus eos ſine reſcripto perperam geſta ſunt, in antiquum ſtatum cuncta reuocentur.* hactenus recitata ab eo pauca verba reſcripti. & inferius aduerſus ipſos, poſt multa in eos inuectus, hæc addit: *Cur in baſilicis poſſidendis Iuliani reſcriptum tenetis, & in Eccleſiæ pace amplectenda Chriſti Euangelium non tenetis? Clamamus & nos: Quæ perperam geſta ſunt, in antiquum ſtatum cuncta reuocentur: antiquius eſt Euangelium Chriſti, quam reſcriptum Iuliani,* &c.

c Aug. cont. liter. Petil. lib. 2. c. 97.

IVLIANI RESCRIPTVM PRO DONATISTIS.

CCLXV HONORIVS IMP. PVBLICE EXPONIT EDICTVM IVLIANI.

d l. 37. de hæret. C. Theod.

Porro eiuſdem Donatiſtarum à Iuliano impetratum reſcriptum, in ipſorum ignominiam Honorius Imperator poſtea publicis locis affigendum curauit, huiuſmodi ad Hadrianum præfectum Prætorio dato edicto *d*: *Reſcriptum, quod Donatiſtæ à Iuliano tunc Principe impetraſſe dicuntur, propoſito programmate, celeberrimis in locis volumus anteferri, & geſta, quibus eſt eiuſmodi allegatio inſerta, ſubnecti: Quo omnibus innoteſcat & Catholicæ confidentiæ ſtabilita conſtantia, & Donatiſtarum deſperatio fucata perfidia. Datum quinto Kalend. Martias, Rauennæ, Stilichone & Aureliano Coſſ.* Ex his quidem penſare licet, quale fuerit eiuſmodi pro Donatiſtis datum à Iuliano reſcriptum, quod poſt tot annos ipſe Imperator Honorius publico voluit exponi ludibrio, quo illorum temeritas atque protacitas omnibus oſtentui eſſet. Quid autem indulgendo Donatiſtis, relaxandoque eos ab exilio obtenderit Iulianus, ſanctus Ioannes Chryſoſtomus alia occaſione docet his verbis *e*: *Vafer ille & callidus, quos intelligebat ob peccatum aliquod Chriſtianorum conuentuum principibus pœnas dediſſe, & à præfectura, quam gerebant, amotos, omnes liberos eſſe iuſſit: hoc modo peſſimis quibuſq; licentiam largiens, Eccleſiæ leges ſubuertens, deniq; omnes inter ſe committens: fore enim ſperabat, vt poſtea minori negotio debellarentur, ſi prius bello inter ſe conflictati fuiſſent. Quin etiam quendam (huic Stephano nomen erat) tum ob doctrinæ peruerſitatem, tum ob vitæ improbitatem, ab Eccleſiaſtico principatu amotum, iubet de integro magiſterij ſedem occupare.* hæc Chryſoſtomus.

e Chryſ. l. cont. Gent.

CONSILIV̄ IVLIANI.

CCLXVI.

Ex ſententia plane illi res accidit, vt eius reſcripto relaxati ab exilio Donatiſtarum Epiſcopi factioſiſſimi duces ſchiſmatis, maximo ferrentur impetu in Catholicos, graſſatorum inſtar atq; prædonum. Quæ autem perduelles Chriſtianæ concordiæ, Apoſtatæ Imperatoris innixi præſidio, egerint, & qualia quamque funeſta ac deplorata patrauerint, Optatus ſatis accurate ſ recenſet, cum ait: *Veniſtis rabidi: veniſtis irati, membra laniantes Eccleſiæ: ſubtiles in ſeductionibus, in cædibus immanes, filios pacis ad bella prouocantes. De ſedibus ſuis multos feciſtis extorres; cum conducta manu venientes, baſilicas inuaſiſtis: multi ex numero veſtro per loca plurima, quæ ſub nominibus dicere longum eſt, cruentas operati ſunt cædes, & tam atroces, vt de talibus factis ab illius temporis Iudicibus relatio mitteretur. Sed interuenit & occurrit iudicium Dei, vt ille, qui vos iamdudum redire iuſſerat, Imperator profanus & ſacrilegus moreretur: qui perſecutionē, vobis prouocantibus, iam miſerat, aut mittere diſponebat. Operata eſt apud loca ſupradicta in Catholicos trucidatio. Memoramini per loca ſingula, qui fuerint veſtri diſcurſus. Nonne de numero veſtro fuerunt Felix Diabenſis, Ianuarius Flauien Piſtenſis, & cæteri, qui tota celeritate cucurrerunt ad caſtellum Lemellenſe? vbi cum contra importunitatem ſuam viderent baſilicam clauſam præſentes iuſſerunt comites ſuos, vt aſcenderent culmina, nudarent tecta, iactarent tegulas. Imperia eorum ſine mora completa ſunt. & cum altare defenderent diaconi Catholici, tegulis plurimi cruentati ſunt, duo occiſi ſunt. Primus filius Ianuarij, & Donatus filius Nini, vrgentibus & præſentib. Coepiſcopis veſtris ſupra memoratis: vt ſine dubio de vobis dictum ſit: Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem. De qua re Primoſus Epiſcopus Catholicus loci ſupra memorati in Concilio veſtro apud Thaneſtinam ciuitatem queſtus eſt, & querelas eius diſſimulanter audiſtis. Ecce à vobis factum eſt, quod dixiſtis, Eccleſiam non eſſe, quæ cruentis morſibus paſcitur: & aliud ſunt milites miſſi, aliud Epiſcopi ordinati.* & paulo poſt:

f Opt. li. 2.

DONATISTARVM FVROR ADVERSVS CATHOLICOS.

Similiter & apud Carpos non tibi videntur inexpiabiles ſordes? In Mauritaniæ ciuitatibus, vobis inſtantibus, quaſſatio populi facta eſt: mortui ſunt in vteris matrum, qui fuerant naſcituri. & ruſſus: *Quid commemorem Thipaſam Cæſarienſis Mauritaniæ ciuitatem? ad quam de Numidia Vrbanus Formenſis, & Felix Idicrenſis, duæ faculæ incenſæ liuoribus cucurrerunt: qui & eorum in pace poſitorum animos perturbantes, nonnullorum officialium & fauore & furore iuuante, & Athenio Præſide præſente cum ſignis, Catholica frequentia exturbata & cruentata, de ſedibus ſuis expulſa eſt, lacerati ſunt viri, tracta ſunt matronæ, infantes necati, abacti ſunt partus. Ecce Eccleſia veſtra, Epiſcopis ducibus, cruentis morſibus paſta eſt.* & poſt pauca: *Et quod,* inquit, *vobis leue videtur, facinus immane commiſſum eſt. Vt omnia ſacroſancta ſupra memorati veſtri Epiſcopi violarent, iuſſerunt Euchariſtiam canibus fundi, non ſine ſigno diuini iudicij: nam ijdem canes accenſi rabie ipſos Dominos ſuos quaſi latrones, ſancti corporis reos, dente vindice, tanquam ignotos & inimicos laniauerunt. Ampullam quoque Chriſmatis per feneſtram, vt frangerent, iactauerunt: & cum caſum adiuuaret abiectio, non defuit manus Angelica, quæ ampullam ſpiritali ſubuectione deduceret: proiecta caſum ſentire non potuit, Deo muniente, illæſa inter ſaxa conſedit.* En probe vides, lector, inter quos recenſendi ſint, qui noſtro hoc infeliciſſimo ſæculo, vel his paria, vel certe magis horrenda, in ſacroſancta Eccleſiæ Catholicæ Sacramenta, eodem, quo Donatiſtæ, ſatanico agitati ſpiritu perpetrarunt. Sed & puto intelligis, eos rabidiores canibus, & ſilicibus duriores redditos eſſe, qui diuinorum Sacramentorum veritatem adeo cæcutientes impugnant, hiſce eam certis atque adeo manifeſtis miraculis conteſtantibus. Sed nec deſunt iſtis ſcelera illa, quæ de iiſdem Donatiſtis Optatus mox ſubdit his verbis:

CCLXVII.

QVID IN SS. EVCHARISTIAM DONATISTÆ.

Inde reuertentes Vrbanus Formenſis, & Felix Idicrenſis, inuenerunt Matres, quas de caſtimonialibus fecerunt mulieres. Ecce quales, frater Parmeniane, Epiſcopos celas: & cum pro tuis erubeſcere debueras, Catholicos innocentes accuſas. Interea ſupra memoratus Felix, inter ſua crimina & facinora nefanda, ab eo compreſſam puellam, cui mitram ipſe impoſuerat, à qua paulo ante Pater vocabatur, nefariè inceſtare minime dubitauit: & quaſi de peccato ſanctior fieret, inde velociter properauit. Sic Donatum annorum ſeptuaginta Epiſcopum, hominem innocentem, ſpoliare auſus eſt Epiſcopali nomine & officio & honore. Venit ſchiſmaticus ad Catholicum, ad innocentem reus, ad DEI Sacerdotem ſacrilegus, inceſtus ad caſtum, ad Epiſcopum iam non Epiſcopus; ſed de placito & de coniuratione veſtra ſecurus, veſtris legibus & decretis armatus: manus, quæ paulo ante peccata grauauerant, capiti innocentis iniecit: & de illa lingua auſus eſt ferre ſententiam, quæ iam nec ad pœnitentiam agendam vel idonea videbatur. Poſt hæc autem ab eodem Optato pluribus, vt par erat, exaggerata; quid tandem per expulſionem Catholicorum

CCLXVIII

VIM INFERVNT SACRIS VIRGINIBVS DONATISTÆ.

a Opt. lib. 1. CCLXIX. licorum Epiſcoporum molirentur, ſubdit, ſic dicens a.

IMPIVS DONATISTARVM CONATVS. *Nunc quoniam erubeſcenda gaudia veſtra probauimus, & furor veſter tot locis oſtenſus eſt: reſtat de profunda impietate veſtra aliquid dicere. Nam omnia, quæ à vobis aut facta ſunt, aut dicta, quis poterit explicare? Sic cuncta malignitate quadam ordinaſſe vos conſtat, vt in vna ſpecie operis, ſpecies alias impleretis: vt dum presbyter, aut Epiſcopus deiicitur, ſic populus caperetur. Quo modo poſſet turba hominum ſtare, quæ rectorem ſuum eliſum eſſe conſpiceret? Non aliter, quam quocunque caſu paſtore occiſo, lupi graſſantur. Exorcizaſtis & lauiſtis ſine cauſa parietes, vt hoc nequitiæ genere ſubuerteretis ſimpliciſſimorum hominum mentes. Talibus conſiliis veſtris nonnullorum animi ingulati ſunt: & ſub nube ſimplicitatis, obcæcato lumine, vt miſeros ſterneretis, ſagittas de pharetra pectoris veſtri ſeductionibus præmiſiſtis: vt de vobis ſpiritus S. per David Prophetam in pſalmo decimo prædixerit: Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt ſagittas in pharetra, ad ſagittandum in obſcuro rectos corde. Quid à vobis minus factum eſt? Veſtris conſiliis ſagittati ſunt innocentes, exarmati Fideles, honore nominis ſui ſpoliati ſunt ſacerdotes. O impietas inaudita! quem ingulaueris, inter pœnitentiam & tormenta ſeruare! In comparatione operis veſtri, latronum lenior videtur immanitas. Vos viuum facitis homicidium: latro ingulans, dat de morte compendium. Paupertate ſenſus ſui circumuenti ſunt, quos decipere potuiſtis. Perfecti enim fuerant illi, opere ſcilicet Dei, qui in eius nomine fuerant ordinati: at vos contra opus Dei hoſtiliter militatis, diuinum opus malitiæ vectibus deſtruentes. Apparet ergo de vobis dictum eſſe in decimo pſalmo: Quoniam quæ tu perfeciſti, ipſi deſtruxerunt. Fecit vos ſuperbos impietas veſtra: ſed accuſat vos proſpiciens de cœlo iuſtitia: & iniqua vos gerentes error hominum laudat: vt de vobis in nono pſalmo dixerit Spiritus ſanctus: Quoniam laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & qui iniqua egerit, benedicitur. Quid iniquius, quam exorcizare Spiritum ſanctum, altaria frangere, Euchariſtiam animalibus proiicere? Et vt in errorem vos veſter populus mittat, laudando felices appellant, & bene nominant, & per vos iurant, & perſonas veſtras iam pro Deo habere noſcuntur.* Ac rurſus de eorum ſacrilegiis:

CCLXX. b Opta. l. 6. DONATISTARVM IMMANIA SACRILEGIA. *Indubitanter*, inquit b, *& liquido demonſtratum eſt, in diuinis ſacramentis quid nefarie feceritis. Iam illa oſtendenda ſunt, quæ crudeliter ac ſtulte vos feciſſe negare minime poteritis. Quid enim eſt tam ſacrilegum, quam altaria Dei, in quibus vos aliquando obtuliſtis frangere, radere, remouere? in quibus vota populi, & membra Chriſti portata ſunt: quo Deus omnipotens inuocatus ſit: quo poſtulatus deſcendit Spiritus ſanctus: vnde à multis pignus ſalutis æternæ, & tutela fidei, & ſpes reſurrectionis accepta eſt? Altaria, inquam, in quibus fraternitatis munera non iuſſit Saluator poni, niſi quæ eſſent de pace condita: Depone, inquit, munus tuum ante altare, & prius concorda cum fratre tuo, vt poſſit pro te ſacerdos offerre. Quid eſt enim altare, niſi ſedes & corporis & ſanguinis Chriſti? Hæc omnia furor veſter aut raſit, aut fregit, aut remouit. Hoc igitur inexpiabile nefas, ſi de aliqua ratione deſcendit, vno modo fieri debuit. Sed, vt æſtimo; alio loco copia lignorum frangi iuſſit; alio, vt altaria raderentur, lignorum inopia imperauit; vt remouerentur, ex parte verecundia iuſſit: vbique tamen nefas eſt, dum tantæ rei manus ſacrilegas & impias intuliſtis. Quid perditorum conductam referam multitudinem, & vinum in mercedem ſceleris datum? quod vt immundo ore ſacrilegis hauſtibus biberetur, calida de fragmentis altarium facta eſt. Si liuoris iudicio nos vobis ſordidi videbamur, quid vobis fecerat Deus, qui illic * inuocari conſueuerat? Quid vos offenderat Chriſtus, cuius illic per certa momenta corpus & ſanguis habitabat? Quid vos offendiſtis etiam vos ipſi, vt illa altaria frangeretis, in quibus ante nos per longa temporum ſpatia ſancte (vt arbitramini) obtuliſtis? Dum impie perſequimini manus noſtras illic, vbi corpus Chriſti habitabat, feriſtis & veſtras.* & poſt alia plura id genus inculcata, ſic de fractione ſacrorum calicum c:

* illuc.

c Opt. lib. 6. CCLXXI. CONFLATI CALICES A DONATISTIS. *Hoc tamen immane facinus geminatum eſt, dum fregiſtis etiam calices, Chriſti ſanguinis portatores: quorum ſpecies reuocaſtis in maſſas, mercem nefariis nundinis procurantes, ad quam nec emptores eligere voluiſtis, ſacrilegi, dum inconſiderate vendidiſtis. Paſſi eſtis etiam comburi manus veſtras, quibus ante nos eoſdem calices tractabatis: eam rem tamen paſſim vendi iuſſiſtis. Emere forſitan in vſus ſuos ſordidæ mulieres: emerunt Pagani, facturi vaſa in quibus incenderent idolis ſuis. O ſcelus nefarium! ô facinus inauditũ! auferre Deo, quod idolis præſtes: ſubducere Chriſto, quod proficiat ſacrilegio!* rurſum vero, quid in ſacratas à Catholicis Deo virgines admiſerint, dum & ſignũ dedicationis impoſitum illis abſtulerint, & aliud denuo ipſis impoſuerint, idem declarat his verbis d: d Idem l. 6.

CCLXXII. SACRATÆ VIRGINES AD SECVNDAM PROFESSIONEM COGVNTVR. *Iam illud quam ſtultum, quam vanum, quod ad voluntatem & quaſi ad dignitatem veſtram reuocare voluiſtis, vt virgines Dei agerent pœnitentiam? vt iamdudum profeſſa ſigna voluntatis capitibus, poſtea vobis iubentibus immutarent? vt mitrellas alias proiicerent, alias acciperent?* erant mitrellæ in Africana Eccleſia ornamenti capitis genus, quod ſacrandis virginibus ab Epiſcopis ſoleret imponi, ſicut Romæ & aliis in locis ſimplex ſacrum velum. Quod enim virgines ſic Deo dicatæ, ſponſæ Chriſti ex more dicerentur, eo inſigni illarum capita tegere, quo à nubendis diſcriminarentur virginibus, conſueuerunt Antiſtites. erat enim capitis tegumentum ex lana, purpura tamen pictum potius, quam tinctum. fortaſſe Chriſti nomen, vel Crucis ſignum in eo purpureo colore erat expreſſum: per quod omnibus indicaretur, virginem illud geſtantem iam profeſſam eſſe perpetuam virginitatem, & Chriſti deſponſatione Deo dicatam. Nam idem Optatus e inferius, dum ait virginitatem ſeruare, eſſe voluntatis, non neceſſitatis, hæc de mitrella: e Opt. li. 6. *Nec vlla ſunt præcepta coniuncta, vel de qua lana mitrella fieret, aut de qua purpura pingeretur: non enim panno poteſt virginitas adiuuari: non enim inde compeſcuntur æſtus animi quos interdum ætas accendit.* & paulo poſt.

CCLXXIII. *Res inuenta eſt ad ſignum capitis, non ad remedium caſtitatis. Deniq; talis pannus & deturbari, & rodi, & perire poteſt: & tamen virginitas ſi illæſa ſit, ſine mitrella tuta eſſe poteſt. Spiritale nubendi hoc genus eſt; in nuptias ſponſi iam venerant voluntate & profeſſione ſua: & vt ſecularibus nuptiis ſe renunciaſſe monſtrarent, ſpiritali ſponſo ſoluerant crinem, iam cœleſtes celebrauerant nuptias. Quid eſt quod eas iterum crines ſoluere coegiſtis? Quid, inquam, quod à ipſis per vos exacta eſt profeſſio ſecunda? Quis eſt alter ſpiritalis ſponſus, cui iterum nuberent? Quando mortuus eſt, cui nupſerant, vt iterum nubant? Nudaſtis denuo capita iam velata: de quibus profeſſionis detraxiſtis indicia, quæ contra raptores aut petitores videretur inuenta. In mitrella indicium eſt voluntatis, non caſtitatis auxilium, vt rem iam Deo deuotam, ne qui ſponſabat, perſeueret petere, aut ne raptor audeat violare, ſignum eſt ergo, non ſacramentum. Inueniſtis igitur huiuſmodi virgines, quæ iam ſpiritualiter nupſerant: quaſi ſecundas coegiſtis ad nuptias: vt crines iterum ſoluerent, imperaſtis. Hoc nec mulieres patiuntur, quæ carnaliter nubunt: ex quibus ſi alicui maritum mutare contigerit, non reperitur illa temporalis feſtiuitas; non in altum tollitur; non populi frequentia procuratur.* nẽpe quod nubentib. viduis feſtiua gaudia nuptiarum minime ab Eccleſia concedi ſolerent.

CVR MITRELLA VIRGINIBVS IMPONERETVR.

CCLXXIV. VIRGINES SACRÆ REDDITÆ PROFANÆ. Quoniam autem profano ritu ſacratas à Catholicis ſacerdotibus Deo virgines, illi, vt ſuæ eas facerent communicationis, purgare ſolerent, idem Optatus ſubdit his verbis: *Iam conſecratas Deo aſperſiſtis immundis cineribus: crines iuſſiſtis etiam ſalſa aqua perfundi. Et vtinam vel id, quod tuliſtis, velociter reuocare velletis. Interpoſuiſtis moras, vt retractæ in priſtino habitu aliqua diutius remanerent, retractis ſignis, quibus ſe iamdudum contra petitores & raptores muniuerant. Qui cum viderent, præſcriptionem ſibi iamdudum oppoſitam à vobis eſſe ſublatam, de ſponſis raptores effecti ſunt: nec viſus eſt ſibi vnuſquiſque peccaſſe, dum talem rapit, qualem viderat, quando vt vxorem acciperet, poſtulabat. In hoc genere tanta damna feciſtis Deo, quanta lucra Diabolo procuraſtis. Conflaſtis impie calices, crudeliter fregiſtis, & inconſulte raſiſtis altaria. Puellas miſeras non ſine opprobrio, vt ſecundas mitrellas acciperent, coegiſtis.* ac de his hactenus Optatus.

CCLXXV. QVID MITRELLA. Quidnam vero ſignificaretur per mitrellas ſeu mitellas, quæ vt virginitatis ſigna, ſacratis Deo virginibus imponi ſolerent, eſt accuratius inueſtigandum. Haud enim quis putet fuiſſe mitrellas capitis ornamẽtum pretioſum ac ſplendidũ, inſtar illius Iudith f, de quo diuina ſcriptura ait: *Colligauit cincinnos ſuos mitra*: ſed potius ſimplex tegumentum, de quo Vlpianus g ad Sabinum, cum agit de ſtola, palliis, tunicis, capitiis, zonis, ac mitris: *Quæ*, inquit, *magis tegendi capitis, quam ornandi cauſa ſunt comparata.* De eodẽ capitis tegumento Apuleius h. *Mitella*, inquit, *textili cõtecto capite.* Erat autẽ & aliud genus mitræ, ſeu mitellæ, quod à

f Iudith. 16.

g l. 25. ff. de aur. & arg. legat.

h Apul. de aſin. l. 7.

a l. 26. ff. eod.
b Hieron. epiſt. 23.

Paulo Iureconſulto a inter ornamenta recenſetur muliebria. de eiuſmodi mitellis meminit S. Hieronymus b ad Marcellam, cum agit de S. Bleſilla: *Tunc*, inquit, *crines ancillulæ diſponebant; & mitellis criſpantibus vertex arctabatur innoxius: nunc neglectum caput ſcit ſibi tantum ſufficere, quod veletur.* hæc ipſe. Cæterum ad primum genus mitellæ, nō ad ſecundum referendæ ſunt mitellæ, quibus erant ſolitæ in Eccleſia Africana ſacræ velari virgines; licet purpura illæ pictæ eſſent; cum tamen eiuſmodi veli genus nigri coloris in Romana Eccleſia ad velandas Deo deuotas virgines eſſe vſui conſueuerit. De quarum velo hęc S. Ambroſius aduerſus Symmachum: *Non vitta capiti decus, ſed ignobile velamen vſui nobile caſtitatis.* ſed de ſacratum velamine virginum diximus tomo primo Annalium.

CCLXXVI. ABLATI CODICES, PALLÆ, ET VELA A DONATISTIS.

Addiderunt ad hæc & alia ſcelera, Donatiſtæ, nempe vt adhibita potentia magiſtratuum, ſacros codices & pallas & vela, ab iis, qui Catholicæ partis erant, violenter auferrent: vnde eiuſdē Optati hæc etiā addita eſt iuſta querela: *Et illud*, inquit, *prætermittere nequeo, quod nec Deo eſt placitum, nec à veſtris cultoribus excuſari, nec ab aliquo homine defendi poteſt. Per iudicia ſæcularia, & leges publicas, diuinæ legis inſtrumenta executione officiorum, à pluribus eripienda eſſe duxiſtis; volentes ſoli habere, quod pax in communione poſſederat. Non vereor Chriſtianis dicere, quod vobis poſtulantibus, Gentilis executio non potuit ignorare. Velamina & inſtrumenta dominica extorſiſtis, quæ iamdudum fuerant in communione poſſeſſa. Extorſiſtis cum codicibus pallas: iudicio ſuperbiæ veſtræ, vtraq; arbitrati eſtis eſſe polluta. Ni fallor, hæc purificare properaſtis: lauiſtis procul dubio pallas. Indicate quid de codicibus feceritis: in omnibus iudicium prouidentiæ veſtræ debet eſſe æquale: Aut vtrumque laua, aut vtrumque dimitte. quod ſi aliter facis, corrupiſti diligentiam tuam; pallam lauas, codicem non lauas. Si vna parte bonum, in altera malum eſt: non potes negare offendere in vna, ſi in altera promereris. Et ſi gaudes, quod in vna videaris religioſus; debes & plangere, quia teneris in altera parte ſacrilegus. Iam illud quale eſt, quod in multis locis etiam parietes lauare voluiſtis, & incluſa ſpatia, ſalſa aqua & * ſpargi præcepiſtis?* &c. Magna plane arte ſchiſmatici, quo eundem populum execratione & odio imbuerent in Catholicos, quantum eos deteſtari deberent, his ſignis inſinuare ſolebant, validioribus quauis alia comparata ad perſuadendum oratione: quod ipſum alij quoque factitare ſchiſmatici conſueuerunt, ac nouiſſime Græci dicuntur eadem miſerrime operari.

* aſpergi.

CCLXXVII. c Optat. l. 6. COEMETERIA SIBI VENDICANT DONATISTÆ.

Quid rurſum Donatiſtæ in Catholicos egerint, Imperatoris ſibi arrogantes auctoritatem, idem Optatus c docet, hæc addens: *Quid referam etiam illam impietatem de veſtra coniuratione venientem? quia ad hoc baſilicas inuadere voluiſtis, vt vobis ſolis cœmeteria vendicetis, non permittentes ſepeliri corpora Catholica: vt terreatis viuos, male tractatis & mortuos, negantes funeribus locum. Si inter viuentes fuerat certamen: odia veſtra vel mors aliena compeſcat. Iam tacet, cum quo paulo ante litigabas. Quid inſultas funeri? Quid impetis ſepulturam? Quid cum mortuis litigas? Perdidiſti malitiæ fructum. Et ſi corpora non vis in vnum quieſcere, animas tamen in vno apud Deum poſitas non poteris ſeparare,* &c. hæc & alia plura Optatus. His igitur Donatiſtæ Iuliani Imperatoris fulti præſidijs, qui pene videbantur extincti, adeo inualuerunt aduerſus Catholicos; vt omnes, qui ſucceſſerunt Catholici Imperatores, licet aduerſus eos plurimum laborauerint, vt ipſos ad cōmunionem Catholicam reſtituerent, vel alio aliquo modo tollerent & abolerent, nunquam tamen id efficere valuerint. Quæ autem poſt Iuliani tempora ab eiſdem geſta ſint, ſuis locis dicturi ſumus. modo reliquas à Iuliano ſancitas leges recenſeamus.

CCLXXVIII.

Quod igitur de reſcripto aduerſus Orthodoxos pro Donatiſtis à Iuliano dato pluribus actum eſt: iam de alijs ab eodem promulgatis aduerſus Chriſtianos edictis, ſancitisq; legibus, & ſcriptis Epiſtolis, hic vltimo loco anni huius paulo fuſior (quod id exigat rerum copia) oratio inſtituenda eſt. Atq; in primis illud aduertendum, non conſueuiſſe ipſum Iulianum tantum ignominiæ cauſa (vt ſæpe vidimus) nominare Chriſtianos, Galilæos; ſed vt eodem nomine ab omnibus ijdem dicerentur, ſcripto edicto ſanxiſſe. Sic enim de ipſo Gregorius Nazianzenus d: *Atque illud ſane per quam puerile, ſtultæq; leuitatis, ac ne vllo quidem alio homine vel mediocri animi grauitate prædito, nedum Imperatore dignum; quod ſimul cum nominis commutatione, animorum quoque noſtrorum commutationem ſecuturam eſſe arbitratus, aut certe nobis id pudori fore, quaſi turpiſſimi cuiuſdam criminis accuſatis, nouandum nobis cognomentum cenſuit, Galilæos pro Chriſtianis nominans, atque ita vocari, publica lege decernens. Ex quo perſpicue oſtendit, Chriſti appellationem honorificentiſſimam eſſe, maximeque ad gloriam ponderis: quoniam eam nobis extorquere cogitauit, Niſi fortaſſe alia ratione fecit, quod huiuſce nominis vim & poteſtatem inſtar dæmonum reformidaret, ac proinde ad aliud nomen minus notum & vulgare transferit.* hæc Nazianzenus. Meminit & huius quoque latæ legis Chryſoſtomus e, dicens: *Adeo Chriſtianum nomen tunc vt extingueretur, quoad eius fieri poterat, elaborabat. Galilæos pro Chriſtianis nos in edictis ſuis tum ipſe appellans; tum Principes, vt id factitarent, adhortans.* adeo enim infenſo animo Chriſtianam religionem inſectatus eſt, vt ne ipſum quidem nomen voluerit ſupereſſe. Sed deriſa eius impietas eſt, fruſtratuſque conatus omnis.

d Gregor. Naz. orat. 1. in Iul. LEX IVLIANI, VT CHRISTIANI GALILÆI DICERENTVR.
e Chryſ. ſtr. Gentil.

CCLXXIX.

Rurſum vero ignominiæ cauſa, cultum Crucis Chriſtianis obiectare, ob idque eos deridere conſueuit; nec id quidem verbis tantum, ſed ſcriptis; vt cum illis ſic exprobraret f: *O miſeri homines, cum ſeruentur arma, quæ magnus demiſit Iuppiter, nempe ancilla, hoc eſt, pater Martis, pignore dato, non verbo, ſed re, quod ciuitatem noſtram perpetuo protecturus ſit, ceſſatis adorare & colere? & interim Crucis lignum adoratis, imagines illius in fronte & ante domos pingentes. Igitur digne quis veſtros prudentiores odio habebit, vel miſericordia dignabitur imprudentiores, qui vos ſequentes, in eam perueniunt calamitatem, vt etiam relictis æternis dijs, ad mortuum Iudæum tranſeant.* hæc ipſe in Chriſtianos. An non ex his intelligis, lector, vna cum Apoſtata Iuliano & ipſos à fide Catholica refugas fœdus iniiſſe recentiores hæreticos deridentes Catholicos Crucis Chriſti lignum venerantes, & ſignum vel manu deducentes, aut coloribus effigiantes? Atque in eo etiam hos cum illo contraxiſſe vides affinitatem, execrantes ſanctorum cultum, & venerationem ſacrarum reliquiarum: nam hæc etiam exprobrabat ita Iulianus g: *Addentes ad antiquum illum mortuum multos recens mortuos, quis pro dignitate abominaretur? Omnia monumenta impleſtis: quamquam vobiſcum nunquam dictum ſit aduolui ſepulchris, & ea amplecti debere. In hanc autem veniſtis malitiam, vt ſuper hac re neque Ieſu Nazaræni verba audienda eſſe putetis. Audite igitur, quæ ille de monumentis dicit h: Scribæ & Phariſæi & hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis,* &c. En quam inſulſe è Chriſti Euangelio aduerſus Chriſtianos colentes ſepulchra ſanctorum enthymema deducit! At pluribus cum verbis S. Cyrillus redarguit: quem re ipſa Babylæ martyris oſſa, vt vidimus, confutarunt. Sed ad alias leges ipſius redeamus.

f Apud Cyril. Alexan. l. 6. in Iul. CRVCIS CVLTVM ATQVE SANCTORVM IVLIANVS CHRISTIANIS EXPROBRAT.
g Apud Cyril. in Iul. lib. 10.
h Mat. 23.

CCLXXX.

Conceſſa à Conſtantino Magno atque Conſtantio priuilegia Decurionibus Chriſtianis, quibus à curiæ munere eſſent immunes dato huius anni Coſſ. ad Salluſtium Præfectum Prætorio reſcripto i, penitus abſtulit. Quin etiam impertita ab iiſdem Chriſtianis Imperatoribus, clericis & miſerabilibus perſonis dona, & immunitates, atque diuerſi generis priuilegia caſſa reddidit, nam de his agens Sozomenus k ſic ait: *At clericis omnem immunitatem, honorem, & frumenti congiaria ipſis à Conſtantio * donata ademit, legesq; eorum cauſa conditas abrogauit, & eos denuo ſuis curiis addixit. Porro à virginibus & viduis, quæ in clero erant propter egeſtatem deſcriptæ, ea exigi mandauit, quæ ante ab ærario publico acceperant. Nam cum Conſtantinus res Eccleſiæ rite diſpoſuiſſet, ex vectigalibus cuiuſq; ciuitatis ea, quæ erant ſatis ad res comparandas neceſſarias, clero cuiuſque Eccleſiæ erogauit: illudq; lege ſtabiliuit: Quæ lex ex eo tempore, quo moriebatur Iulianus, hactenus diligenter obſeruata fuit. Hanc exactionem multo crudeliſſimam fuiſſe & acerbiſſimam prædicant, atq; tabulæ à Patribus confectæ ad eum finem, vt res, quas ex lege Conſtantini acceperant, ita demonſtratæ reſtituerentur, de his, quæ erant à Iuliano exacta, plane teſtificari poſſunt. Verum Imperator odium aduerſus religionem Chriſtianam conceptum non his rebus exſaturauit, ſed flamma iræ contra fidem*

i l. 50. de Decur. & l. 4. de luſtral. col. C. Theod.
k Sozo. l. 5. c. 5.
* al. Conſtantino.

nulli

nulli perditi conatus genus prætermiſit, quo Eccleſiam Dei euerteret, &c. hæc Sozomenus.

CCLXXI. At non ſatis illi fuit, quæ à Chriſtianis Imperatoribus donata eſſent, auferre, ſed & quæ à Gentilibus aliquando ex certa cauſa collata fuiſſent, abripuit: nam ter mille modios tritici perpetua largitione collatos à Marco Aurelio Imperatore erogandos in pauperes Eccleſiæ Hieropolitanæ, petitione Abercii *a* eius ciuitatis Epiſcopi, in hanc vſque diem etiã à cæteris perſecutoribus perſolutos, prorſus abſtulit. Verum vtcunque toleranda hæc fuiſſent; niſi poſtquam ſpoliauit Fideles bonis omnibus munificentia Chriſtianorum Imperatorum olim acceptis, illud etiam aduerſus eos promulgaſſet edictum, quo ad expeditionem belli Perſici ingens pecuniæ vis à Chriſtianis exigeretur, immunes tantummodo à dura tributi exactione ſanciens futuros eſſe, qui Chriſtiana religione relicta, ſeſe ad deorum cultum transferrent. nam Socrates *b*: *Cum exploratum*, inquit, *haberet, quot mala ſecum bellum apportare ſoleat, quam ingenti pecunia vi ad iſtud adminiſtrandum opus eſſet, & abſque ea non poſſe recte geri, pecuniam à Chriſtianis veteratorie extorquere cogitauit. Nam illis, qui ſacrificare renuebant, mulctam impoſuit pecuniariam: ipſaque exactio in vere Chriſtianos ſeuera & exquiſita fuit. Nam quiſque pro facultatum proportione tributa penſitauit; & Imperator ex iniuſta iniuſte exacta pecuniæ collectione breui admodum locupletatus eſt. Iſta quidem vtebatur lege non ſolum in locis, quæ ipſe peragrauit, ſed in illis etiam, ad quæ minime acceſſerat.* hæc ipſe: vt plane intelligas, eiuſmodi tributi indictionem contigiſſe poſt ſcriptam orationem illam, Miſopogonem dictam, in Antiochenos; qua declarat nulla eos vexaſſe hactenus tributi exactione.

[*a Metaphr. in Act. S. Abercij Epiſcopi Hieropolis die 22. Octobr.* — IVLIANVS TRIBVTA CHRISTIANIS INDICIT. — *b Socr. lib. 3. c. 11.*]

CCLXXII. Aduerſus ſane Eccleſias, ad expilanda earum bona, promulgata fuiſſe ab eodem Iuliano edicta, præter illa, quæ ſuperius narrata ſunt, Gregorius Nazianzenus *c* teſtatur his verbis: *Edicta aduerſus ædes ſacras tum publice propoſita, tum priuatim expleta, & donariorum ac pecuniarum depradationem non magis ab impietate quam ab auaritia manantem, & ſupellectilis ſacræ direptionem profanis manibus indigne & contumelioſe tractatæ prætercam: vt etiam & Præſules & ſubditos, qui pro his rebus abſtrahebantur, grauiſſimeq́; torquebantur,* &c. at de his ſuperius alias. Rurſum vero de aliis, quæ impius meditatus eſt in Chriſtianos, inferius ſubdit his verbis *d*: *Conſtituebat*, inquit, *Chriſtianos omni libertate & fiducia ſpoliare, eoſq́; ab omnibus rebus arcere, conciliis, foro, publicis cœtibus, ipſiſq́; adeo tribunalibus: Neque enim fas eſſe quemquam his vti, qui aris antepoſitis thura non adoleuerit, tantamq́; tantæ rei mercedem pependerit. O leges, & legislatores, & Principes: qui quemadmodum cœli pulchritudo, & Solis lumen, & aeris perfuſio communi & perenni beneficentia omnib. patent: ſic legum quoque vſum & perceptionem liberis omnibus hominibus ex æquo propoſuiſtis! quam tamen ille Chriſtianis extorquere, in animo habebat; vt nec per vim oppreſſis iniurias ſuas iudicio perſequi liceret; nec pecuniario detrimento affectis, aut quoquo modo præter ius faſque læſis quicquam opis leges afferrent, ſed pellerentur, & trucidarentur, reſpirationeſque etiam ipſa pene interdicerentur. Quæ vt iis, qui patiebantur, maiorem cupiditatem, animiq́; contentionem, fiduciamq́; apud Deum & libertatem addebant, ita iis, qui faciebant, iniuſtitiæ maiori atq́; ignominiæ erant.*

[*c Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.* — *d Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.*]

CCLXXIII. Quo autem ad hæc decernenda prætextu iuſtitiæ vteretur Iulianus, idem Gregorius mox addit, hæc dicens: *Porro quam ſcita & acuta ratio carnificis illius & patroni, legum violatoris & legislatoris, aut (vt aptioribus verbis vtar) inimici & vltoris: Quemadmodum ait Scriptura! Legem enim noſtram præſcribere* e, *ne iniuriam acceptam vleiſcamur: Ne litem intendamus: Ne quicquam omnino poſſideamus, propriumque exiſtimemus: verum alibi viuamus; ac præſentia, vt vana & inania, contemnamus, & pro nihilo putemus: Hoc etiam vetare, ne malum pro malo referamus: Aut ſi quis nobis colaphum* f *in genam vnam impegerit, ne alteri parcamus, verum eam quoq́; percutienti offeramus: ac præter pallium tunicam etiam exuamus. Adijciet fortaſſe eam quoque hoc ferre, vt pro iis, à quibus iniuriam accepimus, preces fundamus, ac perſequentibus optima quæque exoptemus. Quid ni autem hæc apprime cognoſceret, qui diuina oracula quondam pro lectore recitauerat, atque inter magni ſacrarij miniſtros adſcriptus fuerat, martyreſque templis & delubris ornauerat? Cuius hoc primum demiror, quomodo in his libris accurate verſatus, illud non legerit, aut conſulto præterierit: Malos male perdet,* &c. Refellit deinde pluribus ipſe Gregorius Iuliani ex legibus Chriſtianorū in Chriſtianos inſultandi licentiam: docetque eos ad omnem manſuetudinem ex diuina lege ſic eſſe compoſitos animo, vt omnia ferant atq; contemnant potius, quã virtutis diſpendium patiantur: cæterum ſic affectos minime prohiberi vti virtute, & exhibito ex virtute remedio, nempe iuſtitia. Rurſumq; demonſtrat, alia ex diuina lege præſcripta, nempe præcepta neceſſario omnibus adimplenda; alia vero aliis ſuaderi, & verticem perfectiſſimæ vitæ attingere cupientibus inculcari. Hæc plane ipſe Gregorius, pluribus Iulianum exagitans. Sed & Sozomenus *g* de iiſdem ſic habet: *Ius Reipublicæ Chriſtianis denegauit; & neq́; in communes hominum congreſſus, neq́; in forum venire, neque iudicium exercere, neq́; gerere magiſtratum, neq́; vllum dignitatis gradum obtinere permiſit.* hæc ipſe.

[INIVSTISSIMAS IVLIANVS LEGES IN CHRISTIANOS EX LEGIBVS EORVM VSVRPAT. — *e Matth. 5. Rom. 12. 1. Cor 6. Matt. 10. Marc. 6. Luc. 9. 10.* — *f Luc. 6.* — *g Sozo. li. 5. c. 17.*]

CCLXXIV. At licet Iulianus nullum (vt dictum eſt) manifeſtum pat·nsque promulgaſſet edictum, quo (vt ab aliis Imperatoribus fac·um erat) in Chriſtianos perſecutio indiceretur: tamen in eos ſancita olim aduerſus ſacrilegos templorum expilatores iura torquebat. vnde Sanct. Ioannes Chryſoſtomus *h*: *Si quis*, inquit, *ſuperioribus annis, cum adhuc pij Reges rerum potirentur, vel altaria demolitus fuiſſet, vel templa ſuffodiſſet, vel oblationes diripuiſſet, vel aliud tale quid egiſſet: rapiebatur ad tribunal, & occidebatur etiam inſons & duntaxat delatus.* hæc Chryſoſtomus. Tuliſſe inſuper eam legem Iulianum, vt Galilæi à militia pellerentur, auctores ſunt Theodoretus *i* & Ruffinus *k* dum aiunt, ab eo ſtatutum eſſe, militiæ cingulum nonniſi immolantibus dari, neque quemquam adminiſtrare poſſe prouincias, niſi cultores deorum. Sed de his quoque ſuperius actum eſt.

[LEGES ADVERSVS SACRILEGOS EDITÆ IN CHRISTIANOS CONVERSÆ. — *h Chry. ora. de muent. & Max. marty.* — *i Theo. li. 3. c. 7.* — *k Ruffi li. 1. c. 32.*]

CCLXXV. Verum & lex illa ab eodem Iuliano Imperatore promulgata, vt iniuſtiſſima, ab ipſis etiam ſcriptorib. Ethnicis improbatur: de qua ſic Ammianus *l*: *Poſt multa enim etiam iura quadam correxit in melius ambagibus circumciſis, indicantia liquide quid iuberent fieri, vel vetarent. Illud autem erat inclemens obruendum perenni ſilentio, quod arcebat docere magiſtros rhetoricos & grammaticos ritus Chriſtiani cultores.* & inferius *m* eadem ferme verba repetens ait: *Erat inclemens, quod docere vetuit magiſtros rhetoricos & grammaticos Chriſtianos, ne tranſirent à numinum cultu.* hoc eſt, ne per eos cultores deorum ac eorum cultu deſciſcerent: docendo quippe illi humaniores litteras, pariter elucidabãt, quæcunq; de diis Gentium ſcripta erant, fuiſſe omnino figmenta. ita quidem de Iuliani ſententia animi Ammianus. At aſtutus Apoſtata id ſane erubuit palam priori edicto manifeſto ſanciendo fateri: ſed aliis fucatis colorib. id ipſum præſtans, menſe Iunii eiuſmodi edidit ſanctionem *n*.

[*l Ammia. lib. 22.* — IVLIANVS CHRISTIANOS DOCERE PROHIBET. — *m Ammia. lib. 25.* — *n lib. 5. de profeſſor. C. Theod.*]

CCLXXVI. *Magiſtros ſtudiorum, doctoreſq́; excellere oportet moribus primum, deinde facundia. Sed quia ſingulis ciuitatibus adeſſe ipſe non poſſum: Iubeo, quiſq́; docere vult, non repente nec temere proſiliat ad hoc munus, ſed iudicio Ordinis probatus decretum Curialium mereatur, optimorum conſpirante conſenſu. Hoc enim decretum ad me tractandum referetur, vt altiore quodam honore noſtro iudicio ſtudiis ciuitatum accedant. Dat. XV. Kal. Iulij, accepta quarto Kalend. Auguſti, Spoletio*: Mamertino & Neuitta Coſſ.* Cum igitur eiuſmodi decretum ad ſe deferendū, quo à ſe probaretur, edixerit: quis non intelligit, ſuo voluiſſe arbitrio reſeruatum, quos vellent ſcientiarum præfici ſcholis? Hac primum, inquam, more ſuo, arte putauit, ſe Chriſtianos omnes à docendo poſſe repellere. Sed haud diu poſt, nempe hoc ipſo anno (vt ex Ammiano res geſtas cuiuslibet anni Conſulum limitibus conſcribente conſtat) manifeſtum edictum protulit, vulgauitq; ſanctionem, qua hoc ipſum manifeſtius prohiberet: eamque quantumlicet iudicio quoq; ſuorum turpiſſimam legem; tamen ſic compoſitis quibuſdam de induſtria pigmentis delinitam, tanquam philoſophica impoſita larua decoram in medium protulit, his ſcilicet fucatam ſermonibus *o*:

[*o Extat inter epiſtol. eiuſdē Iul. epiſt. 42.*]

CCLXXVII. *Doctrinam rectam eſſe arbitramur, non verborū linguæue magnificum & exquiſitum ſonum, ſed mentis bene conſtitutæ ſanã affe-*

ctionem,

SANCTIO IVLIANI ADVERSVS DOCTORES CHRISTIANOS.

ſtionem, & veras certaque de bonis & malis, honeſtis & turpibus ſententias. Quare quiſquis aliud ſentit, aliud ſuos diſcipulos docet, is tantum videtur à ſcientia, quantum à probitate abeſſe. Ac ſi de parua re ſit linguæ animique diſſenſio: in hoc ipſo etiam eſt improbus, tametſi modum non excedat ſceleris magnitudo. Sin vero in maximis rebus aliud ſentit, contraque ac ſentit, docet: nonne hæc cauponum, non dico bonorum, ſed nequiſſimorum vita eſt? quippe cum illa maxime doceant, quod maxime malum exiſtimant, fallentes atque ineſcantes eos laudibus, quibus cum ſua, vt arbitror, mala commutare volunt. Quamobrem omnes, qui quidvis docere profitentur, bonis moribus eſſe debent, neque opiniones nouas & à ſenſu populari abhorrentes aſſerere: ſed in primis tales eſſe debent, qui adoleſcentes in veterum ſcriptis inſtituunt, ſiue ſint rhetores, ſiue grammatici, & præcipue ſophiſtæ, qui non ſolum verborum, ſed etiam morum magiſtros ſe eſſe volunt, & ad ſe philoſophiam de adminiſtrandis rebuspublicis pertinere contendunt: hoc verum ſit, nec ne, in præſentia omitto.

CCLXXVIII. QVO DILEMMATE VSVS IVLIANVS.

Laudo eos, qui doctrinam tam præſtantem expetant; plus certe laudaturus, ſi non mentirentur, neque ſe ipſi refellerent, dum aliud ſentiunt, aliud diſcipulis tradunt. Quid? Homerus, Heſiodus, Demoſthenes, Herodotus, Thucydides, Iſocrates, Lyſias, deos habent doctrinæ ſuæ duces & auctores. Nonne eorum alij Mercurio, alij Muſis ſacros ſe eſſe arbitrantur? Quare abſurdum eſt, qui horum libros exponunt, deos vituperare, quos illi coluerunt. Neque tamen quia id abſurdum puto; idcirco eos diſcipulorum cauſa ſententiam mutare iubeo: Verum do optionem, vt ne doceant, quæ non bona eſſe cenſent. Sin docere malunt, doceant re ipſa primum; & perſuadeant diſcipulis, neque Homerum, neque Heſiodum, neque quenquam eorum, quos interpretati ſunt, quosque impietatis, amentiæ & erroris erga deos condemnarunt, talem eſſe. Nam alioqui cum ex eorum ſcriptis alantur, mercedemque capiant; auariſſimos plane & ſordidiſſimos ſe fatentur, ſi paucis drachmis id facere ſuſtineant. Atque hactenus quidem multa erant, quæ eos templorum aditu prohiberent; & timor vndique impendens excuſabat, quo minus de diis veriſſima ſententia explicarentur. Nunc autem cum deorum munere atque conceſſione, libertate potiamur, abſurdum mihi videtur, ea homines docere, quæ non bona eſſe arbitrentur. Quod ſi in iis, quæ docent, & quorum quaſi interpretes ſedent, ſapientiam eſſe vllam arbitrantur: ſtudeant primum illorum erga deos pietatem imitari. Sin in deos ſanctiſſimos putant ab illis auctoribus peccatum eſſe: eant in Galilæorum eccleſias, ibique Matthæum & Lucam interpretentur, quibus vos obtemperantes, à ſacris abſtinere iubetis.

CCLXXIX. CONSILIVM IVLIANI IN DOCTRINIS DECERNENDIS.

Cupio ego & aures & linguam veſtram (ſicut vos loqueremini) renaſci in his rebus, quarum vtinam & ego ſim ſemper particeps, & omnes, qui me diligunt. Doctoribus quidem & præceptorib. communis hæc lex ſtatuatur: adoleſcentes enim, qui ire volent, minime prohibentur. Iniquum ſiquidem fuerit, pueros adhuc ignaros quo ſe vertant, ab optima via retinere, ac metu coactos ad patria inſtituta deducere. Quanquam autem verum erat, iſtos tanquam impotentes & inſanos etiam inuitos ac repugnantes curare: attamen liceat omnibus per nos iſtos morbo detineri: docere enim amentes, non punire opus eſt. hactenus Iuliani Imperatoris edictum; quo etſi Chriſtianos omnes à docendo reuocat; non tamen adoleſcentes prohibet à diſcendo: hæcque omnia eo conſilio, quod Chriſtiani docentes, ex Gentilibus auctoribus deorum inanem prorſus eſſe cultum, argumentis pluribus demonſtrabant; adeo vt eos ſic interpretari nihil aliud eſſet, quam adoleſcentes vera religione imbuere, & à Gentilitia ſuperſtitione penitus dimouere: quos ſic ſemel imbutos perfacile erat ad Chriſtianam fidem amplexendam adducere: Quibus ſi iidem illi carerent magiſtris, & Gentiles auctores à Gentilibus doctoribus magno deorum præconio explicatos acciperent, fieret, vt eorum cultui addicerentur, retinerentque firmiter quod pueri didiciſſent.

CCXC.

Sed miramur, Ruffinum & alios dixiſſe, non tam à docendo, quam à diſcendo, Iuliani edicto, reiectos fuiſſe homines Chriſtianos: id enim ipſe Ruffinus verbis illis ſignificare videtur, quibus ait a: *Studia auctorum Gentilium Chriſtianos adire prohibens, ludos litterarum illis ſolis, qui deos deaſque venerarentur, patere decernit.* ſed & Socrates b: *Lege ſanciuit, ne Chriſtiani litteris humanioribus inſtituerentur: Nam cum ſint, inquit, lingua ad dicendum exercitata, facile dialecticorum, qui ſunt apud Gentiles, argutiis occurrere poterunt.* Theodoretus etiam c: *Vetuit*, inquit, *ne Galilæi poeticam, rhetoricam, aut philoſophiam diſcerent: Nam noſtris ipſorum, inquit, pennis (vt eſt in prouerbio) percellimur: ſiquidem noſtrorum ſcriptorum præſidiis muniti, contra nos bellum ſuſcipiunt.* Sozomenus in eandem ſententiam affirmat, id ob inuidiam in Apollinarem & alios celebres Chriſtianos viros, qui eo tempore florebant poeticis facultatibus, atque apprime Gentilium callebant litteras, fuiſſe à Iuliano ſtatutum: de his enim ſic habet d: *Porro vetuit, ne Chriſtianorum liberi poetas & alios ſcriptores Gentiles perdiſcerent, neque horum doctores audirent. Nam non mediocriter eius animum offendebat non ſolum Apollinaris Syrus, vir omni doctrinæ genere & orationis formis inſtructus, verum Baſilius & Gregorius Cappadoces, qui omnibus illius ætatis rhetoribus laudem præripiebant, atque alij eodem tempore quamplurimi diſerti viri, quorum alij ſunt Nicæni Concilij decreta, alij hæreſim Arianam amplexati. Hinc igitur ſolum quoniam magnam ad perſuadendum facultatem poſſe parari cenſebat, vetuit, ne Chriſtiani Gentilium diſciplinis inſtruerentur.*

a Ruff. l. 1. c. 32.
b Socr. li. 3. c. 10.
c Theo. li. 3. c. 8.
d Soz. l. 5. c. 17.

IVLIANVS A DISCENDO GRÆCORVM LITERAS VETVISSE CHRISTIANOS FALSO CREDITVR.

CCXCI. APOLLINARIS CARMEN HEROICVM.

Quo quidem tempore Apollinaris, quem dixi, quo ſua multiplici doctrina & bonitate ingenij opportune multis prodeſſet, ad exemplar poematis Homeri, veterem Hebræorum hiſtoriam vſque ad regnum Saulis carmine heroico conſcripſit, & totum opus in viginti-quatuor libros diſtribuit, ſingulisque ſingularum litterarum Græcarum nomen impoſuit, numero earundem & ordine omnino ſeruato Comœdias quoque compoſuit, fabulis Menandri ſimiles, itemque tragœdias Euripidis, & lyricos Pindari verſus imitatione adumbrauit. Ad ſummam argumentis è S. litteris depromptis, de illis ad ſimilitudinem earum diſciplinarum, quæ ἐγκύκλια appellantur, ſcripſit; breuique temporis ſpatio opera dedit, quæ numero, dicendi vi, ipſo orationis habitu, ſermonis proprietate, forma denique & diſpoſitione, ſcripta Gentilium, qui in his rebus inprimis excellebant, exæquarunt: adeo vt niſi antiquitatem admirarentur homines, & quibus aſſueti fuerint, ea cara haberent; lucubrationes Apollinaris non minoris, quam veterum auctorum æſtimarent, eaſque iiſdem docerent; eiuſque ingenium eo magis ſuſpicerent, quod veterum ſinguli in vno genere ſeparatim elaborarunt: ipſe autem ad omne genus ſcripti animum applicans, vim & virtutem cuiusque, cum vſus poſtularet, accurate expreſſit. Non obſcurus eſt ille quidem liber, quem aduerſus Imperatorem Iulianum, ſiue aduerſus philoſophos Gentiles pro veritate inſcripſit: in quo ſine vllis ſacrarum litterarum teſtimoniis plane oſtendit eos in illo, quod de Deo ſentiendum eſt, per errorem vehementer lapſos eſſe. Quæ irridens Imperator, Epiſcopis eius temporis facile præſtantiſſimis ſcripſit hæc: Legi, intellexi, improbaui. Ad quæ reſcripſere Epiſcopi: Legiſti quidem, ſed non intellexiſti: nam ſi intellexiſſes, non improbaſſes. Sunt, qui hanc epiſtolam Baſilio Eccleſiæ Cappadociæ Antiſtiti attribuunt: neque id ſane immerito. Sed ſiue eius ſit, ſiue alterius, qui eum ſcripſerit, quiſquis fuerit, iure tum propter magnitudinem animi, tum propter eruditionem debet laudari plurimum. hactenus Sozomenus.

CCXCII.

In actis autem Artemii martyris e (de quo plura ſuperius) expreſſum habetur alia ex cauſa Iulianum eiuſmodi promulgaſſe edictum, quo arcebat Chriſtianos à Gentilium diſciplinis: nimirum cum experiretur Antiochiæ vim magnam Eugenii presbyteri in dicendo ac confutando falſam deorum religionem, ita percitum ſic iuraſſe: *Per Solem mihi clariſſimum non amplius feram Græcis diſciplinis inſtitui maxime impium genus Chriſtianorum.* hæc ibi Sanct. Auguſtinus f etiam in eo cum iiſdem conſentit, vt edicto Iuliani non tantum à docendo, ſed à diſcendo quoque Gentilium litteras Chriſtiani vetiti fuerint, cum ait: *An ipſe non eſt Eccleſiam perſecutus, qui Chriſtianos liberales litteras docere ac diſcere vetuit?* Sed & alios reperies eodem errore lapſos: cum tamen ex ipſo recitato nuper Iuliani edicto perſpicue ſit demonſtratum, à docendo tantummodo Gentilium litteras Chriſtianos doctores fuiſſe reiectos: à diſcendo nequaquam, ſic intellexit illud S. Hieronymus in Chronico, cui cognitum fuiſſe putamus: ſic etiam S. Ambroſius ſcribens ad Valentinianum Imperatorem g, cum ait: *Petunt etiam, vt illis priuilegia deferas, qui loquendi & docendi noſtris communem vſum Iuliani lege proxima denegarunt*, &c.

e In Act. Artemii martyris apud Metaph. die 19. Octobr.

CAVSA, CVR IVLIANVS VETVIT CHRISTIANOS DOCERE ET DISCERE RES GENTILIVM.

f Augu. de Ciuit. Dei l. 18. c. 52.
g Ambroſ. epiſt. 30.

CCXCIII. QVID IN

Gregorius Nazianz. de eiuſmodi edicto adeo iniquo agens, grauiſſima eundem legiſlatorem exagitat inuectiua;

atque

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

IVLIANVM GREGORIVS NAZIAN. OB VETITAS CHRISTIANIS GRÆCAS LITERAS. a Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

atque in ipſo propemodum orationis exordio *a*, inde dicendi ſibi comparans argumentum, hæc ait: *Sed iſti, (*nempe Iuliano*) quoque hac pœna pulchre conuenit, vt ſermone crucietur pro eo ſcelere, quod in ſermones admiſit: qui cum omnium natione præditorum communes ſint; iis tamen, tanquam proprie ad ſe pertinerent, Chriſtianis per inuidiam interdixit: ſtultiſſime ſane de ſermonibus cogitans homo omnium, vt ſibi videbatur, facundiſſimus. primum quia ſubdole & veteratorie nomen ad opinionem traduxit: quaſi ſermo Græcus non linguæ, ſed religionis ſit: atque ob eam cauſam, velut alieni boni ſurreptores, à ſermonibus eos arcere inſtituit: perinde vero ac ſi nos quoque artibus illis, quæ apud Græcos inuentæ ſunt, vti prohibuiſſet, eaſque propter eiuſdem nominis appellationem ſuas eſſe dixiſſet ac vendicaſſet. Tum quia nobis obſcurum eſſe putauit, id ſe nequaquam eo conſilio facere, vt inſigni quodam & primario bono nos ſpoliaret, quippe qui hos ſermones admodum etiam aſpernemur: Verum quia impietatis confutationes extimeſcebat, velut in dictionis elegantia verborumque lenocinio robur habentes, ac non in veritatis cognitione & argumentis: à quibus minus compeſci ac reprimi poſſumus, quam inhiberi, ne Deum confiteamur, cum linguam habeamus: quandoquidem vt alia, ita ſermonem etiam pro ſacrificio offerimus, quemadmodum & corpora, quando res ita natæ fuerint, vt his quoque pro veritatis defenſione concertare neceſſe ſit. Quare qui hoc edictum promulgauit, Attice quidem ac concinne loqui nos prohibuit.*

CCXCIV. QVOMODO IVLIANVS ATTICE LOQVI PROHIBVIT.

Quod autem hic ait Gregorius, vetitos eſſe Chriſtianos Attice loqui, non ſic quidem rude accipias, vt Orientalibus præſertim, penes quos nonniſi Græcus ſermo vigebat, ne Græce loquerentur, lege cauiſſe Iulianum exiſtimes: nam cum de his nec verbum quidem in recitato ipſius contineatur edicto, id quoque impoſſibile penitus videbatur: ſed per ſermonem Græcum, Atticamque locutionem, illud accepit, quod Græcorum ſcientias docere Chriſtiani fuiſſent inhibiti: vnde & inferius: *Atq; hæc ſapiens noſter Imperator & legislator, qui vt ne tyrannidis ſuæ quicquam expers eſſet, verum amentia vecordiaq; edictum proponeret, in imperii ſui primordio ante res omnes alias, ſermones, liberaleſq; disciplinas tyrannide oppreſſit.* At quod rurſum ait, iſtæc ab eo eſſe ſtatuta Imperii ipſius primordio: ita accipias, vt primo eius regni anno illud ab eo edictum fuerit promulgatum: qui quidem anno ſuperiore à menſe Nouembris (vt diximus) inchoatus, in præſentem vſque ad eundem menſem diemque protenditur, vnde & ſecundus cœptus eſt numerari. Sed quod addit, ante omnia id ab eo fuiſſe ſancitum; hyperbolice ab eo dictum eſſe ipſiuſmet teſtificatione, atq; aliorum omnium, vt modo patebit, perfacile poteſt intelligi: cum plurima ab illo ante editam eam legem fuiſſe ſtatuta, æque omnes affirment.

CCXCV. b Gregor. Naz. orat. 1. in Iul. INVECTIVA GREGORII IN IVLIANVM DERIDENTEM FIDEM CHRISTIANORVM.

Rurſus vero eadem oratione idem Gregorius *b* hæc ipſa refricans, ſic in eum inuehitur acerbiſſime: *Vnde igitur hoc tibi in mentem venit, homo omnium leuiſſime, & maxime inexplebilis, vt ſermones & doctrinæ humanioris ſtudia Chriſtianis auferres? Hoc enim ex eorum numero erat, quæ non in minis poſita, ſed etiam decreta & promulgata erant. Vnde, & quæ ex cauſa? Quis Mercurius Logius (vt ipſe dixeris) hoc tibi in mentem induxit, qui Corybantes peruerſi & inuidi dæmones? Quod ſi ita placet, huius quoque rei cauſam in medium afferemus. Te enim oportebat, cum multa & nefaria flagitia tentaſſes, huc tandem impelli, atque in te ipſum perſpicue incurrere ac deuolui: vt quæ re tibi maxime gloriandum exiſtimabas, in eadem imprudens maxime impingeres, ſtoliditatiſque & vecordiæ notam ſubires. Quæro enim ex te, quid tibi hoc dogmate velis, quæque te ratio moueat, vt litterarum & eloquentiæ ſtudiis nullo exemplo nobis interdicas? Quod ſi iuſtam aliquam cauſam proferre viſus fueris; dolebimus quidem, cæterum non conquerimur. Quemadmodum enim cum oratione vincere, ſic etiam recte vinci ac cedere didicimus.* hæc ipſe eum compellans.

CCXCVI. IVLIANVS QVID IN CHRISTIANOS IACTARE SOLERET.

At quid hiſce in rebus ſoleret Iulianus in Chriſtianos deridendo iactare, ſubdit his verbis: *Noſtri ſunt ſermones,* inquit, *& noſtrum Græcari, quippe qui deos quoque colamus: veſtra eſt autem infantia & barbaries: nec quicquam aliud, quam, Crede, ſapientia veſtra eſt.* at hæc Gregorius inſigniter refellit, quæ à Pythagoricis quoque ridenda fuiſſe demonſtrat, quorum erat illa præcipua de præceptore ſententia: *Ipſe dixit, nihil præterea quærendum.* Cæterum altioris eſſe præſtantiæ Chriſtianorum, *Crede*, egregie probat; vtpote non homini, ſed Deo & ſic hominibus afflatis diuino ſpiritu fidem habentium: ſiquidem illi ipſi, totum iſtud quod credendum propoſuerunt, virtutibus declararunt & ſignis atque miraculis veritatem plane teſtati ſunt. Sed & pluribus docet, non fuiſſe à Græcis inuentas ſcientias, verum eas à barbaris, nempe Ægyptiis didiciſſe, qui conſuetudine Iudæorum facti ſunt eruditi. Verſati quoque ſunt pluribus in eo argumento antiqui Chriſtiani Theologi, Iuſtinus martyr, Anthenagoras, Theophilus Antiochenus, Clemens Alexandrinus, Origenes agens contra Celſum, Tertullianus, Arnobius, Lactantius, & qui poſt hæc eadem eſt proſecutus S. Auguſtinus de Ciuitate Dei, atq; alii plures, qui aduerſus Gentes texuerunt apologias, quorum ſuperius mentio facta eſt, Græcoſque puerorum loco habitos tradunt (quod Soloni exprobatum fuit) facta cũ Hebræis & Ægyptiis, quos barbaros illi dicebant, collatione.

Sic igitur à Iuliano promulgato edicto, quo à docendo Chriſtiani doctores arcerentur, niſi diis ſeſe vellent addicere: ſcholas deſeruere, qui publice hactenus profeſſi in ciuitatibus eſſent. De Muſonio quidem teſtatur Eunapius, cum ait *c*; *Idem Iuliano imperante excluſus à docendi munere, quod Chriſtianus haberetur, cernens Hierophantam tanquam Delphicum tripodem omnibus futura præſcire optantibus eſſe expoſitum, mira quadam & noua arte cognitionem eiuſce rei fraudulenter intercepit.* hæc ipſe. Sed & S. Hieronymus de Proæreſio magni nominis philoſopho (de quo ſuperius) teſtatur ipſum occaſione eiuſdem edicti Athenis publice docere ceſſaſſe: nam ſic de eo in Chronico: *Proæreſius ſophiſta Athenienſis, lege data, ne Chriſtiani liberalium artium doctores eſſent: cum ſibi ſpecialiter Iulianus concederet, vt Chriſtianos doceret, ſcholam ſponte deſeruit.* hæc cum dicat ipſe; eundem Proæreſium fuiſſe Chriſtianum, ſignificare videtur: nam quorſum illum ſcholas ea ex lege deſeruiſſe oportuit, ſi Ethnicus erat? vel ad quid ſpecialem docendi licentiam eidem à Iuliano oportuit impartiri, niſi Chriſtianus fuiſſet? tamen quicquam tale de illo nec Eunapius res eius fuſius proſecutus, nec alii, quos viderim, ſcriptorum memoriæ prodidere. Rurſum vero de Mario Victorino nobiliſſimo oratore, iam Chriſtiano homine, Romæ rhetoricam publice ſumma cum laude profitente, San. Auguſtinus tradit, deſerere cathedram potius delegiſſe, quam à Chriſtiana fide deficere, quam prompto animo ſuſcepiſſet: de ipſo enim hæc habet *d*: *Sed vbi mihi homo tuus Simplicianus de Victorino iſta narrauit; exarſi ad imitandum: ad hoc enim & ille narrauerat. Poſteaquam vero & illud addidit, quod Imperatoris Iuliani temporibus lege data prohibiti ſunt Chriſtiani docere litteraturam & oratoriam, quam legem ille amplexus, loquacem ſcholam deſerere maluit, quam verbum tuum, quo linguas infantium* e *facis diſertas: non mihi fortior, quam felicior viſus eſt, quia inuenit occaſionem vacandi tibi.* hæc Auguſtinus Chriſtum alloquens de Victorino haud pridem ad fidem conuerſo.

CCIIIC.

c Eun. Sar. in Vita Philoſoph. MVSONIVS PROÆRESIVS, ET MARIVS VICTORINVS SCHOLAS DESERVNT.

d Aug. Confeſſ. lib. 8. c. 5.

e Sap. 10.

Sed quonam modo ſublimem ille ceruicem humili Chriſti iugo ſubiecerit, præſtat eodem auctore San. Auguſtino audire narrante, tantique viri ex deorum cultu, cui addictiſſimus fuerat, hic recenſere conuerſionis hiſtoriam, quam accipiens ipſe à S. Simpliciano magnum inde conſecutus eſt ad Chriſtianam fidem capeſſendam emolumentum, res quidem digniſſima, quæ intexatur Annalibus: haud enim diu ante Iuliani Imp. tempus id contigiſſe videtur; quod idem S. Auguſtinus recenſet his verbis *f*: *Deinde,* inquit, *vt me Simplicianus exhortaretur ad humilitatem Chriſti ſapientibus abſconditam, & reuelatam paruulis; Victorinum ipſum recordatus eſt, quem Romæ cum eſſet, familiariſſime nouerat; deq; illo mihi narrauit quod non ſilebo. Habet enim magnam laudem gratiæ tuæ confitendam tibi, quemadmodum ille doctiſſimus ſenex: & omnium liberalium doctrinarum peritiſſimus, quiq; philoſophorum tam multa legerat & diiudicauerat, & dilucidauerat, doctor tot nobilium Senatorum, qui etiam ob inſigne præclari magiſterii, quod ciues huius mundi eximium putant, ſtatuam in Romano foro meruerat & acceperat, vſq; ad illam ætatem*

CCIIC.

f Aug. Confeſſ. li. 8. c. 2. CONVERSIO MARII VICTORINI.

venerator idolorum, ſacrorumq; ſacrilegorum particeps, quib. tunc tota ferè Romana nobilitas inflata ſpirabat, populuſq; etiam omnigenum deum monſtra, & Anubem latratorem, quæ aliquando contra Neptunum & Venerem, contraq; Mineruam tela tenuerat, & à ſe victis iam Roma ſupplicabat, quæ iſte ſenex Victorinus tot annos ore terricrepo defenſitauerat, non erubuerit eſſe puer Chriſti tui, & infans fontis tui, ſubiecto collo ad humilitatis iugum, & edomita a Pſal. 143. *fronte ad crucis opprobrium. O Domine, a Domine, qui inclinaſti cælos, & deſcendiſti, tetigiſti montes & fumigauerunt, quibus modis te inſinuaſti illi pectori? Legebat (ſicut ait Simplicianus) S. Scripturam, omneſque Chriſtianas litteras inueſtigabat ſtudioſiſſimè & perſcrutabatur. Et dicebat Simpliciano, non palam, ſed ſecretius, & familiarius: noueris me iam eſſe Chriſtianum. Et reſpondebat ille: Non credam, nec deputabo te inter Chriſtianos, niſi in Eccleſia Chriſti te videro. Ille autem irridebat eum dicens: Ergo ne parietes faciunt Chriſtianos? Et hoc ſæpe dicebat, iam ſe eſſe Chriſtianum. Et Simplicianus illud ſæpe reſpondebat: & ſæpe ab illo parietum irriſio repetebatur. Amicos enim ſuos verebatur offendere ſuperbos dæmonicolas,* b Pſal. 118. *quorum ex culmine Babylonicæ dignitatis, quaſi ex cedris Libani, b quas nondum contriuerat Dominus, grauiter ruituras in ſe inimicitias arbitrabatur.*

CCIC. *Sed poſteaquam legendo & inhiando hauſit firmitatem, timuitque negari à Chriſto coram Angelis ſanctis, ſi eum timeret coram* c Mat. 10. *hominib. confiteri c, reuſq; ſibi magni criminis apparuit, erubeſcendo de ſacramentis humilitatis verbi Dei, & non erubeſcendo de ſacris ſacrilegis ſuperborum dæmoniorum, quæ imitator ſuperbus acceperat: depuduit vanitati, & erubuit veritati: ſubitoq; & inopinatus ait Simpliciano (vt ipſe narrabat) Eamus in Eccleſiam, Chriſtianus volo fieri. Et ille non capiens præ lætitia perrexit cum eo. Vbi autem imbutus eſt primis inſtructionũ ſacramentis; non multo poſt etiam nomẽ dedit vt per baptiſmum regeneraretur, mirante Roma,* d Pſal. 111. *gaudente Eccleſia. Superbi d videbant & iraſcebantur, dentibus ſuis ſtridebant & tabeſcebant: Seruo autem ſuo Dominus Deus erat ſpes* e Pſal. 39. *eius, & non reſpiciebat in vanitates e & inſanias mendaces. Denique* VICTORINI NOBILIS FIDEI CONFESSIO. *vt ventum eſt ad horam profitendæ fidei, quæ verbis certis conceptis retentiſq; memoriter de loco eminentiore in conſpectu populi fidelis Romæ reddi ſolet ab eis, qui acceſſuri ſunt ad gratiam tuam: oblatum eſſe dicebat Victorino à presbyteris, vt ſecretius redderet; ſicut nonnullis, qui verecundia trepidaturi videbantur, offerri mos erat. Illum autem maluiſſe ſalutem ſuam in conſpectu ſanctæ multitudinis profiteri. Non enim erat ſalus, quam docebat, in rhetorica, & tamen eam publicè profeſſus erat. Quanto minus ergo vereri debuit manſuetum gregem tuum pronuncians verbum tuum, qui non verebatur in verbis ſuis turbas inſanorum? Itaque vbi aſcendit, vt redderet, omnes ſibimet inuicem, quiſque vt eum nouerat, inſtrepuerunt nomen eius ſtrepitu congratulationis. quis autem ibi non eum nouerat? Et ſonuit preſſo ſonitu per ora cunctorum collætantium, Victorinus, Victorinus. Cito ſonuerunt exultatione, quia videbant eum: & cito ſiluerunt intentione, vt audirent eum. Pronunciauit ille fidem veracem præclara fiducia: & volebant eum omnes rapere intra cor ſuum: & rapiebant amando & gaudendo: hæ rapientium manus erant.* hactenus de Victorini conuerſione Auguſtinus: cuius exemplo, vt ipſe de ſe fatetur, exarſit ardore fidei conſequendæ.

CCC. Sic igitur Victorinus, tanta animi magnitudine, refragante licet magna Senatus populiq; Romani parte Chriſtianam religionem ſemel amplexus, eam vehementioribus in dies ſtudiis coluit & illuſtrauit, atque adeo, vt maluerit (vt dictum eſt) ſe abdicando, à docentium cathedris cum profeſſoribus Chriſtianis, Iuliani edicto promulgato, è ſublimiq; loco deſcendere, & inter humiles profiteri, quam ad Imperatoris & Præfectorum gratiam ſibi cõciliandam, inter Gentiles adnumerari. Poſthæc autem quamdiu ipſe vixerit, incertum eſt; cum vero decrepitæ iam ſenectutis hoc tempore eſſet, haud multum temporis poſt hæc potuit eſſe ſuperſtes: nam in extrema eum ſenectute factum eſſe Chriſtianum, S. Hieronymus tradit, cum eius lucubrationes recenſet his verbis f: *Victorinus natione Afer Romæ ſub Conſtantino Principe rhetoricam docuit: & in extrema ſenectute Chriſti ſe tradens fidei, ſcripſit aduerſus Arium, libros more dialectico valde obſcuros, qui ab eruditis modo intelliguntur & commentarios in Apoſtolum.* hæc Hieronymus. qui & de eius commentariis in Epiſtolas Pauli cum meminit, haud adeo feliciter id eum aſſecutum tradit: quippe qui litteris philoſophicis atq; aliis humanioribus aſſuetus in eiſdemque ſemper ad ſenectutem vſq; detentus, res Chriſtianæ religionis prouecta nimis ætate attigit. de quo hæc idem auctor g:

f Hieron. de Scri. Eccl. in Victori. VICTORINI LVCVBRATIONES.

g Hier. in proœm. commẽt. in ep. Pauli ad Galat.

CCCI. *Non quia ignorem, Caium Marium Victorinum, qui Romæ pueros rhetoricam docuit, edidiſſe commentarios in Apoſtolum: ſed quod occupatus ille eruditione ſecularium litterarum, ſcripturas omnino ſanctas ignorauerit: & nemo poſſit quamuis eloquens, de eo bene diſputare, quod neſcit.* hæc ipſe: qui in Chronico de eodem teſtatur, tanta floruiſſe claritudine, vt ex Senatuſconſulto (quod dictum eſt) donari meruerit ſtatua, in foro Traiani honoris cauſa collocata. Meminit eiuſdem idem ſanctus Hieronymus, cum ſugillat Iouinianum hæreſiarcham, dicentem, virginem idem eſſe, quod nuptam: *Sed ipſum (inquit) virgo putatur & nupta, cur piaculum vocis huius Romæ Victorinus audire non potuit? Virgo à viro, non vir à virgine generatur,* ſcripſiſſe autem ipſum libros illos quatuor de Trinitate, viuente Conſtantio, certum ex iiſdem deducitur argumentum, dum agens de Nicæno Concilio h ait: *Probatũ illud ab Imperatore Imperatoris noſtri patre.* Quin idem ſuperius cum item agit de eodem Nicæno Concilio, celebratum ait i ante quadrageſimũ annum: quem annorum numerum ſi quis velit ad exactum referre calculum; dicendum eſſet, ipſum nonniſi poſt duos ſequentes annos, nempe Domini anno ſexageſimo quinto poſt trecenteſimum eos ſcripſiſſe, quo expletur numerus ille quadragenarius à dicto Nicæno Concilio. Quamobrem ſi ipſe expreſſiſſe numerum illum intelligi poſſe videtur, non vt ea obiter tractans certum voluerit annorum numerum conſignaſſe, ſed quod poſt tertium annorum denarium quartus iam volueretur. Extant eius viri hymni tres, & de Homouſio recipiendo lucubratiuncula, necnon hexametrum carmen de Machabæis, eadem omnia ſumma cum eruditione pietatem redolentia. Nec præterimus (quando de eius ſcriptis eſt ſermo) teſtari ſanctum Auguſtinum, eundem Victorinum complures Platonicorum libros Latinitate donaſſe, quos ſe legiſſe tradit k. Sed reuertamur ad Iulianum, vnde occaſione promulgati aduerſus Chriſtianos litterarum profeſſores edicti, ad Victorinum digreſſi ſumus.

h Victorin. de Trinit. l. 2.
i Idem de Trini. l. 1.

k Aug. Confeſ. li. 8. c. 2.

CCCII. Mira quidem impii hominis procacia fuit, quæ Imperii coniuncta viribus nihil intentatum voluit reliquiſſe: qui enim temerario auſu à ſcientiarum profeſſione Chriſtianos eiecit; idem impudenter, qui optima ratione à maioribus inſtituti & poſteris traditi eſſent ritus Chriſtianæ religionis & mores, in Ethniciſmum transferre conatus eſt: nec erubuit imitari re ipſa, quos probris & ignominia affectos, vt infames, exagitabat. Quænam autem fuerint, in quibus Chriſtianos voluit ſequi, Gregorius Nazianzenus in primis docet his verbis l: *Cum doctrinam noſtram dogmatibus quidem & supernis teſtimoniis magnam eſſe perſpiceret, eandemq; veterem & nouam, veterem vaticiniis ac ſublucentibus Diuinitatis notionibus, nouam poſteriori Dei aduentu ac præſentia iiſq; miraculis, quæ tum ex ea, tum circa eam deſignata ſunt: cæterum maiorem atq; inſigniorem ob eas Eccleſiæ figuras, quas traditione acceptas in hanc vſque diem ſeruauimus, Vt ne hoc quidem ipſius malitiæ expers maneret, quid cõminiſcitur? quid facit? Rapſacem illum Aſſirium imitatur* m: qui ad reducendum in ſeruitutem Hebræos Hebræo voluit vti ſermone, non Syro paucis illorum noto: *Idem igitur (inquit) hic quoq; cogitans, ſcholas in omnibus ciuitatibus extruere parabat, & ſacraria, ſedeſq; partim altiores, partim depreſſiores: profanorum etiam dogmatum lectiones & explicationes inſtituere, tam quæ mores componerent, quam quæ in rerum abſtruſiorum tractatione verſarentur: tum precationum alternatim canendarum formam, & rationis, quæ in eos, qui peccarent, pro delicti modo animaduerteretur, atq; omnia, quæ noſtræ planè diſciplinæ ſunt. Conſtituebat etiam diuerſoria ædificare, ac domos excipiendis hoſpitibus dicatas, necnon monaſteria, & virginum cœnobia: ſimulque humanitatem erga pauperes, beneficentiamque adiungere cum cæteram, tum eam, quæ in epiſtolaribus teſſeris conſiſtit, quibus eos, qui inopia premuntur, ex gente ad gentem tranſmittimus: quæ videlicet in noſtris rebus, vel in primis ſuſpexerat. Atq; hæc quidem in animo habebat nouus iſte dogmatum auctor & ſophiſta.*

IVLIANVS IMITARE CONATVS RES CHRISTIANORVM.

l Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

m 4. Reg. 18. Iſaia. 36.

Perſi-

CCCIII. Perficere tamen Iulianus ea omnia haud valuit, licet ſummo ſtudio pertentarit: vt eius litteræ ad Arſacem Pontificem ſcriptæ teſtantur, quas paulo poſt ex Sozomeno deſcribemus. Cur autem diu animo reuoluta, magnoque conſilio agitata, minime ad optatum perduxerit exitum: non tam quidem accidit, quia citius ex hac vita abreptus eſt, & ob eã cauſam illa ſicut alia, quæ in Chriſtianos excogitauerat, proſequi minime valuit: ſed potius id eueniſſe, quod ceremoniæ, ritus, mores, traditioneſque Chriſtianæ religionis, eiuſmodi ſint, quæ Deum auctorem habeant, & ſine Dei ope haud valeant conſummari, idem Gregorius pluribus diſſerit: *Quippe qui (inquit) huiuſmodi ritus, præſcriptiones & cæremonia Chriſtianis belliſſime congruant, taleſq; ſint, vt nullus eorum, qui veſtigiis noſtris inſiſtere cupiunt, eas æmulari poſſit, quandoquidem non tam humanis ingeniis atq; inuentionibus, quam vi diuina, temporiq; firmitate vigorem obtinuerunt.* quamobrem idem exiſtimatum eſt, Iulianum res noſtras imitari, ac ſimiam hominem agere, quippe quæ careat ratione, optima hominis parte: ſic plane viſus eſt noſtra reddendo, ac tanquam in ſcena repræſentando, interiori illa carens ſapientia, qua res noſtræ diuinitus, non autem humana induſtria inſtitutæ ſubſiſtunt. Hæc & alia Gregorius de his pluribus agens.

RES CHRISTIANORVM SVPERANT HVMANVM CAPTVM.

CCCIV. Vnde autem eiuſmodi cupido animum inceſſerit Iuliani, vt quos odiſſet, imitari inſtituerit Chriſtianos, Sozomenus ſic aperit *a*: *Imperator cum iampridem ſtuderet, vt religio Gentilis per vniuerſum Imperium perunderet; iniquo animo tulit, cum videret eam religione Chriſtiana laude & hominum approbatione inferiorem eſſe. Nam etſi delubra patefacta fuere, & ſacrificia atque dies feſti patrij Gentilium in ſingulis vrbibus ſibi ex ſententia procedere videbantur: tamen diſcruciabatur animo, cum ſecum cogitaret, ſi eius conatus nudarentur, fore, vt iſta omnia breui commutarentur. Maxime autem omnium eum angebat, quod audiret, vxores etiam, liberos & ſeruos multorum ſacerdotum fidem Chriſti profiteri. At vero cum exiſtimaret, religionem Chriſtianam maximam ex vita & moribus eorum, qui eam ſequebantur, commendationem conſecutam; inſtituit animo, delubra Gentilium tum apparatu, tum ordine Chriſtianæ religionis adornare.* hæc Sozomenus, quæ ante deſcripta, modo ex Gregorio Nazianzeno retulimus: idemque ipſe inferius ſic ait de eiuſdem in his componendis inani ſtudio Iuliani *b*:

a Soz. li. 5. c. 10.

b Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

CCCV. *Sit igitur theatrum paratum (nam quo alio nomine templum ſuum vocari iubeant, neſcio) præcones clament, populus confluat, ſublimioribus locis ſedeant, vel qui ætate & canicie eximiaque functionis dignitate præcellunt, vel qui generis ſplendore & gloria conſpicui ſunt, ac ſapientia humi texta, pluſq; voluptatis habent, quam veræ pietatis (hoc enim propter eos facimus) quid deinde agent? Ipſi ſuos Antiſtites deſcribant: purpura eos ornabit, & vittæ & floridæ atque egregiæ coronæ, quandoquidem pleriſque in rebus grauitatem ſplendoremque ab eis affectari ſenſi, idque ſtudioſe curari, vt ſupra priuatos emineant: tanquam videlicet id quod commune & plebeium eſt, facile in contemptum veniat: quod autem elatum eſt, faſtuſque plenum, atque aſſecutu difficile, fidem & auctoritatem habeat. An hic quoque ad nos vſque ſe deiicient, ſublimitatemque non tam in geſtu ac rerum ſpecie, quam in moribus ſibi conuenire, noſtri inſtar exiſtimabunt? Nos enim quid externe appareat ac depingatur, parum noſtra referre arbitramur; verum circa internum hominem enixius laboramus; ſpectatoremque ad ea, quæ animo & intellectu percipiuntur, retrahere conamur, ex eoque vulgus magis erudimus.* hæc Gregorius, plane ſignificans licuiſſe Iuliano exteriorem Chriſtianorum in templo cultum atq; ſplendorem imitari; mores vero, quibus interiora exterioribus egregie reſpondebant, nequaquam aſſequi valuiſſe: atq; perinde ac ſine anima corpus non hominis, ſed cadaueris dignum eſt nomine; ita repræſentata ab illo noſtra, viſa fuiſſe cadauer exanime.

FRVSTRA IVLIANVS IMITARI TENTAT RES CHRISTIANORVM.

CCCVI. Quanto autem ſtudio in his Iulianus inuigilarit, epiſtola ab ipſo ſcripta ad Arſacium in Galatia Gentiliciæ ſuperſtitionis Pontificem locuples teſtis eſt: quam Sozomenus cum Græce conſcriptam recitet *c*, eadem ſic Latine edita extat:

c Soz. li. 5. c. 15.

Quod quidem nondum religio Gentilium ex noſtra procedat ſententia, impedimento ſunt hi, qui eam profitentur. Quæ autem à diis nobis donata ſunt, ea ſplendida ſunt, magna ſunt, excellentiora ſunt, quam quæ omnino vel optari, vel ſperari poterant. Nam in tam exiguo temporis ſpatio (ſit quidem Nemeſis noſtris verbis propitia) tantam ac talem rerum mutationem paulo ante ne optare quidem quiſquam audebat. Sed quid eſt cauſa, cur in his ſic perinde ac ſi nihil amplius opus eſſet, conquieſcamus, ac non potius conuertamus oculos ad ea, quibus impia Chriſtianorum religio creuerit, id eſt, ad benignitatem in peregrinos, ad curam ab illis in mortuis ſepeliendis poſitam, & ad ſanctimoniam vitæ, quam ſimulant? quorum ſingula à nobis vere exequenda eſſe cenſeo. Neque ſatis eſt iſtud ſolum inſtitutum ſancte obſeruari: ſed velim omnes noſtros ſacerdotes omnino, qui Galatiam incolunt, vel minis impellas, vel ratione perſuadeas, vt ſint honeſti: vel ſacerdotali miniſterio abdices, ſi non vna cum vxoribus, liberis & famulis, diis colendis ſedulo animo attendant: & ne patiantur, ſeruos aut filios, aut coniuges Galilæorum impie in deos ſe gerere, & impietatem pietati præponere. Deinde ſacerdotem quemque hortare, ne accedat ad ſpectacula, neue in taberna bibat, neu artem aliquam aut opificium turpe infameue exerceat. Et qui tibi in his rebus morem gerunt, eis honorem tribuito: qui autem reſiſtunt, expellito. Porro xenodochia multa in ſingulis ciuitatibus extruito, vt peregrini noſtra benignitate fruantur, neque ſolum hi, qui noſtram colunt religionem, ſed & alij quoque, ſi pecuniarum indigeant. At ratio, qua res tibi ad hoc inſtitutum neceſſariæ abunde ſuppetant, à me interim excogitata eſt. Nam triginta millia modiorum tritici in tota Galatia, & ſexaginta millia ſextariorum vini in ſingulos annos dari iuſſi: Quorum quintam partem in pauperes, qui ſacerdotibus inſeruiunt, inſumendam eſſe mando: quod reliquum eſt, peregrinis & mendicantibus ſubleuandis diſtribuendum. Nam turpe profecto eſt, cum nemo ex Iudæis mendicet, & impij Galilæi non ſuos modo, ſed noſtros quoq; alant: vt noſtri auxilio, quod à nobis ferri ipſis debeat, deſtituti videantur.

IVLIANI EPIST. AD ARSACIVM PONTIFICEM GALATIÆ.

EXHORTATIO IVLIANI AD BONOS MORES.

REPVLSÆ ELEEMOSYNÆ CHRISTIANORVM.

Quare doceto Gentiles in huiuſmodi miniſteria pecunias conferre, & pagos Gentilium ex fructibus diis offerre primitias: & eiuſmodi beneficentiæ officiis aſſueſacito: planumque illis facito, hoc noſtrum olim munus fuiſſe. Nam Homerus Eumæum, ſic loquentem facit.

Hoſpes ſi noſtris ſuccederet aduena tectis
Vilior: acciperem placide. Sunt diues egenúſq;

A Ioue. Parua mea eſt (fateor) ſed grata facultas, ne hæc Chriſtianis accepta ferret Iulianus ex Homero ſibi vendicat. ſed ſubdit:

CCCVII. *Neque igitur permittamus, alios noſtrorum imitatione bonorum nobis laudem præripere, vt ipſi propter ſocordiam turpitudine & infamia afficiamur: imo potius ne pietatem erga deos penitus prodere videamur. Quod ſi te iſta ſedulo obire accepero, maxima ſane lætitia geſtiam. Præſides domi raro inuiſas; ſed ſcribas ad eos litteras ſæpiſſime. Ingredientibus illis in vrbem, nemo ſacerdos obuiam prodeat, niſi quando ad templa deorum accedunt, ſolum intra veſtibula. Eos intrantes nullus miles præcedat: ſequatur autem qui vult. Nam ſimul vt ingreditur limen delubri, priuati perſonam induit: ſiquidem ipſe, vt noſti, his, qui intus ſunt, præes, propterea, quod diuina lex iſtud poſtulat. Et qui tibi parent, ſunt re vera pij: qui autem præ arrogantia reſiſtunt, oſtentatores ſunt, & inanis gloriæ appetentes. Peſſinunti opem ferre paratus ſum, dummodo matrem deorum ſibi propriam reddant. At ſi eam contemnant, non modo culpæ affines erunt, verum etiam (quod dictu acerbius eſt) in grauiſſimam apud nos offenſionem incurrent:*

Nam ſcelus infandum eſt, dextram præſtare benignam
Illis, qui ſuperis indicunt bella beatis.

Perſuade igitur illis, vt ſi à me curam de ſe ſuſcipi cupiant; omnes vna ſe deorum Matri ſupplices præbeant. hactenus Iuliani epiſtola ad Arſacem. Sed conſidera ex his demum accurate lector, quam deteriores Iuliano Apoſtata exhibeant ſe ipſos recentiores apoſtatæ, antiquorum eccleſiæ morum contemptores; dum & deſpiciunt atque ſubſannant, quę inuidi hoſtis oculis ſunt viſa pulcherrima, atq; omni acceptatione digniſſima.

CCCVIII. Ad poſtremum poſt alias recenſitas ineptias inſulſi legiſlatoris, vani Philoſophi & impii Imperatoris à Gentilibus ſcriptoribus etiam condemnati, addamus his vanitatem illam, quam etiam lege ſancire non puduit, cum ſtatuit, vt liberum eſſet vxorib. maritos dimittere. Eſt de

a *Apud Auguſt. in quæſt. ex vtroque mixt. q. 115. & 144.*

his mentio apud S. Auguſtinum, vbi auctor ait *a*: *Ante Iuliani edictum, mulieres viros ſuos dimittere nequibant; accepta autem poteſtate cœperunt facere, quod prius facere non poterant: cœperunt enim viros ſuos libenter dimittere.* & inferius: *Hoc enim in vrbe Roma & finibus eius (quæ ſacratiſſima appellatur) licet mulieribus viros ſuos dimittere; cum cautum ſit lege diuina, vt ne viri quidem hac poteſtate vterentur, excepta fornicationis cauſa. Ecce hæc in re meliores ſunt Barbari,* &c. Hæc auctor: etſi non Auguſtinus, certe Iuliani æqualis, vt qui ibi numeret annos trecentos & circiter (vt ait) à tempore cladis Hieroſolymitanæ in illum diem. Audiſti portentum, quo vna illa lege inſanus homo, ea indulgens mulierum lenitati vniuerſos homines ſub Romano Imperio conſtitutos illis ſubiecit.

CCCIX.

Hoc inſuper anno (vt tandem finem eidem imponamus) menſe Decembris, quæ ſupererant Nicomediæ, priori terræmotus clade, eodem reciprocante impulſu terræ proſtrata ſunt: quo & Nicæam haud mediocriter fuiſſe concuſſam, Ammianus *b* affirmat: triſtiaque hæc ait auſpicia præceſſiſſe Perſicam, in quam incumbebat Iulianus, expeditionem. Vix credi poteſt quot cladibus hoc anno fuerit Oriens afflictatus, cum Iulianus inſtaret conciliare ſibi numina hecatombis. Nicomediam vero ab eo valde amatam, Themiſtius tradit in ſua oratione.

b *Ammia. lib. 22.*

IESV CHRISTI
Annus 363.

LIBERII PAP. Annus 12. — IVLIANI IMP. Annus 2.

I.

SEQVENS Domini annus trecenteſimus ſexageſimus tertius, quo Iuliani annus ſecundus ceptus menſe Nouembris anni ſuperioris, pariter perſeuerans, ipſius morte interceptus, haud valuit conſummari. Conſulatu eiuſdem quarto, atque Salluſtii, Faſtis adſcribitur. *Videbatur nouum* (inquit Ammianus *c*) *adiunctum eſſe in Conſulatu Auguſto priuatum hominem; quod poſt Diocletianum & Ariſtobulum nullus meminerat geſtum.* Cæterum quantæ æſtimationis Salluſtius iſte apud eum eſſet, non tantum collata illi Galliarum præfectura declarat, ſed & ipſiuſmet Iuliani teſtificatione in epiſtola ad Oribaſium ſatis perſpectum habetur, cum ait *d*: *Vtinam dij Salluſtium virum probum nobis concedant: at ſi propterea ſucceſſor nobis dabitur, nihil erit, vt ſpero, moleſtum.* hæc ipſe. Porro creatus eſt Conſul ipſe & Salluſtius hoc anno cum ageret Præfectum in Galliis, vnde & ſcripſit ad Iulianum proficiſcentem in Perſas, eumque per literas obteſtatus eſt, ne expeditionem illam maturaret, nondum pace numinum exorata: quod & Ammianus teſtatur *e*:

c *Ammia. lib. 23.*
CONSVL SALVSTIVS QVANTÆ ÆSTIMATIONIS.
d *Iulia. ep. ad Oribaſ.*

e *Ammian. lib. 23.*

II.

f *Idem ibi.*

Qui autem hoc anno Salluſtium creauit Conſulem Iulianus (idem inquit auctor *f*) *Apronianum Romæ decreuit eſſe Præfectum, Octauianum Proconſulem Africæ, Venuſto Vicario commiſit Hiſpanias, & Ruffinum Aradium Comitem Orientis in locum auunculi ſui Iuliani recens defuncti prouexit. Quibus, vt conuenerat, ordinatis, terrebatur omine quodam, vt docuit exitus, præſentiſſimo. Felice enim largitionum Comite profluuio ſanguinis repente extincto, eumque Comite Iuliano ſecuto, vulgus publicos contuens titulos, Felicem Iulianum Auguſtumq. pronunciabat. Præceſſerat illud ſænum. Namque Kalendis ipſis Ianuariis, aſcendente eo gradile Genij templi, ſacerdotum conſortio quidam cæteris diuturnior, nullo pulſante, repente concidit, animamq. inſperato caſu efflauit: quod aſtantes (incertum per imperitiam, an adulandi cupiditate) memorabant Conſulum ſeniori portendi, nimirum Salluſtio: & vt apparuit, non ætati, ſed poteſtati maioris interitum propinquare monſtrabatur.* his territamentis exagitatus Iulianus præſentem auſpicatus eſt annum, cruciatus mirum in modum iis, quibus intentus erat, auſpiciis.

OMINA DEFVTVRO INTERITV IVLIANI.

Super his (idem ſubdit Ammianus) *alia quoque minora ſigna ſubinde, quod acciderat, oſtendebant. Inter ipſa enim exordia procinctus Parthici diſponenda, nunciatum eſt, Conſtantinopolim terræ pulſu vibratam, quod horum periti minus lætum eſſe pronunciabant aliena peruadere molienti Rectori. Ideoque intempeſtiuo conatu deſiſtere ſuadebant: ita demum hæc & ſimilia contemni oportere firmantes, cum irruentibus armis externis, lex vna ſit & perpetua, ſalutem omni ratione defendere, nihil remittente ſi mortis.*

III.
CONFLAGRATIO APOLLINIS PALATINI.

Sed quid his funeſtum eſt additum? *Iiſdem diebus,* inquit *nunciatum eſt ei per litteras, Romæ ſuper hoc libros Sibyllæ conſultos (vt iuſſerat) Imperatorem eo anno diſcedere à limitibus ſuis, aperto prohibuiſſe reſponſo.* Sed ex quibus foliis Iuliano malũ prænunciatum eſt; Apollinis ipſius, ex quo omnis diuinatio hauriri ſolita, clades atq; ruina, & oraculorum Sybillinorum futura, niſi mox fuiſſet occurſum, conflagratio minime prænoſci valuit & anteuerti. Nam vt idem Ammianus affirmat, *quartodecimo Kalendas Aprilis, noctu Palatini Apollinis templum, præfecturam regente Aproniano, in vrbe conflagrauit æterna: vbi ni multiplex iuuiſſet auxilium, etiam Cumana carmina conſumpſerat magnitudo flammarum.* Porro aſſeruari potuerunt ipſa oracula Sybillina vſq; ad Honorii Auguſti Imperium, quando (vt ſuo loco dicturi ſumus) auctore Stilicone, igni tradita ſunt.

IV.
g *Ammia. lib. 26.*
APRONIANI PRÆFECTI RES GESTÆ ROMÆ.
* *ſuccreſcebant.*

Sed quæ ab Aproniano Vrbis Præfecto his temporibus ibidem geſta ſint, idem Ammianus ſic narrat *g*: *Dum hæc in Oriente volubiles fatorum explicant ſortes; Apronianus regens vrbem æternam, Iudex integer & ſeuerus, inter curarum præcipua, quibus hæc præfectura ſæpe ſollicitatur, id primum opera curabat enixa, vt veneficos, qui tunc * creſcebant, captos, poſtque agitatas quæſtiones, nocuiſſe quibuſdam, apertiſſime confutatos, indicatis conſciis morte mulctaret, atque ita paucorum diſcrimine, reliquos, ſi qui laterent, formitudine parium exturbaret. Hæc egiſſe ideo efficaciter, fertur, quod Iuliani promotus arbitrio agentis etiam tum per Syrias, in itinere vnum amiſerat oculum: ſuſpicatuſque artibus ſe nefariis appetitum, iuſto quidem, ſed inuſitato dolore, hæc & alia magna quæritabat induſtria: vnde quibuſdam atrox viſus eſt: in amphitheatrali curriculo vndatim coeunte aliquoties plebe, cauſas diſpiciens criminum maximorum. Deinde poſt huiuſmodi vindicata complura, Hilarium aurigam conuictum atque confeſſum, vix dum pubeſcentem filium ſuum venefico tradidiſſe docendum ſecretiora quædam legibus interdicta, vt nullo conſcio adminiculo iuuaretur interno; capitali animaduerſione damnauit. Qui laxius retinente carnifice ſubito lapſus, confugit ad ritus Chriſtiani ſacrarium: extractuſque deinde illico, abſciſſa ceruice conſumptus eſt. Verum hæc ſimiliaque tum etiam vt coercenda mox cauebantur: & nulli vel admodum pauci in his verſati flagitiis vigori publico inſultarunt: ſed tempore ſecuto longæua impunitas nutriuit immania, vſque eo graſſante licentia, vt imitatus Hilarium quidam Senator, ſeruumque ſuum modo non per ſyngrapham arcanis piacularibus imbuendum commiſiſſe doctori malarum artium confutatus, ſupplicium redimeret opima mercede, vt crebrior fama vulgarat,* &c. hæc Ammianus de Aproniano in magos ſæuiente: quo titulo Præfectos agere in Chriſtianos conſueuiſſe ob inuidiam decori nominis martyrii, ſatis ſuperius dictum eſt: vt dubium minime ſit, ea inquiſitione magorum, accuſantib. eo nomine Chriſtianos ex more Gentilibus, ex eis quamplurimos cauſam dicere iuſſos eſſe atq; diuerſis pœnis affectos.

V.
h *Ammia. lib. 23.*
IVLIANVS RESTITVENDVM CVRAT TEMPLVM HIEROSOLYMITANVM.

Huius quoq; anni primordiis immenſum Iuliani conatum de reſtituendo Hieroſolymorum templo, à Tito diruto, idem Ammianus deſcribit his verbis *h*: *Licet accidentium varietatem ſollicita mente præcipiens, multiplicatos expeditionis apparatus flagranti ſtudio perurgeret: diligentia tamen vbique diffidens, Imperiique ſui memoriam magnitudine operum geſtiens propagare; ambitioſum quondam apud Hieroſolymam templum, quod poſt multa & interneciua certamina obſidente Veſpaſiano, poſtea Tito, ægre eſt oppugnatum, inſtaurare ſumptibus cogitabat immodicis; negotiumque maturandum Alypio dederat Antiochenſi, qui olim Britannias curauerat pro Præfectis.* hæc quidem de cauſa iterum excitandi templi cum Ammianus recenſeat, haud veritatis ſcopum collimaſſe penitus viſus eſt. Nec ſane ſtudium erga Iudæos ad hoc ipſum Apoſtatam impulit, quorum doctrinam, patriamq; religionem, æque ac Chriſtianorum cultum editis (vt dicemus) commentariis exagitauit: Verum illa cauſa potiſſima interceſſit; vt ſic aduerſus Chriſtianam religionem veluti mu-

nitio-